Roland Gray

Ο ΤΟΥ ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΠΟΛΕΜΟΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΣ.

THUCYDIDIS BELLUM PELOPONNESIACUM.

Ex editione Wassii et Dukeri.

TOM. II.

GLASGUAE:

IN AEDIBUS ACADEMICIS
EXCUDEBANT ROBERTUS ET ANDREAS FOULIS
ACADEMIAE TYPOGRAPHI

MDCCLIX.

ΤΗΣ ΤΟΥ

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ,

ΤΟΥ

ΟΛΟΡΟΥ,

ΞΥΓΓΡΑΦΗΣ, ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

THUCYDIDIS

OLORI FILII,

HISTORIAE

LIBER SECUNDUS.

ΤΗΣ ΤΟΥ

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ,

ΤΟΥ ΟΛΟΡΟΥ,

ΞΥΓΓΡΑΦΗΣ, ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΑΡΧΕΤΑΙ δὲ ὁ πόλεμος ἐνθένδε ἤδη Ἀθηναίων καὶ Πελοποννησίων, καὶ τῶν ἑκατέροις ξυμμάχων· ἐν ᾧ οὔτε ἐπεμίγνυντο ἔτι ἀκηρυκτεὶ παρ' ἀλλήλους, καταστάντες τε ξυνεχῶς ἐπολέμουν· γέγραπται δὲ ἑξῆς ὡς ἕκαστα ἐγίγνετο κατὰ θέρος καὶ χειμῶνα.

β΄. Τέσσαρα μὲν γὰρ καὶ δέκα ἔτη ἐνέμειναν αἱ τριακοντούτεις σπονδαὶ, αἳ ἐγένοντο μετ' Εὐβοίας ἅλωσιν· τῷ δὲ πέμπτῳ καὶ δεκάτῳ ἔτει, ἐπὶ Χρυσίδος ἐν Ἄργει τότε πεντήκοντα δυοῖν δέοντα ἔτη ἱερωμένης, καὶ Αἰνησίου Ἐφόρου ἐν Σπάρτῃ, καὶ Πυθοδώρου ἔτι δύο μῆνας Ἄρχοντος Ἀθηναίοις, μετὰ τὴν ἐν Ποτιδαίᾳ μάχην, μηνὶ

THUCYDIDIS OLORI FILII, HISTORIAE

LIBER SECUNDUS.

HINC igitur initium belli, inter Athenienses et Peloponnesios ac utrorumque socios gesti, jam ducitur: in quo nullis inter se commerciis amplius sine caduceatore miscebantur; et ex quo id semel susceperunt, id etiam continenter gesserunt. Scriptum autem est ordine, prout singula quaeque aestate atque hyeme sunt acta.

2. Nam tricennalia foedera, quae post captam Euboeam inita fuerunt, quatuordecim quidem annos duraverunt: sed quintodecimo anno, cum Chrysis sacerdos duodequinquagesimum sacerdotii annum Argis ageret, et Aenesias Spartae Ephorus esset, et Pythodoro, qui tunc Athenis Archon erat, duo praeterea menses ad integrum Magistratus annui tempus absolvendum adhuc superessent, sexto mense a pugna ad Po-

tidaeam commissa, statim ineunte vere, Thebanorum quidam paulo plures trecentis (ipsis vero praeerant Pythangelus Phylidae, et Diemporus Onetoridae *filius*, qui *tunc* apud Boeotos summum Magistratum gerebant) circa primum somnum cum armis Plataeam Boeotiae *urbem*, Atheniensium sociam, ingressi sunt. Illos autem *in urbem* induxerunt, et portas *illis* aperuerunt quidam Plataeenses, Nauclides, et qui ejusdem factionis erant; qui, ut privatam potentiam sibi pararent, cives sibi inimicos de medio tollere, urbemque Thebanis adjungere volebant. Haec autem egerunt per Eurymachum Leontiadae *filium*, virum Thebanorum potentissimum. Thebani enim, cum bellum fore praeviderent, Plataeam, quae simultates secum semper gerebat, in pace, belloque nondum palam moto, intercipere volebant. Quamobrem etiam *isti* facilius, clam ingressi sunt, nulla dum posita custodia, armisque in foro positis, illis quidem, a quibus *in urbem* inducti fuerant, morem non gesserunt, ita ut statim rem aggrederentur, et in inimicorum aedes ingrederen-

ἔκτῳ, καὶ ἅμα ἦρι ἀρχομένῳ, Θηβαίων ἄνδρες ὀλίγῳ πλείους τριακοσίων (ἡγοῦντο δὲ αὐτῶν Βοιωταρχοῦντες, Πυθάγγελός τε ὁ Φυλίδου, καὶ Διέμπορος ὁ Ονητορίδου) ἐσῆλθον περὶ πρῶτον ὕπνον ξὺν ὅπλοις ἐς Πλάταιαν τῆς Βοιωτίας, οὖσαν Αθηναίων ξυμμαχίδα. ἐπηγάγοντο δὲ καὶ ἀνέῳξαν τὰς πύλας Πλαταιέων ἄνδρες, Ναυκλείδης τε καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, βουλόμενοι, ἰδίας ἕνεκα δυνάμεως, ἄνδρας τε τῶν πολιτῶν τοὺς σφίσιν ὑπεναντίους διαφθεῖραι, καὶ τὴν πόλιν Θηβαίοις προσποιῆσαι. ἔπραξαν δὲ ταῦτα δι' Εὐρυμάχου τοῦ Λεοντιάδου, ἀνδρὸς Θηβαίων δυνατωτάτου. προϊδόντες γὰρ οἱ Θηβαῖοι ὅτι ἔσοιτο ὁ πόλεμος, ἐβούλοντο τὴν Πλάταιαν, ἀεὶ σφίσι διάφορον οὖσαν, ἔτι ἐν εἰρήνῃ τε, καὶ τοῦ πολέμου μήπω φανεροῦ καθεστῶτος, προκαταλαβεῖν, ᾗ καὶ ῥᾷον ἔλαθον ἐσελθόντες, φυλακῆς οὐ προκαθεστηκυίας. θέμενοι δὲ ἐς τὴν ἀγορὰν τὰ ὅπλα, τοῖς μὲν ἐπαγομένοις οὐκ ἐπείθοντο, ὥστ' εὐθὺς ἔργου

ἔχεσθαι, καὶ ἰέναι ἐς τὰς οἰκίας τῶν ἐχθρῶν· γνώμην δὲ ἐποιοῦντο, κηρύγμασί τε χρήσασθαι ἐπιτηδείοις, καὶ ἐς ξύμβασιν μᾶλλον καὶ φιλίαν τὴν πόλιν ἀγαγεῖν· (καὶ ἀνεῖπεν ὁ κήρυξ, εἴτις βούλεται κατὰ τὰ πάτρια τῶν πάντων Βοιωτῶν ξυμμαχεῖν, τίθεσθαι παρ᾽ αὐτοὺς τὰ ὅπλα) νομίζοντες σφίσι ῥᾳδίως τούτῳ τῷ τρόπῳ προσχωρήσειν τὴν πόλιν.

γ´. Οἱ δὲ Πλαταιῆς, ὡς ᾔσθοντο ἔνδον τε ὄντας τοὺς Θηβαίους, καὶ ἐξαπιναίως κατειλημμένην τὴν πόλιν, καταδείσαντες, καὶ νομίσαντες πολλῷ πλείους ἐσεληλυθέναι (οὐ γὰρ ἑώρων ἐν τῇ νυκτὶ) πρὸς ξύμβασιν ἐχώρησαν, καὶ τοὺς λόγους δεξάμενοι ἡσύχαζον· ἄλλως τε καὶ ἐπειδὴ ἐς οὐδένα οὐδὲν ἐνεωτέριζον. πράσσοντες δέ πως ταῦτα κατενόησαν οὐ πολλοὺς τοὺς Θηβαίους ὄντας, καὶ ἐνόμισαν, ἐπιθέμενοι, ῥᾳδίως κρατῆσαι. τῷ γὰρ πλήθει τῶν Πλαταιέων οὐ βουλομένῳ ἦν τῶν Ἀθηναίων ἀφίστασθαι. ἐδόκει οὖν ἐπιχειρητέα

tur; sed decreverant et amicis edictis, praeconis voce promulgatis uti, et civitatem potius ad compositionem et amicitiam adducere. Quare praeco edixit, si quis ex patriis Boeotorum institutis eandem belli societatem sequi vellet, apud ipsos arma poneret, *armisque sumtis se cum ipsis conjungeret:* civitatem hoc modo sibi facile adjunctum iri sperantes.

3. Plataeenses vero, cum Thebanos et intus esse, et urbem repente, *praeter omnem expectationem, ab illis* occupatam sensissent, perterriti, et suspicati longe plures ingressos esse, (nec enim per noctis caliginem *eos* cernere poterant,) ad compositionem venerunt, et, conditionibus acceptis, quieverunt: praesertim cum *hostes* nihil novi in quemquam molirentur. At dum haec agerent, quodammodo animadverterunt, non multos esse Thebanos, et, si *illos* invaderent, *a se* facile superari posse existimarunt. Nam Plataeensis populus ab Atheniensibus deficiebat invitus. Rem igitur tentandam esse censuit. Quamobrem inter se coibant, suf-

foſſis communibus *aedium* parietibus, ne, dum per vias commearent, ſe proderent, *et ab hoſte conſpicerentur*; plauſtraque ſine jumentis in viis ſtatuebant, ut muri loco eſſent; et caetera parabant, prout quidque rebus praeſentibus utile fore videbatur. Poſtquam autem res *omnes, ad hoſtes invadendum neceſſariae,* pro facultate *jam* paratae fuerunt, tempore, quo nox adhuc erat, et ipſo diluculi adventu obſervato, ex aedibus egreſſi in ipſos invaſerunt: ne in luce cum illis confidentioribus congrederentur, atque ita *hoſtes* pari *et aequa* conditione ſecum certarent: ſed nocturnis tenebris magis perterrefacti, ſuo uſu, et peritia, quam urbis locorum habebant, inferiores eſſent. Itaque ſtatim *eos* invaſerunt, et ad manus celeriter venerunt.

4. Illi vero, ubi cognoverunt ſe opinione deceptos, inter ſe ipſos conglobabantur, et hoſtium impreſſionem, qua irruebant, propulſabant; eoſque bis terve repulerunt: ſed poſtea, cum et ipſi magno ſtrepitu irruerent, et mulieres atque domeſtici ſimul

εἶναι. καὶ ξυνελέγοντο, διορύσσοντες τοὺς κοινοὺς τοίχους, παρ' ἀλλήλους, ὅπως μὴ διὰ τῶν ὁδῶν φανεροὶ ὦσιν ἰόντες· ἁμάξας τε ἄνευ τῶν ὑποζυγίων ἐς τὰς ὁδοὺς καθίστασαν, ἵν' ἀντὶ τείχους ᾖ. καὶ τἆλλα ἐξήρτυον, ᾗ ἕκαστον ἐφαίνετο πρὸς τὰ παρόντα ξύμφορον ἔσεσθαι. ἐπεὶ δὲ ὡς ἐκ τῶν δυνατῶν ἕτοιμα ἦν, φυλάξαντες ἔτι νύκτα καὶ αὐτὸ τὸ περίορθρον, ἐχώρουν ἐκ τῶν οἰκιῶν ἐπ' αὐτούς· ὅπως μὴ κατὰ φῶς θαρσαλεωτέροις οὖσι προσφέρωνται, καὶ σφίσιν ἐκ τοῦ ἴσου γίγνωνται, ἀλλ' ἐν νυκτὶ φοβερώτεροι ὄντες, ἥσσους ὦσι τῆς σφετέρας ἐμπειρίας τῆς κατὰ τὴν πόλιν. προσέβαλλόν τε εὐθὺς, καὶ ἐς χεῖρας ᾔεσαν κατὰ τάχος.

δ. Οἱ δ' ὡς ἔγνωσαν ἐξηπατημένοι, ξυνεστρέφοντό τε ἐν σφίσιν αὐτοῖς, καὶ τὰς προσβολὰς ᾗ προσπίπτοιεν ἀπεωθοῦντο. καὶ δὶς μὲν ἢ τρὶς ἀπεκρούσαντο, ἔπειτα πολλῷ θορύβῳ αὐτῶν τε προσβαλόντων, καὶ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν οἰκετῶν ἅμα ἀπὸ τῶν οἰ-

κιῶν κραυγῇ τε ϗ ὀλολυγῇ χρωμένων, λί-
θοις τε ϗ κεράμῳ βαλλόντων, ϗ ὑετȣ̃ ἅμα
διὰ νυκτὸς πολλȣ̃ ἐπιγενομένȣ, ἐφοβήθησαν,
ϗ τραπόμενοι, ἔφυγον διὰ τῆς πόλεως, ἄ-
πειροι μὲν ὄντες οἱ πλείους, ἐν σκότῳ καὶ
πηλῷ, τῶν διόδων ᾗ χρὴ σωθῆναι (ϗ γὰρ
τελευτῶντος τοῦ μηνὸς τὰ γιγνόμενα ἦν)
ἐμπείρȣς δὲ ἔχοντες τȣ̀ς διώκοντας, τȣ̃ μὴ
ἐκφεύγειν· ὥστε διεφθείροντο οἱ πολλοί. τῶν
δὲ Πλαταιέων τὶς τὰς πύλας ᾗ ἐσῆλθον,
ϗ αἵπερ ἦσαν ἀνεωγμέναι, μόναι, ἔκλεισε,
στυρακίῳ ἀκοντίȣ ἀντὶ βαλάνȣ χρησάμενος
εἰς τὸν μοχλόν· ὥστε μηδὲ ταύτῃ ἔτι ἔξο-
δον εἶναι. διωκόμενοι δὲ κατὰ τὴν πόλιν, οἱ
μέν τινες αὐτῶν, ἐπὶ τὸ τεῖχος ἀναβάν-
τες, ἔῤῥιψαν ἐς τὸ ἔξω σφᾶς αὐτȣ̀ς, ϗ δι-
εφθάρησαν οἱ πλείȣς· οἱ δὲ, κατὰ πύλας
ἐρήμȣς, γυναικὸς δȣ́σης πέλεκυν, λαθόντες
ϗ διακόψαντες τὸν μοχλὸν, ἐξῆλθον ȣ̓ πολ-
λοί. αἴσθησις γὰρ ταχεῖα ἐπεγένετο. ἄλ-
λοι δὲ ἄλλῃ τῆς πόλεως σποράδην ἀπώλ-

ex aedibus clamores et ululatus ederent, eosque lapidibus et tegulis peterent, simul etiam cum illa nocte magna pluvia ingruisset, territi fuerunt, et dantes terga per urbem fugere coeperunt, licet *eorum* plerique in tenebris et coeno ignari essent viarum, qua transire, servarique possent, (nam sub ipsum mensis finem haec acciderunt, quae tunc gesta sunt) et hostes insequentes haberent *viarum* peritos, ita ut effugere non possent. Quamobrem *eorum* plerique perierunt. Quidam autem Plataeensium *urbis* portas, qua *hostes* intrarant, et quae solae apertae erant, jaculi spiculo pessuli loco usus, et in vectis seram injecto clausit, ita ut ne hac quidem exitus pateret. Cum autem illos hostis persequeretur per urbem, quidam ex ipsis muros conscenderunt, et se ipsos foras dejecerunt, ac plerique interierunt. Alii vero per portas desertas, cum mulier quaedam securim *ipsis* dedisset, clam, et effracto vecte, non multi exiverunt. Nam cito rescitum est. Alii vero per urbem passim trucidabantur, Maxima tamen pars, et

praecipue, qui conglobati erant, irruperunt in magnum aedificium, quod erat muro contiguum, cujus fores erant apertae, existimantes has hujus aedificii fores esse *urbis* portas, et plane illam viam extra ferre. Plataeenses vero, postquam eos conclusos viderunt, deliberare coeperunt, utrum eos, ita ut erant, incenso illo aedificio, concremarent, an aliud aliquod poenae genus in illos statuerent. Tandem vero et hi et caeteri Thebani, qui supererant, per urbem vagantes, sese et arma Plataeensibus ea conditione dediderunt; ut quicquid illis visum fuerit, statuerent. Qui igitur Plataeae erant, hunc rerum exitum habuerunt.

5. Caeteri vero Thebani, quos antequam nox abiret, et dies clara illucesceret, cum omnibus copiis adesse oportuerat, siquid forte minus succederet illis, qui urbem intraverant, cum ipsis in ipso itinere nuntius de rebus gestis allatus fuisset, *suis* suppetias veniebant. Plataea autem a Thebis septuaginta stadia abest, et aqua, quae illa nocte coe-

λυντο. τὸ δὲ πλεῖςον κὴ ὅσον μάλιςα ἦν ξυνεςραμμένον, ἐσπίπτουσιν ἐς οἴκημα μέγα, ὃ ἦν τοῦ τείχους, κὴ αἱ θύραι ἀνεῳγμέναι ἔτυχον αὐτοῦ, οἰόμενοι πύλας τὰς θύρας τοῦ οἰκήματος εἶναι, κὴ ἄντικρυς δίοδον ἐς τὸ ἔξω. ὁρῶντες αὐτοὺς δὲ οἱ Πλαταιεῖς ἀπειλημμένους, ἐβουλεύοντο εἴτε κατακαύσουσιν, ὥσπερ ἔχουσιν, ἐμπρήσαντες τὸ οἴκημα, εἴτε τι ἄλλο χρήσονται. τέλος δὲ οὗτοί τε κὴ ὅσοι ἄλλοι τῶν Θηβαίων περιῆσαν, κατὰ τὴν πόλιν πλανώμενοι, ξυνέβησαν τοῖς Πλαταιεῦσι σφᾶς τε αὐτοὺς παραδοῦναι κὴ τὰ ὅπλα, χρήσασθαι ὅ, τι ἂν βούλωνται. οἱ μὲν δὴ ἐν τῇ Πλαταίᾳ οὕτως ἐπεπράγεσαν.

έ. Οἱ δὲ ἄλλοι Θηβαῖοι, οὓς ἔδει ἔτι τῆς νυκτὸς παραγενέσθαι πανςρατιᾷ, εἴτι ἄρα μὴ προχωροίη τοῖς ἐσεληλυθόσι, τῆς ἀγγελίας ἅμα καθ' ὁδὸν αὐτοῖς ῥηθείσης περὶ τῶν γεγενημένων, ἐπεβοήθουν. ἀπέχει δὲ ἡ Πλάταια τῶν Θηβῶν ςαδίους ἑβδομήκοντα,

καὶ τὸ ὕδωρ τὸ γενόμενον τῆς νυκτὸς, ἐποίησε βραδύτερον αὐτοὺς ἐλθεῖν, ὁ γὰρ Ἀσωπὸς [ποταμὸς] ἐρρύη μέγας, καὶ οὐ ῥᾳδίως διαβατὸς ἦν. πορευόμενοί τε ἐν ὑετῷ, καὶ τὸν ποταμὸν μόγις διαβάντες, ὕστερον παρεγένοντο, ἤδη τῶν ἀνδρῶν, τῶν μὲν, διεφθαρμένων, τῶν δὲ, ζώντων ἐχομένων. ὡς δ᾽ ᾔσθοντο οἱ Θηβαῖοι τὸ γεγενημένον, ἐπεβούλευον τοῖς ἔξω τῆς πόλεως τῶν Πλαταιέων. ἦσαν γὰρ καὶ ἄνθρωποι κατὰ τοὺς ἀγροὺς, καὶ κατασκευὴ, οἷα ἀπροσδοκήτου κακοῦ ἐν εἰρήνῃ γενομένου. ἐβούλοντο γὰρ σφίσιν, εἴ τινα λάβοιεν, ὑπάρχειν ἀντὶ τῶν ἔνδον, ἢν ἄρα τύχωσι τινὲς ἐζωγρημένοι. καὶ οἱ μὲν ταῦτα διενοοῦντο. οἱ δὲ Πλαταιῆς, ἔτι διαβουλευομένων αὐτῶν, ὑποτοπήσαντες τοιοῦτόν τι ἔσεσθαι, καὶ δείσαντες περὶ τοῖς ἔξω, κήρυκα ἐξέπεμψαν παρὰ τοὺς Θηβαίους, λέγοντες ὅτι οὔτε τὰ πεποιημένα ὁσίως δράσειαν, ἐν σπονδαῖς σφῶν πειραθέντες καταλαβεῖν τὴν πόλιν, τά τε ἔξω ἔλεγον αὐ-

litus deciderat, effecerat, ut iter tardius conficerent. Asopus enim fluvius multus fluxerat, nec facile transiri poterat. Quare per pluviam iter facientes, fluvioque vix trajecto, sero venerunt, cum illorum milites partim quidem jam essent interfecti, partim vero vivi detinerentur. Postquam vero Thebani intellexerunt id, quod acciderat, Plataeensibus, qui erant extra urbem, insidias struxerunt. Nam et homines in agris erant, et supellex, quippe quod hoc malum inopinatum pacis tempore contigisset. Volebant enim, si quem cepissent, eum sibi eorum loco esse, qui in urbe detinebantur, si qui modo vivi superessent, quos illi captos retinerent. Atque hi quidem haec in animo habebant. Plataeenses vero, cum illi adhuc consultarent, suspicati aliquid hujusmodi eventurum, soliciti que de civibus, qui foris erant, caduceatorem ad Thebanos emiserunt, dicentes, eos neque pie fecisse ea, quae fecerunt, qui stante foedere suam urbem occupare conati essent; ipsisque praeceperunt, ut ab injuria et maleficio rerum,

quae foris erant, abstinerent. Alioqui dicebant, fore, ut ipsi quoque illorum milites interficerent, quos vivos haberent: sed si illi ex suo agro recederent, hos illis redderent. Thebani autem haec dicunt, et illos haec jurejurando confirmasse perhibent. Plataeenses vero negant, se pollicitos fuisse, fore, ut statim captivos *ipsis* redderent: sed colloquio prius habito, si quam compositionem inter se facere potuissent. Negant autem se ullo jurejurando usos fuisse. Thebani igitur ex illorum finibus, nulla injuria facta, recesserunt. Plataeenses vero, simul ac ex agris omnia *in urbem* comportarunt, confestim captivos interfecerunt: captivi autem erant numero centum et octoginta, et ex illis unus erat Eurymachus, cum quo proditores *de urbe prodenda* egerant.

6. His autem peractis, Athenas nuntium miserunt, et militum a se caesorum cadavera Thebanis per inducias reddiderunt; et res urbanas, pro praesenti rerum statu, arbitratu suo constituerunt. Rerum autem a

τοῖς μὴ ἀδικεῖν. εἰ δὲ μὴ, καὶ αὐτοὶ ἔφασαν αὐτῶν τοὺς ἄνδρας ἀποκτενεῖν, οὓς ἔχουσι ζῶντας· ἀναχωρησάντων δὲ πάλιν ἐκ τῆς γῆς, ἀποδώσειν αὐτοῖς τοὺς ἄνδρας. Θηβαῖοι μὲν ταῦτα λέγουσι, καὶ ἐπομόσαι φασὶν αὐτούς· Πλαταιῆς δ' οὐχ ὁμολογοῦσι τοὺς ἄνδρας εὐθὺς ὑποσχέσθαι ἀποδώσειν, ἀλλὰ λόγων πρῶτον γενομένων, ἤν τι ξυμβαίνωσι· καὶ ἐπομόσαι οὔ φασιν. ἐκ γοῦν τῆς γῆς ἀνεχώρησαν οἱ Θηβαῖοι οὐδὲν ἀδικήσαντες· οἱ δὲ Πλαταιῆς, ἐπειδὴ τὰ ἐκ τῆς χώρας κατὰ τάχος εἰσεκομίσαντο, ἀπέκτειναν τοὺς ἄνδρας εὐθύς. ἦσαν δὲ ὀγδοήκοντα καὶ ἑκατὸν οἱ ληφθέντες· καὶ Εὐρύμαχος εἷς αὐτῶν ἦν, πρὸς ὃν ἔπραξαν οἱ προδιδόντες.

ϛʹ. Τοῦτο δὲ ποιήσαντες, ἔς τε τὰς Ἀθήνας ἄγγελον ἔπεμπον, καὶ τοὺς νεκροὺς ὑποσπόνδους ἀπέδοσαν τοῖς Θηβαίοις· τά τ' ἐν τῇ πόλει καθίσαντο πρὸς τὰ παρόντα ᾗ ἐδόκει αὐτοῖς. τοῖς δ' Ἀθηναίοις ἠγ-

γέλθη εὐθὺς τὰ παρὰ τῶν Πλαταιέων γεγενημένα· κ) Βοιωτῶν τε παραχρῆμα ξυνέλαβον ὅσοι ἦσαν ἐν τῇ Ατ]ικῇ, κ) ἐς τὴν Πλάταιαν ἔπεμψαν κήρυκα, κελεύοντες αὐτοῖς εἰπεῖν μηδὲν νεώτερον ποιεῖν περὶ τῶν ἀνδρῶν ὓς ἔχουσι Θηβαίων, πρὶν ἄν τι κ) αὐτοὶ βουλεύσωσι περὶ αὐτῶν. οὐ γὰρ ἠγγέλθη αὐτοῖς ὅτι τεθνηκότες εἶεν. ἅμα γὰρ τῇ ἐσόδῳ γιγνομένῃ τῶν Θηβαίων, ὁ πρῶτος ἄγγελος ἐξῄει· ὁ δὲ δεύτερος, ἄρ]ι νενικημένων τε κ) ξυνειλημμένων· καὶ τῶν ὕστερον οὐδὲν ᾔδεσαν. οὕτω δὴ οὐκ εἰδότες οἱ Αθηναῖοι ἐπέστελλον· ὁ δὲ κῆρυξ ἀφικόμενος εὗρε τοὺς ἄνδρας διεφθαρμένους. κ) μετὰ ταῦτα οἱ Αθηναῖοι στρατεύσαν]ες ἐς Πλάταιαν, σῖτόν τε ἐσήγαγον, κ) φρουροὺς ἐγκατέλιπον· τῶν τε ἀνθρώπων τοὺς ἀχρειοτάτους ξὺν γυναιξὶ κ) παισὶν ἐξεκόμισαν.

ζʹ. Γεγενημένου δὲ τοῦ ἐν Πλαταιαῖς ἔργου, κ) λελυμένων λαμπρῶς τῶν σπονδῶν, οἱ Αθηναῖοι παρεσκευάζον]ο ὡς πολεμήσον-

Plataeensibus gestarum nuntii statim ad Athenienses venerunt. Quare Boeotos quotquot erant in Attica, protinus comprehenderunt; et praeconem Plataeam cum mandatis miserunt, ut ipsis denuntiaret, ne quid novi statuerent in Thebanos, quos habebant, antequam et ipsi aliquid de illis statuissent: nondum enim illis nuntiatum fuerat, eos jam esse mortuos. Nam simul ac Thebani Plataeam sunt ingressi, primus nuntius exierat: at secundus, illis jam victis et captis. Et Athenienses nihil eorum intellexerant, quae postea contigerunt. Sic igitur Athenienses, rerum istarum prorsus ignari, *praeconem eo* miserunt. Sed praeco cum *Plataeam* pervenisset, viros illos comperit interfectos. Postea autem Athenienses, cum exercitu Plataeam profecti, et frumentum importarunt, et praesidium in urbe reliquerunt, et inutilissimos quosque cum foeminis ac pueris exportarunt.

7. Hac autem re Plataeis gesta, et foederibus aperte ruptis, Athenienses se ad bellum gerendum parare coeperunt. Lace-

daemonii quoque, eorumque socii, se ad idem et ipsi parare coeperunt: et utrique legationes ad Regem et ad alios barbaros erant missuri, si quod auxilium alicunde se sibi adjuncturos sperabant: et societatem coibant cum civitatibus, quae erant extra ipsorum imperium. Et Lacedaemonii quidem, praeter illas, quas ibi in sua ditione habebant, *alias etiam* naves Italiae et Siciliae civitatibus, quae ipsorum partes sequebantur, imperarunt, quas pro civitatum magnitudine conficerent, ita ut universarum numerus et summa esset quingentarum navium, quinetiam *illis imperarunt* certam pecuniae summam parare; caetera quiescentes, et Athenienses unica navi *venturos* recipientes, donec haec *omnia* essent parata. Athenienses vero cum pristinos socios recensebant, tum etiam accuratius in loca circa Peloponnesum legatos mittebant, in Corcyram, in Cephalleniam, in Acarnaniam, et Zacynthum: quia videbant, si haec loca sibi essent amica, se tutius circa Peloponnesi fines bellum esse gesturos.

τες. παρεσκευάζοντο δὲ κ) οἱ Λακεδαιμόνιοι κ) οἱ ξυμμάχοι αὐτῶν, πρεσβείας τε μέλλοντες πέμπειν παρὰ βασιλέα, κ) ἄλλοσε ἐς τὲς βαρβάρες, εἴποθέν τινα ὠφέλειαν ἤλπιζον ἑκάτεροι προσλήψεσθαι· πόλεις τε ξυμμαχίδας ποιούμενοι ὅσαι ἦσαν ἐκτὸς τῆς ἑαυτῶν δυνάμεως. κ) Λακεδαιμονίοις μὲν πρὸς ταῖς αὐτῦ ὑπαρχέσαις ἐξ Ιταλίας κ) Σικελίας, τοῖς τἀκείνων ἑλομένοις, ναῦς ἐπετάχθησαν ποιεῖσθαι κατὰ μέγεθος τῶν πόλεων, ὡς, ἐς τὸν πάντα ἀριθμὸν, πεντακοσίων νεῶν ἐσομένων· καὶ ἀργύριον ῥητὸν ἑτοιμάζειν, τά τ᾽ ἄλλα ἡσυχάζοντας, κ) Αθηναίες δεχομένες μιᾷ νηῒ, ἕως ἂν ταῦτα παρασκευασθῇ. Αθηναῖοι δὲ τήν τε ὑπάρχεσαν ξυμμαχίαν ἐξήταζον, κ) ἐς τὰ περὶ Πελοπόννησον μᾶλλον χωρία ἐπρεσβεύοντο, Κέρκυραν, κ) Κεφαλληνίαν, κ) Ακαρνᾶνας, κ) Ζάκυνθον· ὁρῶντες, εἰ σφίσι φίλια ταῦτ᾽ εἴη, βεβαίως πέριξ τὴν Πελοπόννησον καταπολεμήσοντες,

η΄. Ολίγον τε ἐπενόουν οὐδὲν ἀμφότεροι, ἀλλ' ἔῤῥωντο ἐς τὸν πόλεμον. οὐκ ἀπεικότως· ἀρχόμενοι γὰρ πάντες, ὀξύτερον ἀντιλαμβάνονται. τότε δὴ καὶ νεότης πολλὴ μὲν οὖσα ἐν τῇ Πελοποννήσῳ, πολλὴ δ' ἐν ταῖς Αθήναις, οὐκ ἀκουσίως ὑπὸ ἀπειρίας ἥπτετο τοῦ πολέμου· ἥ τε ἄλλη Ἑλλὰς πᾶσα μετέωρος ἦν, ξυνιουσῶν τῶν πρώτων πόλεων, καὶ πολλὰ μὲν λόγια ἐλέγετο, πολλὰ δὲ χρησμολόγοι ᾖδον, ἔν τε τοῖς μέλλουσι πολεμήσειν, καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσιν. ἔτι δὲ Δῆλος ἐκινήθη ὀλίγῳ πρὸ τούτων, πρότερον οὔπω σεισθεῖσα, ἀφ' οὗ Ἕλληνες μέμνηνται. ἐλέγετο δὲ καὶ ἐδόκει ἐπὶ τοῖς μέλλουσι γενήσεσθαι σημῆναι, εἴτε τι ἄλλο τοιουτότροπον ξυνέβη γενέσθαι, πάντα ἀνεζητεῖτο. ἡ δὲ εὔνοια παραπολὺ ἐποίει τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους, ἄλλως τε καὶ προειπόντων ὅτι τὴν Ἑλλάδα ἐλευθεροῦσιν. ἔῤῥωτό τε πᾶς καὶ ἰδιώτης καὶ πολίτης, εἴτι δύναιτο καὶ λόγῳ

8. Utrique autem nihil parvi animis versabant; sed totis viribus in hoc bellum incumbebant: idque non injuriá. Omnes enim mortales rerum initia ardentius capessere solent. Tunc vero magna juventutis copia, quae in Peloponneso, magna etiam, quae Athenis erat, propter *rerum* imperitiam, non invita bellum suscipiebat. Et tota reliqua Graecia animis erat erecta, quod primae civitates concurrerent. Multa quoque oracula ferebantur, multa vates canebant, tam in iis civitatibus, quae bellum erant gesturae, quam in aliis. Praeterea Delus etiam paulo ante haec tremuit, quae nunquam ante, post Graecorum memoriam, mota fuerat. Haec autem et dicebantur, et videbantur esse rerum futurarum prodigia. Et, si qua alia hujusmodi signa ante contigissent, omnia conquirebantur. Hominum autem benivolentia longe major ad Lacedaemonios inclinabat, praecipue quod illi Graeciam a se in libertatem vindicatum iri praedicarent. Et singuli, et privati, et civitates integrae omni ope nitebantur, si quo modo illos, aut verbis, aut factis, adjuvare possent. Et in eo singuli moram, rebus ge-

rendis allatam, arbitrabantur, si ipsimet rebus administrandis non interfuissent. Ea erat indignatio, qua plerique in Athenienses ferebantur: alii quidem, quod imperio, *quo ab illis premebantur*, se liberari cuperent; alii vero, quod metuerent, ne illorum imperio parere cogerentur. Hoc igitur apparatu, atque his animis ad *bellum utrique* concitati ferebantur.

9. Utrisque autem hae civitates sociae fuerunt, quum bellum gerere coeperunt. Atque Lacedaemoniorum quidem hi fuere socii: omnes Peloponnesii, qui sunt intra Isthmum, praeter Argivos, et Achaeos. His enim amicitia cum utrisque intercedebat. Soli autem ex Achaeis Pellenenses primum *Lacedaemonios* in bello gerendo adjuverunt, postea vero et caeteri omnes *idem fecerunt*. At extra Peloponnesum, Megarenses, Locri, Boeoti, Phocenses, Ambraciotae, Leucadii, Anactorii. Ex his Corinthii, Megarenses, Sicyonii, Pellenenses, Elei, Ambraciotae, Leucadii classem *illis* praebuerunt: equitatum Boeoti, Phocenses, et Locri: caeterae vero civitates peditatum

καὶ ἔργῳ ξυνεπιλαμβάνειν αὐτοῖς. ἐν τούτῳ τε κεκωλῦσθαι ἐδόκει ἑκάστῳ τὰ πράγματα, ᾧ μή τις αὐτὸς παρέσται. οὕτως ὀργῇ εἶχον οἱ πλεῦς τοὺς Ἀθηναίους, οἱ μὲν, τῆς ἀρχῆς ἀπολυθῆναι βουλόμενοι, οἱ δὲ, μὴ ἀρχθῶσι φοβούμενοι. παρασκευῇ μὲν οὖν καὶ γνώμῃ τοιαύτῃ ὥρμηντο.

θ'. Πόλεις δ' ἑκάτεροι τάσδ' ἔχοντες ξυμμάχους ἐς τὸν πόλεμον καθίσταντο. Λακεδαιμονίων μὲν οἵδε ξύμμαχοι. Πελοποννήσιοι μὲν οἱ ἐντὸς ἰσθμοῦ πάντες, πλὴν Ἀργείων καὶ Ἀχαιῶν. τούτοις δ' ἐς ἀμφοτέρους φιλία ἦν. Πελληνῆς δὲ Ἀχαιῶν μόνοι ξυνεπολέμουν τοπρῶτον, ἔπειτα δὲ ὕστερον καὶ ἅπαντες. ἔξω δὲ Πελοποννήσου, Μεγαρῆς, Λοκροὶ, Βοιωτοί, Φωκῆς, Ἀμπρακιῶται, Λευκάδιοι, Ἀνακτόριοι. τούτων ναυτικὸν παρείχοντο Κορίνθιοι, Μεγαρῆς, Σικυώνιοι, Πελληνῆς, Ἠλεῖοι, Ἀμπρακιῶται, Λευκάδιοι· ἱππέας δὲ, Βοιωτοὶ, Φωκῆς, Λοκροί, αἱ δ' ἄλλαι πόλεις πεζὸν παρεῖχον. αὐ-

τη μὲν Λακεδαιμονίων ξυμμαχία. Ἀθηναίων δὲ, Χῖοι, Λέσβιοι, Πλαταιῆς, Μεσσήνιοι οἱ ἐν Ναυπάκτῳ, Ἀκαρνάνων οἱ πλείους, Κερκυραῖοι, Ζακύνθιοι, καὶ ἄλλαι πόλεις αἱ ὑποτελεῖς οὖσαι ἐν ἔθνεσι τοσοῖσδε· Καρία ἡ ἐπὶ θαλάσσῃ, Δωριῆς Καρσὶ πρόσοικοι, Ἰωνία, Ἑλλήσποντος, τὰ ἐπὶ Θράκης, νῆσοι ὅσαι ἐντὸς Πελοποννήσου, καὶ Κρήτης πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα· πᾶσαι αἱ ἄλλαι Κυκλάδες, πλὴν Μήλου, καὶ Θήρας. τούτων ναυτικὸν παρείχοντο Χῖοι, Λέσβιοι, Κερκυραῖοι, οἱ δ' ἄλλοι πεζὸν καὶ χρήματα. ξυμμαχία μὲν αὕτη ἑκατέρων καὶ παρασκευὴ ἐς τὸν πόλεμον ἦν.

ι'. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι μετὰ τὰ ἐν Πλαταιαῖς εὐθὺς περιήγγελλον κατὰ τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν ἔξω ξυμμαχίδα στρατιὰν παρασκευάζεσθαι ταῖς πόλεσι, τά τε ἐπιτήδεια, οἷα εἰκὸς ἐπὶ ἔξοδον ἔκδημον ἔχειν, ὡς ἐσβαλοῦντες ἐς τὴν Ἀττικήν. ἐπειδὴ δὲ ἑκάστοις ἕτοιμα γίγνοιτο κατὰ τὸν χρόνον

ſuppeditarunt. Atque hi quidem fuere Lacedaemoniorum ſocii. Athenienſium vero, Chii, Lesbii, Plataeenſes, Meſſenii, qui Naupactum incolunt, Acarnanum plerique, Corcyraei, Zacynthii, et aliae civitates, quae inter tot nationes *Athenienſibus* erant vectigales: Caria, quae ad mare eſt ſita, Dorienſes Caribus finitimi, Ionia, Hellespontus, Thraciae urbes, et inſularum quotquot intra Peloponneſum et Cretam ad ſolem orientem vergunt, et caeterae omnes Cyclades, exceptis Melo et Thera. Ex his naves praebuerunt Chii, Lesbii, Corcyraei; caeteri vero peditatum et pecunias. Atque hi fuerunt utrorumque ſocii, et apparatus ad bellum.

10. Lacedaemonii vero, poſt haec ad Plataeas geſta, continuo nuntiis miſſis circa Peloponneſum et agrum ſocialem, qui extra *Peloponneſum* erat, imperarunt civitatibus, ut pararent exercitum, et res neceſſarias, quemadmodum parare decebat ad expeditionem faciendam extra *Peloponneſi* fines, ut irruptionem in Atticam facturi. Poſtquam autem ſingulis ad praeſtitutam diem

parata fuerunt, ex ſingulis civitatibus duae partes ad Iſthmum convenerunt. Omnibusque copiis jam in unum locum coactis, Archidamus Lacedaemoniorum Rex, hujus expeditionis Dux, convocatis omnium civitatum praetoribus, et qui ſumma dignitate praediti forent, quosve maxime conveniebat adeſſe, in hunc modum eſt loquutus.

11. 'Nostri quoque majores, viri Peloponneſii et ſocii, multas expeditiones tum 'in ipſa Peloponneſo, tum extra *eam* fecerunt; et qui de nobis ipſis aetate ſunt provectiore, rerum bellicarum non ſunt imperiti: veruntamen nunquam cum apparatu, qui eſſet hoc major, ſumus egreſſi. Quin etiam adverſus potentiſſimam civitatem 'nunc proficiſcimur, et nos ipſi cum maximo et robuſtiſſimo exercitu bellum illi inferimus. Aequum igitur eſt, nos neque majoribus deteriores eſſe, neque inferiores gloria, quae de nobis paſſim circumfertur. Nam univerſa Graecia hoc motu mentes expectatione erectas habet, ac animum advertit, ſperatque propter odium,

τὸν εἰρημένον, ξυνῄεσαν τὰ δύο μέρη ἀπὸ πόλεως ἑκάστης ἐς τὸν ἰσθμόν. καὶ ἐπειδὴ πᾶν τὸ στράτευμα ξυνειλεγμένον ἦν, Ἀρχίδαμος ὁ βασιλεὺς τῶν Λακεδαιμονίων, ὅσπερ ἡγεῖτο τῆς ἐξόδου ταύτης, ξυγκαλέσας τοὺς στρατηγοὺς τῶν πόλεων πασῶν, καὶ τοὺς μάλιστα ἐν τέλει, καὶ ἀξιολογωτάτους παρεῖναι, τοιάδε ἔλεξεν.

ια΄. ‘ ΑΝΔΡΕΣ Πελοποννήσιοι, καὶ ‘ οἱ ξύμμαχοι, καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν πολ‘ λὰς στρατείας καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Πελοπον‘ νήσῳ καὶ ἔξω ἐποιήσαντο, καὶ ἡμῶν αὐτῶν οἱ ‘ πρεσβύτεροι οὐκ ἄπειροι πολέμων εἰσίν· ‘ ὅμως δὲ τῆσδε οὔπω μείζονα παρασκευὴν ‘ ἔχοντες ἐξήλθομεν· ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πόλιν ‘ δυνατωτάτην νῦν ἐρχόμεθα, καὶ αὐτοὶ ‘ πλεῖστοι καὶ ἄριστοι στρατεύοντες. δίκαιον ‘ οὖν ἡμᾶς μήτε τῶν πατέρων χείρους φαί‘ νεσθαι, μήτε ἡμῶν αὐτῶν τῆς δόξης ἐν‘ δεεστέρους. ἡ γὰρ Ἑλλὰς πᾶσα τῇδε τῇ ‘ ὁρμῇ ἐπῆρται. καὶ προσέχει τὴν γνώμην,

‘ εὔνοιαν ἔχουσα, διὰ τὸ Ἀθηναίων ἔχθος,
‘ πρᾶξαι ἡμᾶς ἃ ἐπινοοῦμεν. οὔκουν χρή,
‘ εἴ τῳ καὶ δοκοῦμεν πλήθει ἐπιέναι, καὶ ἀσφά-
‘ λεια πολλὴ εἶναι μὴ ἂν ἐλθεῖν τοὺς ἐ-
‘ ναντίους ἡμῖν διὰ μάχης, τούτων ἕνεκα
‘ ἀμελέστερόν τι παρεσκευασμένους χωρεῖν,
‘ ἀλλὰ καὶ πόλεως ἑκάστης ἡγεμόνα καὶ στρα-
‘ τιώτην τὸ καθ' αὑτὸν ἀεὶ προσδέχε-
‘ σθαι ἐς κίνδυνόν τινα ἥξειν. ἄδηλα γὰρ
‘ τὰ τῶν πολέμων, καὶ ἐξ ὀλίγου τὰ πολ-
‘ λά, καὶ δι' ὀργῆς αἱ ἐπιχειρήσεις γίγνον-
‘ ται: πολλάκις τε τὸ ἔλασσον πλῆθος
‘ δεδιός, ἄμεινον ἠμύνατο τοὺς πλέονας, διὰ
‘ τὸ καταφρονοῦντας ἀπαρασκεύους γενέ-
‘ σθαι. χρὴ δὲ ἀεὶ ἐν τῇ πολεμίᾳ, τῇ
‘ μὲν γνώμῃ θαρσαλέους στρατεύειν, τῷ δὲ
‘ ἔργῳ, δεδιότας παρεσκευάσθαι. οὕτω γὰρ
‘ πρός τε τὸ ἐπιέναι τοῖς ἐναντίοις εὐψυ-
‘ χότατοι ἂν εἶεν, πρός τε τὸ ἐπιχει-
‘ ρεῖσθαι ἀσφαλέστατοι. ἡμεῖς δὲ οὐδ' ἐπὶ
‘ ἀδύνατον ἀμύνεσθαι οὕτω πόλιν ἐρχόμεθα,

' quo Athenienses persequitur, nos ex animi sententia rem gesturos. Quamvis igitur alicui videamur vel maximo cum exercitu contra *hostes* proficisci, quamvis etiam illud propemodum pro comperto videatur habendum, eos nobiscum manus conserere non ausuros: non tamen ideo oportet nos negligentius instructos cum illis manus conserere: sed et uniuscujusque civitatis tam ducem quam militem, in suo agmine semper exspectare aliquem in discrimen esse venturum. Nam conditio bellorum est anceps, et plerumque a parva manu et magno animi ardore primi impetus fiunt: saepe etiam minor manus, quae timet, majorem fortius propulsavit, quod propter *hostis* contemtionem esset imparata. Oportet autem in hostili *agro* milites animis quidem semper esse confidentibus: at ad rem gerendam, cum metu paratos esse. Sic enim et ad invadendos hostes animis erunt paratissimi, et adversus hostium conatus ac impetum munitissimi. Nos vero adversus civitatem proficiscimur, quae non est adeo infirma, ut bellum

'illatum propulsare nequeat: sed quae re'bus omnibus est optime instructa. Quare 'omnino credendum est, illos pugnam no'biscum esse commissuros; licet jam sese 'non moveant, quum nondum *in ipsorum* '*agro* sumus, at quum res suas in agro a 'nobis caedi ac vastari viderint. Ira enim 'invadit omnes, qui suarum rerum aliquam 'repentinam ac insolitam cladem in suo 'conspectu cernunt: et qui ratione mini'mum utuntur, summo animi impetu rem 'aggrediuntur. Verisimile autem est, Athe'nienses omnium maxime hoc facturos, qui 'censent, se dignos esse, qui aliis imperent; 'et armis infestis aliorum agros vastent po'tius, quam suum cernant. Cum igitur tan'tae civitati bellum inferamus, et maximam 'gloriam tam nostris majoribus, quam no'bis ipsis allaturi simus, in utramque even'tus partem; sequimini quocunque vos ali'quis duxerit, ordinis conservationem et 'custodiam plurimi facientes, et imperata 'celeriter excipientes. Hoc enim est pul'cerrimum et tutissimum, si, quum mag'nus est militum numerus, omnes tamen

ἀλλὰ τοῖς πᾶσιν ἄριστα παρεσκευασμένην: ὥστε χρὴ καὶ πάνυ ἐλπίζειν διὰ μάχης ἰέναι αὐτοὺς, εἰ μὴ καὶ νῦν ὥρμηνται, ἐν ᾧ οὔπω πάρεσμεν; ἀλλ' ὅταν ἐν τῇ γῇ ὁρῶσιν ἡμᾶς δῃοῦντάς τε καὶ τἀκείνων φθείροντας. πᾶσι γὰρ, ἐν τοῖς ὄμμασι καὶ ἐν τῷ παραυτίκα ὁρᾷν πάσχοντάς τι ἄηθες, ὀργὴ προσπίπτει· καὶ οἱ λογισμῷ ἐλάχιστα χρώμενοι, θυμῷ πλεῖστα ἐς ἔργον καθίστανται. Ἀθηναίους δὲ καὶ πλέον τι τῶν ἄλλων εἰκὸς τοῦτο δρᾶσαι, οἳ ἄρχειν τε τῶν ἄλλων ἀξιοῦσι, καὶ ἐπιόντες τὴν τῶν πέλας δῃοῦν μᾶλλον ἢ τὴν ἑαυτῶν ὁρᾷν. ὡς οὖν ἐπὶ τοσαύτην πόλιν στρατεύοντες, καὶ μεγίστην δόξαν οἰσόμενοι τοῖς τε προγόνοις καὶ ἡμῖν αὐτοῖς, ἐπ' ἀμφότερα ἐκ τῶν ἀποβαινόντων, ἕπεσθ' ὅποι ἄν τις ἡγῆται, κόσμον καὶ φυλακὴν περὶ παντὸς ποιούμενοι, καὶ τὰ παραγγελλόμενα ὀξέως δεχόμενοι. κάλλιστον γὰρ τόδε καὶ ἀσφαλέστατον, πολλοὺς

ὄντας ἐνὶ κόσμῳ χρωμένους φαίνεσθαι.

ιβ´. Τοσαῦτα εἰπὼν καὶ διαλύσας τὸν ξύλλογον ὁ Ἀρχίδαμος, Μελήσιππον πρῶτον ἀποστέλλει ἐς τὰς Ἀθήνας τὸν Διακρίτου, ἄνδρα Σπαρτιάτην, εἴ τι ἄρα μᾶλλον ἐνδοῖεν οἱ Ἀθηναῖοι, ὁρῶντες ἤδη σφᾶς ἐν ὁδῷ ὄντας. οἱ δὲ οὐ προσεδέξαντο αὐτὸν ἐς τὴν πόλιν, οὐδ' ἐπὶ τὸ κοινόν. ἦν γὰρ Περικλέους γνώμη πρότερον νενικηκυῖα, κήρυκα καὶ πρεσβείαν μὴ προσδέχεσθαι Λακεδαιμονίων ἐξεστρατευμένων. ἀποπέμπουσιν οὖν αὐτὸν πρὶν ἀκοῦσαι, καὶ ἐκέλευον ἐκτὸς ὅρων εἶναι αὐθημερόν· τό, τε λοιπὸν ἀναχωρήσαντες ἐπὶ τὰ σφέτερα αὐτῶν, ἤν τι βούλωνται, πρεσβεύεσθαι. ξυμπέμπουσί τε τῷ Μελησίππῳ ἀγωγούς, ὅπως μηδενὶ ξυγγένηται. ὁ δέ, ἐπειδὴ ἐπὶ τοῖς ὁρίοις ἐγένετο, καὶ ἔμελλε διαλύεσθαι, τοσόνδε εἰπὼν ἐπορεύετο, ὅτι ἥδε ἡ ἡμέρα τοῖς Ἕλλησι μεγάλων κακῶν ἄρξει. ὡς δὲ ἀφίκετο ἐς τὸ στρατόπεδον καὶ ἔγνω ὁ Ἀρχίδαμος ὅτι οἱ Ἀθη-

'eandem militarem disciplinam servantes 'cernantur.'

12. Archidamus haec tantum loquutus, et, dimisso concilio, primo Melesippum Diacriti *filium*, virum Spartanum, Athenas misit, *ut exploraret*, si forte Athenienses de sua pertinacia remitterent, quum se in itinere jam viderent. Illi vero nec in urbem, nec in publicum eum admiserunt. Periclis enim sententia jam ante obtinuerat, ut neque caduceatorem, neque legatum Lacedaemoniorum admitterent; si exercitum eduxissent. Illum igitur remiserunt, antequam audirent, et illo ipso die finibus excedere jusserunt: si quid in posterum vellent, in sua prius regressi, legatos mitterent. Huic etiam addiderunt, qui eum deducerent, ne cum quoquam colloqueretur. Ille vero, cum ad *Atticae* fines pervenisset, et jamjam discessurus esset, hoc tantum loquutus abiit: Hic dies ingentium malorum Graecis erit initium. Cum autem ad castra rediisset, et Archidamus cognovisset, Athenienses *de sua pertinacia* nihil amplius remissuros; ita

demum, motis castris, cum exercitu in ipsorum agrum est profectus. Boeoti vero suam quidem *militum* partem, et equites Peloponnesiis dederunt, ut illos ad bellum sequerentur: cum reliquis vero ad Plataeam profecti, agrum *ejus* vastare coeperunt.

13. Dum autem Peloponnesiorum copiae in Isthmum adhuc cogerentur, et in ipso itinere essent, antequam in Atticam irrumperent, Pericles, Xanthippi *filius*, Atheniensium dux, decimus ipse, ut cognovit, irruptionem *in Atticam* factum iri; suspicatus fore ut Archidamus, qui ipsius erat hospes, aut ipse privatim, quod *amico* gratificari vellet, suos agros saepius praeteriret, ac intactos relinqueret, aut etiam Lacedaemoniorum jussu, ad invidiam sibi conflandam, hoc faceret, (quemadmodum ejusdem quoque causa piacula tolli ante jusserant,) Atheniensibus in concione praedixit, quod sibi hospes aliquando esset Archidamus, non fore tamen id malo Reipublicae: se vero agros villasque suas, si non, ut caeterorum *civium*, ab hostibus vastarentur, si-

ναῖοι ὐδέν πω ἐνδώσουσιν, ὕτω δὴ ἄρας, τῷ στρατῷ προὐχώρει ἐς τὴν γῆν αὐτῶν. Βοιωτοὶ δὲ μέρος μὲν τὸ σφέτερον καὶ τοὺς ἱππέας παρείχοντο Πελοποννησίοις ξυστρατεύειν· τοῖς δὲ λειπομένοις ἐς Πλάταιαν ἐλθόντες, τὴν γῆν ἐδῄουν.

ιγ'. Ετι δὲ τῶν Πελοποννησίων ξυλλεγομένων τε ἐς τὸν ἰσθμὸν, καὶ ἐν ὁδῷ ὄντων, πρὶν ἐσβαλεῖν ἐς τὴν Αττικὴν, Περικλῆς ὁ Ξανθίππου στρατηγὸς ὢν Αθηναίων, δέκατος αὐτὸς, ὡς ἔγνω τὴν ἐσβολὴν ἐσομένην, ὑποτοπήσας, ὅτι Αρχίδαμος αὐτῷ ξένος ὢν ἐτύγχανε, μὴ πολλάκις ἢ αὐτὸς ἰδίᾳ βουλόμενος χαρίζεσθαι, τοὺς ἀγροὺς αὐτοῦ παραλίπῃ, καὶ μὴ δῃώσῃ, ἢ καὶ, Λακεδαιμονίων κελευσάντων, ἐπὶ διαβολῇ τῇ ἑαυτοῦ γένηται τοῦτο, ὥσπερ καὶ τὰ ἄγη ἐλαύνειν προεῖπον ἕνεκα ἐκείνου· προηγόρευε τοῖς Αθηναίοις ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ὅτι Αρχίδαμος μέν οἱ ξένος εἴη, οὐ μέντοι ἐπὶ κακῷ γε τῆς πόλεως γένοιτο· τοὺς δ' ἀγροὺς τοὺς ἑαυ-

τοῦ καὶ οἰκίας ἣν ἄρα μὴ δηώσωσιν οἱ πολέμιοι, ὥσπερ καὶ τὰ τῶν ἄλλων, ἀφίησιν αὐτὰ δημόσια εἶναι, καὶ μηδεμίαν οἱ ὑποψίαν κατὰ ταῦτα γίγνεσθαι. παρήνει δὲ καὶ περὶ τῶν παρόντων ἅπερ καὶ πρότερον, παρασκευάζεσθαί τε ἐς τὸν πόλεμον, καὶ τὰ ἐκ τῶν ἀγρῶν ἐσκομίζεσθαι· ἔς τε τὴν μάχην μὴ ἐπεξιέναι, ἀλλὰ τὴν πόλιν ἐσελθόντας φυλάσσειν· καὶ τὸ ναυτικὸν, ᾗπερ ἰσχύουσιν, ἐξαρτύεσθαι· τά τε τῶν ξυμμάχων διὰ χειρὸς ἔχειν· λέγων τὴν ἰσχὺν αὐτοῖς ἀπὸ τούτων εἶναι τῶν χρημάτων τῆς προσόδου, τὰ δὲ πολλὰ τοῦ πολέμου, γνώμῃ καὶ χρημάτων περιουσίᾳ κρατεῖσθαι. θαρσεῖν τε ἐκέλευε, προσιόντων μὲν ἑξακοσίων ταλάντων ὡς ἐπιτοπολὺ φόρου κατ' ἐνιαυτὸν ἀπὸ τῶν ξυμμάχων τῇ πόλει, ἄνευ τῆς ἄλλης προσόδου, ὑπαρχόντων δὲ ἐν τῇ ἀκροπόλει ἔτι τότε ἀργυρίου ἐπισήμου ἑξακισχιλίων ταλάντων. τὰ γὰρ πλεῖστα, τριακοσίων ἀποδέοντα μύρια ἐγέ-

nere Reipublicae esse: nec propterea se in ullam suspicionem vocandum esse. Quod autem ad res praesentes attinebat, eadem, quae et ante suasit; ut et se ad bellum pararent, et omnem supellectilem ex agris *in urbem* comportarent; neque ad proelium egrederentur, sed in urbem ingressi tuerentur; et classem, qua pollebant, instruerent; et sociorum res manu tenerent, *ipsosque in officio ac fide continerent*: docens eorum potentiam sitam esse in vectigalibus, quae a sociis pendebantur, et plerasque belli partes consilio et pecuniarum copia obtineri. eosque confidere jubebat; tum quod propemodum sexcenta talenta quotannis a sociis pro tributo Reipublicae penderentur, praeter alios proventus; tum etiam, quod vel tunc sex millia talentorum argenti signati in arce adhuc essent. Nam maxima *pecuniae summa, quae fuerat in aerario*, fuerant decem millia talentorum, trecentis minus; unde pars detracta est, quae in arcis propylea, et alia aedificia, et in Potidaeam, *ac in stipendium eorum, qui eam obsidebant*, fuit insum-

ta. Praeterea vero auri et argenti non signati, cum in privatis, tum in publicis donariis, et sacra vasa, quotquot vel pompis vel certaminibus serviebant, et Medica spolia, et si quid aliud hujusmodi erat, non minoris erant, quam quingentorum talentorum. Praeterea addebat etiam ex aliis templis non exiguas pecunias, quibus eos usuros *dicebat*: et, si harum omnium usu omnino prohiberentur, aureis etiam ornamentis, quibus ipsius Deae simulacrum circundatum erat, *ipsos uti posse demonstrabat*. Confirmabat autem illud simulacrum habere auri purissimi pondus quadraginta talentorum, totumque eximi posse; et postquam salutis causa usi fuissent, dicebat oportere non minus auri pondus restituere. Quod igitur ad pecunias attinet, illos hoc modo confidere jubebat. Praeterea esse tredecim millia gravis armaturae militum, praeter illos, qui in praesidiis et in propugnaculis erant, qui numero erant sexdecim millia. (Tot enim initio excubabant, quum hostes irruptionem fecerunt, cum ex senioribus, tum ex junio-

νετο, ἀφ' ὧν ἐς τε τὰ προπύλαια τῆς ἀκροπόλεως, καὶ τἆλλα οἰκοδομήματα, καὶ ἐς Πολίδαιαν, ἀπανηλώθη. χωρὶς δὲ, χρυσίου ἀσήμου καὶ ἀργυρίου, ἔν τε ἀναθήμασιν ἰδίοις καὶ δημοσίοις, καὶ ὅσα ἱερὰ σκεύη περί τε τὰς πομπὰς καὶ τοὺς ἀγῶνας, καὶ σκῦλα Μηδικὰ, καὶ εἴ τι τοιουτότροπον, οὐκ ἐλάσσονος ἦν ἢ πεντακοσίων ταλάντων. ἔτι δὲ καὶ τὰ ἐκ τῶν ἄλλων ἱερῶν προσετίθει χρήματα οὐκ ὀλίγα, οἷς χρήσεσθαι αὐτούς· καὶ ἢν πάνυ ἐξείργωνται πάντων, καὶ αὐτῆς τῆς θεοῦ τοῖς περικειμένοις χρυσίοις. ἀπέφαινε δ' ἔχον τὸ ἄγαλμα τεσσαράκοντα τάλαντα σταθμὸν χρυσίου ἀπέφθου, καὶ περιαιρετὸν εἶναι ἅπαν· χρησαμένους τε ἐπὶ σωτηρίᾳ, ἔφη χρῆναι μὴ ἐλάσσω ἀντικαταστῆσαι πάλιν. χρήμασι μὲν οὖν οὕτως ἐθάρσυνεν αὐτούς. ὁπλίτας δὲ τρισχιλίους καὶ μυρίους εἶναι, ἄνευ τῶν ἐν τοῖς φρουρίοις, καὶ τῶν παρ' ἔπαλξιν ἑξακισχιλίων καὶ μυρίων. (τοσοῦτοι γὰρ ἐφύλασσον τοπρῶτον, ὁπότε οἱ πολέ-

μιοι ἐσβάλοιεν, ἀπό τε τῶν πρεσβυτάτων καὶ τῶν νεωτάτων, καὶ μετοίκων, ὅσοι ὁπλῖται ἦσαν. τοῦ τε γὰρ Φαληρικοῦ τείχους στάδιοι ἦσαν πέντε καὶ τριάκοντα πρὸς τὸν κύκλον τοῦ ἄστεως, καὶ αὐτοῦ τοῦ κύκλου τὸ φυλασσόμενον τρεῖς καὶ τεσσαράκοντα. ἔστι δὲ αὐτοῦ ὃ καὶ ἀφύλακτον ἦν, τὸ μεταξὺ τοῦ τε μακροῦ καὶ τοῦ Φαληρικοῦ. τὰ δὲ μακρὰ τείχη πρὸς τὸν Πειραιᾶ, τεσσαράκοντα σταδίων, ὧν τὸ ἔξωθεν ἐτηρεῖτο, καὶ τοῦ Πειραιέως ξὺν Μουνυχίᾳ, ἑξήκοντα μὲν σταδίων ὁ ἅπας περίβολος, τὸ δ' ἐν φυλακῇ ὄν, ἦν ἥμισυ τούτου) ἱππέας δ' ἀπέφαινε διακοσίους καὶ χιλίους, ξὺν ἱπποτοξόταις, ἑξακοσίους δὲ καὶ χιλίους τοξότας, καὶ τριήρεις τὰς πλωΐμους τριακοσίας. ταῦτα γὰρ ὑπῆρχεν Ἀθηναίοις, καὶ οὐκ ἐλάσσω ἕκαστα τούτων, ὅτε ἡ ἐσβολὴ τοπρῶτον ἔμελλε Πελοποννησίων ἔσεσθαι, καὶ ἐς τὸν πόλεμον καθίσταντο. ἔλεγε δὲ καὶ ἄλλα οἷά περ εἰώθει Περικλῆς, ἐς ἀπόδειξιν τοῦ περιέσεσθαι τῷ πολέμῳ,

ribus et inquilinis, quotquot erant armati. Nam Phalerici muri longitudo erat triginta et quinque ſtadiorum usque ad urbis ambitum, et ipſius ambitus ea pars, quae cuſtodiebatur, erat trium et quadraginta ſtadiorum. Nam et quaedam ejus pars nullis cuſtodiis ſervabatur, *illa videlicet*, quae inter longum *murum* et Phalericum erat media. Longi vero muri ad Piraeeum usque quadraginta ſtadiorum longitudinem habebant, quorum *murorum* externae partes cuſtodiebantur. Et ipſius quidem Piraeei una cum Munychia univerſus ambitus erat ſexaginta ſtadiorum: pars vero, quae cuſtodiebatur, hujus erat dimidium.) Demonſtrabat etiam eſſe mille et ducentos equites, cum equeſtribus ſagittariis, praeterea mille et ſexcentos *pedeſtres* ſagittarios, et trecentas expeditas triremes. Haec enim omnia, et non pauciora horum ſingula, Athenienſibus ſuppetebant, cum Peloponneſii primum irruptionem erant facturi, et *quum* bellum ſuſceperunt. Alia quoque Pericles recenſebat, quemadmodum conſueverat, ut *Athenienſes* bello ſuperiores fore demonſtraret,

14. Athenienſes vero, his auditis, ejus ſententiam ſequuti ſunt, et in urbem ex agris comportarunt liberos, conjuges, et reliquam ſupellectilem, qua domi utebantur; quinetiam ipſa aedificiorum deſtructorum tigna absportarunt: pecora quoque et jumenta in Euboeam, et circumjacentes inſulas transmiſerunt. Haec autem migratio ipſis permoleſta accidit, propterea quod plerique in agris ſemper degere conſueverant.

15. Haec autem conſuetudo vel a pervetuſtis usque temporibus magis apud Athenienſes, quam alios invaluerat. Nam ſub Cecrope, illisque priſcis ad Theſeum usque Regibus, Attica ſemper oppidatim incolebatur, curias et Magiſtratus habens: et, quum nihil timebant, ad regem non conveniebant, *de Republica* conſultaturi: ſed per ſe quique ſuam Rempublicam adminiſtrabant, et conſultabant. Quinetiam eorum nonnulli, ut Eleuſinii, cum Eumolpo bellum adverſus Erechtheum olim geſſerunt, Theſeus vero, poſtquam regnare coepit,

ιδ. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἀκούσαντες ἀνεπείθοντό τε, καὶ ἐσεκομίζοντο ἐκ τῶν ἀγρῶν παῖδας καὶ γυναῖκας, καὶ τὴν ἄλλην κατασκευὴν ᾗ κατ' οἶκον ἐχρῶντο, καὶ αὐτῶν τῶν οἰκιῶν καθαιροῦντες τὴν ξύλωσιν. πρόβατα δὲ καὶ ὑποζύγια ἐς τὴν Εὔβοιαν διεπέμψαντο, καὶ ἐς τὰς νήσους τὰς ἐπικειμένας. χαλεπῶς δὲ αὐτοῖς, διὰ τὸ ἀεὶ εἰωθέναι τοὺς πολλοὺς ἐν τοῖς ἀγροῖς διαιτᾶσθαι, ἡ ἀνάστασις ἐγίγνετο.

ιέ. Ξυνεβεβήκει δὲ ἀπὸ τοῦ πάνυ ἀρχαίου ἑτέρων μᾶλλον Ἀθηναίοις τοῦτο. ἐπὶ γὰρ Κέκροπος καὶ τῶν πρώτων βασιλέων ἡ Ἀττικὴ ἐς Θησέα ἀεὶ κατὰ πόλεις ᾠκεῖτο, πρυτανεῖά τε ἔχουσα καὶ Ἄρχοντας· καὶ ὁπότε μή τι δείσειαν, οὐ ξυνῄεσαν βουλευσόμενοι ὡς τὸν βασιλέα, ἀλλ' αὐτοὶ ἕκαστοι ἐπολιτεύοντο καὶ ἐβουλεύοντο. καί τινες καὶ ἐπολέμησάν ποτε αὐτῶν, ὥσπερ καὶ Ἐλευσίνιοι μετ' Εὐμόλπου πρὸς Ἐρεχθέα. ἐπειδὴ δὲ Θησεὺς ἐβασίλευσε, γενόμενος

μετὰ τοῦ ξυνετοῦ καὶ δυνατὸς, τά τε ἄλλα διεκόσμησε τὴν χώραν, καὶ καταλύσας τῶν ἄλλων πόλεων τά τε βουλευτήρια καὶ τὰς ἀρχὰς, ἐς τὴν νῦν πόλιν οὖσαν, ἓν βουλευτήριον ἀποδείξας καὶ πρυτανεῖον, ξυνῴκισε πάντας· καὶ νεμομένους τὰ αὑτῶν ἑκάστους, ἅπερ καὶ προτοῦ, ἠνάγκασε μιᾷ πόλει ταύτη χρῆσθαι, ἣ, ἁπάντων ἤδη ξυντελούντων ἐς αὐτὴν, μεγάλη γενομένη, παρεδόθη ὑπὸ Θησέως τοῖς ἔπειτα. καὶ ξυνοίκια ἐξ ἐκείνου Ἀθηναῖοι ἔτι καὶ νῦν τῇ θεῷ ἑορτὴν δημοτελῆ ποιοῦσι. τὸ δὲ πρὸ τούτου, ἡ ἀκρόπολις ἡ νῦν οὖσα, πόλις ἦν, καὶ τὸ ὑπ᾽ αὐτὴν πρὸς νότον μάλιστα τετραμμένον. τεκμήριον δέ· τὰ γὰρ ἱερὰ ἐν αὐτῇ τῇ ἀκροπόλει καὶ ἄλλων θεῶν ἐστι, καὶ τὰ ἔξω πρὸς τοῦτο τὰ μέρος τῆς πόλεως μᾶλλον ἵδρυται, τό, τε τοῦ Διὸς τοῦ Ὀλυμπίου, καὶ τὸ Πύθιον, καὶ τὸ τῆς Γῆς, καὶ τὸ ἐν Λίμναις Διονύσου, ᾧ τὰ ἀρχαιότερα Διονύσια τῇ δωδεκάτῃ ποιεῖται ἐν μηνὶ Ἀνθεστηριῶνι, ὥσπερ καὶ οἱ

cum esset vir non solum prudens, sed etiam potens, tum aliis in rebus hanc regionem excoluit, tum etiam caeterorum oppidorum curias et Magistratus sustulit; et, una curia, unoque consilio constituto, in eam civitatem, quae nunc est, omnes coëgit. Et singulos, res suas, ut ante, possidentes, uti compulit hac una civitate, quam (cum omnes in eam jam convenirent, et pecuniam ad usus publicos conferrent,) Theseus magnis opibus auctam *suis* posteris tradidit. Et ab illo *tempore* Athenienses nunc etiam diem festum, *nomine* Synoecia, in Deae honorem publice agunt. Ante enim illa, quae nunc est arx, erat urbs, et potissimum ea pars, quae sub ipsa ad austrum spectat. *Hujus* autem *rei* manifestum argumentum *hoc est*. Nam in ipsa arce sunt et aliorum Deorum delubra, et quae sunt extra, ab hac urbis parte potissimum sita visuntur, Jovis Olympii, et Apollinis Pythii, Telluris, et Bacchi in Limnis, in cujus honorem vetustiora Bacchanalia celebrabantur duodecimo die mensis Anthesterionis; quemadmo-

dum nunc quoque Iones, ab Atheniensibus oriundi, ex recepto ritu celebrare solent. Sunt etiam alia vetusta templa hic aedificata. Fonte etiam, qui nunc quidem Novemfistulae appellatur, tyrannorum jussu sic exstructus, olim vero Callitoë vocabatur, quum ipsius venae et scaturigines exstarent, quod arci vicinus esset, in maximis quibusque rebus utebantur. Et nunc etiam ab antiquo moribus est receptum, ut ante nuptias, et in aliis rebus sacris hac aqua utantur. Et nunc etiam propter antiquam hanc habitationem, ipsa quoque urbis arx ab Atheniensibus urbs appellatur.

16. Athenienses igitur et ante diu in agris suo jure ac liberi vixerant; et postquam in unam urbem contributi sunt, ob illum in agris agendi morem, plerique tam priorum, quam posteriorum, qui ad hoc usque bellum cum tota familia in agris fuerant, et habitarant, non facile migrabant, praecipue vero quod post bellum Medicum suam supellectilem nuper refecissent. Gra-

ἀπ' Ἀθηναίων Ἴωνες ἔτι καὶ νῦν νομίζουσιν. ἵδρυται δὲ καὶ ἄλλα ἱερὰ ἀρχαῖα ταύτῃ. καὶ τῇ κρήνῃ, τῇ νῦν μὲν, τῶν τυράννων οὕτω σκευασάντων, Ἐννεακρούνῳ καλουμένῃ, τὸ δὲ πάλαι, φανερῶν τῶν πηγῶν οὐσῶν, Καλλιρρόῃ ὠνομασμένῃ, ἐκείνῃ τε ἐγγὺς οὔσῃ, τὰ πλείστου ἄξια ἐχρῶντο. καὶ νῦν ἔτι ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου πρό τε γαμικῶν καὶ ἐς ἄλλα τῶν ἱερῶν νομίζεται τῷ ὕδατι χρῆσθαι. καλεῖται δὲ διὰ τὴν παλαιὰν ταύτην κατοίκησιν καὶ ἡ ἀκρόπολις μέχρι τοῦδε ἔτι ὑπ' Ἀθηναίων πόλις.

ιϛ'. Τῇ τε οὖν ἐπιπολὺ κατὰ τὴν χώραν αὐτονόμῳ οἰκήσει μετεῖχον οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ ἐπειδὴ ξυνῳκίσθησαν, διὰ τὸ ἔθος ἐν τοῖς ἀγροῖς ὅμως οἱ πλείους τῶν τε ἀρχαίων καὶ τῶν ὕστερον μέχρι τοῦδε τοῦ πολέμου πανοικησίᾳ γενόμενοί τε καὶ οἰκήσαντες, οὐ ῥᾳδίως τὰς μεταναστάσεις ἐποιοῦντο, ἄλλως τε καὶ ἄρτι ἀνειληφότες τὰς κατασκευὰς μετὰ τὰ Μηδικά. ἐβαρύνοντο δὲ καὶ

χαλεπῶς ἔφερον οἰκίας τε καταλιπόντες, κὴ ἱερὰ, ἃ διὰ παντὸς ἦν αὐτοῖς ἐκ τῆς κατὰ τὸ ἀρχαῖον πολιτείας πάτρια· δίαιτάν τε μέλλοντες μεταβάλλειν, καὶ ὐδὲν ἄλλο ἢ πόλιν τὴν αὐτοῦ ἀπολείπων ἕκαστος.

ιζ'. Επειδὴ δὲ ἀφίκοντο ἐς τὸ ἄστυ, ὀλίγοις μέν τισιν ὑπῆρχον οἰκήσεις, κὴ παρὰ φίλων τινὰς ἢ οἰκείων καταφυγή· οἱ δὲ πολλοὶ τά τε ἔρημα τῆς πόλεως ᾤκησαν, κὴ τὰ ἱερὰ, κὴ τὰ ἡρῷα πάντα, πλὴν τῆς ἀκροπόλεως, κὴ τῦ Ελευσινίυ, κὴ εἴτι ἄλλο βεβαίως κληϊστὸν ἦν· τό, τε Πελασγικὸν καλύμενον τὸ ὑπὸ τὴν ἀκρόπολιν, ὃ κὴ ἐπάρατόν τε ἦν μὴ οἰκεῖν, καί τι κὴ Πυθικῦ μαντείυ ἀκροτελεύτιον τοιόνδε διεκώλυε, λέγον ὡς — τὸ Πελασγικὸν, ἀργὸν ἄμεινον. ὅμως ὑπὸ τῆς παραχρῆμα ἀνάγκης ἐξῳκήθη. καί μοι δοκεῖ τὸ μαντεῖον τοὐναντίον ξυμβῆναι ἢ προσεδέχοντο. οὐ γὰρ διὰ τὴν παράνομον ἐνοίκησιν αἱ ξυμφοραὶ γενέσθαι τῇ πόλει,

viter etiam et iniquo animo ferebant, quod penates et sacra deserturi essent, quae perpetuo ipsis patria fuerant a priscis usque temporibus, et a statu suae civitatis; tum etiam, quod vitae genus essent mutaturi, et nihil aliud *facturi*, quam si suam quisque urbem relinqueret.

17. Postquam autem in urbem migrarunt, exiguo quidem quorundam numero domus fuerunt, et locus apud aliquos amicos, vel necessarios, quo se reciperent: at *illorum* plerique deserta urbis *loca* habitarunt, et templa, et omnia heroum sacella, praeter arcem, et Eleusinium, et si quis alius *locus* bene clausus erat; et *templum*, quod Pelasgicum appellatur, quod sub arcem, et in quo propter diras hominum exsecrationes habitare non licebat; quinetiam quoddam oraculi Pythici carmen in extrema sui parte *hoc ipsum* his verbis vetabat, — " satiusque Pelasgicon haud habitari. Veruntamen ob repentinam necessitatem habitatum fuit. Et oraculum illud mihi videtur cecidisse contra, quam *Athenienses* exspectabant. Non enim propter impiam habitationem, calamitates Reipublicae *videntur*

accidisse; sed propter bellum, ipsa inhabitandi necessitas. Oraculum autem, quamvis hoc *bellum* nominatim non indicasset, *tamen* praeviderat ipsum *templum* haud fauste aliquando habitatum iri. Multi etiam in ipsis murorum turribus domicilia sibi pararunt; denique prout quisque poterat. nec enim urbs omnes, qui eo convenerant, capere potuit: sed postea longos muros incoluerunt, eos inter se partiti, magnamque Piraeei *partem*. Simul etiam res ad bellum necessarias parare coeperunt, tum sociorum auxilia cogentes, et instruentes centum navium classem, quam in Peloponnesum mitterent. Ac Athenienses quidem in hoc apparatu erant occupati.

18. Lacedaemoniorum vero exercitus progressus, ad Oenoën, Atticae *castellum*, primum pervenit, qua in *Atticam* erant irrupturi. Cum autem *ibi* castra posuissent, ad *illius* muros machinis, et quovis alio modo oppugnandos sese parabant. Nam Oenoë, quae est in Atticae et Boeotiae finibus, muris erat cincta; et Athenienses hoc propugnaculo utebantur, quoties bellum in-

ἀλλὰ διὰ τὸν πόλεμον ἡ ἀνάγκη τῆς οἰκήσεως· ὃν οὐκ ὀνομάζον τὸ μαντεῖον προῄδει μὴ ἐπ' ἀγαθῷ ποτὲ αὐτὸ κατοικισθησόμενον. κατεσκευάσαντο δὲ καὶ ἐν τοῖς πύργοις τῶν τειχῶν πολλοὶ, καὶ ὡς ἕκαστός που ἐδύνατο. οὐ γὰρ ἐχώρησε ξυνελθόντας αὐτοὺς ἡ πόλις, ἀλλ' ὕστερον δὴ τά τε μακρὰ τείχη ᾤκησαν καταμειμάμενοι, καὶ τοῦ Πειραιέως τὰ πολλά. ἅμα δὲ καὶ τῶν πρὸς τὸν πόλεμον ἥπτοντο, ξυμμάχους τε ἀγείροντες, καὶ τῇ Πελοποννήσῳ ἑκατὸν νεῶν ἐπίπλουν ἐξαρτύοντες. καὶ οἱ μὲν ἐν τούτῳ παρασκευῆς ἦσαν.

ιη΄. Ὁ δὲ στρατὸς τῶν Πελοποννησίων προϊὼν ἀφίκετο τῆς Ἀττικῆς ἐς Οἰνόην πρῶτον, ᾗπερ ἔμελλον ἐσβαλεῖν. καὶ ὡς ἐκαθέζοντο, προσβολὰς παρεσκευάζοντο τῷ τείχει ποιησόμενοι μηχαναῖς τε καὶ ἄλλῳ τρόπῳ. ἡ γὰρ Οἰνόη οὖσα ἐν μεθορίοις τῆς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, ἐτετείχιστο, καὶ αὐτῷ φρουρίῳ οἱ Ἀθηναῖοι ἐχρῶντο, ὁπότε πόλε-

μος καταλάβοι. τάς τε οὖν προσβολὰς ηὐτρεπίζοντο, καὶ ἄλλως ἐνδιέτριψαν χρόνον περὶ αὐτήν. αἰτίαν τε οὐκ ἐλαχίστην Αρχίδαμος ἔλαβεν ἀπ' αὐτοῦ, δοκῶν καὶ ἐν τῇ ξυναγωγῇ τοῦ πολέμου μαλακὸς εἶναι, καὶ τοῖς Αθηναίοις ἐπιτήδειος, οὐ παραινῶν προθύμως πολεμεῖν. ἐπειδή τε ξυνελέγετο ὁ στρατὸς, ἥ τε ἐν τῷ ἰσθμῷ ἐπιμονὴ γενομένη, καὶ κατὰ τὴν ἄλλην πορείαν ἡ σχολαιότης διέβαλεν αὐτὸν, μάλιστα δὲ ἡ ἐν τῇ Οἰνόῃ ἐπίσχεσις. οἱ γὰρ Αθηναῖοι ἐσεκομίζοντο ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ, καὶ ἐδόκουν οἱ Πελοποννήσιοι ἐπελθόντες ἂν διὰ τάχους, πάντα ἔτι ἔξω καταλαβεῖν, εἰ μὴ διὰ τὴν ἐκείνου μέλλησιν. ἐν τοιαύτῃ μὲν ὀργῇ ὁ στρατὸς τὸν Αρχίδαμον ἐν τῇ καθέδρᾳ εἶχεν, ὁ δὲ, προσδεχόμενος (ὡς λέγεται) τοὺς Αθηναίους τῆς γῆς ἔτι ἀκεραίου οὔσης ἐνδώσειν τὶ, καὶ κατοκνήσειν περιϊδεῖν αὐτὴν τμηθεῖσαν, ἀνεῖχεν.

ιθ'. Επειδὴ μέντοι προσβαλόντες τῇ

grueret. Hujus igitur oppugnationem parabant: sed ibi circum ipsam *Oenoën* tempus frustra triverunt. Et Archidamus propterea in maximam suspicionem incidit, quod vel in ipsis auxiliis ad bellum gerendum evocandis lentus, et Atheniensium studiosus esse videretur, qui ad bellum alacriter gerendum non adhortaretur. Et postquam copiae in unum coactae fuerunt, cum ipsa commoratio, qua ad Isthmum fuerat usus; tum in reliquo itinere faciendo tarditas; tum etiam praecipue ad Oenoën cunctatio, magnam ei suspicionem conflavit. Athenienses enim hoc temporis spatio *res suas ex agris in urbem* importarunt; et Peloponnesii, si celeriter *eo* ivissent, res omnes, quae extra *urbem* adhuc erant, occupare potuisse videbantur; nisi propter illius cunctationem *hoc facere prohibiti fuissent.* Exercitus igitur Archidamo, propter hujusmodi moram, graviter erat iratus. Ille vero (ut fertur) ideo se reprimebat, quod speraret Athenienses, agro adhuc intacto, aliquid *de sua pertinacia* remissuros, ejusque vastationem iniquo animo visuros, nec eam facile passuros.

19. Postquam tamen Oenoën adorti, om-

nique *oppugnationis* genere tentato, expugnare non potuerunt, et Athenienſes nullum caduceatorem *ad eos* miſerunt; ita demum caſtris inde motis, circiter octogeſimum diem a rebus, quae ad Plataeam a Thebanis eam ingreſſis ſunt geſtae, vigente jam aeſtate, maturisque frumentis, in Atticam irruperunt. Archidamus vero Zeuxidami *filius*, Lacedaemoniorum Rex, *illos* ducebat, caſtrisque *in ea* poſitis, primum quidem agrum Eleuſinium et Thriaſium campum vaſtare *ac populari* coeperunt; et nonnullos Athenienſium equites, ad illos *aquarum alveos*, qui Rheiti vocantur, in fugam verterunt. Deinde vero ad dextram habentes Aegaleon montem per Cecropiam proceſſerunt; donec ad Acharnas pervenerunt, maximum *totius* Atticae oppidum, ex iis, quae Pagi vocantur. Caſtrisque ad hoc *oppidum* poſitis, copias vallo muniverunt, et diu illic commorati agrum vaſtarunt.

20. Hoc autem conſilio Archidamus circum Acharnas cum exercitu ad pugnam committendam inſtructo manſiſſe, nec illo anno, quo irruptionem *in Atticam* fecit, in

Οἰνόη, κ̀ πᾶσαν ἰδέαν πειράσαντες, ὐκ ἐδύναντο ἑλεῖν, οἵ τε Ἀθηναῖοι ὐδὲν ἐπεκηρυκεύοντο· ὕτω δὴ ὁρμήσαντες ἀπ' αὐτῆς, μετὰ τὰ ἐν Πλαταίᾳ τῶν ἐσελθόντων Θηβαίων γενόμενα ἡμέρᾳ ὀγδοηκοςῇ μάλιςα, τῦ θέρυς κ̀ τῦ σίτυ ἀκμάζοντος, ἐσέβαλον ἐς τὴν Ἀττικήν. ἡγεῖτο δὲ Ἀρχίδαμος ὁ Ζευξιδάμυ, Λακεδαιμονίων βασιλεύς. κ̀ καθεζόμενοι ἔτεμνον, πρῶτον μὲν Ἐλευσῖνα, κ̀ τὸ Θριάσιον πεδίον. κ̀ τροπήν τινα τῶν Ἀθηναίων ἱππέων περὶ τὺς Ῥείτυς καλυμένυς ἐποιήσαντο. ἔπειτα πρῦχώρυν, ἐν δεξιᾷ ἔχοντες τὸ Αἰγάλεων ὄρος, διὰ Κεκροπίας, ἕως ἀφίκοντο ἐς Ἀχαρνὰς, χωρίον μέγιςον τῆς Ἀττικῆς, τῶν δήμων καλυμένων. κ̀ καθεζόμενοι ἐς αὐτὸ, ςρατόπεδόν τε ἐποιήσαντο, χρόνον τε πολὺν ἐμμείναντες ἔτεμνον.

κ΄. Γνώμῃ δὲ τοιᾷδε λέγεται τὸν Ἀρχίδαμον περί τε τὰς Ἀχαρνὰς ὡς ἐς μάχην ταξάμενον μεῖναι, κ̀ ἐς τὸ πεδίον ἐκείνῃ

τῆ ἐσϐολῆ ἐ καταϐῆναι. τὲς γὰρ Αθηναίες ἤλπιζεν ἀκμάζοντάς τε νεότητι πολλῆ, καὶ παρεσκευασμένες ἐς πόλεμον ὡς ἔπω πρότερον, ἴσως ἂν ἐπεξελθεῖν, καὶ τὴν γῆν ἐκ ἂν περιϊδεῖν τμηθῆναι. ἐπειδὴ ἐν αὐτῷ ἐς Ἐλευσῖνα καὶ τὸ Θριάσιον πεδίον ἐκ ἀπήντησαν, πεῖραν ἐποιεῖτο, περὶ τὰς Αχαρνὰς καθήμενος, εἰ ἐπεξίασιν. ἅμα μὲν γὰρ αὐτῷ ὁ χῶρος ἐπιτήδειος ἐφαίνετο ἐνστρατοπεδεῦσαι, ἅμα δὲ καὶ οἱ Αχαρνῆς μέγα μέρος ὄντες τῆς πόλεως (τρισχίλιοι γὰρ ὁπλῖται ἐγένοντο) ἐ περιόψεσθαι ἐδόκεν τὰ σφέτερα διαφθαρέντα, ἀλλ' ὁρμήσειν καὶ τὲς πάντας ἐς μάχην. εἴτε καὶ μὴ ἐπεξέλθοιεν ἐκείνῃ τῇ ἐσϐολῇ οἱ Αθηναῖοι, ἀδεέστερον ἤδη ἐς τὸ ὕστερον τό, τε πεδίον τεμεῖν, καὶ ἐς αὐτὴν τὴν πόλιν χωρήσεσθαι. τὲς γὰρ Αχαρνέας, ἐστερημένες τῶν σφετέρων, ἐχ ὁμοίως προθύμες ἔσεσθαι ὑπὲρ τῆς τῶν ἄλλων κινδυνεύειν, στάσιν δὲ ἐνέσεσθαι τῇ γνώμῃ. τοιαύτῃ μὲν διανοίᾳ ὁ Αρχίδαμος περὶ τὰς Αχαρνὰς ἦν.

planitiem descendisse fertur: *quod* sperabat, Athenienses, qui multa juventute florebant, et ad bellum, ut nunquam ante, instructi erant, fortasse obviam sibi *ex urbe* prodituros, nec in suo conspectu agrum vastari passuros. At cum nec ad Eleusinem, nec ad Thriasium campum, ipsi occurrissent, castris ad Acharnas positis, tentare statuit, an contra *se* prodire auderent. Simul enim hic locus stativis habendis opportunus ipsi videbatur, simul etiam Acharnenses, qui magna civitatis pars erant (erant enim tria militum armatorum millia) non videbantur rerum suarum vastationem neglecturi: sed et caeteros omnes ad proelium committendum impulsuri. Quod si Athenienses, contra suas copias tunc in ipsorum agrum irruptionem facientes, non prodiissent, jam minore cum metu in posterum se et planitiem vastaturum, et ad ipsam urbem accessurum *sperabat*. Acharnenses enim suis *rebus* privatos, non ita promtos fore ad pericula pro aliis subeunda, ideoque discordias in *civium* animis futuras. Hoc igitur consilio Archidamus ad Acharnas manebat. . .

21. Athenienſes vero, quamdiu quidem *Peloponneſiorum* exercitus circum Eleuſinem et Thriaſium campum ſubſedit, tamdiu etiam aliquam ſpem habuerunt, eos non propius progreſſuros; memoria tenentes et ipſum Pliſtoanactem Pauſaniae *filium*, Lacedaemoniorum Regem, quando cum Peloponneſiorum copiis quatuordecim ante hoc bellum annis in Atticam irrupiſſet, ad Eleuſinem et Thriaſium campum, nec ulterius progreſſum, rediiſſe. Quamobrem etiam Sparta relegatus eſt, quod pecuniis inductus revertiſſe viſus eſſet. Poſtquam vero exercitum circum Acharnas vidiſſent, ſexaginta ſtadiis ab urbe diſtantem, rem non amplius ferendam cenſuerunt. ſed cum in ipſorum conſpectu (ut eſt veriſimile) ager vaſtaretur, (quod ſaltem juniores, imo ne ſeniores quidem adhuc viderant, niſi in bello Medico,) res ipſis gravis videbatur. Et cum aliis, tum vero praecipue juventuti, copiae in hoſtem educendae, nec agri vaſtatio per negligentiam ferenda videbatur. Et cum in conciliabulis eſſent, inter ſe graviter altercabantur, alii quidem copias in hoſtem educendas cenſentes, alii vero, quo-

κα'. Ἀθηναῖοι δὲ, μέχρι μὲν οὗ περὶ Ἐλευσῖνα καὶ τὸ Θριάσιον πεδίον ὁ στρατὸς ἦν, καί τινα ἐλπίδα εἶχον ἐς τὸ ἐγγυτέρω αὐτοὺς μὴ προϊέναι, μεμνημένοι καὶ Πλειστοάνακτα τὸν Παυσανίου Λακεδαιμονίων βασιλέα, ὅτε ἐσβαλὼν τῆς Ἀττικῆς ἐς Ἐλευσῖνα καὶ Θριῶζε στρατῷ Πελοποννησίων, πρὸ τοῦδε τοῦ πολέμου τέσσαρσι καὶ δέκα ἔτεσιν, ἀνεχώρησε πάλιν, ἐς τὸ πλέον οὐκέτι προελθών. διὸ δὲ καὶ ἡ φυγὴ αὐτῷ ἐγένετο ἐκ Σπάρτης, δόξαντι χρήμασι πεισθῆναι τὴν ἀναχώρησιν. ἐπειδὴ δὲ περὶ Ἀχαρνὰς εἶδον τὸν στρατὸν ἑξήκοντα σταδίους τῆς πόλεως ἀπέχοντα, οὐκέτι ἀνασχετὸν ἐποιοῦντο· ἀλλ' αὐτοῖς, ὡς εἰκὸς, τῆς γῆς τεμνομένης ἐν τῷ ἐμφανεῖ (ὃ οὔπω ἑωράκεσαν οἵ γε νεώτεροι, οὐδ' οἱ πρεσβύτεροι, πλὴν τὰ Μηδικὰ) δεινὸν ἐφαίνετο καὶ ἐδόκει τοῖς τε ἄλλοις, καὶ μάλιστα τῇ νεότητι, ἐπεξιέναι, καὶ μὴ περιορᾶν. κατὰ ξυστάσεις τε γιγνόμενοι, ἐν πολλῇ ἔριδι ἦσαν, οἱ μὲν, κελεύοντες ἐ-

πεξιέναι, οἱ δέ τινες, ὀκ ἐῶντες. χρησμολόγοι τε ᾖδον χρησμοὺς παντοίους, ὧν ἠκροᾶτο ὡς ἕκαστος ὥρμητο. οἵ τε Ἀχαρνῆς, οἰόμενοι παρὰ σφίσιν αὐτοῖς ὀκ ἐλαχίστην μοῖραν εἶναι Ἀθηναίων, ὡς αὐτῶν ἡ γῆ ἐτέμνετο, ἐνῆγον τὴν ἔξοδον μάλιστα. παντί τε τρόπῳ ἀνηρέθιστο ἡ πόλις, καὶ τὸν Περικλέα ἐν ὀργῇ εἶχον· καὶ ὧν παρῄνεσε πρότερον, ἐμέμνηντο ὀδὲν, ἀλλ' ἐκάκιζον ὅτι στρατηγὸς ὢν ὀκ ἐπεξάγοι· αἴτιόν τε σφίσιν ἐνόμιζον πάντων ὧν ἔπασχον.

κϛ'. Περικλῆς δὲ, ὁρῶν μὲν αὐτοὺς πρὸς τὸ παρὸν χαλεπαίνοντας, καὶ ὀ τὰ ἄριστα φρονοῦντας, πιστεύων δὲ ὀρθῶς γιγνώσκειν περὶ τοῦ μὴ ἐπεξιέναι, ἐκκλησίαν τε ὀκ ἐποίει αὐτῶν, ὀδὲ ξύλλογον ὀδένα, τοῦ μὴ ὀργῇ τὶ μᾶλλον ἢ γνώμῃ ξυνελθόντας ἐξαμαρτεῖν. τήν τε πόλιν ἐφύλασσε, καὶ δι' ἡσυχίας μάλιστα ὅσον ἠδύνατο εἶχεν. ἱππέας μέντοι ἐξέπεμπεν ἀεὶ, τοῦ μὴ προδρόμους ἀπὸ τῆς στρατιᾶς ἐσπίπτοντας ἐς τοὺς

rum numerus erat perexiguus, hoc fieri non sinentes. Vates quoque multifaria vaticinia canebant, quae quisque audiebat, ut animo erat affectus. Et Acharnenses, quod existimarent, non minimam Atheniensium portionem apud se esse, postquam ipsorum ager vastari coepit, ad irruptionem in hostes faciendam maxime urgebant: omnique modo civitas erat concitata, et Pericli *cives* erant irati: nec memores erant ullarum rerum, quas ille prius suaserat; sed eum vocibus carpebant, quod cum imperator esset, tamen copias in hostem non educeret: omniumque malorum, quae patiebantur, eum autorem sibi esse existimabant.

22. Pericles vero, cum eos ob praesentem rerum statum graviter indignari, nec optime de rebus sentire videret, cumque persuasum haberet, se de irruptione in hostem non facienda recte sentire, eos ad nullam concionem, nullumque coetum convocabat, ne quid animi impetu potius, quam recto consilio congregati peccarent; et urbem tuebatur, et quam maxime poterat tranquillam regebat. Semper tamen equi-

tes emittebat, ne *hostium* antecursores, ab exercitu irruentes in agros urbi vicinos, eos maleficiis afficerent: et leve quoddam equestre proelium inter unam Atheniensium equitum turmam, quibus et Thessali erant adjuncti, et Boeotorum equites, in Phrygiis est commissum: in quo Athenienses et Thessali non fuerunt inferiores, donec armaturae gravioris agmen Boeotis subsidio venit: tunc vero illi in fugam sunt versi, et Atheniensium ac Thessalorum plerique sunt desiderati. Verum tamen illo ipso die sine induciis illos susceperunt. Et Peloponnesii postero die trophaeum statuerunt. Hoc autem auxilium Thessali Atheniensibus ex vetusto societatis foedere miserunt: ad illos etiam venerunt Larissaei, Pharsalii, Parasii, Cranonii, Pirasii, Gyrtonii, Pheraei. Ipsis vero praeerant, ex Larissa quidem, Polymedes, et Aristonous, diversae uterque factionis; ex Pharsalo vero, Menon: erant et caeteris *deinceps* ex singulis civitatibus sui cuique praefecti.

23. Peloponnesii vero, cum Athenienses

ἀγρὺς τὺς ἐγγὺς τῆς πόλεως, κακυργεῖν· ϗ ἱππομαχία τὶς ἐγένετο βραχεῖα ἐν Φρυγίοις, τῶν τε Ἀθηναίων τέλει ἑνὶ τῶν ἱππέων, ϗ Θεσσαλοῖς μετ' αὐτῶν, πρὸς τὺς Βοιωτῶν ἱππέας· ἐν ᾗ ὐκ ἔλασσον ἔσχον οἱ Ἀθηναῖοι ϗ Θεσσαλοί· μέχρις ὗ προσβοηθησάντων τοῖς Βοιωτοῖς τῶν ὁπλιτῶν, τροπὴ ἐγένετο αὐτῶν, ϗ ἀπέθανον τῶν Θεσσαλῶν ϗ Ἀθηναίων ὐ πολλοί. ἀνείλοντο μέντοι αὐτὺς αὐθημερὸν ἀσπόνδους. καὶ οἱ Πελοποννήσιοι τροπαῖον τῇ ὑστεραίᾳ ἔστησαν. ἡ δὲ βοήθεια αὕτη τῶν Θεσσαλῶν κατὰ τὸ παλαιὸν ξυμμαχικὸν ἐγένετο τοῖς Ἀθηναίοις· ϗ ἀφίκοντο παρ' αὐτὺς Λαρισσαῖοι, Φαρσάλιοι, Παράσιοι, Κρανώνιοι, Πειράσιοι, Γυρτώνιοι, Φεραῖοι. ἡγῦντο δὲ αὐτῶν, ἐκ μὲν Λαρίσσης, Πολυμήδης ϗ Ἀριστόνυς, ἀπὸ τῆς στάσεως ἑκάτερος. ἐκ δὲ Φαρσάλυ, Μένων. ἦσαν δὲ καὶ τῶν ἄλλων κατὰ πόλεις ἄρχοντες.

κγ'. Οἱ δὲ Πελοποννήσιοι, ἐπειδὴ οὐκ

ἐπεξήεσαν αὐταῖς οἱ Ἀθηναῖοι ἐς μάχην, ἄραντες ἐκ τῶν Ἀχαρνῶν, ἐδήουν τῶν δήμων τινὰς ἄλλους, τῶν μεταξὺ Πάρνηθος καὶ Βριλήσου ὄρους. ὄντων δὲ αὐτῶν ἐν τῇ γῇ, οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέστειλαν τὰς ἑκατὸν ναῦς περὶ Πελοπόννησον, ἅσπερ παρεσκευάζοντο, καὶ χιλίους ὁπλίτας ἐπ' αὐτῶν, καὶ τοξότας τετρακοσίους. ἐστρατήγει δὲ Καρκῖνός τε ὁ Ξενοτίμου, καὶ Πρωτέας ὁ Ἐπικλέους, καὶ Σωκράτης ὁ Ἀντιγένους. καὶ οἱ μὲν, ἄραντες, τῇ παρασκευῇ ταύτῃ περιέπλεον. οἱ δὲ Πελοποννήσιοι χρόνον ἐμμείναντες ἐν τῇ Ἀττικῇ ὅσον εἶχον τὰ ἐπιτήδεια, ἀνεχώρησαν διὰ Βοιωτῶν, οὐχ ᾗπερ ἐσέβαλον. παριόντες δὲ Ὠρωπὸν, τὴν γῆν τὴν Πειραϊκὴν καλουμένην, ἣν νέμονται Ὠρώπιοι Ἀθηναίων ὑπήκοοι, ἐδήωσαν. ἀφικόμενοι δὲ ἐς Πελοπόννησον, διελύθησαν κατὰ πόλεις ἕκαστοι.

κδ'. Ἀναχωρησάντων δὲ αὐτῶν, οἱ Ἀθηναῖοι φύλακας κατεστήσαντο κατὰ γῆν καὶ

ad proelium cum ipsis committendum prodire noluissent, motis castris ab Acharnis, nonnullos alios pagos vastarunt, qui sunt inter Parnethem et Brilessum montes. Dum autem isti in Attica essent, Athenienses centum naves, quas instruxerant, et in his mille gravis armaturae milites, et quadringentos sagittarios circa Peloponnesum miserunt. His autem praeerant Carcinus Xenotimi, Proteas Epiclis, et Socrates Antigenis *filius*: atque hi quidem cum hoc apparatu solventes e portu vela fecerunt. Peloponnesii vero tamdiu in Attica morati, quamdiu commeatus ipsis suppeditavit, per Boeotiam, non qua irruptionem fecerant, reverterunt; et dum Oropum praeterirent, regionem nomine Piraicen, quam Oropii Atheniensium imperio subjecti colunt, vastarunt. In Peloponnesum vero regressi, in suas quique urbes discesserunt.

24. Athenienses autem post horum discessum praesidia terra marique disposue-

runt, quemadmodum toto belli tempore *agrum* erant tutatura: quinetiam ipsis placuit ex pecuniis, quae in arce erant, mille talenta eximere, et seponere, nec impendere: sed ex aliis ad bellum gerendum sumere. Quod si quis dixisset, aut decretum fecisset, quo pecunias istas suo loco movendas, et in alios usus impendendas censuisset, nisi si hostes classe urbem invasissent, et propulsandi essent, poenam capitalem ei proposuerunt. Centum etiam triremes una cum illis *mille talentis* seposuerunt quotannis omnium praestantissimas, et praefectos ipsis *assignarunt*: quarum nulla ad aliud quicquam, nisi cum his ipsis pecuniis, ob idem periculum, si foret opus, utendum esse *decreverunt*.

25. Athenienses autem, qui cum centum navibus circa Peloponnesum erant, et cum ipsis Corcyraei, qui cum quinquaginta navibus auxilio ipsis venerant, et nonnulli alii socii, qui in illis regionibus habitabant, cum aliis maleficiis praeternavigantes affecerunt, tum etiam ad agri Laconici Metho-

κατὰ θάλασσαν, ὥσπερ δὴ ἔμελλον διὰ παντὸς τοῦ πολέμου φυλάξειν· καὶ χίλια τάλαντα ἀπὸ τῶν ἐν τῇ ἀκροπόλει χρημάτων ἔδοξεν αὐτοῖς, ἐξαίρετα ποιησαμένοις, χωρὶς θέσθαι, καὶ μὴ ἀναλοῦν, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἄλλων πολεμεῖν· ἢν δέ τις εἴπῃ ἢ ἐπιψηφίσῃ κινεῖν τὰ χρήματα ταῦτα ἐς ἄλλο τι, ἢν μὴ οἱ πολέμιοι νηΐτῃ στρατῷ ἐπιπλέωσι τῇ πόλει, καὶ δέῃ ἀμύνασθαι, θάνατον [τὴν] ζημίαν ἐπέθεντο. τριήρεις τε μετ' αὐτῶν ἐξαιρέτους ἑκατὸν ἐποιήσαντο κατὰ τὸν ἐνιαυτὸν ἕκαστον τὰς βελτίστας, καὶ τριηράρχους αὐταῖς· ὧν μὴ χρῆσθαι μηδεμιᾷ ἐς ἄλλο τι ἢ μετὰ τῶν χρημάτων περὶ τοῦ αὐτοῦ κινδύνου, ἢν δέῃ.

κε'. Οἱ δ' ἐν ταῖς ἑκατὸν ναυσὶ περὶ Πελοπόννησον Ἀθηναῖοι, καὶ Κερκυραῖοι μετ' αὐτῶν, πεντήκοντα ναυσὶ προσβεβοηθηκότες, καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν ἐκεῖ ξυμμάχων, ἄλλα τε ἐκάκουν περιπλέοντες, καὶ ἐς Μεθώνην τῆς Λακωνικῆς ἀποβάντες, τῷ τεί-

χει προσέβαλον ὄντι ἀσθενεῖ, καὶ ἀνθρώπων οὐκ ἐνόντων. ἔτυχε δὲ περὶ τοὺς χώρους τούτους Βρασίδας ὁ Τέλλιδος, ἀνὴρ Σπαρτιάτης, φρουρὰν ἔχων· καὶ αἰσθόμενος, ἐβοήθει τοῖς ἐν τῷ χωρίῳ μετὰ ὁπλιτῶν ἑκατόν. διαδραμὼν δὲ τὸ τῶν Αθηναίων στρατόπεδον ἐσκεδασμένον κατὰ τὴν χώραν, καὶ πρὸς τὸ τεῖχος τετραμμένον, ἐσπίπτει ἐς τὴν Μεθώνην, καὶ ὀλίγους τινὰς ἐν τῇ ἐσδρομῇ ἀπολέσας τῶν μεθ' ἑαυτοῦ, τήν τε πόλιν περιεποίησε, καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ τολμήματος πρῶτος τῶν κατὰ τὸν πόλεμον ἐπῃνέθη ἐν Σπάρτῃ. οἱ δὲ Αθηναῖοι, ἄραντες παρέπλεον· καὶ σχόντες τῆς Ηλείας ἐς Φειὰν, ἐδήουν τὴν γῆν ἐπὶ δύο ἡμέρας. καὶ προσβοηθήσαντας τῶν ἐκ τῆς κοίλης Ηλιδος τριακοσίους λογάδας, καὶ τῶν αὐτόθεν ἐκ τῆς περιοικίδος Ηλείων, μάχῃ ἐκράτησαν. ἀνέμου δὲ κατιόντος μεγάλου, χειμαζόμενοι ἐν ἀλιμένῳ χωρίῳ, οἱ μὲν πολλοὶ ἐπέβησαν ἐπὶ τὰς ναῦς, καὶ περιέπλεον τὸν Ιχθυν κα-

nem, exſcenſu ex navibus in terram facto, adorti ſunt muros ejus, qui erant infirmi, et intra quos non *multi* homines erant: ſed forte Braſidas Tellidis *filius*, vir Spartanus, circum illa loca cum praeſidio erat, cumque *rem* ſenſiſſet, illis, qui in ea urbe erant, cum centum gravis armaturae militibus auxilio venit: cumque per medias Athenienſium copias, per agrum ſparſas, et ad *urbis* muros converſas, curſu tranſiſſet, Methonem irrupit; et paucis quibusdam de ſuis militibus, in ipſa irruptione amiſſis, et ipſam urbem ſervavit, et primus omnium, qui illi bello adminiſtrando interfuerunt, propter hoc forte facinus Spartae collaudatus eſt; Athenienſes vero *inde* ſolventes abierunt: et cum ad Phiam Elidis *urbem* appuliſſent, *ejus* agrum per biduum vaſtarunt; et trecentos delectos, qui ex inferiori Elide *ſuis* auxilio venerant, aliosque Eleos, qui circumcirca illi regioni erant finitimi, pugna vicerunt. Caeterum, exorto ingenti vento, cum in loco importuoſo tempeſtate jactarentur, plerique quidem *eorum* naves conſcenderunt, et promontorium, quod Ichthys appel-

latur, circumvecti, in portum, qui eſt Phiae, pervenerunt. Interea vero Meſſenii, et alii nonnulli, qui naves conſcendere nequiverant, terreſtri itinere profecti, Phiam ceperunt. Poſtea vero naves, quae circumvehebantur, eos receperunt; atque illinc, relicta Phia, in altum vela fecerunt: nam magna militum Eleorum manus jam *ſuis* ſubſidio venerat. Athenienſes autem, in alia loca navibus delati, obiter *ea* vaſtarunt.

26. Atque ſub hoc ipſum tempus Athenienſes triginta naves emiſerunt, ut Locridem obirent, ſimul etiam, ut Euboeam tuerentur: his autem praeerat Cleopompus Cliniae *filius*: et, exſcenſu ex navibus in terram facto, cum nonnulla maritima loca vaſtavit, tum etiam Thronium cepit; et obſides ab illis accepit, et apud Alopen Locros, qui *ſuis* auxilium tulerant, proelio ſuperavit.

27. Hac eadem aeſtate Athenienſes Aeginetas ex Aegina, cum ipſos, tum etiam liberos, et conjuges ejecerunt; ipſis crimini

λȣ́μενον τὴν ἄκραν ἐς τὸν ἐν τῇ Φειᾷ λιμένα. οἱ δὲ Μεσσήνιοι ἐν τȣ́τῳ, καὶ ἄλλοι τινὲς οἱ ȣ̓ δυνάμενοι ἐπιβῆναι, κατὰ γῆν χωρήσαντες, τὴν Φειὰν αἱρȣ̃σι· καὶ ὕστερον αἵ τε νῆες περιπλεύσασαι ἀναλαμβάνȣσιν αὐτȣ̀ς, κ̀ ἐξανάγονται ἐκλιπόντες Φειάν· καὶ τῶν Ἠλείων ἡ πολλὴ ἤδη στρατιὰ προσεβεβοηθήκει. παραπλεύσαντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ ἄλλα χωρία, ἐδῄȣν.

κϛʹ. Ὑπὸ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον τȣ̃τον οἱ Ἀθηναῖοι τριάκοντα ναῦς ἐξέπεμψαν περὶ τὴν Λοκρίδα, καὶ Εὐβοίας ἅμα φυλακήν. ἐστρατήγει δὲ αὐτῶν Κλεόπομπος ὁ Κλεινίȣ· καὶ ἀποβάσεις ποιησάμενος, τῆς τε παραθαλασσίȣ ἔστιν ἃ ἐδῄωσε, κ̀ Θρόνιον εἷλεν· ὁμήρȣς τε ἔλαβεν αὐτῶν, κ̀ ἐν Ἀλώπῃ τοὺς βοηθήσαντας Λοκρῶν μάχῃ ἐκράτησεν.

κζʹ. Ἀνέστησαν δὲ καὶ Αἰγινήτας τῷ αὐτῷ θέρει τȣ́τῳ ἐξ Αἰγίνης Ἀθηναῖοι, αὐτȣ́ς τε κ̀ παῖδας κ̀ γυναῖκας, ἐπικαλέ-

σαντες οὐχ ἥκιστα τοῦ πολέμου σφίσιν αἰτίους εἶναι. καὶ τὴν Αἴγιναν ἀσφαλέστερον ἐφαίνετο τῇ Πελοποννήσῳ ἐπικειμένην, αὐτῶν πέμψαντες ἐποίκους, ἔχειν· καὶ ἐξέπεμψαν ὕστερον οὐ πολλῷ ἐς αὐτὴν τοὺς οἰκήτορας. ἐκπεσοῦσι δὲ τοῖς Αἰγινήταις οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔδοσαν Θυρέαν οἰκεῖν, καὶ τὴν γῆν νέμεσθαι, κατά τε τὸ Αθηναίων διάφορον, καὶ ὅτι σφῶν εὐεργέται ἦσαν ὑπὸ τὸν σεισμὸν, καὶ τῶν Εἱλώτων τὴν ἐπανάστασιν. ἡ δὲ Θυρεάτις γῆ, μεθορία τῆς Αργείας καὶ Λακωνικῆς ἐστὶν, ἐπὶ θάλασσαν καθήκουσα. καὶ οἱ μὲν αὐτῶν ἐνταῦθα ᾤκησαν, οἱ δ' ἐσπάρησαν κατὰ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα.

κή. Τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους νουμηνίᾳ κατὰ σελήνην (ὥσπερ καὶ μόνον δοκεῖ εἶναι γίγνεσθαι δυνατὸν) ὁ ἥλιος ἐξέλιπε μετὰ μεσημβρίαν, καὶ πάλιν ἀνεπληρώθη, γενόμενος μηνοειδὴς, καὶ ἀστέρων τινῶν ἐκφανέντων.

κθ΄. Καὶ ἐν τῷ αὐτῷ θέρει Νυμφόδω-

dantes, quod hujus belli contra se moti praecipui autores essent. Simul etiam tutius fore videbatur, si Aeginam Peloponneso adjacentem, colonia de suis *eo* missa, ipsi tenerent: nec multo post colonos in eam miserunt. Aeginetis autem ejectis Lacedaemonii Thyream incolendam, et *ejus* agrum possidendum dederunt, tum ob odium, quo Athenienses prosequebantur, tum etiam, quod de se bene meriti essent terrae-motus tempore, et Helotum rebellione. Thyreaticus vero ager est medius inter Argivum et Laconicum, et ad mare pertinet. Atque alii quidem eorum hic habitaverunt, alii vero per reliquam Graeciam dissipati sunt.

28. Eadem etiam aestate, Calendis Lunaribus, quae naturali lunae cursu contingunt,(quo solo etiam tempore hoc fieri posse videtur,) sol defecit post meridiem, et ex lunata figura, qua tunc apparuit, cum nonnullae etiam stellae conspicue apparuissent, rursus ad pristinam sui orbis plenitudinem ac splendorem rediit.

29. Eadem etiam aestate Nymphodo-

rum Pythei *filium*, Abderiten, cujus sororem Sitalces *matrimonio conjunctam* habebat, virum, qui magna autoritate apud ipsum valebat, Athenienses, licet eum prius hostem esse judicassent, tamen hospitem publice fecerunt, eumque accersiverunt, quod *ejus opera* Sitalcen Teris *filium*, Thracum Regem, sibi societate adjungere cuperent. Hic autem Teres, Sitalcis pater, primus Odrysarum imperium majus reliquis Thraciae regnis effecit. Magna enim Thracum pars est sui juris, suisque legibus vivit. Cum illo autem Tereo, qui Procnen Pandionis filiam ex Athenarum urbe uxorem duxerat, Teres iste nullo propinquitatis vinculo conjunctus erat: nec ex eadem Thracia fuerunt. Sed ille quidem, Tereus inquam, habitabat in *urbe* Daulia, quae est in agro, qui nunc Phocensis appellatur, quem Thraces tunc incolebant: (et in hoc agro mulieres illae facinus illud in Ityn perpetrarunt; quinetiam a multis poëtis, qui lusciniae mentionem fecerunt, haec avis Daulias cognomento est appellata. Verisimile autem est Pandionem *cum hoc Tereo, qui ab ipso* tam parvo *locorum intervallo distabat*, filiae affi-

ῥόν τὸν Πύθεω, ἄνδρα Ἀβδηρίτην, οὗ εἶχε τὴν ἀδελφὴν Σιτάλκης, δυνάμενον παρ᾽ αὐτῷ μέγα, οἱ Ἀθηναῖοι, πρότερον πολέμιον νομίζοντες, πρόξενον ἐποιήσαντο, καὶ μετεπέμψαντο· βουλόμενοι Σιτάλκην σφίσι τὸν Τήρεω Θρακῶν βασιλέα ξύμμαχον γενέσθαι. ὁ δὲ Τήρης οὗτος, ὁ τοῦ Σιτάλκου πατὴρ, πρῶτος Ὀδρύσαις τὴν μεγάλην βασιλείαν ἐπιπλέον τῆς ἄλλης Θράκης ἐποίησε. πολὺ γὰρ μέρος καὶ αὐτόνομόν ἐστι Θρακῶν. Τηρεῖ δὲ τῷ Πρόκνην τὴν Πανδίονος ἀπ᾽ Ἀθηνῶν σχόντι γυναῖκα, προσήκεν ὁ Τήρης οὗτος οὐδέν. οὐδὲ τῆς αὐτῆς Θράκης ἐγένοντο· ἀλλ᾽ ὁ μὲν ἐν Δαυλίᾳ τῆς Φωκίδος νῦν καλουμένης γῆς ὁ Τηρεὺς ᾤκει, τότε ὑπὸ Θρακῶν οἰκουμένης· (καὶ τὸ ἔργον τὸ περὶ τὸν Ἴτυν αἱ γυναῖκες ἐν τῇ γῇ ταύτῃ ἔπραξαν. πολλοῖς δὲ καὶ τῶν ποιητῶν ἐν ἀηδόνος μνήμῃ Δαυλιὰς ἡ ὄρνις ἐπωνόμασται. εἰκὸς δὲ καὶ τὸ κῆδος Πανδίονα ξυνάψασθαι τῆς θυγατρὸς διὰ τοσού-

του, ἐπ' ὠφελείᾳ τῇ πρὸς ἀλλήλους, μᾶλλον ἢ διὰ πολλῶν ἡμερῶν ἐς Ὀδρύσας ὁδοῦ.) Τήρης δὲ, οὔτε τὸ αὐτὸ ὄνομα ἔχων, βασιλεύς τε πρῶτος ἐν κράτει Ὀδρυσῶν ἐγένετο. οὗ δὴ ὄντα τὸν Σιτάλκην οἱ Ἀθηναῖοι ξύμμαχον ἐποιήσαντο, βουλόμενοι σφίσι τὰ ἐπὶ Θράκης χωρία καὶ Περδίκκαν ξυνελεῖν αὐτόν. ἐλθών τε ἐς τὰς Ἀθήνας ὁ Νυμφόδωρος τήν τε τοῦ Σιτάλκου ξυμμαχίαν ἐποίησε, καὶ Σάδοκον τὸν υἱὸν αὐτοῦ, Ἀθηναῖον. τόν τε ἐπὶ Θράκης πόλεμον ὑπεδέχετο καταλύσειν. πείσειν γὰρ Σιτάλκην πέμπειν στρατιὰν Θρακίαν Ἀθηναίοις ἱππέων τε καὶ Πελταστῶν. ξυνεβίβασε δὲ καὶ τὸν Περδίκκαν τοῖς Ἀθηναίοις, καὶ Θέρμην αὐτῷ ἔπεισεν ἀποδοῦναι. ξυνεστράτευσέ τ' εὐθὺς Περδίκκας ἐπὶ Χαλκιδέας μετ' Ἀθηναίων, καὶ Φορμίωνος. οὕτω μὲν Σιτάλκης τε ὁ Τήρεω, Θρακῶν βασιλεὺς, ξύμμαχος ἐγένετο Ἀθηναίοις, καὶ Περδίκκας ὁ Ἀλεξάνδρου, Μακεδόνων βασιλεύς.

nitatem contraxisse, mutui auxilii causa potius, quam *cum altero Tere, qui* multorum dierum itinere ad Odrysas usque *ab ipso remotus erat.*) Sed Teres nec idem nomen habuit, et Odrysarum regnum primus per vim est adeptus. Hujus igitur filium Sitalcen Athenienses in societatem adsciverunt, Thraciae oppida, et Perdiccam hujus opera sibi adjungere cupientes. Nymphodorus autem, Athenas profectus, Sitalcis societatem ipsis conciliavit, et Sadocum ipsius *Sitalcis* filium Atheniensem *civem* fecit; et promisit fore, ut bellum, quod in Thracia gerebatur, sedaret; se enim Sitalci persuasurum, ut exercitum equitum Thracum, et Peltastarum Atheniensibus mitteret. Perdiccam etiam Atheniensibus conciliavit, et *ipsis* persuasit, ut ei Thermen redderent. Et confestim Perdiccas cum Atheniensibus et Phormione arma Chalcidensibus intulit. Sic igitur et Sitalces Teris *filius*, Thracum Rex, et Perdiccas Alexandri *filius*, Macedonum Rex, societatis foedus cum Atheniensibus fecerunt.

30. Athenienses vero, qui cum centum navibus circa Peloponnesum adhuc versabantur, Solium Corinthiorum oppidum ceperunt, idque cum agro solis Acarnanum Palirensibus incolendum tradiderunt. Astacum quoque, in qua Euarchus tyrannus erat, per vim ceperunt, eoque *illinc* ejecto, urbem in societatem adsciverunt; et in insulam Cephalleniam navibus profecti, sine pugna in suam potestatem redegerunt. Cephallenia autem sita est e regione Acarnaniae et Leucadis; et in ea sunt quatuor civitates, Pallenses, Cranii, Samaei, Pronaei. Nec multo post hae naves reversae sunt Athenas.

31. Sub hujus aestatis autumnum, Athenienses, cum ipsi, tum etiam inquilini cum universi populi copiis, duce Pericle Xanthippi *filio*, in agrum Megarensem irruptionem fecerunt. Et Athenienses, qui circa Peloponnesum cum centum navibus erant (jam enim in Aegina erant) domum repetentes, cum audissent, suos cives cum universi po-

λ'. Οἱ δ' ἐν ταῖς ἑκατὸν ναυσὶν Ἀθηναῖοι, ἔτι ὄντες περὶ Πελοπόννησον, Σόλλιόν τε Κορινθίων πόλισμα αἱροῦσι, καὶ παραδιδόασι Παλιρεῦσιν Ἀκαρνάνων μόνοις τὴν γῆν καὶ πόλιν νέμεσθαι. καὶ Ἄστακον, ἧς Εὔαρχος ἐτυράννει, λαβόντες κατὰ κράτος, καὶ ἐξελάσαντες αὐτὸν, τὸ χωρίον ἐς τὴν ξυμμαχίαν προσεποιήσαντο. ἐπί τε Κεφαλληνίαν τὴν νῆσον προσπλεύσαντες, προσηγάγοντο ἄνευ μάχης. κεῖται δὲ ἡ Κεφαλληνία κατὰ Ἀκαρνανίαν καὶ Λευκάδα· τετράπολις οὖσα, Παλλῆς, Κράνιοι, Σαμαῖοι, Πρόναιοι. ὕστερον δ' οὐ πολλῷ ἀνεχώρησαν αἱ νῆες ἐς τὰς Ἀθήνας.

λα'. Περὶ δὲ τὸ φθινόπωρον τοῦ θέρους τούτου, Ἀθηναῖοι πανδημεὶ, αὐτοὶ καὶ οἱ μέτοικοι ἐσέβαλον ἐς τὴν Μεγαρίδα, Περικλέους τοῦ Ξανθίππου στρατηγοῦντος. καὶ οἱ περὶ Πελοπόννησον Ἀθηναῖοι ἐν ταῖς ἑκατὸν ναυσὶν (ἔτυχον γὰρ ἤδη ἐν Αἰγίνῃ ὄντες) ἐπ' οἴκου ἀνακομιζόμενοι, ὡς ᾔσθοντο

τοὺς ἐκ τῆς πόλεως πανστρατιᾷ ἐν Μεγάροις ὄντας, ἔπλευσαν παρ' αὐτοὺς, καὶ ξυνεμίχθησαν. στρατόπεδόν τε μέγιστον δὴ τοῦτο ἀθρόον Ἀθηναίων ἐγένετο, ἀκμαζούσης ἔτι τῆς πόλεως, καὶ οὔπω νενοσηκυίας. μυρίων γὰρ ὁπλιτῶν οὐκ ἐλάσσους ἦσαν αὐτοὶ Ἀθηναῖοι· χωρὶς δὲ, αὐτοῖς οἱ ἐν Ποτιδαίᾳ τρισχίλιοι ἦσαν. μέτοικοι δὲ ξυνεσέβαλον οὐκ ἐλάσσους τρισχιλίων ὁπλιτῶν. χωρὶς δὲ, ὁ ἄλλος ὅμιλος ψιλῶν οὐκ ὀλίγος. δηώσαντες δὲ τὰ πολλὰ τῆς γῆς, ἀνεχώρησαν. ἐγένοντο δὲ καὶ ἄλλαι [πολλαὶ] ὕστερον ἐν τῷ πολέμῳ κατὰ ἔτος ἕκαστον ἐσβολαὶ Ἀθηναίων ἐς τὴν Μεγαρίδα, καὶ ἱππέων, καὶ πανστρατιᾷ, μέχρις οὗ Νίσαια ἑάλω ὑπ' Ἀθηναίων.

λϛ'. Ἐτειχίσθη δὲ καὶ Ἀταλάντη ὑπ' Ἀθηναίων φρούριον, τοῦ θέρους τούτου τελευτῶντος, ἡ ἐπὶ Λοκροῖς τοῖς Ὀπουντίοις νῆσος ἐρήμη πρότερον οὖσα, τοῦ μὴ λῃστὰς ἐκπλέοντας ἐξ Ὀποῦντος καὶ τῆς ἄλλης Λοκρίδος,

puli copiis ex urbe profectos, et ad Megara esse, ad eos navigarunt, seque cum ipsis junxerunt. Atque hic Atheniensium exercitus in unum collectus *omnium* maximus fuit, quod respublica adhuc floreret, necdum morbo laborasset; nam ipsi Athenienses non pauciores erant, quam decem millia gravis armaturae militum. Praeterea vero ipsis etiam apud Potidaeam erant tria militum millia. Inquilini etiam non pauciores tribus millibus gravis armaturae militum, cum ipsis ad illam expeditionem iverant. Praeterea erat alia non parva militum leviter armatorum turba. Magna autem illius agri parte vastata se receperunt. Quotannis vero Athenienses alias quoque multas irruptiones in agrum Megarensem fecerunt, modo cum equitatu, modo etiam cum universi populi copiis, donec Nisaeam ceperunt.

32. Athenienses etiam sub finem hujus aestatis Atalantam, insulam apud Locros Opuntios, quae prius erat deserta, muris cinxerunt, ut esset *belli* propugnaculum; ne praedones, ex *urbe* Opunte et aliis Locro-

rum oppidis navigantes, Euboeam maleficiis afficerent. Atque haec quidem hac aestate post Peloponnesiorum ex Attica discessum gesta sunt.

33. Insequente autem hyeme, Euarchus Acarnan, Astaeum redire cupiens, Corinthiis persuasit, ut cum quadraginta navibus, et mille et quingentis gravis armaturae militibus *eo* profecti se reducerent. Ipse quoque nonnullos alios milites mercenarios conduxerat. Praeerant autem his copiis Euphamidas Aristonymi, et Timoxenus Timocratis, et Eumachus Chrysidis *filius*: et *illuc* profecti, *hominem* reduxerunt. Cum autem nonnulla etiam reliquae Acarnaniae oppida maritima sibi adjungere vellent, cumque rem tentassent, postquam *voti compotes fieri* non potuerunt, domum reverti coeperunt. Et cum praeternavigantes ad Cephalleniam appulissent, atque exscensum ex navibus in Craniorum agrum fecissent, ab illis per quandam deditionis faciendae speciem decepti, nonnullos de suis militibus amiserunt, quod Cranii eos exinopinato invasissent: et duriore conditione *inde* recedere

κακȣργεῖν τὴν Εὔβοιαν. ταῦτα μὲν ἐν τῷ θέρει τȣ́τῳ μετὰ τῶν Πελοποννησίων ἐκ τῆς Ἀττικῆς ἀναχώρησιν, ἐγένετο.

λγ'. Τοῦ δ' ἐπιγιγνομένου χειμῶνος, Εὔαρχος ὁ Ἀκαρνὰν, βȣλόμενος ἐς τὴν Ἀστακὸν κατελθεῖν, πείθει Κορινθίȣς τεσσαράκοντα ναυσὶ καὶ πεντακοσίοις καὶ χιλίοις ὁπλίταις ἑαυτὸν κατάγειν, πλεύσαντας· καὶ αὐτὸς ἐπικȣ́ρȣς τινὰς προσεμισθώσατο. ἦρχον δὲ τῆς στρατιᾶς Εὐφαμίδας τε ὁ Ἀριστωνύμȣ, καὶ Τιμόξενος ὁ Τιμοκράτȣς, καὶ Εὔμαχος ὁ Χρύσιδος. καὶ πλεύσαντες, κατήγαγον· καὶ τῆς ἄλλης Ἀκαρνανίας τῆς περὶ θάλασσαν ἔστιν ἃ χωρία βȣλόμενοι προσποιήσασθαι, καὶ πειραθέντες, ὡς ȣ̉κ ἠδύναντο, ἀπέπλεον ἐπ' οἴκȣ. σχόντες δ' ἐν τῷ παράπλῳ ἐς Κεφαλληνίαν, καὶ ἀπόβασιν ποιησάμενοι ἐς τὴν Κρανίων γῆν, ἀπατηθέντες ὑπ' αὐτῶν ἐξ ὁμολογίας τινὸς, ἄνδρας τε ἀποβάλλȣσι σφῶν αὐτῶν, ἐπιθεμένων ἀπροσδοκήτως τῶν Κρανίων· καὶ βιαιότε-

ρον ἀναγαγόμενοι, ἐκομίσθησαν ἐπ' οἴκȣ.

λδ'. Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ χειμῶνι, οἱ Ἀθηναῖοι τῷ πατρίῳ νόμῳ χρώμενοι, δημοσίᾳ ταφὰς ἐποιήσαντο τῶν ἐν τῷδε τῷ πολέμῳ πρῶτον ἀποθανόντων, τρόπῳ τοιῷδε. τὰ μὲν ὀςᾶ προτίθενται τῶν ἀπογενομένων, πρότριτα σκηνὴν ποιήσαντες, καὶ ἐπιφέρει τῷ αὐτȣ̃ ἕκαςος ἤν τι βȣ́ληται. ἐπειδὰν δὲ [καὶ] ἡ ἐκφορὰ ᾖ, λάρνακας κυπαρισσίνας ἄγȣσιν ἅμαξαι, φυλῆς ἑκάςης μίαν. ἔνεςι δὲ καὶ τὰ ὀςᾶ ἧς ἕκαςος ἦν φυλῆς. μία δὲ κλίνη κενὴ φέρεται ἐςρωμένη τῶν ἀφανῶν, οἳ ἂν μὴ εὑρεθῶσιν ἐς ἀναίρεσιν. ξυνεκφέρει δὲ ὁ βȣλόμενος καὶ ἀςῶν καὶ ξένων. καὶ γυναῖκες πάρεισιν αἱ προσήκȣσαι ἐπὶ τὸν τάφον, ὀλοφυρόμεναι. τιθέασιν ȣ̃ν ἐς τὸ δημόσιον σῆμα, ὅ ἐςιν ἐπὶ τȣ̃ καλλίςȣ προαςείȣ τῆς πόλεως. (καὶ ἀεὶ ἐν αὐτῷ θάπτȣσι τȣ̀ς ἐκ τῶν πολέμων, πλήν γε τȣ̀ς ἐν Μαραθῶνι. ἐκείνων δὲ διαπρεπῆ τὴν ἀρετὴν κρίναντες, αὐτȣ̃ καὶ τὸν τάφον ἐποί-

coacti, domum se receperunt.

34. Eadem hyeme, Athenienses patrio instituto publice humarunt eos, qui in hoc bello primi mortem obierunt; in hunc fere modum. Triduo antequam funus efferatur, tabernaculum faciunt, et sub eo defunctorum ossa proponunt; et unusquisque suo *cadaveri* inferias affert, si quas velit. Quum autem funeris efferendi dies venit, plaustra adducuntur, quae arcas ex cupresso factas ex singulis tribubus singulas portant. In his autem insunt ossa singularum tribuum, ex quibus singuli sunt. Unus autem lectus stratus fertur inanis, illorum causa, qui non exstant, et quorum cadavera inter alia caesorum corpora reperiri suscipique non potuerunt. Quilibet autem tam de civibus, quam de peregrinis funus prosequitur: et mulieres, quae cum illis propinquitatis vinculo sunt conjunctae, ad sepulcrum adsunt ejulantes. Haec autem in publico monumento condunt, quod est in pulcerrimis urbis suburbiis. (atque hic semper sepeliunt eos, qui in bello ceciderunt; illis exceptis, qui in campis Marathoniis obierunt: nam cum illorum virtutem insignem esse judicassent, in illo

ipſo loco, *in quo ceciderunt*, ſepulcrum etiam fecerunt.) Poſtquam autem *eos* humarunt, vir aliquis ab ipſa civitate delectus, qui et prudentia et dignitate *caeteris* praeſtare videatur, orationem illorum laudibus convenientem ſuper ipſis habet. Poſtea vero diſcedunt. Hoc igitur modo *Athenienſes ſuorum in bello caeſorum corpora* ſepeliunt. Et toto belli tempore, quoties *hoc ipſis* accidebat, hoc ritu utebantur. Pericles autem Xanthippi *filius* ad hos, qui primi *tunc* obierunt, oratione *funebri* cohoneſtandos delectus eſt: et poſtquam tempus permiſit, a ſepulcro in ſuggeſtum, quod excelſum erat, utquam longiſſime per circumſtantem hominum multitudinem exaudiretur, progreſſus, haec verba fecit.

35. ‘Multi quidem eorum, qui ex hoc ‘loco verba jam fecerunt, eum laudant, qui ‘hanc orationem *funebrem* legi, *veterique* ‘*inſtituto* addidit; propterea quod eam de ‘iis, qui in proeliis interfecti ſepelirentur, ‘haberi praeclarum eſſet. Mihi vero ſatis ‘eſſe videtur, virorum, qui re ipſa, *factiſ*‘*que* fortes exſtiterunt, honores etiam re ‘ipſa *factiſque* declarari, qualia ſunt, quae ‘publice nunc circa hoc ſepulcrum apparata

ησαν.) ἐπειδὰν δὲ κρύψωσι γῆ, ἀνὴρ ᾑρημένος ὑπὸ τῆς πόλεως, ὃς ἂν γνώμῃ τε δοκῇ μὴ ἀξύνετος εἶναι, καὶ ἀξιώματι προήκῃ, λέγει ἐπ' αὐτοῖς ἔπαινον τὸν πρέποντα. μετὰ δὲ τοῦτο ἀπέρχονται. ὧδε μὲν θάπτουσι· καὶ διὰ παντὸς τοῦ πολέμου, ὁπότε ξυμβαίη αὐτοῖς, ἐχρῶντο τῷ νόμῳ. ἐπὶ δ' οὖν τοῖς πρώτοις τοῖσδε Περικλῆς ὁ Ξανθίππου ᾑρέθη λέγειν. καὶ ἐπειδὴ καιρὸς ἐλάμβανε, προελθὼν ἀπὸ τοῦ σήματος ἐπὶ βῆμα ὑψηλὸν πεποιημένον, ὅπως ἀκούοιτο ὡς ἐπιπλεῖστον τοῦ ὁμίλου, ἔλεγε τοιάδε.

λέ. ‘ ΟΙ μὲν πολλοὶ τῶν ἐνθάδε ἤδη ‘ εἰρηκότων ἐπαινοῦσι τὸν προσθέντα τῷ νό‘ μῳ τὸν λόγον τόνδε, ὡς καλὸν ἐπὶ τοῖς ‘ ἐκ τῶν πολέμων θαπτομένοις ἀγορεύ‘ εσθαι αὐτόν. ἐμοὶ δ' ἂν ἀρκοῦν ἐδόκει εἶ‘ ναι, ἀνδρῶν ἀγαθῶν ἔργῳ γενομένων, ἔργῳ ‘ καὶ δηλοῦσθαι τὰς τιμάς, οἷα καὶ νῦν περὶ ‘ τὸν τάφον τόνδε δημοσίᾳ παρασκευα‘ σθέντα ὁρᾶτε· καὶ μὴ ἐν ἑνὶ ἀνδρὶ πολλῶν

‘ ἀρετὰς κινδυνεύεσθαι, εὖ τε ϗ χεῖρον εἰ-
‘ πόντι πιστευθῆναι. χαλεπὸν γὰρ τὸ με-
‘ τρίως εἰπεῖν, ἐν ᾧ μόλις ϗ ἡ δόκησις τῆς
‘ ἀληθείας βεβαιοῦται. ὅ, τε γὰρ ξυνειδὼς
‘ ϗ εὔνους ἀκροατὴς τάχ᾽ ἄν τι ἐνδεεστέρως
‘ πρὸς ἃ βούλεταί τε ϗ ἐπίσταται νομίσειε
‘ δηλοῦσθαι· ὅ, τε ἄπειρος, ἔστιν ἃ ϗ πλε-
‘ ονάζεσθαι, διὰ φθόνον, εἴ τι ὑπὲρ τὴν ἑ-
‘ αυτοῦ φύσιν ἀκούοι. μέχρι γὰρ τοῦδε ἀνεκ-
‘ τοὶ οἱ ἔπαινοί εἰσι περὶ ἑτέρων λεγόμενοι,
‘ ἐς ὅσον ἂν ϗ αὐτὸς ἕκαστος οἴηται ἱκανὸς
‘ εἶναι δρᾶσαί τι ὧν ἤκουσε· τῷ δὲ ὑπερ-
‘ βάλλοντι αὐτῶν φθονοῦντες, ἤδη ϗ ἀπιστοῦ-
‘ σιν. ἐπειδὴ δὲ τοῖς πάλαι οὕτως ἐδοκι-
‘ μάσθη ταῦτα καλῶς ἔχειν, χρὴ ϗ ἐμὲ
‘ ἑπόμενον τῷ νόμῳ, πειρᾶσθαι ὑμῶν τῆς
‘ ἑκάστου βουλήσεώς τε ϗ δόξης τυχεῖν ὡς
‘ ἐπιπλεῖστον.

λϛ΄. ‘ Ἄρξομαι δὲ ἀπὸ τῶν προγόνων
‘ πρῶτον. δίκαιον γὰρ αὐτοῖς καὶ πρέπον
‘ δὲ ἅμα ἐν τῷ τοιῷδε τὴν τιμὴν ταύτην

' videtis, nec in uno viro multorum virtutes ' periclitari, ut perinde ac ipſe dixerit, ſive ' bene, ſive male, ita etiam ei fides habea- ' tur. Difficile enim eſt modum in dicendo ' tenere, *ita ut auditori ſatisfacias*: in quo ' vel ipſa veritatis opinio vix ſtabiliri poteſt. ' Nam auditor, qui rei eſt gnarus, et qui ' *defuncto* eſt benevolus, fortaſſe exiſtimabit ' aliquid parcius declaratum, quam ipſe ve- ' lit, ac norit; et rei ignarus, nonnulla eti- ' am redundare *putabit*, propter invidiam, ' ſi quid ſupra *vires ac* ingenium ſuum au- ' diat. Eatenus enim laudes, quae aliis tri- ' buuntur, ſunt tolerabiles, quatenus unus- ' quisque ſe quoque aliquid eorum, quae ' audivit, facere poſſe putat. Sed quum *au-* ' *ditores* exſuperantiae *virtutis* ipſorum *de-* ' *functorum* invident, tunc vero non cre- ' dunt, *quae de illis dicuntur*. Quoniam au- ' tem majores noſtri haec praeclare ſe habe- ' re cenſuerunt, oportet me quoque legi ' huic obſequentem operam dare, ut quam ' maxime potero uniuscujusque veſtrum vo- ' luntati ac opinioni ſatisfaciam.

36. ' Initium autem a majoribus ducam. ' Aequum enim eſt, ſimul etiam decorum, ' in hac laudatione hunc honorem comme-

'morationis ipsis tribui. Nam regionem 'istam iidem semper incolentes, succedentibus posteris ad hoc usque tempus liberam sua virtute tradiderunt. Itaque cum 'illi laude sunt digni, tum etiam magis patres nostri: nam cum ad ea, quae *a majoribus* acceperant, tantum imperium, quantum hoc est, quod obtinemus, acquisivissent, id non sine labore nobis, qui heic 'sumus, praeterea reliquerunt. Majorem 'vero hujus *imperii* partem nos ipsi, praesertim qui nunc sumus integra et matura 'aetate, propagavimus; urbemque rebus 'omnibus, et ad bellum, et ad pacem pertinentibus instructissimam, ac ornatissimam 'reddidimus. Quorum *majorum* praeclara 'facinora in bellis edita, quibus *haec* omnia sunt parta, aut si quid nos ipsi, aut patres nostri, bellum a barbaris, aut a Graecis illatum alacriter propulsantes fecimus, 'quia apud vos rerum gnaros prolixiore 'oratione uti nolo, *haec* omittam. Sed quibus studiis ad hoc imperium pervenerimus, et quo reipublicae administrandae 'genere, quave disciplina sit auctum, ubi 'prius haec declaravero, tunc et ad istorum 'laudationem accedam: tum quod exi-

‘ τῆς μνήμης δίδοσθαι. τὴν γὰρ χώραν ἀεὶ οἱ αὐτοὶ οἰκοῦντες, διαδοχῇ τῶν ἐπιγιγνομένων μέχρι τοῦδε ἐλευθέραν δι' ἀρετὴν παρέδοσαν. καὶ ἐκεῖνοί τε ἄξιοι ἐπαίνου, καὶ ἔτι μᾶλλον οἱ πατέρες ἡμῶν. κτησάμενοι γὰρ πρὸς οἷς ἐδέξαντο ὅσην ἔχομεν ἀρχὴν, οὐκ ἀπόνως ἡμῖν τοῖς νῦν προσκατέλιπον. τὰ δὲ πλέω αὐτῆς αὐτοὶ ἡμεῖς οἵδε, οἱ νῦν ἔτι ὄντες μάλιστα ἐν τῇ καθεστηκυίᾳ ἡλικίᾳ, ἐπηυξήσαμεν, καὶ τὴν πόλιν τοῖς πᾶσι παρεσκευάσαμεν καὶ ἐς πόλεμον καὶ ἐς εἰρήνην αὐταρκεστάτην. ὧν ἐγὼ τὰ μὲν κατὰ πολέμους ἔργα, οἷς ἕκαστα ἐκτήθη, ἢ εἴ τι αὐτοὶ ἢ οἱ πατέρες ἡμῶν βάρβαρον ἢ Ἕλληνα πόλεμον ἐπιόντα προθύμως ἠμυνάμεθα, μακρηγορεῖν ἐν εἰδόσιν οὐ βουλόμενος, ἐάσω. ἀπὸ δὲ οἵας τε ἐπιτηδεύσεως ἤλθομεν ἐπ' αὐτά, καὶ μεθ' οἵας πολιτείας, καὶ τρόπων ἐξ οἵων μεγάλα ἐγένετο, ταῦτα δηλώσας πρῶτον, εἶμι καὶ ἐπὶ τὸν τῶνδε

‘ ἔπαινον, νομίζων ἐπί τε τῷ παρόντι οὐκ ἂν ἀπρεπῆ λεχθῆναι αὐτὰ, καὶ τὸν πάντα ὅμιλον καὶ ἀστῶν καὶ ξένων ξύμφορον εἶναι αὐτῶν ἐπακοῦσαι.

λζ'. ‘ Χρώμεθα γὰρ πολιτείᾳ οὐ ζηλούσῃ τοὺς τῶν πέλας νόμους, παράδειγμα δὲ αὐτοὶ μᾶλλον ὄντες τισὶν, ἢ μιμούμενοι ἑτέρους. καὶ ὄνομα μὲν, διὰ τὸ μὴ ἐς ὀλίγους ἀλλ' ἐς πλείονας οἰκεῖν, δημοκρατία κέκληται· μέτεστι δὲ, κατὰ μὲν τοὺς νόμους, πρὸς τὰ ἴδια διάφορα πᾶσι τὸ ἴσον, κατὰ δὲ τὴν ἀξίωσιν, ὡς ἕκαστος ἔν τῳ εὐδοκιμεῖ, οὐκ ἀπὸ μέρους τὸ πλεῖον ἐς τὰ κοινὰ ἢ ἀπ' ἀρετῆς προτιμᾶται· οὐδ' αὖ κατὰ πενίαν, ἔχων δέ τι ἀγαθὸν δρᾶσαι τὴν πόλιν, ἀξιώματος ἀφανείᾳ κεκώλυται. ἐλευθέρως δὲ τά τε πρὸς τὸ κοινὸν πολιτεύομεν, καὶ ἐς τὴν πρὸς ἀλλήλους τῶν καθ' ἡμέραν ἐπιτηδευμάτων ὑποψίαν, οὐ δι' ὀργῆς τὸν πέλας, εἰ καθ' ἡδονήν τι δρᾷ, ἔχοντες, οὐδὲ

'ſtimem hanc orationem non indecoram 'fore inſtitutae huic laudationi, tum etiam 'quod univerſo tam civium, quam peregri-'norum coetui conducere *judicem*, harum '*rerum* commemorationem audire.

37. 'Nos enim ea reipublicae admini-'ſtratione utimur, quae aliarum civitatum 'leges non aemulatur, imo vero nos ipſi 'nonnullis potius exemplo ſumus, quam a-'lios imitamur. Et nomine quidem Demo-'cratia vocatur; propterea quod non ad 'paucorum, ſed ad communem utilitatem 'adminiſtramus. Omnes vero ex legum 'praeſcripto in privatis controverſiis fru-'untur juris aequabilitate; et pro dignita-'te, ut quisque aliqua in re excellit, ita e-'tiam non *quod ſit* ex *aliqua civium* parte 'potius, quam virtutis gratia, in republica '*aliis* anteponitur, neque etiam propter 'paupertatem ac dignitatis obſcuritatem, 'dummodo aliqua in re civitati prodeſſe 'poſſit, arcetur. Liberaliter porro rempu-'blicam adminiſtramus, nec per mutuam 'quotidianarum actionum ſuſpicionem aliis, 'ſi quid animi cauſa agunt, ſuccenſentes;

'neque molestum, licet innoxium, vultu do'lorem praeferentes. Sed privata negotia 'inter nos sine molestia agentes, ea, quae 'ad rempublicam pertinent, propter me'tum non violamus; illis, qui sunt in Ma'gistratu, semper obtemperantes, et legi'bus, iis potissimum, quae latae sunt, ut 'auxilio sint hominibus injuria affectis, at'que adeo illis, quae licet non sint scriptae, 'certam tamen ignominiam afferunt.

38. 'Quinetiam laborum crebras re'missiones animis nostris invenimus, certa'minibus et sacrificiis anniversariis, quae 'moribus ac institutis patriis sunt recepta, 'nos recreantes, et decoro privatorum ap'paratu, cujus quotidiana voluptas dolores 'excutit. Huc autem, ex omnibus orbis ter'rarum partibus, omnia propter urbis mag'nitudinem importantur; acciditque nobis, 'ut non magis familiariter nostris, quam a'liorum etiam mortalium bonis perfrua'mur.

39. 'Quinetiam rerum bellicarum stu'diis praestantiores sumus nostris adversa-

' ἀζημίους μὲν, λυπηρὰς δὲ τῇ ὄψει ἀχθη-' δόνας προστιθέμενοι. ἀνεπαχθῶς δὲ τὰ ' ἴδια προσομιλοῦντες, τὰ δημόσια διὰ δέος ' μάλιστα οὐ παρανομοῦμεν, τῶν τε ἀεὶ ἐν ' ἀρχῇ ὄντων ἀκροάσει, καὶ τῶν νόμων, καὶ ' μάλιστα αὐτῶν ὅσοι τε ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν ' ἀδικουμένων κεῖνται, καὶ ὅσοι ἄγραφοι ὄντες ' αἰσχύνην ὁμολογουμένην φέρουσι.

λη'. ' Καὶ μὴν καὶ τῶν πόνων πλείστας ' ἀναπαύλας τῇ γνώμῃ ἐπορισάμεθα, ἀ-' γῶσι μέν γε καὶ θυσίαις διετησίοις νομί-' ζοντες, ἰδίαις δὲ κατασκευαῖς εὐπρεπέσιν, ' ὧν καθ' ἡμέραν ἡ τέρψις τὸ λυπηρὸν ' ἐκπλήσσει. ἐπεισέρχεται δὲ διὰ μέγεθος ' τῆς πόλεως ἐκ πάσης γῆς τὰ πάντα· καὶ ' ξυμβαίνει ἡμῖν μηδὲν οἰκειοτέρᾳ τῇ ἀ-' πολαύσει τὰ αὐτοῦ ἀγαθὰ γιγνόμενα ' καρποῦσθαι, ἢ καὶ τὰ τῶν ἄλλων ἀν-' θρώπων.

λθ'. ' Διαφέρομεν δὲ καὶ ταῖς τῶν πολε-' μικῶν μελέταις τῶν ἐναντίων τοῖσδε'

τήν τε γὰρ πόλιν κοινὴν παρέχομεν, καὶ οὐκ ἔστιν ὅτε ξενηλασίαις ἀπείργομέν τινα ἢ μαθήματος, ἢ θεάματος, ὃ μὴ κρυφθὲν ἄν τις τῶν πολεμίων ἰδὼν ὠφεληθείη. πιστεύοντες οὐ ταῖς παρασκευαῖς τὸ πλέον καὶ ἀπάταις, ἢ τῷ ἀφ' ἡμῶν αὐτῶν ἐς τὰ ἔργα εὐψύχῳ. καὶ ἐν ταῖς παιδείαις, οἱ μὲν ἐπιπόνῳ ἀσκήσει, εὐθὺς νέοι ὄντες, τὸ ἀνδρεῖον μετέρχονται· ἡμεῖς δὲ, ἀνειμένως διαιτώμενοι, οὐδὲν ἧσσον ἐπὶ τοὺς ἰσοπαλεῖς κινδύνους χωροῦμεν. τεκμήριον δέ· οὔτε γὰρ Λακεδαιμόνιοι καθ' ἑκάστους, μετὰ πάντων δὲ ἐς τὴν γῆν ἡμῶν στρατεύουσι· τήν τε τῶν πέλας αὐτοὶ ἐπελθόντες, οὐ χαλεπῶς ἐν τῇ ἀλλοτρίᾳ τοὺς περὶ τῶν οἰκείων ἀμυνομένους μαχόμενοι τὰ πλείω κρατοῦμεν. ἀθρόᾳ τε τῇ δυνάμει ἡμῶν οὐδείς πω πολέμιος ἐνέτυχε, διὰ τὴν τοῦ ναυτικοῦ τε ἅμα ἐπιμέλειαν, καὶ τὴν ἐν τῇ γῇ ἐπὶ πολλὰ ἡμῶν αὐτῶν ἐπίπεμψιν. ἦν δέ που μορίῳ

tiis; his urbem omnibus communem exhibemus, nec ullis peregrinorum expulsionibus quemquam unquam a disciplinis aut spectaculis arcemus; quod minime absconditum, si quis ex hostibus viderit, utilitatem percipere possit; quippe non tam apparatibus, et dolis, quam nostrae in rebus gerendis fortitudini, confidimus. Atque in disciplinis, hi quidem *Lacedaemonii* statim ab ineunte aetate virtutem exercitatione laboriosa consectantur. Nos vero, quamvis remisso vitae genere utamur, nihilo tamen secius, ac illi, aequalia pericula subimus. *Hujus autem rei* hoc est argumentum: neque enim Lacedaemonii per se, sed cum omnibus auxiliis nostrum agrum invadunt. Nos vero, *sine externis auxiliis* aliorum *agrum* invadentes, in alieno cum iis, qui pro laribus suis decertant, bellum gerentes, victoriam plerumque obtinemus. Nec ullus hostis in nostras copias frequentes adhuc incidit, simul, cum propter nostrarum rerum nauticarum studium, tum etiam propter copias, quas, ex nostrorum civium et subjectorum numero collectas, in diversa terrarum loca dimittimus. Quod si us-

'piam cum aliqua *nostrarum copiarum* particula manus conseruerint; et quum aliquos de nostris superarunt, omnes *a se* pulsos gloriantur, et quum victi fuerunt, se ab universis victos fuisse *dicunt*. Quamquam si otio potius, quam laborum meditatione, nec legibus magis, quam generosis moribus pericula subire velimus: nobis contingit, ut et aerumnis futuris non defatigemur; et quum in ipsas jam veniremus, non minus audaces simus *in his tolerandis*, quam qui perpetuo se exercent.

40. 'Hinc etiam accidit, ut cum in hisce rebus tum etiam in aliis nostra civitas admiratione sit digna. Nam elegantiae quidem studemus; *sed* cum frugalitate, *et sine luxu*: et philosophamur, *sed* sine mollitie. Et divitiis in rerum gerendarum opportunitate potius utimur, quam ad inanem verborum jactationem. neque turpe cuiquam *est* suam paupertatem fateri: sed turpe *est*, non *conari eam* re ipsa vitare. Et in iisdem *hominibus* simul et privatarum, et publicarum *rerum* cura inest. quinetiam aliis, qui opificiis dant operam, *hoc adest*, ut reipublicae administrandae non minus, *quam*

τινὶ προσμίξωσι, κρατήσαντές τε τινὰς ἡμῶν, πάντας αὐχοῦσιν ἀπεῶσθαι, καὶ νικηθέντες, ὑφ' ἁπάντων ἡσσῆσθαι. καίτοι εἰ ῥαθυμίᾳ μᾶλλον ἢ πόνων μελέτῃ, καὶ μὴ μετὰ νόμων τοπλεῖον ἢ τρόπων ἀνδρείας ἐθέλοιμεν κινδυνεύειν, περιγίγνεται ἡμῖν τοῖς τε μέλλουσιν ἀλγεινοῖς μὴ προκάμνειν, καὶ ἐς αὐτὰ ἐλθοῦσι, μὴ ἀτολμοτέρους τῶν ἀεὶ μοχθούντων φαίνεσθαι.

μ'. Καὶ ἔν τε τούτοις τὴν πόλιν ἀξίαν εἶναι θαυμάζεσθαι, καὶ ἔτι ἐν ἄλλοις. Φιλοκαλοῦμέν τε γὰρ μετ' εὐτελείας, καὶ φιλοσοφοῦμεν ἄνευ μαλακίας· πλούτῳ τε ἔργου μᾶλλον ἐν καιρῷ ἢ λόγου κόμπῳ χρώμεθα· καὶ τὸ πένεσθαι οὐχ ὁμολογεῖν τινὶ αἰσχρὸν, ἀλλὰ μὴ διαφεύγειν ἔργῳ, αἴσχιον. ἔνι τε τοῖς αὐτοῖς οἰκείων ἅμα καὶ πολιτικῶν ἐπιμέλεια, καὶ ἑτέροις πρὸς ἔργα τετραμμένοις, τὰ πολιτικὰ μὴ ἐνδεῶς γνῶναι. μό-

νοι γὰρ τόν τε μηδὲν τῶνδε μετέχοντα, οὐκ ἀπράγμονα ἀλλ' ἀχρεῖον νομίζομεν· καὶ αὐτοὶ ἤτοι κρίνομέν γε ἢ ἐνθυμούμεθα ὀρθῶς τὰ πράγματα, οὐ τοὺς λόγους τοῖς ἔργοις βλάβην ἡγούμενοι, ἀλλὰ μὴ προδιδαχθῆναι μᾶλλον λόγῳ πρότερον ἢ ἐπὶ ἃ δεῖ ἔργῳ ἐλθεῖν. διαφερόντως γὰρ δὴ καὶ τόδε ἔχομεν, ὥστε τολμᾶν τε οἱ αὐτοὶ μάλιστα, καὶ περὶ ὧν ἐπιχειρήσομεν, ἐκλογίζεσθαι. ὃ τοῖς ἄλλοις ἀμαθία μὲν θράσος, λογισμὸς δὲ ὄκνον φέρει. κράτιστοι δ' ἂν τὴν ψυχὴν δικαίως κριθεῖεν οἱ τά τε δεινὰ καὶ ἡδέα [σαφέστατα] γιγνώσκοντες, καὶ διὰ ταῦτα μὴ ἀποτρεπόμενοι ἐκ τῶν κινδύνων. καὶ τὰ ἐς ἀρετὴν ἠναντιώμεθα τοῖς πολλοῖς· οὐ γὰρ πάσχοντες εὖ, ἀλλὰ δρῶντες, κτώμεθα τοὺς φίλους. βεβαιότερος δὲ ὁ δράσας τὴν χάριν, ὥστε ὀφειλομένην δι' εὐνοίας ᾧ δέδωκε σώζειν· ὁ δ' ἀντοφείλων, ἀμβλύτερος, εἰδὼς οὐκ ἐς χά-

' *caeteri*, ſint periti. Nos enim ſoli eum, qui ' rerum iſtarum nullam habet notitiam, non ' otioſum, ſed inutilem eſſe ducimus. Iidem ' etiam res recte judicamus, et animo con- ' cipimus: non exiſtimantes orationem re- ' bus nocere; ſed potius oratione non prius ' doceri, quam ad res, quae ſunt gerendae, ' exſequendas accedas; *detrimento eſſe du-* ' *centes*. Nam hoc quoque prae caeteris exi- ' mium habemus, quod et iidem maxime au- ' deamus, et quae *audemus ac* aggredimur, ' *ea maxime* conſideremus, quod aliis *obeſſe* ' *ſolet: nam* imperitia quidem, audaciam; ' conſideratio vero *difficultatum ac periculo-* ' *rum*, cunctationem *et metum* affert. Illi au- ' tem jure fortiſſimi ſunt habendi, qui aſpe- ' ra et jucunda manifeſtiſſime cognoſcunt, ' nec tamen propterea a periculis adeundis ' deterrentur. In iis etiam, quae ad benefi- ' centiam pertinent, a multis diſcrepamus: ' nam non accipientes, ſed dantes benefici- ' um, amicos nobis comparamus. Is autem, ' qui dat beneficium, amicus eſt conſtantior; ' ut debitam *ſibi gratiam, in eo* tueatur, cui ' *beneficium* benevolentiae cauſa dedit. Sed ' qui pro beneficio *accepto gratiam referre*

'debet, est *in amore* hebetior; quia scit se 'beneficium non daturum, sed rem debitam 'persoluturum. Nos etiam soli non magis 'habita quaestus ratione, quam certa libe- 'ralitate freti, quoslibet magnifice juvamus.

41. 'Atque ut rem paucis expediam, di- 'co et totam istam civitatem esse Graeciae 'magistram, et singulos ejus cives, atque 'eosdem homines apud nos mihi videri ad 'plurima rerum genera, et cum maxima 'gratia, maximaque venustate sese idone- 'os exhibere. Quod autem haec, quae in 'praesentia dicuntur, non magis verborum 'inani jactatione, quam rerum veritate ni- 'tantur, haec reipublicae potentia, quam 'his studiis paravimus, *facile* indicat. Sola 'enim *omnium* earum, quae nunc exstant, 'famam superans, dato documento cognos- 'citur; solaque ne hostibus quidem sibi 'bellum inferentibus indignationem affert; 'quasi clades accipiant a civitate, quae mi- 'norem et potentiam et dignitatem habeat; 'neque populis subjectis conquerendi mate- 'riam praebet, quasi viris imperio indignis 'pareant. Magnis autem exemplis potenti- 'am relinquentes contestatam, et nostrae

ριν ἀλλ' ἐς ὀφείλημα τὴν ἀρετὴν ἀποδώσων. καὶ μόνοι οὐ τοῦ ξυμφέροντος μᾶλλον λογισμῷ, ἢ τῆς ἐλευθερίας τῷ πιστῷ ἀδεῶς τινὰ ὠφελοῦμεν.

μα'. Ξυνελών τε λέγω, τήν τε πᾶσαν πόλιν, τῆς Ἑλλάδος παίδευσιν εἶναι, καὶ καθ' ἕκαστον δοκεῖν ἄν μοι τὸν αὐτὸν ἄνδρα παρ' ἡμῶν ἐπὶ πλεῖστ' εἴδη, καὶ μετὰ χαρίτων μάλιστ' ἂν εὐτραπέλως τὸ σῶμα αὔταρκες παρέχεσθαι. καὶ ὡς οὐ λόγων ἐν τῷ παρόντι κόμπος τάδε μᾶλλον ἢ ἔργων ἐστὶν ἀλήθεια, αὕτη ἡ δύναμις τῆς πόλεως, ἣν ἀπὸ τῶνδε τῶν τρόπων ἐκτησάμεθα, σημαίνει. μόνη γὰρ τῶν νῦν ἀκοῆς κρείσσων ἐς πεῖραν ἔρχεται, καὶ μόνη οὔτε τῷ πολεμίῳ ἐπελθόντι ἀγανάκτησιν ἔχει ὑφ' οἵων κακοπαθεῖ, οὔτε τῷ ὑπηκόῳ κατάμεμψιν ὡς οὐχ ὑπ' ἀξίων ἄρχεται. μετὰ μεγάλων δὲ σημείων καὶ οὐ δήτοι ἀμάρτυρόν γε τὴν δύναμιν παρασχόμε-

νοι, τοῖς τε νῦν καὶ τοῖς ἔπειτα θαυμασθησόμεθα· καὶ οὐδὲν προσδεόμενοι οὔτε Ὁμήρου ἐπαινέτου, οὔτε ὅςις ἔπεσι μὲν τὸ αὐτίκα τέρψει, τῶν δ' ἔργων τὴν ὑπόνοιαν ἡ ἀλήθεια βλάψει, ἀλλὰ πᾶσαν μὲν θάλασσαν καὶ γῆν ἐσβατὸν τῇ ἡμετέρᾳ τόλμῃ καταναγκάσαντες γενέσθαι, πανταχοῦ δὲ μνημεῖα κακῶν τε κἀγαθῶν ἀΐδια ξυγκατοικίσαντες. περὶ τοιαύτης οὖν πόλεως οἵδε τε γενναίως, δικαιοῦντες μὴ ἀφαιρεθῆναι αὐτὴν, μαχόμενοι ἐτελεύτησαν, καὶ τῶν λειπομένων πάντα τινὰ εἰκὸς ἐθέλειν ὑπὲρ αὐτῆς κάμνειν.

μβ'. Διὸ δὴ καὶ ἐμήκυνα τὰ περὶ τῆς πόλεως, διδασκαλίαν τε ποιούμενος μὴ περὶ ἴσου ἡμῖν εἶναι τὸν ἀγῶνα καὶ οἷς τῶνδε μηδὲν ὑπάρχει ὁμοίως, καὶ τὴν εὐλογίαν ἅμα ἐφ' οἷς νῦν λέγω φανερὰν σημείοις καθιςάς. καὶ εἴρηται αὐτῆς τὰ μέγιςα. ἃ γὰρ τὴν πόλιν ὕμνησα, αἱ

'aetatis hominibus; et posteris admirationi 'erimus; ita ut nec Homerum praeconem 'simus desideraturi, nec alium quempiam, 'qui suis quidem carminibus animos in prae-'sentia demulceat, rerum vero gestarum o-'pinione veritatem laedat: quippe qui ter-'ram ubique atque mare nostra audacia no-'bis pervia esse coëgimus; et malorum, *qui-'bus hostes*, et bonorum, *quibus amicos af-'fecimus*, sempiterna monumenta plurimis 'in locis ereximus. Pro tali igitur civitate 'et isti, quod se hac privari iniquum duce-'rent, fortiter pugnantes occubuerunt; et 'quemlibet eorum, qui sunt reliqui, pro 'ipsa labores alacri animo subire decet.

42. 'Quamobrem etiam orationem de 'republica *longius* produxi, ut docerem non 'de re pari nobis certamen esse et *aliis*, qui 'nihil horum aeque habent: simul etiam, 'ut signis manifestis demonstrarem laudem 'eorum, quos oratione cohonestandos mihi 'jam proposui. quanquam maxima pars ip-'sius *laudationis a me* jam est explicata. 'Nam in quibus urbem laudavi, iis horum 'similiumque virtutes illam ornarunt. Ne-

'que apud multos Graecorum facile, ut a-'pud hos, dicta factis exaequata appareant. 'Nam praesens istorum mors virtutem *uni-'uscujusque* viri declarare, et prima indi-'care, et postrema confirmare mihi vide-'tur. Etenim aequum est illorum, qui cae-'teris in rebus fuerunt deteriores, *quam* '*alii*, bellicam pro patria fortitudinem, quae '*pollent ipsi*, primo loco poni. Nam bene-'facto malefacti memoriam delentes, publi-'ce plus utilitatis universae civitati attule-'runt, quam privatim suis vitiis eam laese-'runt. Horum vero nullus divitiarum fruc-'tum, quem se in posterum ex ipsis percep-'turum speraret, *virtuti* anteponens, mol-'lis *ac ignavus* fuit; neque spe pauperta-'tis *vitandae*, quasi hac vitata dives vel post-'hac esset futurus, pericula detrectavit: 'cum hostium ultionem longe magis quam 'illorum fruitionem expetendam ducen-'tes, tum hoc omnium pulcerrimum peri-'culum existimantes; hoc subeundo, illos 'quidem ulcisci, haec vero assequi volue-'runt. incertum quidem rei feliciter geren-'dae eventum spei committentes; id vero 'quod jam cernebatur, in sua ipsorum vir-

τῶνδε καὶ τῶν τοιῶνδε ἀρεταὶ ἐκόσμησαν·
καὶ οὐκ ἂν πολλοῖς τῶν Ἑλλήνων ἰσόῤῥο-
πος, ὥσπερ τῶνδε, ὁ λόγος τῶν ἔργων
φανείη. δοκεῖ δέ μοι δηλοῦν ἀνδρὸς ἀρε-
τὴν, πρώτη τε μηνύουσα, καὶ τελευταία
βεβαιοῦσα, ἡ νῦν τῶνδε καταστροφή. καὶ
γὰρ τοῖς τἆλλα χείροσι δίκαιον τὴν ἐς
τοὺς πολέμους ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀνδρα-
γαθίαν προτίθεσθαι. ἀγαθῷ γὰρ κακὸν
ἀφανίσαντες, κοινῶς μᾶλλον ὠφέλησαν,
ἢ ἐκ τῶν ἰδίων ἔβλαψαν. τῶνδε δὲ οὔτε
πλούτου τὶς τὴν ἔτι ἀπόλαυσιν προτιμή-
σας ἐμαλακίσθη, οὔτε πενίας ἐλπίδι, ὡς
κἂν ἔτι διαφυγὼν αὐτὴν πλουτήσειεν,
ἀναβολὴν τοῦ δεινοῦ ἐποιήσατο· τὴν δὲ
τῶν ἐναντίων τιμωρίαν ποθεινοτέραν αὐ-
τῶν λαβόντες, καὶ κινδύνων ἅμα τόνδε
κάλλιστον νομίσαντες, ἠβουλήθησαν μετ'
αὐτοῦ τοὺς μὲν τιμωρεῖσθαι, τῶν δὲ ἐφί-
εσθαι· ἐλπίδι μὲν τὸ ἀφανὲς τοῦ κατορ-
θώσειν ἐπιτρέψαντες, ἔργῳ δὲ περὶ τοῦ

ἤδη ὁρωμένου σφίσιν αὐτοῖς ἀξιοῦντες πεποιθέναι· καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ἀμύνασθαι καὶ παθεῖν, μᾶλλον ἡγησάμενοι, ἢ τῷ ἐνδόντες σώζεσθαι, τὸ μὲν αἰσχρὸν τοῦ λόγου ἔφυγον, τὸ δ' ἔργον τῷ σώματι ὑπέμειναν, καὶ δι' ἐλαχίστου καιροῦ τύχης ἅμα ἀκμῇ τῆς δόξης μᾶλλον ἢ τοῦ δέους ἀπηλλάγησαν.

μγ'. Καὶ οἵδε μὲν προσηκόντως τῇ πόλει τοιοίδε ἐγένοντο· τοὺς δὲ λοιποὺς χρὴ ἀσφαλεστέραν μὲν εὔχεσθαι, ἀτολμοτέραν δὲ μηδὲν ἀξιοῦν τὴν ἐς τοὺς πολεμίους διάνοιαν ἔχειν, σκοποῦντας μὴ λόγῳ μόνῳ τὴν ὠφέλειαν· ἣν ἄν τις πρὸς οὐδὲν χεῖρον αὐτοὺς ὑμᾶς εἰδότας μηκύνοι, λέγων ὅσα ἐν τῷ τοὺς πολεμίους ἀμύνεσθαι, ἀγαθὰ ἔνεστιν· ἀλλὰ μᾶλλον τὴν τῆς πόλεως δύναμιν καθ' ἡμέραν ἔργῳ θεωμένους, καὶ ἐραστὰς γιγνομένους αὐτῆς. καὶ ὅταν ὑμῖν μεγάλη δόξῃ εἶναι, ἐνθυμουμένοις ὅτι τολμῶντες,

' tute, ejusque fiducia ponendum censentes. ' atque in eo ipso pulcrius existimantes in ' hoste propulsando vel ipsam mortem ob- ' ire, quam cedendo salutem sibi parcere: ' verborum quidem dedecus vitarunt, rem ' vero ipsam corpore pertulerunt; et bre- ' vissimo temporis spatio, brevissimaque for- ' tunae inclinatione, summa potius cum glo- ' ria, quam cum timore de vita decesserunt.

43. ' Atque hi quidem, quales eos esse ' oportuerat, tales in patriam exstiterunt. ' Reliquos vero tutiorem quidem optare, sed ' nequaquam minus audacem in hostes ani- ' mum habere velle oportet: nec oratione ' sola utilitatem spectare, quam apud vos re- ' rum non minus gnaros, *quam ego sum*, ali- ' quis dicendo amplificare posset, recensens ' quot bona insint in hostium propulsatio- ' ne; sed potius hujus reipublicae potentiam ' quotidie factis contemplari, ejusque valde ' amantes evadere. Et quum haec *urbs* vo- ' bis magna esse videbitur, illud cogitate; ' viros fortes, et qui norant quid facere de- ' ceret, quique in ipsis rebus gerendis eru- ' bescebant, istam rerum potentiam compa-

'raffe: et qui, quoties a rei alicujus tentatae adeptione aberrarunt, non propterea etiam rempublicam sua virtute fraudandam censuerunt; sed ipsi pulcerrimam collectam prolixo et libenti animo dederunt. Publice enim corpora dantes, privatim gloriam non senescentem acceperunt, et honorificentissimam sepulturam, non *eam* potius, in qua ipsi siti sunt, quam *eam*, in qua ipsorum gloria, in qualibet rerum vel dicendarum vel agendarum occasione, quae sese offeret, perpetuo celebranda relinquitur. Nam virorum illustrium omnis est regio sepulcrum, neque sola cipporum in domestico inscriptio *virtutem eorum* testatur: sed etiam in alieno *solo* memoria nullis mandata scriptis, magis apud animum cujusque, quam apud sepulcrum exstructum, perpetuo manet. Quos ipsi nunc imitandos vobis praeponentes, et felicitatem existimantes esse libertatem, et libertatem esse animi generositatem, bellica pericula subire ne recusetis. Nec enim homines calamitosi, quibus nulla boni spes adest, vitam potius profundere debent, quam illi,

καὶ γιγνώσκοντες τὰ δέοντα, καὶ ἐν τοῖς ἔργοις αἰσχυνόμενοι ἄνδρες αὐτὰ ἐκτήσαντο· καὶ ὁπότε καὶ πείρᾳ του σφαλείησαν, οὐκουν καὶ τὴν πόλιν γε τῆς σφετέρας ἀρετῆς ἀξιοῦντες στερίσκειν, κάλλιστον δὲ ἔρανον αὐτῇ προϊέμενοι. κοινῇ γὰρ τὰ σώματα διδόντες, ἰδίᾳ τὸν ἀγήρων ἔπαινον ἐλάμβανον, καὶ τὸν τάφον ἐπισημότατον, οὐκ ἐν ᾧ κεῖνται μᾶλλον, ἀλλ' ἐν ᾧ ἡ δόξα αὐτῶν παρὰ τῷ ἐντυχόντι ἀεὶ καὶ λόγου καὶ ἔργου καιρῷ ἀείμνηστος καταλείπεται. ἀνδρῶν γὰρ ἐπιφανῶν πᾶσα γῆ τάφος, καὶ οὐ στηλῶν μόνον ἐν τῇ οἰκείᾳ σημαίνει ἐπιγραφὴ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ μὴ προσηκούσῃ ἄγραφος μνήμη παρ' ἑκάστῳ τῆς γνώμης μᾶλλον ἢ τοῦ ἔργου ἐνδιαιτᾶται. οὓς νῦν ὑμεῖς ζηλώσαντες, καὶ τὸ εὔδαιμον, τὸ ἐλεύθερον, τὸ δὲ ἐλεύθερον, τὸ εὔψυχον κρίναντες, μὴ περιορᾶσθε τοὺς πολεμικοὺς κινδύνους. οὐ γὰρ οἱ κακοπραγοῦντες δικαιότερον ἀφειδοῖεν ἂν τοῦ

‘ βίου, οἷς ἐλπὶς οὐκ ἔστ' ἀγαθοῦ, ἀλλ' οἷς ἡ
‘ ἐναντία μεταβολὴ ἐν τῷ ζῆν ἔτι κινδυ-
‘ νεύεται, καὶ ἐν οἷς μάλιστα μεγάλα τὰ
‘ διαφέροντα, ἤν τι πταίσωσιν. ἀλγεινο-
‘ τέρα γὰρ ἀνδρί γε φρόνημα ἔχοντι ἡ ἐν
‘ τῷ μετὰ τοῦ μαλακισθῆναι κάκωσις, ἢ ὁ
‘ μετὰ ῥώμης καὶ κοινῆς ἐλπίδος ἅμα γιγνό-
‘ μενος ἀναίσθητος θάνατος.

μδ'. ‘ Διόπερ καὶ τοὺς τῶνδε νῦν τοκέας,
‘ ὅσοι πάρεστε, οὐκ ὀλοφύρομαι μᾶλλον ἢ
‘ παραμυθήσομαι. ἐν πολυτρόποις γὰρ
‘ ξυμφοραῖς ἐπίστανται τραφέντες. τὸ δ' εὐ-
‘ τυχές, οἳ ἂν τῆς εὐπρεπεστάτης λάχω-
‘ σιν, ὥσπερ οἵδε μὲν νῦν, τελευτῆς, ὑμεῖς
‘ δὲ λύπης· καὶ οἷς ἐνευδαιμονῆσαί τε
‘ ὁ βίος ὁμοίως καὶ ἐντελευτῆσαι ξυνεμε-
‘ τρήθη. χαλεπὸν μὲν οὖν οἶδα πείθειν
‘ ὄν, ὧν καὶ πολλάκις ἕξετε ὑπομνήματα
‘ ἐν ἄλλων εὐτυχίαις, αἷς ποτὲ καὶ αὐτοὶ
‘ ἠγάλλεσθε· καὶ λύπη οὐχ ὧν ἄν τις μὴ
‘ πειρασάμενος ἀγαθῶν στερίσκηται, ἀλλ'

'quibus, si diutius vivant, fortunae ex se-
'cunda in adversam periculosa et incerta
'commutatio est extimescenda; et quorum
'potissimum maxime interest, si quid of-
'fenderint. Nam vexatio cum mollitie con-
'juncta, viro saltem magnanimo est acerbi-
'or, quam mors sensu carens, quae cum
'fortitudine, simul et cum publica spe, ipsi
'contingit.

44. 'Quamobrem etiam nunc istorum
'parentes, quotquot adestis, non magis
'deflebo, quam consolabor. Hominum e-
'nim vitam variis fortunae casibus obnoxi-
'am esse sciunt. Illi autem felicitatem *sunt*
'*adepti*, quibus honestissimus vitae finis, ut
'nunc istis *mortuis*, vobis vero moetor ob-
'tigit: et quibus datum est, ut *eorum* vita
'feliciter acta pariter et finita censeatur.
'Scio autem difficile esse persuadere vobis,
'quorum monumenta vel saepius in alio-
'rum rebus secundis habebitis, quibus vos
'quoque quondam exsultabatis. nec dolor
'*contingit*, quum quis bonis, quae nunquam
'est expertus, privatur: sed quum quis *eo*
'*bono* spoliatur, quo frui consueverat. Hoc
'tamen spe aliorum quoque liberorum to-

' lerandum est illis, qui per aetatem liberos
' adhuc suscipere possunt. Nam futura so-
' boles et privatim defunctorum oblivio-
' nem nonnullis afferet; et reipublicae bifa-
' riam *proderit*, tum quia *ad urbis frequen-*
' *tiam*, ne deserta relinquatur, tum etiam
' quia ad *ejus* praesidium conferet. Fieri e-
' nim non potest, ut, qui liberos non ha-
' bent, quos *pro patria* periculis objiciant,
' perinde atque isti fecerunt, quicquam ju-
' stum aut aequabile in commune consulant.
' Quotquot vero aetate jam provecti estis,
' vitam actam, quae fuit longior, et in qua
' floruistis, loco lucri ducite; et reliquam
' brevem fore existimate, et istorum gloria
' dolorem levate. Solum enim honoris, *et*
' *verae gloriae* studium non senescit. Ne-
' que in ea aetatis infirmitate, quae homi-
' nem reddit inutilem, quaestus, ut nonnulli
' dicunt, magis delectat, quam ipse honor,
' quo quis ornatur.

45. ' Liberis autem, et fratribus isto-
' rum, quotquot hic adestis, magnum certa-
' men *propositum esse* video. Eum enim, qui
' fato functus est, quilibet laudare solet. Et
' vix vestrae virtutis exsuperantia *hoc asse-*
' *qui poteritis*, *ut* non *dico* pares illis; sed

οὐκ ἂν ἐθὰς γενόμενος ἀφαιρεθείη. καρτερεῖν δὲ χρὴ καὶ ἄλλων παίδων ἐλπίδι, οἷς ἔτι ἡλικία τέκνωσιν ποιεῖσθαι. ἰδίᾳ τε γὰρ τῶν οὐκ ὄντων λήθη οἱ ἐπιγιγνόμενοί τισιν ἔσονται· καὶ τῇ πόλει διχόθεν, ἔκ τε τοῦ μὴ ἐρημοῦσθαι, καὶ ἀσφαλείᾳ συνοίσει. οὐ γὰρ οἷόν τε ἴσον τι ἢ δίκαιον βουλεύεσθαι οἳ ἂν μὴ καὶ παῖδας ἐκ τοῦ ὁμοίου παραβαλλόμενοι κινδυνεύωσιν. ὅσοι δ' αὖ παρηβήκατε, τόν τε πλείονα, κέρδος ὃν, εὐτυχεῖτε βίον, ἡγεῖσθε καὶ τόνδε βραχὺν ἔσεσθαι, καὶ τῇ τῶνδε εὐκλείᾳ κουφίζεσθε, τὸ γὰρ φιλότιμον ἀγήρων μόνον· καὶ οὐκ ἐν τῷ ἀχρείῳ τῆς ἡλικίας τὸ κερδαίνειν, ὥσπερ τινὲς φασὶ, μᾶλλον τέρπει, ἀλλὰ τὸ τιμᾶσθαι.

με΄. Παισὶ δ' αὖ ὅσοι τῶνδε πάρεστε, ἢ ἀδελφοῖς, ὁρῶ μέγαν τὸν ἀγῶνα. τὸν γὰρ οὐκ ὄντα ἅπας εἴωθεν ἐπαινεῖν· καὶ μόλις ἂν καθ' ὑπερβολὴν ἀρετῆς οὐχ ὁμοῖοι ἀλλ' ὀλίγῳ χείρους κριθεῖτε.

φθόνος γὰρ τοῖς ζῶσι πρὸς τὸν ἀντίπαλον· τὸ δὲ μὴ ἐμποδὼν ἀνανταγωνίστῳ εὐνοίᾳ τετίμηται. εἰ δέ με δεῖ καὶ γυναικείας τι ἀρετῆς, ὅσαι νῦν ἐν χηρείᾳ ἔσονται, μνησθῆναι, βραχείᾳ παραινέσει ἅπαν σημανῶ. τῆς τε γὰρ ὑπαρχούσης φύσεως μὴ χείροσι γενέσθαι, ὑμῖν μεγάλη ἡ δόξα, καὶ οἷς ἂν ἐπ' ἐλάχιστον ἀρετῆς πέρι ἢ ψόγου ἐν τοῖς ἄρσεσι κλέος ᾖ.

μϛʹ. Εἴρηται καὶ ἐμοὶ λόγῳ κατὰ τὸν νόμον ὅσα εἶχον πρόσφορα· καὶ ἔργῳ, οἱ θαπτόμενοι, τὰ μὲν, ἤδη κεκόσμηνται· τὰ δὲ, αὐτῶν τοὺς παῖδας τὸ ἀπὸ τοῦδε δημοσίᾳ ἡ πόλις μέχρις ἥβης θρέψει, ὠφέλιμον στέφανον τοῖσδέ τε καὶ τοῖς λειπομένοις τῶν τοιῶνδε ἀγώνων προτιθεῖσα. ἆθλα γὰρ οἷς κεῖται ἀρετῆς μέγιστα, τοῖσδε καὶ ἄνδρες ἄριστοι πολιτεύουσι. νῦν δὲ ἀπολοφυράμενοι ὃν προσήκει ἑκάστῳ, ἄπιτε.

'ut paulo inferiores judicemini. Nam livor 'est inter aemulos, quamdiu vivunt. Sed id, 'quod nullis est impedimento, *et is, qui jam* '*obiit*, benevolentia, non aemula colitur. Si 'quam autem et de virtute mulierum, quae 'in viduitate nunc erunt, mentionem me 'facere oportet, brevi adhortatione rem 'totam complectar. Nam gloriam magnam 'adipiscemini, si a pristina vestra natura '*sexuque* non desciveritis; et si operam de-'deritis, ut quam minimum rumoris, sive in 'bonam, sive in malam partem, de vobis in-'ter mares disseminetur.

46. 'Exposui ego quoque oratione, ex 'legis praescripto, quaecunque ad rem 'praesentem facere judicavi. et re ipsa qui 'sepeliuntur, partim quidem jam sunt or-'nati, partim vero illorum liberos civitas 'publice alet ad pubertatem usque, utilem 'profecto et istis et posteris coronam hujus-'modi *bellicorum* certaminum proponens. 'Nam apud quos maxima virtutis praemia 'proponuntur, in horum etiam civitate viri 'praestantissimi versantur. Jam vero, post-'quam vestros quique necessarios deplora-'veritis, abite.'

47. Hujusmodi igitur funus hac hyeme factum est: hac autem exacta, primus hujus belli annus est absolutus. Aestate autem statim ineunte, Peloponnesii, eorumque socii cum duabus *copiarum* partibus, ut et ante, in Atticam irruperunt, (Archidamus vero Zeuxidami *filius*, Lacedaemoniorum Rex, illis praeerat,) castrisque in ea positis agrum vastabant. Cumque nondum multos dies in agro Attico mansissent, morbus Athenienses primum aggredi coepit: quanquam et ante cum in multas regiones invasisse ferebatur, tum etiam in Lemnum, et alia loca. veruntamen neque tanta pestilentia, neque tot hominum interitus uspiam accidisse memorabatur: nec enim medici, propter *morbi* ignorantiam initio *aegrotis* mederi poterant: sed ipsi potissimum *eo* magis interibant, quo magis *ad aegrotos* accedebant; nec ulla alia hominum ars *illis opem ac salutem ferre poterat*. Omnes etiam supplicationes ad *Deorum* templa factae, et omnis opera, qua aut in oraculis sciscitandis, aut in aliis hujusmodi rebus usi fuerant, *haec* omnia nullius e-

μζ'. Τοιόσδε μὲν ὁ τάφος ἐγένετο ἐν τῷ χειμῶνι τούτῳ· καὶ διελθόντος αὐτοῦ, πρῶτον ἔτος τοῦ πολέμου τοῦδε ἐτελεύτα. τοῦ δὲ θέρους εὐθὺς ἀρχομένου, Πελοποννήσιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι τὰ δύο μέρη, ὥσπερ καὶ τοπρῶτον, ἐσέβαλον ἐς τὴν Ἀττικὴν, (ἡγεῖτο δὲ Ἀρχίδαμος ὁ Ζευξιδάμου, Λακεδαιμονίων βασιλεὺς) καὶ καθεζόμενοι ἐδῄουν τὴν γῆν. καὶ ὄντων αὐτῶν οὐ πολλάς πω ἡμέρας ἐν τῇ Ἀττικῇ, ἡ νόσος πρῶτον ἤρξατο γενέσθαι τοῖς Ἀθηναίοις, λεγόμενον μὲν καὶ πρότερον πολλαχόσε ἐγκατασκῆψαι, καὶ περὶ Λῆμνον καὶ ἐν ἄλλοις χωρίοις· οὐ μέντοι τοσοῦτός γε λοιμὸς, οὐδὲ φθορὰ οὕτως ἀνθρώπων οὐδαμοῦ ἐμνημονεύετο γενέσθαι. οὔτε γὰρ ἰατροὶ ἤρκουν τοπρῶτον θεραπεύοντες ἀγνοίᾳ, ἀλλ' αὐτοὶ μάλιστα ἔθνησκον ὅσῳ καὶ μάλιστα προσῄεσαν, οὔτε ἄλλη ἀνθρωπεία τέχνη οὐδεμία. ὅσα τε πρὸς ἱεροῖς ἱκέτευσαν, ἢ μαντείοις καὶ τοῖς τοιούτοις ἐχρήσαντο, πάντα ἀνωφελῆ ἦν, τελευτῶν-

τές τε αὐτῶν ἀπέςησαν, ὑπὸ τοῦ κακοῦ νικώμενοι.

μη′. Ἤρξατο δὲ τὸ μὲν πρῶτον, ὡς λέγεται, ἐξ Αἰθιοπίας τῆς ὑπὲρ Αἰγύπτου, ἔπειτα δὲ καὶ ἐς Αἴγυπτον καὶ Λιβύην κατέβη, καὶ ἐς τὴν βασιλέως γῆν τὴν πολλήν. ἐς δὲ τὴν Ἀθηναίων πόλιν ἐξαπιναίως ἐνέπεσε· καὶ τοπρῶτον ἐν τῷ Πειραιεῖ ἥψατο τῶν ἀνθρώπων, ὥςε καὶ ἐλέχθη ὑπ᾽ αὐτῶν ὡς οἱ Πελοποννήσιοι φάρμακα ἐσβεβλήκοιεν ἐς τὰ φρέατα, κρῆναι γὰρ ὔπω ἦσαν αὐτόθι. ὕςερον δὲ καὶ ἐς τὴν ἄνω πόλιν ἀφίκετο, καὶ ἔθνησκον πολλῷ μᾶλλον ἤδη. λεγέτω μὲν ὖν περὶ αὐτῦ ὡς ἕκαςος γιγνώσκει, καὶ ἰατρὸς, καὶ ἰδιώτης, ἀφ᾽ ὅτυ εἰκὸς ἦν γενέσθαι αὐτὸ, καὶ τὰς αἰτίας ἅςτινας νομίζει τοσαύτης μεταβολῆς ἱκανὰς εἶναι δύναμιν ἐς τὸ μεταςῆσαι σχεῖν· ἐγὼ δὲ οἷόν τε ἐγίγνετο λέξω, καὶ ἀφ᾽ ὧν ἄν τις σκοπῶν, εἴποτε καὶ αὖθις ἐπιπέσοι, μάλις᾽ ἂν ἔχοι τι προειδὼς μὴ ἀγνοεῖν, ταῦτα δηλώσω, αὐ-

rant usus; tandemque victi magnitudine mali, haec missa fecerunt.

48. Primum autem *hic morbus*, (ut fertur) initium duxit ex Aethiopia, quae est supra Aegyptum; deinde vero et in Aegyptum et Africam descendit, et in magnam partem regionis Regis *Persarum*: in Atheniensium porro civitatem derepente incidit, ac primum *quidem* in Pyraeeo homines tentavit; ita ut ab his etiam rumor disseminatus fuerit, venena a Peloponnesiis in puteos dejecta fuisse: nondum enim fontes illic erant. Deinde vero et in superiorem urbem processit, et longe plures tunc moriebantur. Pronunciet autem de eo *morbo*, ut quisque sentit, tam artis medicae peritus, quam imperitus, unde verisimile videtur eum exstitisse, et quas causas fuisse putet, quae tantae mutationis faciendae vim habuerint. Ego vero, et cujusmodi fuerit, dicam; et quae sibi quisque proponens, si quando rursus etiam *hic morbus* ingruat, jam praedoctus aliquid habeat, ex quo praecipue *eum* cognoscat, haec declarabo; tum quia ego ipse hoc

morbo laboravi, tum etiam quia alios hoc laborantes ipse vidi.

49. Nam annus ille (ut vel omnium confessione constabat) ex omnibus maxime fuit immunis ab aliis morbis. quod si quis et ante aliquo alio morbo laborabat, omnes *hi morbi* in istum convertebantur. Alios vero ex nulla certa manifestaque causa apparente, sed ex improviso, cum sani forent, primum quidem acres capitis fervores, et oculorum rubores, et inflammatio corripiebat. Et interiora, guttur *inquam*, et lingua continuo cruenta erant; et halitum tetrum et graveolentem emittebant. Deinde vero ex his sternutatio, et raucitas sequebatur: nec multo post hic dolor cum vehementi tussi in pectus descendebat. Ubi vero in corde haeserat, cum ipsum subvertebat, tum etiam omnes bilis ejectiones, quotquot a medicis nominatae sunt, sequebantur, et ipsae cum ingenti cruciatu. Singultusque plerisque incidebat inanis, vehementem afferens convulsionem, in aliquibus quidem statim cessan-

τός τε νοσήσας, καὶ αὐτὸς ἰδὼν ἄλλους πάσχοντας.

μθ. Τὸ μὲν γὰρ ἔτος, ὡς ὡμολογεῖτο, ἐκ πάντων μάλιστα δὴ ἐκεῖνο ἄνοσον ἐς τὰς ἄλλας ἀσθενείας ἐτύγχανεν ὄν· εἰ δέ τις καὶ προέκαμνέ τι, ἐς τοῦτο πάντα ἀπεκρίθη. τοὺς δ' ἄλλους ἀπ' οὐδεμιᾶς προφάσεως, ἀλλ' ἐξαίφνης, ὑγιεῖς ὄντας, πρῶτον μὲν τῆς κεφαλῆς θέρμαι ἰσχυραὶ, καὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἐρυθήματα καὶ φλόγωσις ἐλάμβανε. καὶ τὰ ἐντὸς, ἥ τε φάρυγξ καὶ ἡ γλῶσσα, εὐθὺς αἱματώδη ἦν, καὶ πνεῦμα ἄτοπον καὶ δυσῶδες ἠφίει· ἔπειτα, ἐξ αὐτῶν πταρμὸς καὶ βράγχος ἐπεγίγνετο. καὶ ἐν οὐ πολλῷ χρόνῳ κατέβαινεν ἐς τὰ στήθη ὁ πόνος, μετὰ βηχὸς ἰσχυροῦ· καὶ ὁπότε ἐς τὴν καρδίαν στηρίξαι, ἀνέστρεφέ τε αὐτὴν, καὶ ἀποκαθάρσεις χολῆς πᾶσαι ὅσαι ὑπὸ ἰατρῶν ὠνομασμέναι εἰσὶν, ἐπήεσαν, καὶ αὗται μετὰ ταλαιπωρίας μεγάλης. λύγξ τε τᾶς πλείοσιν ἐνέπιπτε κενὴ, σπασμὸν ἐν-

διδοῦσα ἰσχυρὸν, τοῖς μὲν, μετὰ ταῦτα λωφήσαντα, τοῖς δὲ, καὶ πολλῷ ὕστερον. καὶ τὸ μὲν ἔξωθεν ἁπτομένῳ σῶμα, οὐκ ἄγαν θερμὸν ἦν, οὔτε χλωρὸν, ἀλλ' ὑπέρυθρον, πελιδνὸν, φλυκταίναις μικραῖς καὶ ἕλκεσιν ἐξηνθηκός· τὰ δὲ ἐντὸς οὕτως ἐκαίετο ὥστε μήτε τῶν πάνυ λεπτῶν ἱματίων καὶ σινδόνων τὰς ἐπιβολὰς, μήτ' ἄλλο τι ἢ γυμνὸν ἀνέχεσθαι, ἥδιστά τε ἂν ἐς ὕδωρ ψυχρὸν σφᾶς αὐτοὺς ῥίπτειν. καὶ πολλοὶ τοῦτο τῶν ἠμελημένων (ἀνθρώπων) καὶ ἔδρασαν ἐς φρέατας ἀπαύστῳ τῇ δίψῃ ξυνεχόμενοι. καὶ ἐν τῷ ὁμοίῳ καθειστήκει τό, τε πλέον καὶ ἔλασσον ποτόν. καὶ ἡ ἀπορία τοῦ μὴ ἡσυχάζειν καὶ ἡ ἀγρυπνία ἐπέκειτο διαπαντός· καὶ τὸ σῶμα, ὅσον περ χρόνον καὶ ἡ νόσος ἀκμάζοι, οὐκ ἐμαραίνετο, ἀλλ' ἀντεῖχε παρὰ δόξαν τῇ ταλαιπωρίᾳ. ὥστε ἢ διεφθείροντο οἱ πλεῖστοι ἐνναταῖοι καὶ ἑβδομαῖοι ὑπὸ τοῦ ἐντὸς καύματος, ἔτι ἔχοντές τι δυνάμεως, ἢ, εἰ διαφύγοιεν, ἐπικατιόντος τοῦ νοσήματος

tem, in nonnullis multo ferius. Et corpus quidem exterius, tangenti non erat admodum calidum, neque pallidum, fed fubrubrum, lividum, parvis puftulis et ulceribus efflorefcens. Interiora vero ita flagrabant, ut neque tenuiffimorum veftimentorum, aut linteorum injectiones fuftinerent, neque aliud quippiam praeter nuditatem; et libentiffime in aquas gelidas fe conjicerent. Et multi eorum, qui neglecti erant, hoc ipfum etiam fecerunt, et in puteos fe dejecerunt fiti infedabili. Et largior potus perinde erat ac parcior. Et corporis vexatio, quae quiefcendi facultatem adimebat, et perpetuae vigiliae *eos* urgebant. Corpus etiam ipfum, quamdiu morbus vigebat, non languebat: fed praeter opinionem cruciatui refiftebat. Itaque plerique intra nonum, aut etiam feptimum diem, propter internum ardorem interibant, aliquid virium adhuc retinentes, aut, fi, *hoc temporis fpatio praeterito, mortem* vitaffent; *tamen*, quia morbus in ventrem inferiorem defcendebat, et exulceratio vehemens in ipfo nafcebatur, fimul eti-

am, quia immoderatum alvi profluvium invadebat, plerique postea propter debilitatem interibant. Morbus enim, qui primas in capite sedes collocarat, per totum corpus, initio a summis partibus ducto, pervadebat. Et si quis ex maximis illis *periculis* evasisset; extremae tamen corporis partes, quae captae laesaeque remanebant, eum hoc morbo laborasse testabantur. Nam in ipsa quoque pudenda, et in summas manus, summosque pedes prorumpebat, multique his membris capti *mortem* vitarunt; nonnulli etiam oculis *amissis*. Nonnullos etiam, simul ac ex morbo convaluerunt, statim omnium rerum oblivio pariter cepit, ita ut neque se ipsos, neque necessarios agnoscerent.

50. Cum enim hoc morbi genus multo fuerit atrocius, quam quod oratione possit exprimi, et aliis in rebus gravius, quam ut humana natura ferre possit, singulos invasit, ac etiam hoc *indicio* maxime declaravit, se aliquid aliud esse, quam aliquod familiarium. Nam alites, et quadrupedes, quotquot

ἐς τὴν κοιλίαν, κ̀ ἑλκώσεώς τε αὐτῇ ἰσχυρᾶς ἐγγιγνομένης, κ̀ διαῤῥοίας ἅμα ἀκράτȣ ἐπιπιπτούσης, οἱ πολλοὶ ὕςερον διὰ τὴν ἀσθένειαν διεφθείροντο. [καὶ] διεξήει γὰρ διὰ παντὸς τȣ͂ σώματος ἄνωθεν ἀρξάμενον τὸ ἐν τῇ κεφαλῇ πρῶτον ἱδρυθὲν κακόν· κ̀ εἴτις ἐκ τῶν μεγίςων περιγένοιτο, τῶν γε ἀκρωτηρίων ἀντίληψις αὐτοῦ ἐπεσήμαινε. κατέσκηπτε γὰρ καὶ ἐς τὰ αἰδοῖα, καὶ ἐς ἄκρας χεῖρας, καὶ πόδας· καὶ πολλοὶ ςερισκόμενοι τȣ́των διέφευγον· εἰσὶ δ' οἳ κ̀ τῶν ὀφθαλμῶν. τȣ̀ς δὲ κ̀ λήθη ἐλάμβανε παραυτίκα ἀναςάντας τῶν πάντων ὁμοίως, καὶ ἠγνόησαν σφᾶς τε αὐτȣ̀ς καὶ τȣ̀ς ἐπιτηδείȣς.

ν΄. Γενόμενον γὰρ κρεῖσσον λόγȣ τὸ εἶδος τῆς νόσȣ, τά τε ἄλλα χαλεπωτέρως ἢ κατὰ τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν προσέπιπτεν ἑκάςῳ, καὶ ἐν τῷδε ἐδήλωσε μάλιςα ἄλλο τι ὂν ἢ τῶν ξυντρόφων τι. τὰ γὰρ ὄρνεα κ̀ τετράποδα ὅσα ἀνθρώπων ἅπτε-

ται, πολλῶν ἀτάφων γιγνομένων, ἢ οὐ προσῄει, ἢ γευσάμενα διεφθείρετο. τεκμήριον δὲ, τῶν μὲν τοιούτων ὀρνίθων ἐπίλειψις σαφὴς ἐγένετο, καὶ οὐχ ἑωρῶντο οὔτε ἄλλως, οὔτε περὶ τοιοῦτον οὐδέν. οἱ δὲ κύνες μᾶλλον αἴσθησιν παρεῖχον τοῦ ἀποβαίνοντος, διὰ τὸ ξυνδιαιτᾶσθαι.

να΄. Τὸ μὲν οὖν νόσημα, πολλὰ καὶ ἄλλα παραλιπόντι ἀτοπίας, ὡς ἑκάστῳ ἐτύγχανέ τι διαφερόντως ἑτέρῳ πρὸς ἕτερον γιγνόμενον, τοιοῦτον ἦν ἐπίπαν τὴν ἰδέαν. καὶ ἄλλο παρελύπει κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν χρόνον οὐδὲν τῶν εἰωθότων· ὃ δὲ καὶ γένοιτο, ἐς τοῦτο ἐτελεύτα. ἔθνησκον δὲ, οἱ μὲν, ἀμελείᾳ, οἱ δὲ, καὶ πάνυ θεραπευόμενοι. ἕν τε οὐδὲν κατέστη ἴαμα, ὡς εἰπεῖν, ὅ, τι χρῆν προσφέροντας ὠφελεῖν. τὸ γάρ τῳ ξυνενεγκὸν ἄλλον τοῦτο ἔβλαπτε. σῶμά τε αὔταρκες ὂν οὐδὲν διεφάνη πρὸς αὐτὸ, ἰσχύος πέρι ἢ ἀσθενείας, ἀλλὰ πάντα ξυνῄρει, καὶ τὰ πάσῃ διαίτῃ θεραπευόμενα. δεινότα-

humanis cadaveribus vesci solent, cùm multa jacerent insepulta, aut non accedebant, aut, si gustassent, interibant. Argumento autem hoc est, quod hujusmodi avium manifestus fuit defectus; nec uspiam alibi, nec circum ulla hujusmodi *cadavera* visebantur. Canes vero, propter consuetudinem, quam cum hominibus habebant, majorem eventus significationem dabant.

51. Hic igitur morbus (ut omittam multa alia inusitatae atrocitatis, prout unicuique aliquid accidebat diversum ab eo, quod alteri contingebat,) omnino specie talis fuit. Et tunc temporis nullus alius *morbus* ex consuetis *Athenienses* infestabat. quod si quis exoriretur, in hunc desinebat. Moriebantur autem, alii incuria, alii vero, vel diligentissime curati. Nec ullum prorsus remedium, ut ita loquar, repertum est, quod adhibitum prodesset. Quod enim alteri profuerat, hoc ipsum alteri nocebat: nullumque corpus, sive firmae, sive infirmae valetudinis esset, tanti mali violentiae resistere potuit: sed omnia pariter, vel ea, quae omni victus ratione curabantur, corripiebat. Illud vero in toto hoc malo gravissimum e-

rat, tum quod, simul ac quis se morbo correptum sensisset, animo consternaretur, (statim enim animo ad salutis desperationem conversi, multo magis se ipsos projiciebant, neque resistebant,) tum etiam, quod propter mali contagionem, quam alter ex alterius curatione hauriebat, adeo ut ex ea oppleretur, tanquam pecudes morerentur. Atque haec fuit praecipua maximae stragis causa. sive enim noluissent metu deterriti mutuo se invisere, deserti interibant, multaeque familiae propter inopiam hominum, qui aegrotos curarent, exhaustae sunt: sive *alteri ad alteros* adissent, interibant. praecipue vero qui aliquam virtutis partem sibi vendicabant. Nam prae pudore sibi ipsis non parcebant, dum in amicorum aedes ingrediebantur, ut eos inviserent; siquidem vel ipsi domestici tandem lamentationibus eorum, qui moriebantur, defatigati, non amplius commovebantur, mali violentia superati. Illi tamen, qui evaserant, et eum, qui moriebatur, et eum, qui laborabat, magis miserabantur; tum quod hoc malum prius experti cognoscerent, tum etiam quod ipsi in tuto jam essent. Hic enim morbus eundem bis

τον δὲ παντὸς ἦν τȣ͂ κακȣ͂, ἥ τε ἀθυμία, ὁπότε τὶς αἴσθοιτο κάμνων, (πρὸς γὰρ τὸ ἀνέλπιςον εὐθὺς τραπόμενοι τῇ γνώμῃ, πολλῷ μᾶλλον προΐεντο σφᾶς αὐτȣ̀ς, καὶ ȣ̓κ ἀντεῖχον) κ̀ ὅτι ἕτερος ἀφ' ἑτέρȣ, θεραπείας ἀναπιμπλάμενοι, ὥσπερ τὰ πρόβατα, ἔθνησκον· καὶ τὸν πλεῖςον φθόρον τȣ͂το ἐνεποίει. εἴτε γὰρ μὴ θέλοιεν δεδιότες ἀλλήλοις προσιέναι, ἀπώλλυντο ἔρημοι, καὶ οἰκίαι πολλαὶ ἐκενώθησαν ἀπορίᾳ τȣ͂ θεραπεύσοντος· εἴ τε προσίοιεν, διεφθείροντο· κ̀ μάλιςα οἱ ἀρετῆς τὶ μεταποιȣ́μενοι. αἰσχύνῃ γὰρ ἠφείδȣν σφῶν αὐτῶν, ἐσιόντες παρὰ τȣ̀ς φίλȣς, ἐπεὶ καὶ τὰς ὀλοφύρσεις τῶν ἀπογιγνομένων τελευτῶντες καὶ οἱ οἰκεῖοι ἐξέκαμνον, ὑπὸ τȣ͂ πολλȣ͂ κακȣ͂ νικώμενοι. ἐπιπλέον δὲ ὅμως οἱ διαπεφευγότες τόν τε θνήσκοντα καὶ τὸν πονȣ́μενον ᾠκτίζοντο, διὰ τὸ προειδέναι τε, κ̀ αὐτοὶ ἤδη ἐν τῷ θαρσαλέῳ εἶναι. δὶς γὰρ τὸν αὐτὸν, ὥςε καὶ κτείνειν, ȣ̓κ ἐπελάμβανε.

κ) ἐμακαρίζοντό τε ὑπὸ τῶν ἄλλων, καὶ αὐτοὶ τῷ παραχρῆμα περιχαρεῖ, καὶ ἐς τὸν ἔπειτα χρόνον ἐλπίδος τὶ εἶχον κούφης μηδ' ἂν ὑπ' ἄλλου νοσήματος ποτὲ ἔτι διαφθαρῆναι.

νβʹ. Επίεσε δ' αὐτοὺς μᾶλλον πρὸς τῷ ὑπάρχοντι πόνῳ κ) ἡ ξυγκομιδὴ ἐκ τῶν ἀγρῶν ἐς τὸ ἄστυ, κ) οὐχ ἧσσον τοὺς ἐπελθόντας. οἰκιῶν γὰρ οὐχ ὑπαρχουσῶν, ἀλλ' ἐν καλύβαις πνιγηραῖς ὥρα ἔτους διαιτωμένων, ὁ φθόρος ἐγίγνετο, οὐδενὶ κόσμῳ, ἀλλὰ καὶ νεκροὶ ἐπ' ἀλλήλοις ἀποθνήσκοντες ἔκειντο· κ) ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐκαλινδοῦντο, καὶ περὶ τὰς κρήνας ἁπάσας, ἡμιθνῆτες, τῇ τοῦ ὕδατος ἐπιθυμίᾳ. τά τε ἱερὰ, ἐν οἷς ἐσκήνηντο, νεκρῶν πλέα ἦν, αὐτοῦ ἐναποθνησκόντων. ὑπερβιαζομένου γὰρ τοῦ κακοῦ, οἱ ἄνθρωποι οὐκ ἔχοντες ὅ, τι γένωνται, ἐς ὀλιγωρίαν ἐτράποντο κ) ἱερῶν κ) ὁσίων ὁμοίως· νόμοι τε πάντες συνεταράχθησαν, οἷς ἐχρῶντο πρότερον περὶ τὰς ταφάς. ἔθαπτον δὲ ὡς

non corripiebat, ita ut eum etiam interimeret. Et ab aliis beati censebantur, ipsique propter praesentem salutis insperatae laetitiam exsultantes, quandam etiam levem spem habebant, se ne alio quidem *ullo* morbo in posterum amplius unquam absumptum iri.

52. Ipsos autem, praeter laborem, quo jam vexabantur, ipsa quoque *rerum* ex agris *in urbem* comportatio, praecipue vero *rusticos*, qui *in eam* confluxerant, gravius pressit. Cum enim non essent aedes, sed in tuguriolis aestuosis ob anni tempus habitarent, strages edebatur, nullo ordine: quinetiam alii super alios morientes, mortui jacebant; et in viis, et circa fontes omnes, aquae desiderio, semimortui volutabantur. Et templa, in quibus tabernacula habitandi causa fecerant, cadaveribus hominum, qui ibi in ipsis moriebantur, erant referta. Malo enim supra modum urgente, homines non habentes, quid agerent, aut quo se verterent, sacra ac profana aeque negligere coeperunt. omnesque leges, quibus ante in sepultura utebantur, pariter sunt conturbatae. nam sepeliebant, ut quisque poterat. Multique, propter crebram domesticorum

jam defunctorum ſtragem, rerum neceſſariarum penuria, ad impudentia ſepulcra ſe converterunt. Nam alii quidem in alienos rogos, antevertentes illos, qui eos exſtruxerant, mortuum ſuum imponebant, igneque ſubjecto accendebant: alii vero, dum alterius cadaver arderet, ſuo cadavere, quod ipſi ferebant, ſuperjecto, discedebant.

53. Hic autem morbus aliis etiam in rebus civitati majoris improbitatis fuit initium. facilius enim quilibet audebat *palam* facere, quae prius *pudore impeditus* occultabat, ita ut ex animi libidine non patraret, quod repentinam rerum mutationem fieri viderent: et homines quidem fortunatos repente mori; illos vero, qui nihil ante poſſidebant, ſtatim illorum bona poſſidere *animadverterent*. Itaque bonis illis celeriter perfruendum, operamque voluptatibus dandam cenſebant, quod pariter et corpora et bona momentanea et in diem tantum duratura eſſe exiſtimarent. Nemoque promtus erat ad labores tolerandos rei cauſa, quae honeſta videretur, incertum exiſtimans, an eſſet interiturus priusquam ad illam perveniret. Quod autem *unusquisque* jucundum, et un-

ἕκαςος ἠδύνατο. καὶ πολλοὶ ἐς ἀναισχύντους θήκας ἐτράποντο, σπάνει τῶν ἐπιτηδείων, διὰ τὸ συχνοὺς ἤδη προτεθνάναι σφίσιν. ἐπὶ πυρὰς γὰρ ἀλλοτρίας, φθάσαντες τοὺς νήσαντας, οἱ μὲν, ἐπιθέντες τὸν ἑαυτῶν νεκρὸν ὑφῆπτον, οἱ δὲ, καιομένου ἄλλου, ἄνωθεν ἐπιβαλόντες ὃν φέροιεν, ἀπήεσαν.

νγ΄. Πρῶτόν τε ἦρξε καὶ ἐς τἄλλα τῇ πόλει ἐπιπλέον ἀνομίας τὸ νόσημα. ῥᾷον γὰρ ἐτόλμα τὶς ἃ πρότερον ἀπεκρύπτετο μὴ καθ᾽ ἡδονὴν ποιεῖν, ἀγχίςροφον τὴν μεταβολὴν ὁρῶντες τῶν τ᾽ εὐδαιμόνων καὶ αἰφνιδίως θνησκόντων, καὶ τῶν οὐδὲν πρότερον κεκτημένων, εὐθὺς δὲ τἀκείνων ἐχόντων. ὥςε ταχείας τὰς ἐπαυρέσεις καὶ πρὸς τὸ τερπνὸν ἠξίουν ποιεῖσθαι, ἐφήμερα τά τε σώματα καὶ τὰ χρήματα ὁμοίως ἡγούμενοι. καὶ τὸ μὲν προσταλαιπωρεῖν τῷ δόξαντι καλῷ, οὐδεὶς πρόθυμος ἦν, ἄδηλον νομίζων εἰ πρὶν ἐπ᾽ αὐτὸ ἐλθεῖν, διαφθαρήσεται· ὅ,τι δὲ ἤδει τε ἡδὺ καὶ πανταχό-

θεν τὸ ἐς αὐτὸν κερδαλέον, τοῦτο καὶ καλὸν καὶ χρήσιμον κατέστη. θεῶν δὲ φόβος, ἢ ἀνθρώπων νόμος οὐδεὶς ἀπεῖργε· τὸ μὲν, κρίνοντες ἐν ὁμοίῳ καὶ σέβειν καὶ μὴ, ἐκ τοῦ πάντας ὁρᾷν ἐν ἴσῳ ἀπολλυμένους· τῶν δὲ ἁμαρτημάτων οὐδεὶς ἐλπίζων μέχρι τοῦ δίκην γενέσθαι βιοὺς ἂν τὴν τιμωρίαν ἀντιδοῦναι· πολὺ δὲ μείζω τὴν ἤδη κατεψηφισμένην σφῶν ἐπικρεμασθῆναι, ἣν πρὶν ἐμπεσεῖν, εἰκὸς εἶναι τοῦ βίου τι ἀπολαῦσαι.

νδ. Τοιούτῳ μὲν πάθει οἱ Ἀθηναῖοι περιπεσόντες ἐπιέζοντο, ἀνθρώπων τε ἔνδον θνησκόντων, καὶ γῆς ἔξω δῃουμένης, ἐν δὲ τῷ κακῷ, οἷα εἰκὸς, ἀνεμνήσθησαν καὶ τοῦδε τοῦ ἔπους, φάσκοντες οἱ πρεσβύτεροι πάλαι ᾄδεσθαι,

Ἥξει Δωριακὸς πόλεμος, καὶ λοιμὸς
ἅμ' αὐτῷ.

Ἐγένετο μὲν οὖν ἔρις τοῖς ἀνθρώποις μὴ λοι-

dique sibi quaestuosum fore noverat, hoc etiam honestum, et utile constituebatur. nec ullus deorum metus, aut hominum lex *eos* arcebat; partim quidem, quia *Deos* colere, perinde esse judicabant, ac non colere, quod omnes pariter mori viderent: partim vero, quia nullus se tamdiu superstitem futurum sperabat, dum instituto judicio poenas suorum delictorum daret. Multoque majorem *poenam, fatorum judicio* jam decretam, sibi impendere *existimabant*; ante cujus adventum, aliquibus vitae voluptatibus sibi perfruendum esse *censebant*.

54. Athenienses igitur in hujusmodi morbum inciderunt, eoque graviter premebantur, tum quod homines intra muros morerentur, tum etiam quod foris ager *ab hostibus* vastaretur. Dum autem hoc malo vexarentur, ut verisimile est, hoc etiam carmen in memoriam revocarunt, quod seniores olim decantatum dicebant,

Doriacum veniet loimo comitante duellum,

Inter homines autem altercatio erat, non

λοιμὸν, in isto carmine ab antiquis nominatum, sed λιμόν. Sed in praesentia illud merito evicit, pestilentiam significatam fuisse. Homines enim ad mala, quae patiebantur, *carminis* mentionem accommodabant. Quod si unquam aliud Doricum bellum post hoc *eos* invaserit, et λιμὸν esse contigerit, verisimiliter hoc modo canent. Oraculum etiam Lacedaemoniis redditum, ab illis, qui hoc noverant, memorabatur, quum ipsis oraculum consulentibus, an bellum esset movendum, Deus respondit, ipsos fore victores, si bellum totis viribus gererent, seque ipsis opem laturum dixit. Quod igitur attinet ad oraculum, ea, quae *tunc* fiebant, cum ipso convenire conjiciebant. Cum autem Peloponnesii *in Atticam* irrupissent, hic morbus statim grassari coepit. Nec ipsam Peloponnesum invasit, *nec ullo malo eam affecit*, quod sit relatu dignum; depastus vero est Athenas praecipue, deinde ex aliis locis ea, quae maxima populi frequentia erant referta. Atque haec quidem sunt ea, quae in morbo evenerunt.

55. Peloponnesii vero, postquam *Atti-*

μὸν ὠνομάσθαι ἐν τῷ ἔπει ὑπὸ τῶν παλαιῶν, ἀλλὰ λιμόν. ἐνίκησε δὲ ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰκότως, λοιμὸν εἰρῆσθαι. οἱ γὰρ ἄνθρωποι πρὸς ἃ ἔπασχον, τὴν μνήμην ἐποιοῦντο. ἢν δέ γε, οἶμαι, ποτὲ ἄλλος πόλεμος καταλάβῃ Δωρικὸς τοῦδε ὕστερος, καὶ ξυμβῇ γενέσθαι λιμὸν, κατὰ τὸ εἰκὸς οὕτως ᾄσονται. μνήμη δὲ ἐγένετο καὶ τοῦ Λακεδαιμονίων χρηστηρίου τοῖς εἰδόσιν, ὅτε ἐπερωτῶσιν αὐτοῖς τὸν θεὸν εἰ χρὴ πολεμεῖν, ἀνεῖλε κατὰ κράτος πολεμοῦσι νίκην ἔσεσθαι, καὶ αὐτὸς ἔφη ξυλλήψεσθαι. περὶ μὲν οὖν τοῦ χρηστηρίου, τὰ γιγνόμενα εἴκαζον ὅμοια εἶναι. ἐσβεβληκότων δὲ τῶν Πελοποννησίων, ἡ νόσος ἤρξατο εὐθύς. καὶ ἐς μὲν Πελοπόννησον οὐκ ἐσῆλθεν, ὅ,τι καὶ ἄξιον εἰπεῖν, ἐπενείματο δὲ Αθήνας μὲν μάλιστα, ἔπειτα δὲ καὶ τῶν ἄλλων χωρίων τὰ πολυανθρωπότατα. ταῦτα μὲν τὰ κατὰ τὴν νόσον γενόμενα.

νέ. Οἱ δὲ Πελοποννήσιοι, ἐπειδὴ ἔτε-

μον τὸ πεδίον, παρῆλθον ἐς τὴν Πάραλον γῆν καλυμένην, μέχρι Λαυρίου ὄρους. οὗ τὰ ἀργύρεια μέταλλα ἐστὶν Αθηναίοις. καὶ πρῶτον μὲν ἔτεμον ταύτην ἣ πρὸς Πελοπόννησον ὁρᾷ, ἔπειτα δὲ τὴν πρὸς Εὔβοιάν τε καὶ Ανδρον τετραμμένην. Περικλῆς δὲ, στρατηγὸς ὢν καὶ τότε, περὶ μὲν τοῦ μὴ ἐπεξιέναι τοὺς Αθηναίους, τὴν αὐτὴν γνώμην εἶχεν ὥσπερ καὶ ἐν τῇ προτέρᾳ ἐσβολῇ.

νϛ΄. Ετι δ᾽ αὐτῶν ἐν τῷ πεδίῳ ὄντων, πρὶν ἐς τὴν παραλίαν γῆν ἐλθεῖν, ἑκατὸν νεῶν ἐπίπλουν τῇ Πελοποννήσῳ παρεσκευάζετο, καὶ ἐπειδὴ ἕτοιμα ἦν, ἀνήγετο. ἦγε δ᾽ ἐπὶ τῶν νεῶν ὁπλίτας Αθηναίων τετρακισχιλίους, καὶ ἱππέας τριακοσίους, ἐν ναυσὶν ἱππαγωγοῖς πρῶτον τότε ἐκ τῶν παλαιῶν [νεῶν] ποιηθείσαις. ξυνεστρατεύοντο δὲ καὶ Χῖοι καὶ Λέσβιοι πεντήκοντα ναυσίν. ὅτε δὲ ἀνήγετο ἡ στρατιὰ αὕτη Αθηναίων, Πελοποννησίους κατέλιπον τῆς Αττικῆς ὄντας ἐν τῇ παραλίᾳ. ἀφικόμενοι δὲ ἐς Επί-

cae planitiem vastarunt, in agrum, qui maritimus appellatur, processerunt usque ad montem Laurium, ubi sunt argenti fodinae, quas Athenienses possident. ac primum quidem eam *agri* partem vastarunt, quae Peloponnesum spectat, deinde vero eam, quae ad Euboeam, et Andrum vergit. Pericles autem, qui tunc quoque dux erat, in eadem sententia perseverabat, quemadmodum et in superiore expeditione *fecerat*, non oportere Athenienses *ex urbe* contra *hostem* exire.

56. Cum autem *Lacedaemonii* in *Atticae* planitie adhuc essent, antequam ad oram maritimam venirent, *ipse* centum navium classem Peloponneso bellum illaturus instruebat; et postquam *omnia* parata fuerunt, solvit. Ducebat autem in navibus quatuor millia gravis armaturae militum Atheniensium, et trecentos equites in *aliis* navibus, quae equis vehendis erant aptae, quae ex vetustis navigiis tunc primum factae fuerant. ad eandem autem expeditionem et Chii et Lesbii cum quinquaginta navibus proficiscebantur. Cum autem hic Atheniensium exercitus solvit, Peloponnesios in Atticae

ora maritima versantes reliquerunt. cumque ad Epidaurum Peloponnesi *urbem* pervenissent, magnam *agri* partem vastarunt, et adorti urbem, in spem quidem ejus expugnandae venerunt; res tamen ipsis non successit. cum autem ab Epidauro solvissent, Troezenium, Haliensem, et Hermionensem agrum vastarunt: haec autem omnia loca sunt in maritima Peloponnesi ora. Hinc vero solventes, ad Prasias, agri Laconici oppidum maritimum, pervenerunt, ejusque agrum vastarunt, et ipsum oppidum ceperunt ac diripuerunt. His autem actis, domum redierunt. Peloponnesios vero non amplius in Attica versantes, sed domum reversos invenerunt.

57. Quamdiu autem Peloponnesii in Attica, et Athenienses in navali expeditione erant, hic morbus et militiae et domi Athenienses absumsit. Quamobrem etiam aiunt, Peloponnesios morbi metu, cum ex transfugis eum in urbe grassari intellexissent, simul etiam cum sepelientes viderent, citius,

δαυρον τῆς Πελοποννήσου, ἔτεμον τῆς γῆς τὴν πολλήν· καὶ πρὸς τὴν πόλιν προσβαλόντες, ἐς ἐλπίδα μὲν ἦλθον τοῦ ἑλεῖν, οὐ μέντοι προεχώρησέ γε. ἀναγαγόμενοι δὲ ἐκ τῆς Επιδαύρου, ἔτεμον τήν τε Τροιζηνίδα γῆν καὶ τὴν Ἁλιάδα, καὶ τὴν Ἑρμιονίδα. ἔστι δὲ πάντα ταῦτα ἐπιθαλάσσια τῆς Πελοποννήσου. ἄραντες δὲ ἀπ' αὐτῶν, ἀφίκοντο ἐς Πρασιάς, τῆς Λακωνικῆς πόλισμα ἐπιθαλάσσιον, καὶ τῆς τε γῆς ἔτεμον καὶ αὐτὸ τὸ πόλισμα εἷλον, καὶ ἐπόρθησαν. ταῦτα δὲ ποιήσαντες, ἐπ' οἴκου ἀνεχώρησαν. τοὺς δὲ Πελοποννησίους οὐκέτι κατέλαβον ἐν τῇ Αττικῇ ὄντας, ἀλλ' ἀνακεχωρηκότας.

νζ΄. Ὅσον δὲ χρόνον οἵτε Πελοποννήσιοι ἦσαν ἐν τῇ γῇ τῶν Αθηναίων, καὶ οἱ Αθηναῖοι ἐστράτευον ἐπὶ τῶν νεῶν, ἡ νόσος ἔν τε τῇ στρατιᾷ τοὺς Αθηναίους ἔφθειρε καὶ ἐν τῇ πόλει. ὥστε καὶ ἐλέχθη, τοὺς Πελοποννησίους δείσαντας τὸ νόσημα, ὡς ἐπυνθάνοντο τῶν αὐτομόλων ὅτι ἐν τῇ πόλει εἴη,

καὶ θάπτοντας ἅμα ἠθάνοντο, θᾶσσον ἐκ τῆς γῆς ἐξελθεῖν. τῇ δὲ ἐσβολῇ ταύτῃ πλεῖστόν τε χρόνον ἐνέμειναν, κ) τὴν γῆν πᾶσαν ἔτεμον. ἡμέρας γὰρ τεσσαράκοντα μάλιστα ἐν τῇ γῇ τῇ Ατλικῇ ἐγένοντο.

νή. Τοῦ δ᾽ αὐτοῦ θέρους, Αγνων ὁ Νικίου κ) Κλεόπομπος ὁ Κλεινίου, ξυστράτηγοι ὄντες Περικλέους, λαβόντες τὴν στρατιὰν ἧπερ ἐκεῖνος ἐχρήσατο, ἐστράτευσαν [εὐθὺς] ἐπὶ Χαλκιδέας τοὺς ἐπὶ Θράκης, κ) Ποτίδαιαν ἔτι πολιορκουμένην. ἀφικόμενοι δὲ, μηχανάς τε τῇ Ποτιδαίᾳ προσέφερον, καὶ παντὶ τρόπῳ ἐπειρῶντο ἑλεῖν. προὐχώρει δὲ αὐτοῖς οὔτε ἡ αἵρεσις τῆς πόλεως, οὔτε τἄλλα τῆς παρασκευῆς ἀξίως. ἐπιγενομένη γὰρ ἡ νόσος, ἐνταῦθα δὴ πάνυ ἐπίεσε τοὺς Αθηναίους, φθείρουσα τὴν στρατιὰν, ὥστε κ) τοὺς προτέρους στρατιώτας νοσῆσαι τῶν Αθηναίων ἀπὸ τῆς ξὺν Αγνωνι στρατιᾶς, ἐν τῷ πρὸ τοῦ χρόνῳ ὑγιαίνοντας. Φορμίων δὲ, κ) οἱ ἑξακόσιοι καὶ χίλιοι οὐκέτι ἦσαν περὶ

quam statuerant, inde discessisse. Hac autem expeditione in agro hostili diutissime sunt commorati, totumque vastarunt. nam quadraginta ferme dies in Attica manserunt.

58. Eadem aestate Agnon Niciae, et Cleopompus Cliniae *filius*, Periclis in praetura collegae, sumtis copiis, quibus ille fuerat usus, Chalcidensibus, qui sunt in Thracia, et Potidaeae adhuc obsessae bellum statim intulerunt. Cum autem venissent, machinas ei admoverunt, omnique ope expugnare conabantur. Sed neque urbis expugnatio, neque caetera pro apparatus magnitudine ipsis succedebant. Nam morbus iste superveniens, hic Athenienses tum graviter afflixit, absumens exercitum, adeo ut et priores Atheniensium milites, morbum contraxerint ex contagio copiarum, quae cum Agnone venerant, quamvis antea recte valerent. Phormion vero, et mille ac sexcenti milites, apud Chalcidenses non amplius erant. Agnon igitur cum navibus Athenas

rediit, ex quatuor millibus militum, mille et quinquaginta morbo amiſſis, intra dies circiter quadraginta. Priores vero milites in ſuo loco remanentes Potidaeam obſidebant.

59. Poſt ſecundam vero Peloponneſiorum irruptionem Athenienſes, cum ager ipſorum iterum eſſet vaſtatus, et morbus ſimul et bellum ipſos premeret, ſententiam mutarunt; et Periclem culpare coeperunt, tum quod ſibi ſuaſiſſet, ut bellum hoc ſuſciperent, tum etiam quod propter ipſum in has calamitates incidiſſent. ad compoſitionem vero cum Lacedaemoniis faciendam animis inclinabant: cumque nonnullos legatos ad ipſos miſiſſent, nihil impetrare potuerunt. Tunc autem in maxima dubitatione conſtituti, omnisque conſilii inopes, in Periclem invehebantur. Ille vero, cum ipſos ob praeſentem rerum ſtatum indignari videret, omniaque facere, quae ipſe ſperaverat, coacta concione, (adhuc enim erat exercitus praetor) illos ad fiduciam adhortari; et

Χαλκιδέας. ὁ μὲν οὖν Ἅγνων ταῖς ναυσὶν ἀνεχώρησεν ἐς τὰς Ἀθήνας, ἀπὸ τετρακισχιλίων ὁπλιτῶν χιλίους καὶ πεντήκοντα τῇ νόσῳ ἀπολέσας, ἐν τεσσαράκοντα μάλιστα ἡμέραις. οἱ δὲ πρότεροι στρατιῶται κατὰ χώραν μένοντες ἐπολιόρκουν τὴν Ποτίδαιαν.

νθ'. Μετὰ δὲ τὴν δευτέραν ἐσβολὴν τῶν Πελοποννησίων, οἱ Ἀθηναῖοι, ὡς ἥ τε γῆ αὐτῶν ἐτέτμητο τοδεύτερον, καὶ ἡ νόσος ἐπέκειτο ἅμα καὶ ὁ πόλεμος, ἠλλοίωντο τὰς γνώμας. καὶ τὸν μὲν Περικλέα ἐν αἰτίᾳ εἶχον, ὡς πείσαντα σφᾶς πολεμεῖν, καὶ δι' ἐκεῖνον ταῖς ξυμφοραῖς περιπεπτωκότες· πρὸς δὲ τοὺς Λακεδαιμονίους ὥρμηντο ξυγχωρεῖν, καὶ πρέσβεις τινὰς πέμψαντες ὡς αὐτοὺς, ἄπρακτοι ἐγένοντο. πανταχόθεν τε τῇ γνώμῃ ἄποροι καθεστῶτες, ἐνέκειντο τῷ Περικλεῖ. ὁ δὲ, ὁρῶν αὐτοὺς πρὸς τὰ παρόντα χαλεπαίνοντας καὶ πάντα ποιοῦντας ἅπερ αὐτὸς ἤλπιζε, ξύλλογον ποιήσας (ἔτι δ' ἐστρατήγει) ἐβούλετο θαρσῦναί τε, καὶ ἀπα-

γαγὼν τὸ ὀργιζόμενον τῆς γνώμης, πρὸς τὸ ἠπιώτερον καὶ ἀδεέστερον καταστῆσαι, καὶ παρελθὼν ἔλεξε τοιάδε.

ξ. ‘ ΚΑΙ προσδεχομένῳ μοι τὰ τῆς ‘ ὀργῆς ὑμῶν ἔς με γεγένηται· (αἰσθάνο‘ μαι γὰρ τὰς αἰτίας) καὶ ἐκκλησίαν τοῦ‘ του ἕνεκα ξυνήγαγον, ὅπως ὑπομνήσω, καὶ ‘ μέμψωμαι εἴτι μὴ ὀρθῶς ἢ ἐμοὶ χαλε‘ παίνετε, ἢ ταῖς ξυμφοραῖς εἴκετε. ἐγὼ ‘ γὰρ ἡγοῦμαι πόλιν πλέω ξύμπασαν ὀρ‘ θουμένην ὠφελεῖν τοὺς ἰδιώτας, ἢ καθ’ ‘ ἕκαστον τῶν πολιτῶν εὐπραγοῦσαν, ἀθρό‘ αν δὲ σφαλλομένην. καλῶς μὲν γὰρ φε‘ ρόμενος ἀνὴρ τὸ καθ’ ἑαυτὸν, διαφθει‘ ρομένης τῆς πατρίδος, οὐδὲν ἧσσον ξυνα‘ πόλλυται· κακοτυχῶν δὲ ἐν εὐτυχού‘ σῃ, πολλῷ μᾶλλον διασώζεται. ὁπότε ‘ οὖν πόλις μὲν τὰς ἰδίας ξυμφορὰς οἵα τε ‘ φέρειν, εἷς δὲ ἕκαστος τὰς ἐκείνης ἀδύνα‘ τος, πῶς οὐ χρὴ πάντας ἀμύνειν αὐτῇ; ‘ καὶ μὴ (ὃ νῦν ὑμεῖς δρᾶτε, ταῖς κατ’ οἰ-

ita sedata animos illorum mitigare, omnemque metum illis adimere volebat. Quamobrem in medium progressus hanc orationem habuit.

60. 'VESTRA in me indignatio mihi ' exspectanti contigit. (ejus enim causas in' telligo) atque propterea concionem coëgi, ' ut vos commonefacerem, et vobiscum ex' postularem, si quid vos haud recte vel mihi ' succensetis, vel rebus adversis ceditis. Ego ' enim existimo, civitatem, cujus universus ' status manet erectus, majorem utilitatem ' privatis hominibus afferre, quam si singu' lorum civium felicitate privatim floreat, ' ipsa vero universa jaceat afflicta. Qui enim ' privatim rem feliciter gerit, si patria ever' tatur, ipse quoque nihilominus una cum ' ea perit. Qui vero in republica florente ' rem infeliciter gerit, is longe facilius con' servatur. Quum igitur respublica quidem ' privatas calamitates sustinere potest, singu' li vero *publicas* ipsius *calamitates ferre* ' nequeunt, quomodo non convenit univer' sos opem ipsi ferre? nec *oportet facere* id, ' quod vos nunc facitis, *qui* domesticis jac-

' turis attoniti, reipublicae salutem deseri-
' tis, et me, qui vobis suasi, ut bellum hoc
' susciperetis, atque adeo vos ipsos, qui mihi
' assensi estis, accusatis. Atque mihi tali vi-
' ro irascimini, qui me nulli secundum esse
' puto, aut in cognoscendis rebus, quae sunt
' faciendae, aut etiam in his explicandis:
' quique civitatis insuper amore insignis sum,
' et pecunia invictus. Nam qui novit, neque
' aperte docet, perinde est ac si nunquam
' cogitasset. Et qui utrumque habet, sed rei-
' publicae est malivolus, is pariter nullum
' amicum consilium ipsi dabit: sed si hoc e-
' tiam illi adfuerit, sed pecunia vincatur,
' hanc unam ob rem caetera omnia venalia
' habebit. Quare si mihi vel mediocriter
' haec praeter caeteros adesse existimantes,
' me autorem in hoc bello suscipiendo se-
' quuti estis, nullo meo merito nunc saltem
' injuriae culpam sustineam.

61. ' Quibus enim, dum caeteris in re-
' bus fortuna secunda utuntur, optio datur,
' magna est stultitia, si bellum gerant. Sed
' si necesse erat, aut cedentes finitimis sta-

‘ κον κακοπραγίαις ἐκπεπληγμένοι) τοῦ
‘ κοινοῦ τῆς σωτηρίας ἀφίεσθε, ϗ ἐμὲ τὸν
‘ παραινέσαντα πολεμεῖν, καὶ ὑμᾶς αὐ-
‘ τοὺς, οἳ ξυνέγνωτε, δι' αἰτίας ἔχετε. καί-
‘ τοι ἐμοὶ τοιούτῳ ἀνδρὶ ὀργίζεσθε, ὃς οὐ-
‘ δενὸς ἥσσων οἴομαι εἶναι γνῶναί τε τὰ δέ-
‘ οντα, ϗ ἑρμηνεῦσαι ταῦτα· φιλόπολίς
‘ τε, καὶ χρημάτων κρείσσων. ὅ, τε γὰρ
‘ γνοὺς, ϗ μὴ σαφῶς διδάξας, ἐν ἴσῳ εἰ καὶ
‘ μὴ ἐνεθυμήθη· ὅ,τ' ἔχων ἀμφότερα, τῇ
‘ δὲ πόλει δύσνους, οὐκ ἂν ὁμοίως τὶ οἰ-
‘ κείως φράζοι· προσόντος δὲ καὶ τοῦδε,
‘ χρήμασι δὲ νικωμένου, τὰ ξύμπαντα
‘ τούτου ἑνὸς ἂν πωλοῖτο. ὥστ' εἴ μοι καὶ
‘ μέσως ἡγούμενοι μᾶλλον ἑτέρων προσ-
‘ εἶναι αὐτὰ, πολεμεῖν ἐπείσθητε, οὐκ
‘ ἂν εἰκότως νῦν γε τοῦ ἀδικεῖν αἰτίαν
‘ φεροίμην.

ξα'. ‘ Καὶ γὰρ οἷς μὲν αἵρεσις γεγένη-
‘ ται τἆλλα εὐτυχοῦσι, πολλὴ ἄνοια πο-
‘ λεμῆσαι· εἰ δ' ἀναγκαῖον ἦν, ἢ εἴξαντας,

‘ εὐθὺς τοῖς πέλας ὑπακοῦσαι, ἢ κινδυνεύ-
‘ σαντας περιγενέσθαι, ὁ φυγὼν τὸν κίν-
‘ δυνον, τοῦ ὑποστάντος μεμπτότερος. καὶ
‘ ἐγὼ μὲν ὁ αὐτός εἰμι, καὶ οὐκ ἐξίσταμαι.
‘ ὑμεῖς δὲ μεταβάλλετε, ἐπειδὴ ξυνέβη
‘ ὑμῖν πεισθῆναι μὲν ἀκεραίοις, μεταμέλειν
‘ δὲ κακουμένοις· καὶ τὸν ἐμὸν λόγον ἐν τῷ
‘ ὑμετέρῳ ἀσθενεῖ τῆς γνώμης μὴ ὀρθὸν
‘ φαίνεσθαι· διότι τὸ μὲν λυποῦν ἔχει ἤδη
‘ τὴν αἴσθησιν ἑκάστῳ, τῆς δὲ ὠφελείας
‘ ἄπεστιν ἔτι ἡ δήλωσις ἅπασι· καὶ μετα-
‘ βολῆς μεγάλης, καὶ ταύτης ἐξ ὀλίγου ἐμ-
‘ πεσούσης, ταπεινὴ ὑμῶν ἡ διάνοια ἐγ-
‘ καρτερεῖν ἃ ἔγνωτε. δουλοῖ γὰρ φρόνη-
‘ μα, τὸ αἰφνίδιον καὶ ἀπροσδόκητον, καὶ
‘ τὸ πλείστῳ παραλόγῳ ξυμβαῖνον. ὃ ὑ-
‘ μῖν πρὸς τοῖς ἄλλοις οὐχ ἥκιστα καὶ κατὰ
‘ τὴν νόσον γεγένηται. ὅμως δὲ, πόλιν με-
‘ γάλην οἰκοῦντας, καὶ ἐν ἤθεσιν ἀντιπάλοις
‘ αὐτῇ τεθραμμένους, χρεὼν καὶ ξυμφοραῖς
‘ ταῖς μεγίσταις ἐθέλειν ὑφίστασθαι, καὶ τὴν

'tim parere, aut periculum subeuntes hoste 'superato servari; is qui periculum subter'fugit, majorem reprehensionem meretur; 'quam ille, qui hoc fortiter sustinuit. At'que ego quidem *nunc etiam* idem sum, *qui* '*et ante;* nec a sententia discedo. Vos vero '*sententiam* mutatis, postquam vobis acci'dit, ut rebus quidem integris bellum sus'ciperetis autoritatem meam sequuti, cala'mitatibus vero afflicti, poenitentia ducami'ni; meique consilii ratio, propter vestri 'judicii imbecillitatem, non recta videatur: 'quia id quidem, quod molestiam affert, ab 'unoquoque vestrum jam sentitur; commu'nis vero utilitas, quae adhuc est remota, 'nondum patet. Itaque quia paulo major re'rum conversio, eaque repente incidit, im'becillo abjectoque animo estis ad sententi'am vestram tuendam. Repentinus enim et 'inexspectatus casus, et qui maxime praeter 'opinionem accidit, animum dejicit. Quod 'cum aliis in rebus, tum vero praecipue in '*hoc* morbo vobis accidit. Tamen cum ci'vitatem magnam incolatis, et in institutis 'ipsi paribus sitis educati, vos etiam decet

'animis excelsis gravissimas quasque calamitates sustinere, nec dignitatem delere: (Perinde enim homines damnare solent eum, qui per ignaviam deserit suam gloriam, ac eum odisse, qui per confidentiam, alienam affectat.) Sed deponentes rerum privatarum dolorem, reipublicae succurrere, ejusque salutem tueri.

62. 'Quod autem attinet ad belli laborem, *et ad vestram opinionem, qua adducti veremini* ne sit diuturnus, nec tamen *ideo* magis victoriam obtineamus, vobis et illa sufficiant, in quibus jam saepe alias demonstravi, ipsum non recte suspectum esse. Declarabo autem hoc quoque, quod neque vos ipsi unquam ante hac cogitasse mihi videmini, licet vobis adsit, de magnitudine (inquam) imperii; neque ego in superioribus meis orationibus *declaravi*. Et ne nunc quidem *hac oratione* uterer, quae quandam jactationis speciem habet, nisi vos praeter rationem animis consternatos viderem. Existimatis enim vos sociis tantum imperare. Ego vero pronuntio, duarum orbis terrarum partium, terrae et maris,

« ἀξίωσιν μὴ ἀφανίζειν. (ἐν ἴσῳ γὰρ οἱ « ἄνθρωποι δικαιοῦσι τῆς τε ὑπαρχούσης δό« ξης αἰτιᾶσθαι ὅστις μαλακίᾳ ἐλλείπει, « καὶ τῆς μὴ προσηκούσης μισεῖν τὸν θρα« σύτητι ὀρεγόμενον.) ἀπαλγήσαντας δὲ « τὰ ἴδια, τοῦ κοινοῦ τῆς σωτηρίας ἀντιλαμ« βάνεσθαι. »

ξζʹ. « Τὸν δὲ πόνον τὸν κατὰ τὸν πό« λεμον, μὴ γένηταί τε πολὺς, καὶ οὐδὲν « μᾶλλον περιγενώμεθα, ἀρκείτω μὲν ὑ« μῖν καὶ ἐκεῖνα ἐν οἷς ἄλλοτε πολλάκις « γε δὴ ἀπέδειξα οὐκ ὀρθῶς αὐτὸν ὑποπτευ« όμενον. δηλώσω δὲ καὶ τόδε, ὅ μοι δοκεῖτε « οὔτ' αὐτοὶ πώποτε ἐνθυμηθῆναι ὑπάρχον « ὑμῖν μεγέθους πέρι ἐς τὴν ἀρχὴν, οὔτ' ἐγὼ « ἐν τοῖς πρὶν λόγοις. οὐδ' ἂν νῦν ἐχρησά« μην κομπωδεστέραν ἔχοντι τὴν προσποί« ησιν, εἰ μὴ καταπεπληγμένους ὑμᾶς πα« ρὰ τὸ εἰκὸς ἑώρων. οἴεσθε μὲν γὰρ τῶν « ξυμμάχων μόνον ἄρχειν· ἐγὼ δὲ ἀποφαί« νω, δύο μερῶν τῶν ἐς χρῆσιν φανερῶν,

γῆς καὶ θαλάσσης, τοῦ ἑτέρου ὑμᾶς παντὸς κυριωτάτους ὄντας, ἐφ' ὅσον τε νῦν νέμεσθε, καὶ ἢν ἐπὶ πλέον βουληθῆτε· καὶ οὐκ ἔστιν ὅστις τῇ ὑπαρχούσῃ παρασκευῇ τοῦ ναυτικοῦ πλέοντας ὑμᾶς οὔτε βασιλεὺς κωλύσει, οὔτε ἄλλο οὐδὲν ἔθνος τῶν ἐν τῷ παρόντι. ὥστε οὐ κατὰ τὴν τῶν οἰκιῶν καὶ τῆς γῆς χρείαν (ὧν μεγάλων νομίζετε ἐστερῆσθαι) αὕτη ἡ δύναμις φαίνεται· οὐδ' εἰκὸς χαλεπῶς φέρειν αὐτῶν μᾶλλον, ἢ οὐ κήπιον, καὶ ἐγκαλλώπισμα πλούτου πρὸς ταύτην νομίσαντας, ὀλιγωρῆσαι· καὶ γνῶναι ἐλευθερίαν μὲν, ἢν ἀντιλαμβανόμενοι αὐτῆς διασώσωμεν, ῥᾳδίως ταῦτα ἀναληψομένην, ἄλλων δ' ὑπακούσασι, καὶ τὰ προσκεκτημένα φιλεῖν ἐλασσοῦσθαι. τῶν τε πατέρων μὴ χείρους κατ' ἀμφότερα φανῆναι, οἳ μετὰ πόνων καὶ οὐ παρ' ἄλλων δεξάμενοι κατέσχον τε καὶ προσέτι διασώσαντες παρέδοσαν ἡμῖν αὐτά. αἴσχιον δὲ ἔχοντας

'quarum usus est manifestus, alteram to-'tam in vestra potissimum potestate esse, 'non modo quoad nunc tenetis, verum eti-'am quoad progredi voletis. Nec *enim* ul-'lus est Rex, nec ulla alia gens earum, quae 'nunc vivunt, quae vos cum praesenti clas-'sis apparatu navigantes prohibere possit. 'Itaque constat, istam potentiam non esse 'conferendam cum usu, vel aedificiorum, 'vel agri, quibus quasi magnis quibusdam 'rebus vos privatos putatis; neque vos de-'cet iniquo potius, *quam sedato* animo re-'rum istarum *jacturam* ferre: sed leve 'quoddam divitiarum decus, et ornamen-'tum *haec* existimare, et negligere. et vobis 'persuadere, libertatem quidem, si eam for-'titer retineamus et conservemus, haec fa-'cile recuperaturam: sed si aliorum impe-'rio pareamus, reliquas etiam fortunas, quas 'jam possidemus, imminutum iri; quod *il-'lis, qui suam libertatem produnt*, accidere 'solet. Et neutra in re nos a nostris majo-'ribus degenerare *decet*; qui res istas non 'ab aliis acceptas, sed suis laboribus partas 'retinuerunt, et praeterea conservatas no-

'bis tradiderunt. Turpius autem est rebus, 'quas possidemus, privari, quam rem infe-'liciter gerere, dum quaerimus. *Decet* e-'tiam nos adversus hostes ire non solum 'cum fidentia, sed etiam cum contemtione. 'Gloriatio enim etiam ex felici imperitia 'vel cuilibet ignavo innascitur. At contem-'tio *ei innascitur*, qui vel consilio se adver-'sariis superiorem esse confidit. id, quod 'nobis adest. Et prudentia, si fortunae con-'ditio sit aequalis, propter animi celsitudi-'nem, audaciam reddit tutiorem, et spei mi-'nus fidit, cujus vires sunt in dubio: sed 'consilio *fidit*, cujus providentia ex prae-'sentibus copiis est exploratior.

63. 'Decet etiam vos dignitati, quam 'respublica propter imperium habet, (qua 'vos omnes laetamini) opem ferre: nec la-'bores subterfugere, aut ne honores qui-'dem consectari: neque existimare de una 'tantum re, de libertate videlicet in servi-'tutem commutanda, certamen esse; sed et 'de imperio amittendo, et de periculo ob 'offensas in imperio contractas impendente: 'a quo ne discedere quidem vobis amplius

‛ ἀφαιρεθῆναι, ἢ κλωμένους ἀτυχῆσαι. ἴέ-
‛ ναι δὲ τοῖς ἐχθροῖς ὁμόσε, μὴ φρονήματι μόνον, ἀλλὰ καὶ καταφρονήματι. αὔχημα μὲν γὰρ καὶ ἀπὸ ἀμαθίας εὐτυχοῦς κ δειλῷ τινι ἐγγίγνεται· καταφρόνησις δὲ, ὃς ἂν κ γνώμη πιστεύη τῶν ἐναντίων προέχειν· ὃ ἡμῖν ὑπάρχει: κ τὴν τόλμαν ἀπὸ τῆς ὁμοίας τύχης ἡ ξύνεσις ἐκ τοῦ ὑπέρφρονος ἐχυρωτέραν παρέχεται· ἐλπίδι τε ἧσσον πιστεύει, ἧς ἐν τῷ ἀπόρῳ ἡ ἰσχύς· γνώμη δὲ ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων, ἧς βεβαιοτέρα ἡ πρόνοια.

ξγ'. ‛ Τῆς τε πόλεως ὑμᾶς εἰκὸς τῷ τιμωμένῳ ἀπὸ τοῦ ἄρχειν (ᾧπερ ἅπαντες ἀγάλλεσθε) βοηθεῖν, καὶ μὴ φεύγειν τοὺς πόνους, ἢ μηδὲ τὰς τιμὰς διώκειν· μηδὲ νομίσαι περὶ ἑνὸς μόνου δουλείας ἀντ' ἐλευθερίας ἀγωνίζεσθαι, ἀλλὰ κ ἀρχῆς στερήσεως, καὶ κινδύνου ὧν ἐν τῇ ἀρχῇ ἀπήχθεσθε. ἧς οὐδ' ἐκστῆ-

‘ καὶ ἔτι ὑμῖν ἐςιν· εἴτις καὶ τόδε ἐν τῷ
‘ παρόντι δεδιὼς ἀπραγμοσύνῃ ἀνδραγαθί-
‘ ζεται. ὡς τυραννίδα γὰρ ἤδη ἔχετε αὐ-
‘ τήν. ἣν λαβεῖν μὲν, ἄδικον δοκεῖ εἶναι,
‘ ἀφεῖναι δὲ, ἐπικίνδυνον. τάχις᾽ ἄν τε
‘ πόλιν οἱ τοιοῦτοι ἑτέρους τε πείσαντες ἀ-
‘ πολέσειαν, καὶ εἴπου ἐπὶ σφῶν αὐτῶν αὐ-
‘ τόνομοι οἰκήσειαν. τὸ γὰρ ἄπραγμον
‘ οὐ σώζεται, μὴ μετὰ τοῦ δραςηρίου τε-
‘ ταγμένον, οὐδὲ ἐν ἀρχούσῃ πόλει ξυμ-
‘ φέρει, ἀλλ᾽ ἐν ὑπηκόῳ, ἀσφαλῶς δου-
‘ λεύειν.

ξδ. ‘ Ὑμεῖς δὲ μήτε ὑπὸ τῶν τοιῶνδε
‘ πολιτῶν παράγεσθε, μήτε ἐμὲ δι᾽ ὀργῆς
‘ ἔχετε, (ᾧ καὶ αὐτοὶ ξυνδιέγνωτε πολε-
‘ μεῖν) εἰ καὶ ἐπελθόντες οἱ ἐναντίοι ἔδρα-
‘ σαν ἅπερ εἰκὸς ἦν, μὴ ἐθελησάντων ὑ-
‘ μῶν ὑπακούειν. ἐπεὶ γεγένηταί τε πέρα
‘ ὧν προσεδεχόμεθα ἡ νόσος ἥδε (πρᾶγμα
‘ μόνον δὴ τῶν πάντων ἐλπίδος κρεῖσσον
‘ γεγενημένον) καὶ δι᾽ αὐτὴν οἶδ᾽ ὅτι μέρος

'licet: etiam si quis vestrum hoc in prae-
'sentia veritus, vitam quietam agendo se
'viri boni fortisque officio defungi existi-
'met. nam ut tyrannidem, hoc *imperium*
'jam tenetis: quod occupare quidem vide-
'tur injustum; deponere vero, periculosum.
'Nam hujusmodi homines, *qui pacis et o-*
'*tii sunt cupidi*, si caeteris quoque *idem* per-
'suaderent, et si forte liberi, *et arbitratu*
'*suo viventes*, per se, *et seorsum ab aliis* ci-
'vitatem incolerent, *eam* protinus perde-
'rent. Etenim tranquillitas, nisi cum agen-
'di studio sit conjuncta, servari non potest;
'neque civitati principatum obtinenti, sed
'subditae quietam securamque agere servi-
'tutem conducit.

64. 'Vos vero neque ab hujusmodi civi-
'bus decipiamini, neque mihi succenseatis,
'(cui vos etiam de bello gerendo assensi e-
'stis) licet hostes, qui nobis bellum intule-
'runt, fecerint ea, quae illos facturos esse
'verisimile erat, quia vos *ipsis* parere nolu-
'istis. quandoquidem morbus iste praeter
'omnem nostram exspectationem accidit (res
'profecto, quae una omnium spem supera-
'rit) ejusque causa magna ex parte me in

‘ longe majora veſtrum odia incurriſſe ſcio.
‘ *ſed* immerito, niſi etiam quum aliquid prae-
‘ ter veſtram exſpectationem feliciter geſſe-
‘ ritis, mihi tribuatis. Mala enim, quae di-
‘ vinitus accidunt, neceſſario; quae ab ho-
‘ ſtibus proficiſcuntur, fortiter ſunt feren-
‘ da. haec enim et antea in hujus civitatis
‘ more poſita erant; nunc vero *cavete*, ne
‘ in vobis prohibeantur, *neve a vobis diſſol-*
‘ *vantur*. Sciatis autem hanc urbem maxi-
‘ mum nomen apud omnes mortales conſe-
‘ cutam, quod rebus adverſis minime cedat;
‘ eamque et plurimos milites ac labores bel-
‘ lo impendiſſe, maximamque potentiam ad
‘ hoc usque tempus habuiſſe, cujus apud
‘ poſteros in aeternum, etiam ſi tandem ali-
‘ quando ſuccumbamus (natura enim com-
‘ paratum eſt, ut omnia decreſcant) memo-
‘ ria relinquetur: quod videlicet nos Grae-
‘ ci plurimorum Graecorum imperium jam
‘ obtinuerimus, et graviſſima bella, tum ad-
‘ verſus univerſos, tum adverſus ſingulos,
‘ ſuſtinuerimus, praeterea quod urbem re-
‘ rum omnium copia inſtructiſſimam, et fre-
‘ quentiſſimam incoluerimus. Quanquam is
‘ quidem, qui ſegnis eſt, haec vituperabit;

τὶ μᾶλλον ἔτι μισοῦμαι· οὐ δικαίως, εἰ μὴ καὶ ὅταν παρὰ λόγον τὶ εὖ πράξητε, ἐμοὶ ἀναθήσετε. φέρειν τε χρὴ τά τε δαιμόνια ἀναγκαίως, τά τε ἀπὸ τῶν πολεμίων ἀνδρείως. ταῦτα γὰρ ἐν ἔθει τῇδε τῇ πόλει πρότερόν τε ἦν, νῦν τε μὴ ἐν ὑμῖν κωλυθῇ. γνῶτε δὲ ὄνομα μέγιστον αὐτὴν ἔχουσαν ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις, διὰ τὸ ταῖς ξυμφοραῖς μὴ εἴκειν· πλεῖστα δὲ σώματα καὶ πόνους ἀναλωκέναι πολέμῳ, καὶ δύναμιν μεγίστην δὴ μέχρι τοῦδε κεκτημένην, ἧς ἐς ἀΐδιον τοῖς ἐπιγιγνομένοις, ἢν καὶ νῦν ὑπενδῶμέν ποτε (πάντα γὰρ πέφυκε καὶ ἐλασσοῦσθαι) μνήμη καταλελείψεται· Ἑλλήνων τε, ὅτι Ἕλληνες πλείστων δὴ ἤρξαμεν, καὶ πολέμοις μεγίστοις ἀντέσχομεν, πρός τε ξύμπαντας, καὶ καθ᾽ ἑκάστους· πόλιν τε τοῖς πᾶσιν εὐπορωτάτην καὶ μεγίστην ᾠκήσαμεν. καίτοι ταῦτα ὁ μὲν ἀπράγμων μέμψαιτ᾽ ἄν, ὁ δὲ δρᾷν τι βουλόμενος, καὶ αὐτὸς ζηλώσει· εἰ δέ τις

‘ μὴ κέκτηνται, φθονήσει. τὸ δὲ μισεῖσθαι
‘ καὶ λυπηροὺς εἶναι ἐν τῷ παρόντι, πᾶσι
‘ μὲν ὑπῆρξε δὴ ὅσοι ἕτεροι ἑτέρων ἠξίωσαν
‘ ἄρχειν· ὅςις δ' ἐπὶ μεγίςοις τὸ ἐπί-
‘ φθονον λαμβάνει, ὀρθῶς βουλεύεται. μῖ-
‘ σος μὲν γὰρ οὐκ ἐπιπολὺ ἀντέχει· ἡ δὲ
‘ παραυτίκα τε λαμπρότης, καὶ ἐς τὸ ἔ-
‘ πειτα δόξα ἀείμνηςος καταλείπεται.
‘ ὑμεῖς δὲ ἔς τε τὸ μέλλον καλὸν προγνόν-
‘ τες, ἔς τε τὸ αὐτίκα μὴ αἰσχρὸν, τῷ ἤ-
‘ δη προθύμῳ ἀμφότερα κτήσασθε· καὶ
‘ Λακεδαιμονίοις μήτε ἐπικηρυκεύεσθε, μή-
‘ τε ἔνδηλοί ἐςε τοῖς παροῦσι πόνοις βαρυ-
‘ νόμενοι, ὡς οἵτινες πρὸς τὰς ξυμφορὰς
‘ γνώμῃ μὲν ἥκιςα λυποῦνται, ἔργῳ δὲ μά-
‘ λιςα ἀντέχουσιν, οὗτοι καὶ πόλεων καὶ ἰδιωτῶν
‘ κράτιςοί εἰσι.’

ξε', Τοιαῦτα ὁ Περικλῆς λέγων, ἐπειρᾶτο τοὺς Ἀθηναίους τῆς τε ἐπ' αὐτὸν ὀργῆς παραλύειν, καὶ ἀπὸ τῶν παρόντων δεινῶν ἀπάγειν τὴν γνώμην. οἱ δὲ δημοσίᾳ

'sed qui est agendi studiosus, ipse quoque 'aemulabitur. si quis vero non possideat, 'invidebit. Caeterum *aliis* invisos et gra-'ves in praesentia esse omnibus contingit, 'quotquot alteri alteris imperare volue-'runt. Qui vero maximarum rerum gratia 'suscipit invidiam, is quidem recte sibi con-'sulit. Odium enim non diu durat: sed et 'praesens splendor, et gloria in posterum 'perpetuo celebranda relinquitur. Vos igi-'tur quod in reliquum tempus honestum 'futurum est, nec est in praesenti inho-'nestum, cogitatione prospicientes, prae-'senti animorum alacritate utrumque quae-'ratis: neque ullum caduceatorem ad La-'cedaemonios mittatis, neque significatio-'nem detis, vos praesentibus incommodis 'premi. Nam qui in calamitatibus animo 'minimum afflictantur, et re ipsa plurimum '*ipsis* resistunt, isti et publice et privatim 'omnium sunt praestantissimi.'

65. His verbis Pericles Atheniensium iram in se conceptam mitigare, animosque *illorum* a praesentibus malis abducere conabatur. Illi vero publice quidem ejus orati-

pone flectebantur, nec *ullos legatos* ad Lacedaemonios amplius mittebant, et in bellum animis impensius incumbebant: sed privatim calamitates, quibus premebantur, aegre ferebant. Pauper quidem, quod, tenuiores facultates habens, bellum ingressus esset, et tamen his ipsis privatus esset. Illi vero, qui opibus pollebant, quod egregia in agris praedia, villasque magnifice aedificatas, et sumtuosa supellectile instructas amisissent: sed, quod omnium erat gravissimum, quod pro pace bellum haberent. Nec prius universi iram, quam in eum conceperant, deposuerunt, quam eum pecunia mulctarunt. Rursus tamen non multo post (id quod vulgus facere solet) *ipsum* belli ducem elegerunt, eique rerum omnium administrationem commiserunt: quod domestici quidem luctus, et jacturae, quam singuli privatim fecerant, dolorem jam minus sentirent; ipsum vero in rebus, quibus universa civitas indigebat, administrandis, plurimi faciendum esse judicarent. Quamdiu enim reipublicae praefuit in pace, eam moderate rexit, eamque bona fide tutatus est; ejusque sub imperio ad maximam potentiam evecta erat. Postquam au-

μὲν τοῖς λόγοις ἀνεπείθοντο, καὶ οὔτε πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους ἔτι ἔπεμπον, ἔς τε τὸν πόλεμον μᾶλλον ὥρμηντο· ἰδίᾳ δὲ τοῖς παθήμασιν ἐλυποῦντο· ὁ μὲν πένης, ὅτι ἀπ' ἐλασσόνων ὁρμώμενος, ἐστέρητο καὶ τούτων· οἱ δὲ δυνατοὶ, καλὰ κτήματα κατὰ τὴν χώραν οἰκοδομίαις τε καὶ πολυτελέσι κατασκευαῖς ἀπολωλεκότες· τὸ δὲ μέγιστον, πόλεμον ἀντ' εἰρήνης ἔχοντες. οὐ μέντοι πρότερόν γε οἱ ξύμπαντες ἐπαύσαντο ἐν ὀργῇ ἔχοντες αὐτὸν πρὶν ἐζημίωσαν χρήμασιν. ὕστερον δ' αὖθις οὐ πολλῷ (ὅπερ φιλεῖ ὅμιλος ποιεῖν) στρατηγὸν εἵλοντο καὶ πάντα τὰ πράγματα ἐπέτρεψαν· ὧν μὲν περὶ τὰ οἰκεῖα ἕκαστος ἤλγει, ἀμβλύτεροι ἤδη ὄντες, ὧν δὲ ἡ ξύμπασα πόλις προσεδεῖτο, πλείστου ἄξιον νομίζοντες εἶναι. ὅσον τε γὰρ χρόνον προὔστη τῆς πόλεως ἐν τῇ εἰρήνῃ, μετρίως ἐξηγεῖτο, καὶ ἀσφαλῶς διεφύλαξεν αὐτὴν, καὶ ἐγένετο ἐπ' ἐκείνου μεγίστη· ἐπειδή τε ὁ πόλεμος καθέστη, ὁ δὲ φαί-

νεται καὶ ἐν τούτῳ προγνοὺς τὴν δύναμιν. ἐπεβίω δὲ δύο ἔτη, καὶ ἓξ μῆνας· καὶ ἐπειδὴ ἀπέθανεν, ἐπιπλέον ἔτι ἐγνώσθη ἡ πρόνοια αὐτοῦ ἡ ἐς τὸν πόλεμον. ὁ μὲν γὰρ, ἡσυχάζοντάς τε καὶ τὸ ναυτικὸν θεραπεύοντας, καὶ ἀρχὴν μὴ ἐπικτωμένους ἐν τῷ πολέμῳ μηδὲ τῇ πόλει κινδυνεύοντας, ἔφη περιέσεσθαι. οἱ δὲ ταῦτά τε πάντα ἐς τοὐναντίον ἔπραξαν, καὶ ἄλλα ἔξω τοῦ πολέμου δοκοῦντα εἶναι, κατὰ τὰς ἰδίας φιλοτιμίας, καὶ ἴδια κέρδη, κακῶς ἔς τε σφᾶς αὐτοὺς καὶ τοὺς ξυμμάχους ἐπολίτευσαν· ἃ κατορθούμενα μὲν, τᾶις ἰδιώταις τιμὴ καὶ ὠφέλεια μᾶλλον ἦν· σφαλέντα δὲ, τῇ πόλει ἐς τὸν πόλεμον βλάβη καθίστατο. αἴτιον δ' ἦν, ὅτι ἐκεῖνος μὲν δυνατὸς ὢν τῷ τε ἀξιώματι καὶ τῇ γνώμῃ, χρημάτων τε διαφανῶς ἀδωρότατος γενόμενος, κατεῖχε τὸ πλῆθος ἐλευθέρως, καὶ οὐκ ἤγετο μᾶλλον ὑπ' αὐτοῦ ἢ αὐτὸς ἦγε, διὰ τὸ μὴ κτώμενος ἐξ οὐ προσηκόντων τὴν δύναμιν πρὸς ἡδονήν τι

[...]em hoc bellum susceptum est, in hoc eti[...]m ille reipublicae vires videtur praevidis[...]e. Duos autem annos et sex menses *a bello* [...]*oto* praeterea vixit: et post ejus mortem, [...]jus providentia in bello magis cognita est. [...]lle enim dicebat victores evasuros, si qui[...]scerent, rebusque nauticis operam darent; [...]eque novum imperium quaererent, dum [...]hoc bellum gererent; neque rempublicam [...]n discrimen vocarent. Illi vero et haec om[...]nia contra egerunt, et alia, quae ad hoc bel[...]lum pertinere non videbantur, ob privatam ambitionem, et privatos quaestus, in suam, sociorumque perniciem administrarunt. Nam quum ea, *quae gerenda suscipiebant*, feliciter succedebant, honor et fructus ad privatos potius, *quam ad rempublicam* redibat: quum vero infeliciter succedebant, reipublicae detrimentum in hoc bello afferebant. Hujus autem rei haec fuit causa, quod cum ille et dignitate et consilio polleret, et manifeste omnium civium integerrimus esset, ut nullis pecuniae muneribus se corrumpi pateretur, plebem in officio liberaliter contineret, nec ab ea magis regeretur, quam ipse eam regeret. Nam cum non malis artibus potentiam adeptus esset, ad

multitudinis voluntatem nihil dicebat: sed eam pro sua autoritate castigare, quinetiam nonnullis in rebus *ei palam* adversari poterat. Quoties igitur eos aliquid intempestive ac petulantiae confidentia pulsos audere animadvertebat, *eos*, incusso metu, dicendo reprimebat. Contra vero, eos temere et absque causa trepidantes ad fiduciam reducebat. Quare verbo quidem erat dominatus popularis; sed re ipsa penes primarium *populi* virum principatus erat. Qui vero eum sunt sequuti, cum potius inter se dignitate pares essent, et eorum singuli principem in republica locum affectarent, omnia ad populi voluntatem dicere, ejusque libidini rempublicam permittere coeperunt. Unde cum multis aliis in rebus peccatum est, (ut in ampla civitate, et quae principatum obtinet, *accidere plerumque solet,*) tum etiam in expeditione in Siciliam facta, quae suscepta est non tam peccato judicii, *et culpa* eorum, ad quos *ipsi Athenienses* proficiscebantur, quam illorum, qui *classem illam* emiserunt, qui non cognoscebant ea, quae *suis illuc* profectis conducebant: sed propter privatas simultates, de populi principatu contendentes, et res, quae militiae gerebantur, debilitarunt, et

λέγειν, ἀλλ' ἔχων ἐπ' ἀξιώσει κὴ πρὸς ὀργήν τι ἀντειπεῖν. ὁπότε γοῦν αἴσθοιτό τι αὐτοὺς παρὰ καιρὸν ὕβρει θαρσοῦντας, λέγων κατέπλησσεν ἐπὶ τὸ φοβεῖσθαι· καὶ δεδιότας αὖ ἀλόγως, ἀντικαθίστη πάλιν ἐπὶ τὸ θαρσεῖν. ἐγίγνετό τε λόγῳ μὲν, δημοκρατία, ἔργῳ δὲ, ὑπὸ τοῦ πρώτου ἀνδρὸς ἀρχή. οἱ δὲ ὕστερον, ἴσοι αὐτοὶ μᾶλλον πρὸς ἀλλήλους ὄντες, καὶ ὀρεγόμενοι τοῦ πρῶτος ἕκαστος γίγνεσθαι, ἐτράποντο καθ' ἡδονὰς τῷ δήμῳ καὶ τὰ πράγματα ἐνδιδόναι. ἐξ ὧν ἄλλα τε πολλὰ, ὡς ἐν μεγάλῃ πόλει κὴ ἀρχὴν ἐχούσῃ, ἡμαρτήθη, καὶ ὁ ἐς Σικελίαν πλοῦς· ὃς οὐ τοσοῦτον γνώμης ἁμάρτημα ἦν πρὸς οὓς ἐπῄεσαν, ὅσον οἱ ἐκπέμψαντες, οὐ τὰ πρόσφορα τοῖς οἰχομένοις ἐπιγιγνώσκοντες, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἰδίας διαφορὰς περὶ τῆς τοῦ δήμου προστασίας, τά τε ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἀμβλύτερα ἐποίουν, καὶ τὰ περὶ τὴν πόλιν πρῶτον ἐν ἀλλήλοις ἐταράχθησαν. σφαλέντες δὲ ἐν

Σικελίᾳ ἄλλῃ τε παρασκευῇ καὶ τοῦ ναυτικοῦ τῷ πλέονι μορίῳ, καὶ κατὰ τὴν πόλιν ἤδη ἐν στάσει ὄντες, ὅμως τρία μὲν ἔτη ἀντεῖχον τοῖς τε πρότερον ὑπάρχουσι πολεμίοις, καὶ τοῖς ἀπὸ Σικελίας μετ᾽ αὐτῶν, καὶ τῶν ξυμμάχων ἔτι τοῖς πλέοσιν ἀφεστηκόσι· Κύρῳ τε ὕστερον βασιλέως παιδὶ προσγενομένῳ, ὃς παρεῖχε χρήματα Πελοποννησίοις ἐς τὸ ναυτικόν. καὶ οὐ πρότερον ἐνέδοσαν ἢ αὐτοὶ ἐν σφίσι κατὰ τὰς ἰδίας διαφορὰς περιπεσόντες ἐσφάλησαν. τοσοῦτον τῷ Περικλεῖ ἐπερίσσευσε τότε, ἀφ᾽ ὧν αὐτὸς προέγνω, καὶ πάνυ ἂν ῥᾳδίως περιγενέσθαι τὴν πόλιν τῶν Πελοποννησίων αὐτῶν τῷ πολέμῳ.

ξϛʹ. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι τοῦ αὐτοῦ θέρους ἐστράτευσαν ναυσὶν ἑκατὸν ἐς Ζάκυνθον τὴν νῆσον, ἣ κεῖται ἀντιπέρας Ἤλιδος· εἰσὶ δὲ Ἀχαιῶν τῶν ἐκ Πελοποννήσου ἄποικοι, καὶ Ἀθηναίοις ξυνεμάχουν. ἐπέπλεον δὲ Λακεδαιμονίων χίλιοι

domi totum reipublicae ſtatum mutuis diſcordiis tunc primum conturbarunt. Quamvis autem in Sicilia rem infeliciter geſſiſſent, et cum alium apparatum, tum etiam majorem claſſis partem amiſiſſent, et in ipſa urbe ſeditione jam laborarent, tamen tres annos reſtiterunt, et prioribus hoſtibus, et Siculis, qui ſe illis adjunxerant, quinetiam plerisque ſociorum, qui *ab ipſis* defecerant: mox etiam Cyro, Regis Perſarum filio, qui ſe *Lacedaemoniis* adjunxerat, et pecunias Peloponneſiis ad claſſem dederat. Nec prius *hoſtibus imperio* ceſſerunt, quam ipſi mutuis discordiis colliſi conciderunt. Tanta prudentia tunc in Pericle fuit, qua caeteros cives longe ſuperans, civitatem Peloponneſiis eo bello vel facillime ſuperiorem fore praeviderat.

66. Lacedaemonii vero, eorumque ſocii, eadem aeſtate cum centum navibus profecti ſunt in inſulam Zacynthum, quae jacet e regione Elidis. Zacynthii autem ſunt Achaeorum ex Peloponneſo coloni, et Athenienſium erant ſocii. Illa autem claſſe adverſus *illos* vehebantur mille gravis armaturae mi-

lites Spartani, et Cnemus Spartanus, classis praefectus; exscensuque ex navibus in terram facto, magnam illius agri partem vastarunt. cumque illi deditionem facere nollent, domum redierunt.

67. Eadem aestate jam extrema, Aristeus Corinthius, et Lacedaemoniorum legati, Aneristus, Nicolaus, Pratodemus, et Timagoras Tegeates, et suo nomine Polis Argivus, dum iter facerent in Asiam ad Regem, si qua ratione ei persuadere possent, ut sibi pecuniam daret, bellique societatem secum iniret, primum in Thraciam ad Sitalcem Terae filium iverunt, cupientes, si possent, ei persuadere, ut relicta Atheniensium societate ad suam transiret, et conjunctis armis secum Potidaeam iret, ubi erat Atheniensium exercitus, qui *urbem* obsidebat; utque eos suis auxiliis juvandi finem faceret, sibique adesset, ut illo adjuvante, quo proficiscebantur, ire possent trans Hellespontum ad Pharnacem Pharnabazi filium, qui eos ad Regem erat deducturus. Sed cum forte Atheniensium legati, Learchus Callimachi, et Ameniades Philemonis *filius*, a-

ὁπλῖται, καὶ Κνῆμος Σπαρτιάτης ναύαρχος. ἀποβάντες δὲ ἐς τὴν γῆν, ἐδήωσαν τὰ πολλά. καὶ ἐπειδὴ οὐ ξυνεχώρουν, ἀπέπλευσαν ἐπ' οἴκου.

ξζ'. Καὶ τοῦ αὐτοῦ θέρους τελευτῶντος, Ἀριστεὺς Κορίνθιος, καὶ Λακεδαιμονίων πρέσβεις, Ἀνήριστος, καὶ Νικόλαος, καὶ Πρατόδημος, καὶ Τεγεάτης Τιμαγόρας, καὶ Ἀργεῖος ἰδίᾳ, Πόλις, πορευόμενοι ἐς τὴν Ἀσίαν ὡς βασιλέα, εἴπως πείσειαν αὐτὸν χρήματά τε παρέχειν καὶ ξυμπολεμεῖν, ἀφικνοῦνται ὡς Σιτάλκην πρῶτον τὸν Τήρεω ἐς Θρᾴκην, βουλόμενοι πεῖσαί τε αὐτὸν, εἰ δύναιντο, μεταστάντα τῆς Ἀθηναίων ξυμμαχίας, στρατεῦσαι ἐπὶ τὴν Ποτίδαιαν, οὗ ἦν στράτευμα τῶν Ἀθηναίων πολιορκοῦν· καὶ παῦσαι βοηθεῖν τε αὐτοῖς, καὶ ἧπερ ὥρμηντο, δι' ἐκείνου πορευθῆναι πέραν τοῦ Ἑλλησπόντου ὡς Φαρνάκην τὸν Φαρναβάζου, ὃς αὐτοὺς ἔμελλεν ὡς βασιλέα ἀναπέμψειν. παρατυχόντες δὲ Ἀθηναίων πρέσβεις, Λέ-

αρχος ὁ Καλλιμάχου, καὶ Αμεινιάδης ὁ Φιλήμονος παρὰ τῷ Σιτάλκῃ, πείθουσι τὸν Σάδοκον τὸν γεγενημένον Αθηναῖον, Σιτάλκου ὑὸν, τοὺς ἄνδρας ἐγχειρίσαι σφίσιν, ὅπως μὴ διαβάντες ὡς βασιλέα, τὴν ἐκείνου πόλιν τὸ μέρος βλάψωσιν. ὁ δὲ, πεισθεὶς, πορευομένους αὐτοὺς διὰ τῆς Θράκης ἐπὶ τὸ πλοῖον, ᾧ ἔμελλον τὸν Ἑλλήσποντον περαιώσειν, πρὶν ἐσβαίνειν, ξυλλαμβάνει, ἄλλους ξυμπέμψας μετὰ τοῦ Λεάρχου καὶ Αμεινιάδου· καὶ ἐκέλευσεν ἐκείνοις παραδοῦναι. οἱ δὲ, λαβόντες, ἐκόμισαν ἐς τὰς Αθήνας. ἀφικομένων δὲ αὐτῶν, δείσαντες οἱ Αθηναῖοι τὸν Αριστέα, μὴ αὖθις σφᾶς ἔτι πλέω κακουργῇ διαφυγὼν, ὅτι καὶ πρὸ τούτων τὰ τῆς Ποτιδαίας καὶ τῶν ἐπὶ Θράκης πάντ᾽ ἐφαίνετο πράξας, ἀκρίτους καὶ βουλομένους ἔστιν ἃ εἰπεῖν, αὐθημερὸν ἀπέκτειναν πάντας, καὶ ἐς φάραγγας ἐσέβαλον· δικαιοῦντες τοῖς αὐτοῖς ἀμύνεσθαι οἷσπερ καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι ὑπῆρξαν, τοὺς ἐμπόρους οὓς ἔλαβον Αθηναίων

pud Sitalcem tunc adessent, Sadoco Sitalcae filio, qui civis Atheniensis factus fuerat, persuaserunt, ut eos sibi traderet, ne, si ad Regem transivissent, quantum in ipso situm esset, illi suae civitati nocerent. Ille vero eorum verbis adductus, illos, dum per Thraciam iter facerent ad navigium, quo Hellespontum erant trajecturi, antequam *id* conscenderent, comprehendit, missis aliis quibusdam cum Learcho et Ameniade: illosque his tradi jussit. Hi vero *eos* acceptos Athenas detulerunt. Qui cum eo pervenissent, Athenienses veriti ne Aristeus, si evasisset, longe pluribus maleficiis *se* afficeret, quia eum et ante rerum omnium, quae ad Potidaeam, et in Thracia gestae fuerant, autorem fuisse constabat, omnes eodem die, indemnatos, et quaedam dicere volentes, interfecerunt, et in profundas fossas dejecerunt: aequum esse censentes parem gratiam Lacedaemoniis referre, eosque eodem modo tractare, quo ipsi suos ante tractarant, qui negotiatores Atheniensium et sociorum,

quos ceperant in onerariis navibus circa Peloponnesum navigantes, interfecerant, et in profundas fossas dejecerant. Lacedaemonii enim hujus belli initio omnes, quos in mari cepissent, ut hostes trucidabant, tam Atheniensium socios, quam eos, qui neutrorum partes sequebantur.

68. Sub idem tempus, extrema jam aestate, et Ambraciotae, cum ipsi, tum etiam multi barbari, quos ex suis sedibus excitarant, expeditionem fecerunt adversus Argos Amphilochicum, caeteramque Amphilochiam. Inimicitiae autem, quae ipsis cum Argivis intercesserant, hinc initium duxerunt. Argos Amphilochicum, et reliquam Amphilochiam, Amphilochus Amphiarai *filius*, post bellum Trojanum, domum reversus, cum rerum status, qui Argis erat, ei non placeret, condidit in sinu Ambracico, de eodem patriae suae nomine Argos, *cognomine vero Amphilochicum* appellans. Haec autem urbs omnium in Amphilochia sita

καὶ τῶν ξυμμάχων, ἐν ὁλκάσι περὶ Πελοπόννησον πλέοντας ἀποκτείναντες, καὶ ἐς φάραγγας ἐσβαλόντες. πάντας γὰρ δὴ κατ᾽ ἀρχὰς τοῦ πολέμου οἱ Λακεδαιμόνιοι ὅσους λάβοιεν ἐν τῇ θαλάσσῃ, ὡς πολεμίους διέφθειρον, καὶ τοὺς μετὰ Ἀθηναίων ξυμπολεμοῦντας, καὶ τοὺς μηδὲ μεθ᾽ ἑτέρων.

ξή. Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους, τοῦ θέρους τελευτῶντος, καὶ Ἀμπρακιῶται, αὐτοί τε καὶ τῶν βαρβάρων πολλοὺς ἀναστήσαντες, ἐστράτευσαν ἐπὶ τὸ Ἄργος τὸ Ἀμφιλοχικὸν, καὶ τὴν ἄλλην Ἀμφιλοχίαν. ἔχθρα δὲ πρὸς τοὺς Ἀργείους ἀπὸ τοῦδε αὐτοῖς ἤρξατο πρῶτον γενέσθαι. Ἄργος τὸ Ἀμφιλοχικὸν καὶ Ἀμφιλοχίαν τὴν ἄλλην ἔκτισε μετὰ τὰ Τρωϊκὰ οἴκαδε ἀναχωρήσας, καὶ οὐκ ἀρεσκόμενος τῇ ἐν Ἄργει καταστάσει, Ἀμφίλοχος ὁ Ἀμφιάρεω, ἐν τῷ Ἀμπρακικῷ κόλπῳ, ὁμώνυμον τῇ ἑαυτοῦ πατρίδι Ἄργος ὀνομάσας. καὶ ἦν ἡ πόλις αὕτη μεγίστη τῆς Ἀμφιλοχίας, καὶ τοὺς δυ-

νατωτάτυς εἶχεν οἰκήτορας. ὑπὸ ξυμφο-ρῶν δὲ πολλαῖς γενεαῖς ὕςερον πιεζόμενοι, Αμπρακιώτας ὁμόρυς ὄντας τῇ Αμφιλοχικῇ ξυνοίκυς ἐπηγάγοντο· κ) Ἑλληνίσθησαν τὴν νῦν γλῶσσαν τότε πρῶτον ἀπὸ τῶν Αμπρακιωτῶν ξυνοικησάντων. οἱ δὲ ἄλλοι Αμφίλοχοι, βάρβαροί εἰσιν, ἐκβάλλουσιν ὧν τοὺς Αργείους οἱ Αμπρακιῶται χρόνῳ, κ) αὐτοὶ ἴσχυσι τὴν πόλιν. οἱ δ' Αμφίλοχοι, γενομένυ τύτυ, διδόασιν ἑαυτοὺς Ακαρνᾶσι, καὶ προσεκαλέσαντο ἀμφότεροι Αθηναίυς· οἱ αὐτοῖς Φορμίωνά τε ςρατηγόν ἔπεμψαν, καὶ ναῦς τριάκοντα. ἀφικομένυ δὲ τῦ Φορμίωνος, αἱρῦσι κατὰ κράτος Αργος, κ) τὺς Αμπρακιώτας ἠνδραπόδισαν. κοινῇ τε ᾤκησαν αὐτὸ Αμφίλοχοι κ) Ακαρνᾶνες. μετὰ δὲ τῦτο ἡ ξυμμαχία ἐγένετο πρῶτον Αθηναίοις κ) Ακαρνᾶσιν. οἱ δὲ Αμπρακιῶται τὴν μὲν ἔχθραν ἐς τὺς Αργείυς ἀπὸ τῦ ἀνδραποδισμῦ σφῶν αὐτῶν πρῶτον ἐποιήσαντο, ὕςερον δὲ ἐν τῷ πολέμῳ

rum maxima erat, et potentissimos quosque habebat incolas. Sed *ejus incolae* multis post saeculis, calamitatibus afflicti, Ambraciotas agro Amphilochico finitimos, in civitatis societatem accersiverunt; linguamque Graecam, quae nunc est in usu, tunc primum didicerunt ex Ambraciotis, qui in eadem urbe cum ipsis habitarant. At reliqui Amphilochi barbari sunt. Ambraciotae igitur progressu temporis Argivos urbe pellunt, ipsique retinent urbem. Amphilochi vero urbe pulsi sese Acarnanibus dediderunt: et utrique Athenienses in auxilium advocarunt, qui Phormionem ducem, et triginta naves ipsis miserunt. Cum autem Phormio *eo* pervenisset, Argos per vim ceperunt, et Ambraciotas in servitutem abstraxerunt; urbemque Amphilochi et Acarnanes communiter incoluerunt. Postea vero societas inter Athenienses et Acarnanes tunc primum est inita. Ambraciotae igitur tunc primum inimicitias cum Argivis, propter suos in servitutem ab illis abstractos, susceperunt; posteaquam in hoc bello hanc expeditionem

fecerunt, exercitu ex ſuis militibus, et Chaonibus, et aliis quibusdam finitimis barbaris collecto. Et ad Argos profecti, agrum quidem in ſuam poteſtatem redegerunt: ſed cum urbem aggreſſi expugnare non potuiſſent, domum redierunt, et alii ab aliis diremti ad ſuam quique gentem reverterunt. Atque haec quidem aeſtate iſta ſunt geſta.

69. Ineunte autem hyeme, Athenienſes viginti naves, et Phormionem ducem circa Peloponneſum miſerunt: qui ex belli ſede, quam Naupacti habebat, proficiſcens, diligenter obſervabat, ne quis Corintho, et ex ſinu Criſaeo enavigaret, neve *eo* intraret. alias etiam ſex in Cariam, et Lyciam, et Meleſandrum ducem *miſerunt*, ut pecunias ab iſtarum regionum incolis exigerent; neque oneraria navigia ex Phaſelide, et Phoenice, et ex illa continente proficiſcentia, a Peloponneſiis latronibus, qui ex ipſa Peloponneſo veniebant, infeſtari ſinerent. Meleſander autem cum exercitu Athenienſium, et ſociorum, qui navibus ſimul vehebantur, in Ly-

τήνδε τὴν στρατείαν ποιῆσαι αὐτῶν τε καὶ Χαόνων καὶ ἄλλων τινῶν τῶν πλησιοχώρων βαρβάρων· ἐλθόντες τε πρὸς τὸ Ἄργος, τῆς μὲν χώρας ἐκράτουν, τὴν δὲ πόλιν ὡς οὐκ ἐδύναντο ἑλεῖν προσβαλόντες, ἀπεχώρησαν ἐπ' οἴκου, καὶ διελύθησαν κατὰ ἔθνη. τοσαῦτα μὲν ἐν τῷ θέρει ἐγένετο.

ξθ'. Τοῦ δ' ἐπιγιγνομένου χειμῶνος Ἀθηναῖοι ναῦς ἔστειλαν εἴκοσι μὲν περὶ Πελοπόννησον, καὶ Φορμίωνα στρατηγόν· ὃς ὁρμώμενος ἐκ Ναυπάκτου, φυλακὴν εἶχε μήτ' ἐκπλεῖν ἐκ Κορίνθου καὶ τοῦ Κρισαίου κόλπου μηδένα, μήτ' ἐσπλεῖν· ἑτέρας δὲ ἓξ ἐπὶ Καρίας καὶ Λυκίας, καὶ Μελήσανδρον στρατηγόν, ὅπως ταῦτά τε ἀργυρολογῶσι, καὶ τὸ λῃστικὸν τῶν Πελοποννησίων μὴ ἐῶσιν, αὐτόθεν ὁρμώμενον, βλάπτειν τὸν πλοῦν τῶν ὁλκάδων τῶν ἀπὸ Φασήλιδος καὶ Φοινίκης, καὶ τῆς ἐκεῖθεν ἠπείρου. ἀναβὰς δὲ στρατιᾷ Ἀθηναίων τε τῶν ἀπὸ τῶν νεῶν καὶ τῶν ξυμμάχων ἐς τὴν Λυκίαν ὁ Μελήσανδρος, ἀ-

pecunia. Atque hi quidem interposita fide publica egressi abierunt, et in agrum Chalcidicum, et quo quisque potuit. Athenienses vero ducibus crimini dederunt, quod populi injussu compositionem fecissent (existimabant enim *illos* urbem expugnare potuisse quemadmodum volebant) postea vero colonos ex suo corpore Potidaeam miserunt, eamque incoluerunt. Atque haec quidem hac hyeme sunt gesta; et secundus hujus belli annus finitus est, quod Thucydides conscripsit.

71. Ineunte aestate, Peloponnesii, eorumque socii in Atticam quidem nullam irruptionem fecerunt: sed cum copiis adversus Plataeam iverunt. Archidamus vero Zeuxidami *filius*, Lacedaemoniorum Rex, illis praeerat, et castris positis agrum vastaturus erat. Sed Plataeenses, legatis statim ad ipsum missis, haec dixerunt. 'Archidame, 'et Lacedaemonii, neque juste, neque ex 'dignitate vestra, patrumque vestrorum fa'citis, qui agrum Plataeensem hostiliter in-

γύριόν τι ῥητὸν ἔχοντας ἐφόδιον. καὶ οἱ μὲν, ὑπόσπονδοι ἐξῆλθον ἔς τε τὴν Χαλκιδικὴν, καὶ ἕκαστος ᾗ ἐδύνατο. Ἀθηναῖοι δὲ τοὺς τε στρατηγοὺς ἐπητιάσαντο ὅτι ἄνευ αὐτῶν ξυνέβησαν (ἐνόμιζον γὰρ ἂν κρατῆσαι τῆς πόλεως ᾗ ἐβούλοντο) καὶ ὕστερον ἐποίκους ἑαυτῶν ἔπεμψαν ἐς τὴν Ποτίδαιαν, καὶ κατῴκισαν. ταῦτα μὲν ἐν τῷ χειμῶνι ἐγένετο· καὶ τὸ δεύτερον ἔτος ἐτελεύτα τῷ πολέμῳ τῷδε, ὃν Θουκυδίδης ξυνέγραψε.

οα'. Τοῦ δ' ἐπιγιγνομένου θέρους, οἱ Πελοποννήσιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι ἐς μὲν τὴν Αττικὴν οὐκ ἐσέβαλον, ἐστράτευσαν δὲ ἐπὶ Πλάταιαν. ἡγεῖτο δὲ Αρχίδαμος ὁ Ζευξιδάμου, Λακεδαιμονίων βασιλεὺς, καὶ καθίσας τὸν στρατὸν ἔμελλε δῃώσειν τὴν γῆν· οἱ δὲ Πλαταιῆς, εὐθὺς πρέσβεις πέμψαντες πρὸς αὐτὸν, ἔλεγον τοιάδε. ‘ Αρχίδαμε, ‘ καὶ Λακεδαιμόνιοι, οὐ δίκαια ποιεῖτε, οὐδ' ‘ ἄξια οὔτε ὑμῶν, οὔτε πατέρων ὧν ἐστε, ἐς ‘ γῆν τὴν Πλαταιέων στρατεύοντες. Παυ-

‘ σανίας γὰρ ὁ Κλεομβρότου Λακεδαιμόνι-
‘ ος, ἐλευθερώσας τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τῶν
‘ Μήδων, μετὰ Ἑλλήνων τῶν ἐθελησάν-
‘ των ξυνάρασθαι τὸν κίνδυνον τῆς μάχης,
‘ ἣ παρ᾽ ἡμῖν ἐγένετο, θύσας ἐν τῇ Πλα-
‘ ταιέων ἀγορᾷ Διῒ ἐλευθερίῳ ἱερὰ, καὶ
‘ ξυγκαλέσας πάντας τοὺς ξυμμάχους, ἀπε-
‘ δίδου Πλαταιεῦσι, γῆν καὶ πόλιν τὴν σφε-
‘ τέραν ἔχοντας αὐτονόμους οἰκεῖν· στρατεῦ-
‘ σαί τε μηδένα ποτὲ ἀδίκως ἐπ᾽ αὐτοὺς,
‘ μηδ᾽ ἐπὶ δουλείᾳ· εἰ δὲ μὴ, ἀμύνειν τοὺς
‘ παρόντας ξυμμάχους κατὰ δύναμιν. τάδε
‘ μὲν ἡμῖν πατέρες οἱ ὑμέτεροι ἔδοσαν, ἀρε-
‘ τῆς ἕνεκα, καὶ προθυμίας τῆς ἐν ἐκείνοις
‘ τοῖς κινδύνοις γενομένης· ὑμεῖς δὲ τἀναν-
‘ τία δρᾶτε. μετὰ γὰρ Θηβαίων τῶν ἡμῖν
‘ ἐχθίστων ἐπὶ δουλείᾳ τῇ ἡμετέρᾳ ἥκετε.
‘ μάρτυρας δὲ θεοὺς τούς τε ὁρκίους τότε γε-
‘ νομένους ποιούμενοι, καὶ τοὺς ὑμετέρους πα-
‘ τρῴους, καὶ ἡμετέρους ἐγχωρίους, λέγομεν
‘ ὑμῖν τὴν γῆν τὴν Πλαταιΐδα μὴ ἀδι-

'vaditis. Pausanias enim Cleombroti *filius*, 'Lacedaemonius, qui Graeciam Medorum 'dominatu liberavit, cum Graecis, qui pug- 'nae apud nos commissae idem periculum 'subire voluerunt, cum victimas Jovi Libe- 'ratori in Plataeensi foro immolasset, om- 'nesque socios convocasset, Plataeensibus 'et agrum et urbem reddidit, ut sua possi- 'dentes, *hic* suis legibus viverent, et dixit, 'nullum unquam injuste, ne servitutis qui- 'dem imponendae gratia, bellum ipsis illa- 'turum; alioqui socios, qui aderant, pro 'viribus vim ab ipsis propulsaturos. Haec 'igitur patres vestri propter virtutem, et 'animi alacritatem, quam in illis periculis 'demonstravimus, nobis tradiderunt. Vos 'vero contra facitis. Nam cum Thebanis, 'qui nobis sunt inimicissimi, huc venitis, ut 'nos in servitutem redigatis. Deos autem 'contestati, et eos, qui jurisjurandi testes 'tunc fuerunt, et vestros patrios, et nostros 'indigenas, vos rogamus, ne agrum Platae- 'ensem laedatis, neve jusjurandum violetis:

'sed jure nostro *nos* vivere sinatis, quemad-' modum Pausanias statuit.'

72. Cum autem Plataeenses haec dixissent, Archidamus illorum orationem excipiens, haec respondit. 'Aequa est vestra oratio, Viri Plataeenses, si verbis facta respondeant. Quemadmodum igitur Pausanias vobis praestitit, cum vos ipsi vestro jure vivatis, tum etiam alios pro vestra virili parte in libertatem vindicetis, quotquot eadem pericula tunc vobiscum subierunt, et ejusdem foederis, ac jurisjurandi participes fuerunt, et qui nunc Atheniensibus serviunt. Nam vestri ipsorum causa, et aliorum in libertatem afferendorum gratia tantus apparatus *tunc* factus fuit, tantumque bellum fuit susceptum, cujus *libertatis*, cum vos quoque maxime participes fueritis, jusjurandum etiam servetis: sin minus (ad quae vel ante *vos* jam invitavimus,) quiescatis, res vestras possidentes, ac neutrorum partes sequamini, et utrosque quidem amicitiae causa, neutros vero belli gratia recipiatis.' Atque haec quidem nobis placent. Archidamus

‘ κεῖν, μηδὲ παραβαίνειν τὺς ὅρκυς, ἐᾶν δὲ
‘ οἰκεῖν αὐτονόμυς, καθάπερ Παυσανίας ἐ-
‘ δικαίωσε.’

οϛ′. Τοσαῦτα εἰπόντων Πλαταιέων, Αρχίδαμος ὑπολαβὼν εἶπεν. ‘ Δίκαια λέ-
‘ γετε ὦ ἄνδρες Πλαταιῆς, ἢν ποιῆτε ὅ-
‘ μοια τοῖς λόγοις. καθάπερ γὰρ Παυσα-
‘ νίας ὑμῖν παρέδωκεν, αὐτοί τε αὐτονο-
‘ μεῖσθε, καὶ τοὺς ἄλλυς ξυνελευθερῦτε,
‘ ὅσοι μετασχόντες τῶν τότε κινδύνων, ὑ-
‘ μῖν τε ξυνώμοσαν, κ̀ εἰσι νῦν ὑπ’ Αθη-
‘ ναίοις· παρασκευή τε τοσήδε κ̀ πόλεμος
‘ γεγένηται αὐτῶν ἕνεκα καὶ τῶν ἄλλων
‘ ἐλευθερώσεως· ἧς μάλιστα μὲν μετασχόν-
‘ τες καὶ αὐτοὶ ἐμμείνατε τοῖς ὅρκοις· εἰ
‘ δὲ μὴ (ἅπερ καὶ τοπρότερον ἤδη πρὐκα-
‘ λεσάμεθα) ἡσυχίαν ἄγετε, νεμόμενοι τὰ
‘ ὑμέτερα αὐτῶν· καὶ ἔστε μηδὲ μεθ’ ἑ-
‘ τέρων· δέχεσθε δὲ ἀμφοτέρους φίλυς,
‘ ἐπὶ πολέμῳ δὲ, μηδ’ ἑτέρους.’ καὶ τάδε
ἡμῖν ἀρέσκει. Ὁ μὲν Αρχίδαμος το-

ταῦτα εἶπεν· οἱ δὲ Πλαταιέων πρέσβεις ἀκούσαντες ταῦτα, ἐσῆλθον ἐς τὴν πόλιν, καὶ τῷ πλήθει τὰ ῥηθέντα κοινώσαντες, ἀπεκρίναντο αὐτῷ· ‘Ὅτι ἀδύνατα σφίσιν ‘ εἴη ποιεῖν ἃ προκαλεῖται, ἄνευ Ἀθη‑ ‘ ναίων· παῖδες γὰρ σφῶν καὶ γυναῖκες παρ’ ‘ ἐκείνοις εἴησαν. δεδιέναι δὲ καὶ περὶ τῇ ‘ πάσῃ πόλει, μὴ ἐκείνων ἀποχωρησάντων, ‘ Ἀθηναῖοι ἐλθόντες σφίσιν οὐκ ἐπιτρέπωσιν, ‘ ἢ Θηβαῖοι, ὡς ἔνορκοι ὄντες κατὰ τὸ ἀμ‑ ‘ φοτέρους δέχεσθαι, αὖθις σφῶν τὴν πό‑ ‘ λιν πειράσωσι καταλαβεῖν.’ ὁ δὲ, θαρσύνων αὐτοὺς, πρὸς ταῦτα ἔφη. ‘ Ὑμεῖς δὲ ‘ πόλιν μὲν καὶ οἰκίας παράδοτε ἡμῖν τοῖς ‘ Λακεδαιμονίοις, καὶ γῆς ὅρους ἀποδείξατε, ‘ καὶ δένδρα ἀριθμῷ τὰ ὑμέτερα, καὶ ἄλλο ‘ εἴτι δυνατὸν ἐς ἀριθμὸν ἐλθεῖν. αὐτοὶ δὲ ‘ μεταχωρήσατε ὅποι βούλεσθε, ἕως ἂν ὁ ‘ πόλεμος ᾖ· ἐπειδὰν δὲ παρέλθῃ, ἀποδώ‑ ‘ σομεν. μέχρι δὲ τοῦ δὲ ἕξομεν παρακατα‑ ‘ θήκην, ἐργαζόμενοι, καὶ φορὰν φέροντες ἣ

igitur haec dixit. Plataeensium vero legati his auditis in urbem redierunt, cumque rem ad populum retulissent, Archidamo responderunt: ' Nihil a se eorum, quae ab ipso ' petebantur, sine Atheniensibus fieri posse. ' suos quippe liberos, et conjuges apud il' los esse. seque toti civitati timere, ne post ' ipsorum discessum, Athenienses venirent, ' et impedirent, aut etiam Thebani, prop' terea quod cautum esset de utrisque reci' piendis, suam urbem rursus occupare co' narentur.' Ille vero illos bene sperare jubens, ad haec respondit: ' Vos igitur ur' bem et aedificia nobis Lacedaemoniis tra' dite, et fines agri demonstrate, et nume' rum vestrarum arborum, et quicquid ali' ud in numerum cadere potest. Vos vero ' abite quocunque vultis, quamdiu bellum ' durarit. ubi autem hoc fuerit confectum, ' reddemus. Interea vero, ut depositum ser' vabimus, agrum colentes, et tributum pen-

'dentes, quod vobis suppetere possit.'

73. Illi vero, his auditis, in urbem redierunt. cumque his de rebus cum multitudine consultassent, responderunt: 'Se velle conditiones sibi ab eo oblatas cum Atheniensibus prius communicare; et si illis persuadere possent, se ad haec facienda paratos esse.' Interea vero petierunt, ut inducias secum faceret, et ab agro vastando sibi temperaret. Ille vero inducias fecit tot dierum, intra quot verisimile videbatur, responsum Athenis afferri posse; et ab agro vastando sibi temperavit. Plataeenses vero legati ad Athenienses profecti, et agitato cum illis consilio, redierunt, haecque civitati retulerunt. 'Neque in superiore tempore, viri Plataeenses, ex quo societatem inivimus, Athenienses dicunt se passos esse nobis injuriam fieri, neque nunc passuros; at pro viribus opem laturos: vobisque mandant, per jusjurandum, quod vestri patres jurarunt, nequid novi in societate moliamini.

74. Cum legati haec renuntiassent, Pla-

‹ ἂν ὑμῖν μέλλῃ ἱκανὴ ἔσεσθαι.›

ογ΄. Οἱ δ' ἀκούσαντες, ἐσῆλθον αὖθις ἐς τὴν πόλιν. καὶ βουλευσάμενοι μετὰ τοῦ πλήθους, ἔλεξαν· ‹ Ὅτι βούλονται ἃ προκαλεῖται, Ἀθηναίοις κοινῶσαι πρῶτον. καὶ, ἢν πείθωσιν αὐτοὺς, ποιεῖν ταῦτα.› μέχρι δὲ τούτου, σπείσασθαι σφίσιν ἐκέλευον, καὶ τὴν γῆν μὴ δῃοῦν. ὁ δὲ, ἡμέρας τε ἐσπείσατο ἐν αἷς εἰκὸς ἦν κομισθῆναι, καὶ τὴν γῆν οὐκ ἔτεμνεν. ἐλθόντες δὲ οἱ Πλαταιῆς πρέσβεις ὡς τοὺς Ἀθηναίους, καὶ βουλευσάμενοι μετ' αὐτῶν, πάλιν ἦλθον ἀπαγγέλλοντες τοῖς ἐν τῇ πόλει τοιάδε. ‹ Οὔτ' ἐν τῷ πρὸ τοῦ χρόνῳ, ὦ ἄνδρες Πλαταιῆς, ἀφ' οὗ ξύμμαχοι ἐγενόμεθα, Ἀθηναῖοι φασὶν ἐν οὐδενὶ ἡμᾶς προέσθαι ἀδικουμένους, οὔτε νῦν περιόψεσθαι, βοηθήσειν δὲ κατὰ δύναμιν. ἐπισκήπτουσί τε ὑμῖν, πρὸς τῶν ὅρκων οὓς οἱ πατέρες ὤμοσαν, μηδὲν νεωτερίζειν περὶ τὴν ξυμμαχίαν.›

οδ΄. Τοιαῦτα τῶν πρέσβεων ἀπαγγει-

λάντων, οἱ Πλαταιῆς ἐβȣλεύσαντο Ἀθηναίȣς μὴ προδιδόναι, ἀλλ' ἀνέχεσθαι καὶ γῆν τεμνομένην, εἰ δεῖ, ὁρῶντας, καὶ ἄλλο πάσχοντας ὅ,τι ἂν ξυμβαίνῃ· ἐξελθεῖν τε μηδένα ἔτι, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ τείχους ἀποκρίνασθαι, ‘ Ὅτι ἀδύνατα σφίσι ποιεῖν ἐστιν ‘ ἃ Λακεδαιμόνιοι προκαλοῦνται.’ ὡς δὲ ἀπεκρίναντο, ἐντεῦθεν δὴ πρῶτον μὲν ἐς ἐπιμαρτυρίαν καὶ θεῶν καὶ ἡρώων τῶν ἐγχωρίων Ἀρχίδαμος ὁ βασιλεὺς καθέστη, λέγων ὧδε. ‘ Θεοὶ ὅσοι γῆν τὴν Πλαταιίδα ἔ‘ χετε, καὶ ἥρωες, ξυνίστορές ἐστε ὅτι ȣ̓́τε ‘ τὴν ἀρχὴν ἀδίκως ἐκλιπόντων τῶνδε πρό‘ τερον τὸ ξυνώμοτον, ἐπὶ γῆν τήνδε ἤλθο‘ μεν, ἐν ᾗ οἱ πατέρες ἡμῶν εὐξάμενοι ὑ‘ μῖν Μήδων ἐκράτησαν, καὶ παρέχετε αὐ‘ τὴν εὐμενῆ ἐναγωνίσασθαι τοῖς Ἕλλη‘ σιν· οὔτε νῦν, ἤν τι ποιῶμεν, ἀδικήσο‘ μεν. προκαλεσάμενοι γὰρ πολλὰ καὶ εἰ‘ κότα, οὐ τυγχάνομεν. ξυγγνώμονες δὲ ‘ ἔστε, τῆς μὲν ἀδικίας κολάζεσθαι τοῖς

taeenses decreverunt non deserere Athenienses; sed pati et agrum ante suos oculos vastari, si necesse esset, et perferre quicquid aliud contingere posset: nec quemquam amplius emittere, sed ex muris respondere, 'Se 'non posse facere ea, quae a Lacedaemoni- 'is petebantur.' Cum autem hoc responsum *illis* dedissent; tunc vero Rex Archidamus primum Deos et heroes indigenas contestari coepit, his verbis. 'Dii, quotquot agri 'Plataeensis praesides estis, et heroes testes 'estote, neque primum, cum isti societatis 'jusjurandum prius violarint, nos in hunc 'agrum injuste venisse, in quo patres no- 'stri post vota vobis nuncupata, Medos su- 'perarunt, et quem Graecis benignum prae- 'buistis, ut in eo dimicarent: neque nunc, 'si quid faciamus, nos injuste facturos. nam 'cum multas, aequasque conditiones obtu- 'lerimus, nihil ab illis impetrare potuimus. 'Testes igitur estote, illos quidem, qui nos 'injuriis provocarunt, pro injuriis illatis 'poenas nobis daturos: nos vero, qui bel-

'lum ipsis jure inferimus, *merito* poenas de 'illis sumturos.'

75. His verbis Deos obtestatus, aciem ad proelium instruxit. ac primum quidem ipsos, ne quis amplius exiret, circumvallavit arboribus, quas ceciderant. Deinde vero aggerem ad urbem aggesserunt, illam propediem expugnatum iri sperantes, tanta militum manu in opere occupata. Itaque caesam e Cithaerone materiam aggeri utrinque adhibebant, storearum instar, murorum loco admoventes, ne humus aggesta latius diffunderetur. In hunc autem aggerem ingerebant ligna, lapides, humum, et si quid aliud injectum ad opus absolvendum facere videbatur. In hoc autem aggeris opere septuaginta dies cum totidem noctibus conjunctos continenter consumserunt, ita inter se opus quietis gratia partiti, ut alii quidem materiam congererent, alii vero somnum et cibum caperent. Et Lacedaemonii, qui peregrinis singularum civitatum militibus praeerant, operi praepositi, ad opus urgebant. Plataeenses vero hunc aggerem extolli cernentes, murum ligneum composuerunt, su-

‘ ὑπάρχουσι προτέροις, τῆς δὲ τιμωρίας
‘ τυγχάνειν τοῖς ἐπιφέρουσι νομίμως.’

οε΄. Τοσαῦτα ἐπιθειάσας, καθίστη ἐς πόλεμον τὸν στρατόν· καὶ πρῶτον μὲν περιεσταύρωσεν αὐτοὺς τοῖς δένδρεσιν ἃ ἔκοψαν, τοῦ μηδένα ἔτι ἐξιέναι· ἔπειτα χῶμα ἔχουν πρὸς τὴν πόλιν, ἐλπίζοντες ταχίστην αἵρεσιν ἔσεσθαι αὐτῶν, στρατεύματος τοσούτου ἐργαζομένου. ξύλα μὲν οὖν τέμνοντες ἐκ τοῦ Κιθαιρῶνος, παρῳκοδόμουν ἑκατέρωθεν, φορμηδὸν ἀντὶ τοίχων τιθέντες, ὅπως μὴ διαχέοιτο ἐπιπολὺ τὸ χῶμα. ἐφόρουν δὲ ὕλην ἐς αὐτὸ, καὶ λίθους, καὶ γῆν, καὶ εἴτι ἄλλο ἀνύτειν μέλλοι ἐπιβαλλόμενον. ἡμέρας δὲ ἔχουν ἑβδομήκοντα καὶ νύκτας ξυνεχῶς, διῃρημένοι κατ᾽ ἀναπαύλας, ὥστε τοὺς μὲν, φέρειν, τοὺς δὲ, ὕπνον τε καὶ σῖτον αἱρεῖσθαι. Λακεδαιμονίων τε οἱ ξεναγοὶ ἑκάστης πόλεως ξυνεφεστῶτες ἠνάγκαζον ἐς τὸ ἔργον. οἱ δὲ Πλαταιῆς, ὁρῶντες τὸ χῶμα αἰρόμενον, ξύλινον τεῖχος ξυνθέντες, καὶ

ἐπιςήσαντες τῷ ἑαυτῶν τείχει ᾗ προσέχοῦτο, ἐσῳκοδόμουν ἐς αὐτὸ πλίνθους, ἐκ τῶν ἐγγὺς οἰκιῶν καθαιροῦντες. ξύνδεσμος δ᾽ ἦν αὐτοῖς τὰ ξύλα, τοῦ μὴ ὑψηλὸν γιγνόμενον, ἀσθενὲς εἶναι τὸ οἰκοδόμημα. καὶ προκαλύμματα εἶχε δέρρεις, καὶ διφθέρας, ὥστε τοὺς ἐργαζομένους καὶ τὰ ξύλα μήτε πυρφόροις οϊςοῖς βάλλεσθαι, ἐν ἀσφαλείᾳ τε εἶναι. ἤρετο δὲ τὸ ὕψος τοῦ τείχους μέγα, καὶ τὸ χῶμα οὐ σχολαίτερον ἀντανήει αὐτῷ. καὶ οἱ Πλαταιῆς τοιόνδε τι ἐπινοοῦσι. διελόντες τοῦ τείχους ᾗ προσέπιπτε τὸ χῶμα, ἐσεφόρουν τὴν γῆν.

ος´. Οἱ δὲ Πελοποννήσιοι αἰσθόμενοι, ἐν ταρσοῖς καλάμου πηλὸν ἐνείλλοντες ἐσέβαλον ἐς τὸ διῃρημένον, ὅπως μὴ διαχεόμενον, ὥσπερ ἡ γῆ, φοροῖτο. οἱ δέ, ταύτῃ ἀποκλειόμενοι, τοῦτο μὲν ἐπέσχον· ὑπόνομον δ᾽ ἐκ τῆς πόλεως ὀρύξαντες, καὶ ξυντεκμηράμενοι ὑπὸ τὸ χῶμα, ὑφεῖλκον αὖθις παρὰ σφᾶς τὸν χοῦν· καὶ ἐλάνθανον ἐπιπολὺ

isque muris imposuerunt ab illa parte, qua agger excitabatur; alterumque murum lateritium intra ligneum aedificarunt, materiam ex vicinis aedibus, quas demoliebantur, detrahentes. Lignis autem internexis materiam colligabant, ne succrescens aedificium infirmum esset. Habebat autem munimenta objecta, quibus protegeretur, coria, et centones; ut et qui in opere erant occupati, et ligna ipsa nullis igniferis missilibus peterentur; utque in tuto essent. Murus autem in magnam altitudinem extollebatur, et agger non segnius ex adverso contra ipsum surgebat. Plataeenses vero tale quiddam excogitant. Interciso muro, qua agger urbi imminebat, illius humum *in eam* importabant.

76. At Peloponnesii hac re cognita, coenum in cratibus arundineis involventes, in aggeris partem humo subtracta divisam conjecerunt, ne, sicut humus diffluens, *in urbem* portaretur. Illi vero isto conatu exclusi, ab hoc quidem abstinuerunt: sed cuniculos egerunt, eosque conjectura ab urbe sub ipsum aggerem dirigentes, humum ad se rursus subducere coeperunt; diuque illos, qui

foris erant, latuerunt, adeo ut illis humum etiam atque etiam aggerentibus, minus tamen opus absolverent, quod ipsorum agger deorsum subduceretur, et in partem, quae evacuabatur, semper subsidens caderet. Sed veriti, se ne sic quidem paucos multis resistere posse; hoc quoque excogitarunt: magnum quidem aedificium, quod aggeri oppositum exstruebatur, aedificare desierunt: at ab utroque ejus latere ducto initio, qua muro humiliori, cum altero urbis muro conjungebatur, murum lunata forma urbem versus ducere coeperunt, ut si magnus caperetur, hic hostibus resisteret, eosque novum aggerem ad eum rursus aggerere cogeret; et ulterius procedentes, duplicem laborem sustinere, et in majore periculo constitui. Peloponnesii vero dum aggerem jacerent, simul etiam urbi machinas admoverunt: unam quidem, quae per aggerem admota, magnam ingentis illius aedificii partem conquassavit, et Plataeenses perterrefecit: alias vero ab alia muri parte, quas ipsi Plataeenses laqueis circumjectis reflectebant, et trabes ingentes, quas ab utroque

τοὺς ἔξω, ὥστ' ἐπιβάλλοντας ἧσσον ἀντέχειν, ὑπαγομένου αὐτοῖς κάτωθεν τοῦ χώματος, καὶ ἱζάνοντος ἀεὶ ἐπὶ τὸ κενούμενον. δεδιότες δὲ μὴ οὐδ' οὕτω δύνωνται ὀλίγοι πρὸς πολλοὺς ἀντέχειν, προσεπεξεῦρον τόδε· τὸ μὲν μέγα οἰκοδόμημα ἐπαύσαντο ἐργαζόμενοι τὸ κατὰ τὸ χῶμα, ἔνθεν δὲ καὶ ἔνθεν αὐτοῦ ἀρξάμενοι, ἀπὸ τοῦ βραχέος τείχους ἐκ τοῦ ἐντὸς ἐς τὴν πόλιν μηνοειδὲς προσῳκοδόμουν, ὅπως εἰ τὸ μέγα τεῖχος ἁλίσκοιτο, τοῦτ' ἀντέχοι, καὶ δέοι τοὺς ἐναντίους αὖθις πρὸς αὐτὸ χοῦν. καὶ προχωροῦντας εἴσω, διπλάσιόν τε πόνον ἔχειν, καὶ ἐν ἀμφιβόλῳ μᾶλλον γίγνεσθαι. ἅμα δὲ τῇ χώσει καὶ μηχανὰς προσῆγον τῇ πόλει οἱ Πελοποννήσιοι· μίαν μὲν, ἣ τοῦ μεγάλου οἰκοδομήματος κατὰ τὸ χῶμα προσαχθεῖσα, ἐπὶ μέγα τε κατέσεισε, καὶ τοὺς Πλαταιῆς ἐφόβησεν· ἄλλας δὲ ἄλλῃ τοῦ τείχους, ἃς βρόχους τε περιβάλλοντες ἀνέκλων οἱ Πλαταιῆς, καὶ δοκοὺς μεγάλας ἀρτήσαντες ἁλύσεσι μακραῖς

σιδηραῖς ἀπὸ τῆς τομῆς ἑκατέρωθεν, ἀπὸ κεραιῶν δύο ἐπικεκλιμένων, καὶ ὑπερτεινουσῶν, ὑπὲρ τοῦ τείχους ἀνελκύσαντες ἐγκαρσίως, ὁπότε προσπεσεῖσθαί πῃ μέλλοι ἡ μηχανὴ, ἀφίεσαν τὴν δοκὸν χαλαραῖς ταῖς ἁλύσεσι, καὶ οὐ διὰ χειρὸς ἔχοντες. ἡ δὲ, ῥύμῃ ἐμπίπτουσα, ἀπεκαύλιζε τὸ προέχον τῆς ἐμβολῆς.

οζ'. Μετὰ δὲ τοῦτο οἱ Πελοποννήσιοι, ὡς αἵ τε μηχαναὶ οὐδὲν ὠφέλουν, καὶ τῷ χώματι τὸ ἀντιτείχισμα ἐγίγνετο, νομίσαντες ἄπορον εἶναι ἀπὸ τῶν παρόντων δεινῶν ἑλεῖν τὴν πόλιν, πρὸς τὴν περιτείχισιν παρεσκευάζοντο. πρότερον δὲ πυρὶ ἔδοξεν αὐτοῖς πειράσαι, εἰ δύναιντο, πνεύματος γενομένου, ἐπιφλέξαι τὴν πόλιν, οὖσαν οὐ μεγάλην. πᾶσαν γὰρ δὴ ἰδέαν ἐπενόουν, εἴπως σφίσιν ἄνευ δαπάνης καὶ πολιορκίας προσαχθείη. φοροῦντες δὲ ὕλης φακέλους, παρέβαλον ἀπὸ τοῦ χώματος ἐς τὸ μεταξὺ πρῶτον τοῦ τείχους καὶ τῆς προσχώσεως.

capite longis ferreis catenis suspenderant, ex binis antennis supra murum inclinatis ac prominentibus transversas sursum trahebant, et quoties machina aliquam muri partem petitura erat, trabem laxatis catenis, atque e manu remissis, cum impetu demittebant. illa vero cum impetu delata, prominens rostrum refringebat.

77. Postea vero Peloponnesii, cum machinae nihil proficerent, et adversus aggerem munitio erigeretur, existimantes praesentibus terroribus urbem capi non posse, se ad eam muro cingendam parabant. Ipsis tamen urbem prius igne tentare placuit, si possent coorto vento eam incendere, quod spatiosa non esset. Nullum enim oppugnationis genus intentatum praetermittebant, si forte sine sumtu, et obsidione in suam potestatem redigere possent. comportatos igitur materiae fasciculos primum quidem in eam partem, quae erat inter murum et aggerem, ex ipso aggere conjecerunt. Cum autem propter tantam hominum manum celeriter

fuisset repleta, in reliquum etiam urbis, quantum de loco superiore plurimum occupare potuerunt, materiam congesserunt: eamque injecto igne, cum sulphure et pice, incenderunt; tantaque flamma excitata est, quantam nullus unquam ad illud usque tempus saltem manu excitatam viderat. Jam enim *et alias* arbores, quae sunt in montium sylvis, casu, vi ventorum, mutuo concursu collisae, ignem, flammamque ex hoc conceptam emiserunt. Hoc vero incendium et magnum exstitit, et Plataeenses, qui caetera vitarant, propemodum absumsit. Nam intra ad complures urbis regiones accedere tutum non erat. Quod si ventus secundus (ut adversarii speraverant) ad ipsam accessisset, effugere non potuissent. Nunc vero hoc etiam accidisse fertur, magnam vim aquae de coelo cum tonitruis effusae flammam restinxisse, et ita periculo liberasse.

78. Peloponnesii vero, cum hoc quoque conatu frustrati fuissent, quadam copiarum parte ibi relicta, et caeteris dimissis muro

ταχὺ δὲ πλήρους γενομένου διὰ πολυχειρίαν, ἐπιπαρένησαν καὶ τῆς ἄλλης πόλεως ὅσον ἐδύναντο ἀπὸ τοῦ μετεώρου πλεῖστον ἐπισχεῖν. ἐμβαλόντες δὲ πῦρ ξὺν θείῳ καὶ πίσσῃ, ἧψαν τὴν ὕλην, καὶ ἐγένετο φλὸξ τοσαύτη ὅσην οὐδείς πω ἔς γε ἐκεῖνον τὸν χρόνον χειροποίητον εἶδεν. ἤδη γὰρ ἐν ὄρεσιν ὕλη τριφθεῖσα ὑπ' ἀνέμων πρὸς αὐτὴν, ἀπὸ ταυτομάτου πῦρ καὶ φλόγα ἀπ' αὐτοῦ ἀνῆκε. τοῦτο δὲ μέγα τε ἦν, καὶ τοὺς Πλαταιέας τἄλλα διαφυγόντας, ἐλαχίστου ἐδέησε διαφθεῖραι. ἐντὸς γὰρ πολλοῦ χωρίου τῆς πόλεως οὐκ ἦν πελάσαι· πνεῦμά τε εἰ ἐπεγένετο αὐτῇ ἐπίφορον (ὅπερ καὶ ἤλπιζον οἱ ἐναντίοι) οὐκ ἂν διέφυγον. νῦν δὲ καὶ τόδε λέγεται ξυμβῆναι, ὕδωρ ἐξ οὐρανοῦ πολὺ καὶ βροντὰς γενομένας σβέσαι τὴν φλόγα, καὶ οὕτω παυσθῆναι τὸν κίνδυνον.

οη'. Οἱ δὲ Πελοποννήσιοι, ἐπειδὴ καὶ τούτου διήμαρτον, μέρος μέν τι καταλιπόντες τοῦ στρατοῦ, τὸ δὲ λοιπὸν ἀφέντες, περιετεί-

χίζον τὴν πόλιν κύκλῳ, διελόμενοι κατὰ πόλεις τὸ χωρίον. τάφρος δὲ ἐντός τε ἦν καὶ ἔξωθεν, ἐξ ἧς ἐπλινθεύσαντο. καὶ ἐπειδὴ πᾶν ἐξείργαστο περὶ ἀρκτούρου ἐπιτολὰς, καταλιπόντες φύλακας τοῦ ἡμίσεος τείχους (τὸ δὲ ἥμισυ Βοιωτοὶ ἐφύλασσον) ἀνεχώρησαν τῷ στρατῷ, καὶ διελύθησαν κατὰ πόλεις. Πλαταιῆς δὲ παῖδας μὲν καὶ γυναῖκας, καὶ τοὺς πρεσβυτάτους τε, καὶ πλῆθος τὸ ἀχρεῖον τῶν ἀνθρώπων πρότερον ἐκκεκομισμένοι ἦσαν ἐς τὰς Ἀθήνας. αὐτοὶ δ' ἐπολιορκοῦντο ἐγκαταλελειμμένοι τετρακόσιοι, Ἀθηναίων δὲ ὀγδοήκοντα, γυναῖκες δὲ δέκα καὶ ἑκατὸν σιτοποιοί. τοσοῦτοι ἦσαν οἱ ξύμπαντες ὅτε ἐς τὴν πολιορκίαν καθίσταντο· καὶ ἄλλος οὐδεὶς ἦν ἐν τῷ τείχει, οὔτε δοῦλος, οὔτε ἐλεύθερος. τοιαύτη μὲν ἡ Πλαταιέων πολιορκία κατεσκευάσθη.

οθ'. Τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους, καὶ ἅμα τῇ τῶν Πλαταιέων ἐπιστρατείᾳ, Ἀθηναῖοι δισχιλίοις ὁπλίταις ἑαυτῶν καὶ ἱππεῦσι διακοσί-

urbem undique cingere coeperunt, ambitus loco inter singulas civitates distributo. Fossa autem erat, et interna, et externa, ex qua lateres fecerunt. Postquam autem totum opus absolutum fuit sub Arcturi ortum, praesidio ad dimidii muri custodiam relicto (nam alterum dimidium Boeoti custodiebant) cum exercitu redierunt, et alii ab aliis digressi, in suas quique urbes se receperunt. Plataeenses vero liberos, et uxores, et maximos quosque natu, et hominum nullius usus multitudinem jam ante Athenas exportarant. Ipsi vero, qui relicti obsidebantur, erant numero quadringenti, et Athenienses octoginta, et centum ac decem mulieres, quae panem faciebant. Tot erant universi, quum obsidionem tolerare coeperunt: nec ullus alius aut servus, aut liber in urbe erat. Hujusmodi igitur fuit obsidio contra Plataeenses instituta.

79. Eadem autem aestate, simul atque expeditio contra Plataeenses est *a Lacedaemoniis* suscepta, Athenienses cum duobus millibus sui corporis militum graviter armatorum, et ducentis equitibus, bellum intule-

runt Chalcidensibus, qui sunt in Thracia, et Bottiaeis, frumento jam maturo. His vero praeerat Xenophon Euripidis *filius*, cum duobus aliis ducibus. Cum autem ad Spartolum Botticam copias duxissent, frumentum corruperunt. Haec autem civitas quorundam civium opera, qui hoc moliebantur, deditionem factura videbatur. Sed cum *adversae factionis homines*, qui haec *pati* nolebant, Olynthum *nuntios auxilium petituros* ante misissent, gravis armaturae milites venerunt, et *reliquus* exercitus ad urbis custodiam. Qui cum Spartolo adversus hostem prodiisset, Athenienses proelium ad ipsam urbem *cum eo* commiserunt. Et Chalcidensium gravis armatura, et cum illis nonnulli auxiliarii milites ab Atheniensibus vincuntur, et in urbem sese recipiunt. Chalcidensium vero equitatus, ac levis armatura vincit Atheniensium equitatum, et levem armaturam. *Chalcidenses* autem habebant aliquot, non multos *tamen*, cetratos ex agro, qui Crusis appellatur, cumque non multo ante proelium commissum fuisset, alia cetratorum manus, Olyntho *missa, suis* subsidio venit. Tunc vero levis armaturae milites,

οις ἐστράτευσαν ἐπὶ Χαλκιδέας τοῦς ἐπὶ Θράκης, καὶ Βοττιαίους, ἀκμάζοντος τοῦ σίτου. ἐστρατήγει δὲ Ξενοφῶν ὁ Εὐριπίδου, τρίτος αὐτός. ἐλθόντες δὲ ὑπὸ Σπάρτωλον τὴν Βοττικὴν, τὸν σῖτον διέφθειραν. ἐδόκει δὲ καὶ προσχωρήσειν ἡ πόλις ὑπό τινων ἔνδοθεν πρασσόντων. προπεμψάντων δὲ ἐς Ολυνθον τῶν μὴ ταῦτα βουλομένων, ὁπλῖταί τε ἦλθον καὶ στρατιὰ ἐς φυλακήν. ἧς ἐπεξελθούσης ἐκ τῆς Σπαρτώλου, ἐς μάχην καθίστανται Αθηναῖοι ὑπ' αὐτῇ τῇ πόλει. καὶ οἱ μὲν ὁπλῖται τῶν Χαλκιδέων, καὶ ἐπίκουροί τινες μετ' αὐτῶν, νικῶνται ὑπὸ τῶν Αθηναίων, καὶ ἀναχωροῦσιν ἐς τὴν Σπάρτωλον· οἱ δὲ ἱππῆς τῶν Χαλκιδέων καὶ ψιλοὶ νικῶσι τοὺς τῶν Αθηναίων ἱππέας καὶ ψιλούς. εἶχον δέ τινας οὐ πολλοὺς πελταστὰς ἐκ τῆς Κρούσιδος γῆς καλουμένης. ἄρτι δὲ τῆς μάχης γεγενημένης, ἐπιβοηθοῦσιν ἄλλοι πελτασταὶ ἐκ τῆς Ολύνθου. καὶ οἱ ἐκ τῆς Σπαρτώλου ψιλοὶ, ὡς εἶδον,

θαρσήσαντες τοῖς τε προσγιγνομένοις, καὶ ὅτι πρότερον οὐχ ἥσσηντο, ἐπιτίθενται αὖθις μετὰ τῶν Χαλκιδέων ἱππέων, καὶ τῶν προσβοηθησάντων τοῖς Ἀθηναίοις, καὶ ἀναχωροῦσι πρὸς τὰς δύο τάξεις, ἃς κατέλιπον παρὰ τοῖς σκευοφόροις, καὶ ὁπότε μὲν ἐπίοιεν οἱ Ἀθηναῖοι, ἐνεδίδοσαν, ἀποχωροῦσι δὲ ἐνέκειντο, καὶ ἐσηκόντιζον. οἵ τε ἱππῆς τῶν Χαλκιδέων προσιππεύοντες ᾗ δοκοίη ἐσέβαλλον, καὶ οὐχ ἥκιστα φοβήσαντες ἔτρεψαν τοὺς Ἀθηναίους, καὶ ἐπεδίωξαν ἐπὶ πολύ. καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ἐς τὴν Ποτίδαιαν καταφεύγουσι, καὶ ὕστερον τοὺς νεκροὺς ὑποσπόνδους κομισάμενοι, ἐς τὰς Ἀθήνας ἀναχωροῦσι τῷ περιόντι τοῦ στρατοῦ. ἀπέθανον δὲ αὐτῶν τριάκοντα καὶ τετρακόσιοι, καὶ οἱ στρατηγοὶ ἅπαντες. οἱ δὲ Χαλκιδῆς καὶ οἱ Βοττιαῖοι τροπαῖόν τε ἔστησαν, καὶ τοὺς νεκροὺς τοὺς αὐτῶν ἀνελόμενοι, διελύθησαν κατὰ πόλεις.

π΄. Τοῦ δ᾽ αὐτοῦ θέρους, οὐ πολλῷ ὕ-

qui Spartoli erant, cum *novum subsidium* vidissent, tum recentium copiarum accessione magis confirmati, tum etiam quod antea victi non fuissent, cum Chalcidensium equitatu et subsidiariis Athenienses iterum invadunt. Illi vero se recipiunt ad duas cohortes, quas ad impedimenta reliquerant. Quoties autem Athenienses armis infestis eos petebant, illi recedebant; quoties vero recedebant, eos urgebant, et tela in eos jaculabantur. Et Chalcidensium equites adequitantes, qua locus *ad hostes invadendum opportunus* videbatur, impressionem *in eos* faciebant; et Athenienses maxime perculsos in fugam verterunt, et longe sunt persequuti. Atque Athenienses quidem fuga Potidaeam se receperunt, posteaque, *suorum* cadaveribus fide publica interposita receptis, cum copiarum reliquiis Athenas reverterunt. Ex eorum autem numero quadringenti et triginta, omnesque duces obierunt. Chalcidenses vero et Bottiaei tropaeum statuerunt, susceptisque suorum cadaveribus, in suas quique urbes discesserunt.

80. Eadem aestate, non multo post haec,

Ambraciotae, et Chaones, cupientes totam Acarnaniam ſubigere, et ab Athenienſibus alienare, Lacedaemoniis perſuaſerunt, ut claſſem ex ſociis civitatibus pararent, et mille gravis armaturae milites in Acarnaniam mitterent. Dicebant enim, illos, ſi cum navibus, ſimul et peditatu ſecum venirent, (quod Acarnanes, qui maritimam oram incolebant, copiis coactis opem *ſuis laborantibus* ferre non poſſent) Acarnania facile potitos, Zacynthum etiam, et Cephalleniam in ſuam poteſtatem redacturos, ut non amplius ita libera Athenienſibus circum Peloponneſum navigatio eſſet: quinetiam Naupacti capiendae ſpem eſſe. Lacedaemonii vero illorum verbis adducti Cnemum, qui claſſis Praetor adhuc erat, et gravis armaturae milites *eo* cum aliquot navibus e veſtigio mittunt. Nuntiis autem circummiſſis imperarunt ſociis, ut claſſem expedirent, et primo quoque tempore Leucadem venirent. Corinthii autem potiſſimum, Ambraciotis ſuis colonis ſtudioſe favebant; et claſſis quidem Corinthiorum, Sicyoniorum, et oppidorum in illa regione ſitorum inſtrueba-

ϛερον τούτων, Αμπρακιῶται καὶ Χάονες βουλόμενοι Ακαρνανίαν πᾶσαν καταςρέψασθαι, καὶ Αθηναίων ἀποςῆσαι, πείθουσι Λακεδαιμονίους ναυτικὸν παρασκευάσασθαι ἐκ τῆς ξυμμαχίδος, καὶ ὁπλίτας χιλίους πέμψαι ἐς Ακαρνανίαν· λέγοντες ὅτι ἢν ναυσὶ καὶ πεζῷ ἅμα μετὰ σφῶν ἔλθωσιν, ἀδυνάτων ὄντων ξυμβοηθεῖν τῶν ἀπὸ θαλάσσης Ακαρνάνων, ῥαδίως ἂν Ακαρνανίαν σχόντες, καὶ τῆς Ζακύνθου καὶ Κεφαλληνίας κρατήσουσι, καὶ ὁ περίπλους οὐκέτι ἔσοιτο Αθηναίοις ὅμοιος περὶ Πελοπόννησον. ἐλπίδα δ' εἶναι καὶ Ναύπακτον λαβεῖν. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι πεισθέντες Κνῆμον μὲν, ναύαρχον ἔτι ὄντα, καὶ τοὺς ὁπλίτας ἐπὶ ναυσὶν ὀλίγαις εὐθὺς πέμπουσι· τῷ δὲ ναυτικῷ περιήγγειλαν παρασκευασαμένῳ ὡς τάχιςα πλεῖν ἐς Λευκάδα. ἦσαν δὲ Κορίνθιοι ξυμπροθυμούμενοι μάλιςα τοῖς Αμπρακιώταις, ἀποίκοις οὖσι. καὶ τὸ μὲν ναυτικὸν ἔκ τε Κορίνθου καὶ Σικυῶνος καὶ τῶν ταύτῃ χωρί-

ων, ἐν παρασκευῇ ἦν. τὸ δ' ἐκ Λευκάδος κ᾽ Ἀνακτορίȣ κ᾽ Ἀμπρακίας πρότερον ἀφικόμενον, ἐν Λευκάδι περιέμενε. Κνῆμος δὲ κ᾽ οἱ μετ' αὐτȣ̃ χίλιοι ὁπλῖται, ἐπειδὴ ἐπεραιώθησαν λαθόντες Φορμίωνα, ὃς ἦρχε τῶν εἴκοσι νεῶν τῶν Ἀττικῶν, αἳ περὶ Ναύπακτον ἐφρȣ́ρȣν, εὐθὺς παρεσκευάζοντο τὴν κατὰ γῆν στρατείαν. καὶ αὐτῷ παρῆσαν Ἑλλήνων μὲν Ἀμπρακιῶται καὶ Λευκάδιοι κ᾽ Ἀνακτόριοι, κ᾽ ȣ̀ς αὐτὸς ἔχων ἦλθε, χίλιοι Πελοποννησίων· βάρβαροι δὲ, Χάονες χίλιοι, ἀβασίλευτοι, ὧν ἡγȣ̃ντο ἐπ' ἐτησίῳ προστασίᾳ [ἐκ] τȣ̃ ἀρχικȣ̃ γένȣς Φώτιος κ᾽ Νικάνωρ. ἐστρατεύοντο δὲ μετὰ Χαόνων κ᾽ Θεσπρωτοὶ ἀβασίλευτοι. Μολοσσȣ̀ς δὲ ἦγε κ᾽ Ἀντιτάνας Σαβύλινθος, ἐπίτροπος ὢν Θάρυπος τοῦ βασιλέως, ἔτι παιδὸς ὄντος· κ᾽ Παραυαίȣς Ὄροιδος, βασιλεὺς ὤν. Ὀρέσται δὲ χίλιοι, ὧν ἐβασίλευεν Ἀντίοχος, μετὰ Παραυαίων ξυνεστρατεύοντο Ὀροίδῳ, Ἀντιόχȣ ἐπιτρέ-

tur. Nam Leucadiorum, Anactoriorum, et Ambraciotarum *classis*, jam ante *eo* profecta, ad Leucada praestolabatur. Cnemus vero et mille gravis armaturae milites, quos secum ducebat, postquam mare trajecerunt clam Phormione, qui viginti navibus Atticis praeerat, quae circa Naupactum in praesidio erant, se confestim ad expeditionem itinere terrestri faciendam parare coeperunt. eique praesto fuerunt ex Graecis quidem, Ambraciotae, Leucadii, et Anactorii, et mille Peloponnesii, quos ipse secum ducebat, Ex barbaris vero, mille Chaones, qui regio dominatu non regebantur, quibus praeerant annuum Magistratum gerentes Phocius et Nicanor, ex familia, cui ad Magistratus patebat aditus. Cum Chaonibus vero militabant et Thesproti, qui et ipsi dominatu regio non gubernabantur. Molossos vero ducebat et Antitanas Sabylinthus, Tharypis Regis adhuc pupilli tutelam gerens; et Parauaeos, Oroedus Rex. Mille etiam Orestae, permissu Antiochi, qui Rex ipsorum erat, cum Parauaeis et Oroedo ad eandem

militiam proficifcebantur. Perdiccas etiam clam Athenienfibus mille Macedonas mifit, qui poftea supervenerunt. Cum hoc exercitu Cnemus, non exfpectata Corinthiorum claffe, disceffit; et per agrum Argivum iter facientes, Limnaeam pagum nullis cinctum muris diripuerunt. Et ad Stratum pervenerunt, maximam Acarnaniae urbem; exiftimantes, fi hanc primam cepiffent, caeteras etiam haud aegre in fuam poteftatem venturas.

81. Acarnanes vero, cum intellexiffent, et terra magnas copias *in agrum fuum* irruptionem feciffe, et mari fimul hoftes cum claffe *contra fe* venturos, copias non coëgerunt, ut fuis laborantibus opem ferrent; fed fua quique cuftodiebant. Et ad Phormionem *nuntios* miferunt, per quos eum rogarunt, ut auxilium *fibi* ferret. Ille vero refpondit, fe non poffe, quod claffis Corintho effet ventura, Naupactum praefidio nudatam relinquere. Peloponnefii vero, eorumque focii, fuas copias in tres acies partiti, ad urbem Stratiorum iverunt; ut, caftris prope

ψαῦλος. ἔπεμψε δὲ καὶ Περδίκκας κρύφα τῶν Ἀθηναίων χιλίους Μακεδόνων, οἳ ὕστερον ἦλθον. τούτῳ τῷ στρατῷ ἐπορεύετο Κνῆμος, οὐ περιμείνας τὸ ἀπὸ Κορίνθου ναυτικόν· καὶ διὰ τῆς Αργείας ἰόντες, Λιμναίαν κώμην ἀτείχιστον ἐπόρθησαν. ἀφικνοῦνταί τε ἐπὶ Στράτον, πόλιν μεγίστην τῆς Ἀκαρνανίας, νομίζοντες, εἰ πρώτην ταύτην λάβοιεν, ῥαδίως ἂν σφίσι τἄλλα προσχωρήσειν.

πα΄. Ακαρνᾶνες δὲ, αἰσθόμενοι κατά τε τὴν γῆν πολλὴν στρατιὰν ἐσβεβληκυῖαν, ἔκ τε θαλάσσης ναυσὶν ἅμα τοὺς πολεμίους παρεσομένους, οὔτε ξυνεβοήθουν, ἐφύλασσόν τε τὰ αὐτῶν ἕκαστοι· παρά τε Φορμίωνα ἔπεμπον, κελεύοντες ἀμύνειν. ὁ δὲ ἀδύνατος ἔφη εἶναι, ναυτικοῦ ἐκ Κορίνθου μέλλοντος ἐκπλεῖν, Ναύπακτον ἐρήμην ἀπολιπεῖν. οἱ δὲ Πελοποννήσιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι, τρία τέλη ποιήσαντες σφῶν αὐτῶν, ἐχώρουν πρὸς τὴν τῶν Στρατίων πόλιν, ὅπως ἐγγὺς

στρατοπεδευσάμενοι, εἰ μὴ λόγῳ πείθοιεν, ἔργῳ πειρῶντο τοῦ τείχους. καὶ τὸ μέσον μὲν ἔχοντες προσήεσαν Χάονες, καὶ οἱ ἄλλοι βάρβαροι· ἐκ δεξιᾶς δ' αὐτῶν, Λευκάδιοι καὶ Ανακτόριοι, καὶ οἱ μετὰ τούτων· ἐν ἀριστερᾷ δὲ Κνῆμος, καὶ οἱ Πελοποννήσιοι, καὶ οἱ Αμπρακιῶται. διεῖχον δὲ πολὺ ἀπ' ἀλλήλων, καὶ ἔστιν ὅτε οὐδὲ ἑωρῶντο. καὶ οἱ μὲν Ἕλληνες τεταγμένοι τε προσήεσαν, καὶ διὰ φυλακῆς ἔχοντες, ἕως ἐστρατοπεδεύσαντο ἐν ἐπιτηδείῳ. οἱ δὲ Χάονες, σφίσι τε αὐτοῖς πιστεύοντες, καὶ ἀξιούμενοι ὑπὸ τῶν ἐκείνῃ ἠπειρωτῶν μαχιμώτατοι εἶναι, οὔτ' ἐπέσχον τὸ στρατόπεδον καταλαβεῖν, χωρήσαντές τε ῥύμῃ μετὰ τῶν ἄλλων βαρβάρων, ἐνόμισαν [καὶ] αὐτοβοεὶ ἂν τὴν πόλιν ἑλεῖν, καὶ αὐτῶν τὸ ἔργον γενέσθαι. γνόντες δ' αὐτοὺς οἱ Στράτιοι ἔτι προσιόντας, καὶ ἡγησάμενοι, μεμονωμένων εἰ κρατήσειαν, οὐκ ἂν ἔτι σφίσι τοὺς Ἕλληνας ὁμοίως προσελθεῖν, προλοχίζουσι τὰ περὶ τὴν πόλιν ἐνέδραις·

illam pofitis, nifi verbis *eos ad deditionem faciendam* inducere poffent, re ipfa muros tentarent. Atque dum *ad urbem* accederent, medium quidem agmen tenebant Chaones, et caeteri barbari: ad dextram vero ipforum erant Leucadii, Anactorii, et qui cum ipfis veniebant: ad laevam, Cnemus, Peloponnefii, et Ambraciotae. Magno autem intervallo alii ab aliis diftabant, quinetiam interdum a mutuo confpectu remoti erant. Et Graeci quidem fervatis ordinibus, et caute, procedebant, donec in opportuno *loco* caftra pofuerunt. Chaones vero, qui fuis ipforum viribus confiderent, et ab illius continentis incolis bellicofiffimi effe judicarentur, caftris ponendis locum diligere non fuftinuerunt; impetuque cum caeteris barbaris lati, urbem vel ipfo clamore tantum fe capturos, atque hoc facinus fibi tributum iri exiftimarunt. Stratii vero cum eos propius accedere vidiffent, et exiftimaffent, fi eos a caeteris fejunctos, fuperaffent, Graecos non amplius pariter ad fe acceffuros, in locis urbi circumcirca vicinis infidias ante collocant. Poft-

quam autem illi propius accesserunt, ex urbe pariter, et ex insidiis prosilientes impressionem faciunt. Illisque timore perculsis, multi Chaones caeduntur; caeterique barbari, postquam eos cedentes animadverterunt, ne ipsi quidem *hostium impetum* amplius sustinuerunt, sed in fugam se conjecerunt. Neutrum autem Graecorum agmen hanc pugnam sensit, quod illi longius processissent, eosque *Graeci* properare crederent, ut locum castris faciendis opportunum occuparent. Sed cum effusa fuga barbari ferrentur, eos ad se recipiebant, castrisque junctis, ibi per diem quieverunt; quod Stratii cum ipsis ad manus venire nollent, quia caeterorum Acarnanum auxilia ad ipsos nondum convenerant: sed hostem fundis eminus lacesserent, et ad inopiam consilii compellerent. Nec enim sine gravis armaturae militibus loco sese movere audebant. Acarnanes autem hoc pugnae genere excellere existimantur.

82. Ubi vero nox advenit, Cnemus cum exercitu celeriter sese recipiens ad fluvium Anapum, octoginta stadiis a Strato distan-

καὶ ἐπειδὴ ἐγγὺς ἦσαν, ἔκ τε τῆς πόλεως ὁμόσε χωρήσαντες καὶ ἐκ τῶν ἐνεδρῶν, προσπίπτουσι. καὶ ἐς φόβον καταστάντων, διαφθείρονταί τε πολλοὶ τῶν Χαόνων· καὶ οἱ ἄλλοι βάρβαροι, ὡς εἶδον αὐτοὺς ἐνδόντας, οὐκέτι ὑπέμειναν, ἀλλ' ἐς φυγὴν κατέστησαν. τῶν δὲ Ἑλληνικῶν στρατοπέδων οὐδέτερον ᾔσθετο τῆς μάχης, διὰ τὸ πολὺ προελθεῖν αὐτοὺς, καὶ στρατόπεδον οἰηθῆναι καταληψομένους ἐπείγεσθαι. ἐπεὶ δὲ ἐνέκειντο φεύγοντες οἱ βάρβαροι, ἀνελάμβανόν τε αὐτοὺς, καὶ ξυναγαγόντες τὰ στρατόπεδα, ἡσύχαζον αὐτοῦ τὴν ἡμέραν· ἐς χεῖρας μὲν οὐκ ἰόντων σφίσι τῶν Στρατίων, διὰ τὸ μήπω τοὺς ἄλλους Ἀκαρνᾶνας ξυμβεβοηθηκέναι, ἄποθεν δὲ σφενδονώντων, καὶ ἐς ἀπορίαν καθιστάντων. οὐ γὰρ ἦν ἄνευ ὅπλων κινηθῆναι. δοκοῦσι δ' οἱ Ἀκαρνᾶνες κράτιστοι εἶναι τοῦτο ποιεῖν.

πϐ. Ἐπειδὴ δὲ νὺξ ἐγένετο, ἀναχωρήσας ὁ Κνῆμος τῇ στρατιᾷ κατὰ τάχος ἐπὶ τὸν Ἄναπον ποταμὸν, ὃς ἀπέχει στα-

δίους ὀγδοήκοντα Στράτου, τούς τε νεκροὺς κομίζεται τῇ ὑστεραίᾳ ὑποσπόνδους· καὶ Οἰνιαδῶν ξυμπαραγενομένων κατὰ φιλίαν, ἀναχωρεῖ παρ᾽ αὐτοὺς, πρὶν τὴν ξυμβοήθειαν ἐλθεῖν. κἀκεῖθεν ἐπ᾽ οἴκου ἀπῆλθον ἕκαστοι. οἱ δὲ Στράτιοι τροπαῖον ἔστησαν τῆς μάχης τῆς πρὸς τοὺς βαρβάρους.

πγ΄. Τὸ δ᾽ ἐκ τῆς Κορίνθου καὶ τῶν ἄλλων ξυμμάχων τῶν ἐκ τοῦ Κρισαίου κόλπου ναυτικὸν, ὃ ἔδει παραγενέσθαι τῷ Κνήμῳ, ὅπως μὴ ξυμβοηθῶσιν οἱ ἀπὸ θαλάσσης ἄνω Ακαρνᾶνες, οὐ παραγίγνεται, ἀλλ᾽ ἠναγκάσθησαν περὶ τὰς αὐτὰς ἡμέρας τῆς ἐν Στράτῳ μάχης ναυμαχῆσαι πρὸς Φορμίωνα, καὶ τὰς εἴκοσι ναῦς τῶν Αθηναίων, αἳ ἐφρούρουν ἐν Ναυπάκτῳ. ὁ γὰρ Φορμίων παραπλέοντας αὐτοὺς ἔξω τοῦ κόλπου ἐτήρει, βουλόμενος ἐν τῇ εὐρυχωρίᾳ ἐπιθέσθαι. οἱ δὲ Κορίνθιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι ἔπλεον μὲν, ὡς οὐκ ἐπὶ ναυμαχίᾳ ἀλλὰ στρατιωτικώτερον παρεσκευασμένοι, ἐς τὴν Ακαρνανίαν·

testi, postero die, impetrata fide publica, *suorum* cadavera recepit. cumque Oeniadae per amicitiam se illi adjunxissent, ad eos concessit, antequam caeterorum *Acarnanum* auxilia in unum convenirent: atque illinc omnes domum redierunt. Stratii vero trophaeum statuerunt proelii cum barbaris commissi.

83. Classis autem, quam Corintho, et ab aliis sociis ex sinu Crisaeo ad Cnemum venire oportuerat, ne Acarnanes, qui maritimam oram incolebant, illis, qui in superioribus, *ac mediterraneis* locis habitabant, copiis undique collectis auxilium ferrent, non venit: sed per illos ipsos dies proelii ad Stratum facti, coacti sunt navalem pugnam committere cum Phormione, et viginti navibus Atheniensium, quae Naupacti in statione praesidii causa manebant. Phormio enim ipsos terram legentes extra sinum observabat, eo consilio, ut in apertum et patens mare progressos aggrederetur. Corinthii vero, eorumque socii non ut ad navale proelium; sed potius more peditum instructi in Acarnaniam navigabant: simul etiam quia putabant

Athenienses, qui viginti tantum naves habebant, cum suis septem et quadraginta navibus pugnam committere non ausuros. Veruntamen postquam ipsos infesta classe contra se navigantes viderunt, dum ipsi maritimam oram legerent, et dum e Patris Achaiae *oppido* ad oppositam continentem in Acarnaniam trajicerent, animadverterunt Athenienses ex Chalcide et Eueno fluvio contra se tendentes, (quamvis enim *Athenienses* prope illos portum noctu cepissent, *Peloponnesios tamen* non latuerunt.) Ita demum in medio freto navale proelium committere coguntur. Duces autem et oppidatim omnium erant, qui se *ad pugnam* parabant. Corinthiorum vero, Machon, Isocrates, et Agatharchidas. Ac Peloponnesii quidem aciem instruxerunt, facto suarum navium orbe quam maximo potuerunt, non permittentes, ut hostium naves per mediam suam classem transcurrerent: et proras quidem extra, puppes vero intro *verterunt*; parvaque navigia, quae simul navigabant, intra *navium orbem* receperunt, et quinque naves celeritate praestantes, ut, si qua hostes irruerent, per intervallum, quod exiguum

ϰὴ ὐκ ἂν οἰόμενοι πρὸς ἑπὰ καὶ τεσσαράκοντα ναῦς τὰς σφετέρας τολμῆσαι τοὺς Αθηναίους εἴκοσι ταῖς ἑαυτῶν ναυμαχίαν ποιήσασθαι· ἐπειδὴ μέντοι ἀντιπαραπλέοντάς τε ἑώρων αὐτοὺς, παρὰ γῆν σφῶν κομιζομένων, καὶ ἐκ Πατρῶν τῆς Αχαΐας πρὸς τὴν ἀντιπέρας ἤπειρον διαβαλλόντων ἐπὶ Ακαρνανίας, κατεῖδον τοὺς Αθηναίους ἀπὸ τῆς Χαλκίδος ϰὴ τοῦ Εὐήνου ποταμοῦ προσπλέοντας σφίσι, καὶ οὐκ ἔλαθον νυκτὸς ὑφορμισάμενοι· οὕτω δὴ ἀναγκάζονται ναυμαχεῖν κατὰ μέσον τὸν πορθμόν. στρατηγοὶ δὲ ἦσαν μὲν ϰὴ κατὰ πόλεις ἑκάστων, οἳ παρεσκευάζοντο· Κορινθίων δὲ, Μάχων, ϰὴ Ισοκράτης, ϰὴ Αγαθαρχίδας. ϰὴ οἱ μὲν Πελοποννήσιοι ἐτάξαντο, κύκλον τῶν νεῶν ποιήσαντες ὡς μέγιστον οἷοί τ' ἦσαν, μὴ διδόντες διέκπλουν, τὰς πρώρας μὲν ἔξω, εἴσω δὲ τὰς πρύμνας. καὶ τά τε λεπτὰ πλοῖα ἃ ξυνέπλει, ἐντὸς ποιοῦνται, ϰὴ πέντε ναῦς τὰς ἄριστα πλεούσας, ὅπως ἐκπλέ-

οιεν διαβραχέας παραγιγνόμενοι, εἴπη προσπίπ]οιεν οἱ ἐναν]ίοι.

πδ. Οἱ δ' Αθηναῖοι, κατὰ μίαν ναῦν τεταγμένοι, περιέπλεον αὐτοὺς κύκλῳ, καὶ ξυνῆγον ἐς ὀλίγον, ἐν χρῷ ἀεὶ παραπλέοντες, καὶ δόκησιν παρέχοντες αὐτίκα ἐμβαλεῖν. προείρητο δ' αὐτοῖς ὑπὸ Φορμίωνος μὴ ἐπιχειρεῖν πρὶν ἂν αὐτὸς σημήνῃ, ἤλπιζε γὰρ αὐτῶν οὐ μενεῖν τὴν τάξιν, ὥσπερ ἐν γῇ πεζὴν, ἀλλὰ ξυμπεσεῖσθαι πρὸς ἀλλήλας τὰς ναῦς, καὶ τὰ πλοῖα ταραχὴν παρέξειν· εἴτ' ἐκπνεῦσαι ἐκ τοῦ κόλπου τὸ πνεῦμα, ὅπερ ἀναμένων τε περιέπλει, καὶ εἰώθει γίγνεσθαι ἐπὶ τὴν ἕω, ὐδένα χρόνον ἡσυχάσειν αὐτούς. καὶ τὴν ἐπιχείρησιν ἐφ' ἑαυτῷ τε ἐνόμιζεν εἶναι, ὁπόταν βύληται, τῶν νεῶν ἄμεινον πλευσῶν, καὶ τότε καλλίστην γίγνεσθαι. ὡς δὲ τό, τε πνεῦμα κατήει, καὶ αἱ νῆες ἐν ὀλίγῳ ἤδη ὖσαι ὑπ' ἀμφοτέρων, τῦ τε ἀνέμυ, τῶν τε πλοίων ἅμα

erat, ipſae praeſto eſſent ad eruptionem in eos faciendam.

84. Athenienſes vero, cum ſuas naves in longiorem ſeriem diſpoſuiſſent, ita ut ſingulae ſingulas deinceps ſequerentur, eos undique circumvehi, et in anguſtum contrahere coeperunt, *hoſtilium navium* proras ſemper curſu propemodum radentes, et impreſſionis jamjam faciendae opinionem praebentes. Sed Phormio ipſis ante praeceperat, ne hoſtem prius aggrederentur, quam ipſe ſignum dediſſet. Sperabat enim hunc ipſorum ordinem in eodem ſtatu, ut in pedeſtri pugna, quae in terra committitur, non permanſurum: ſed naves inter ſe concurſuras, et *parva* navigia perturbationem *illis* allatura: praeterea ventum ex ſinu *Criſaeo* ſpiraturum, qui ſub auroram *quotidie* flare conſueverat, quem ille exſpectans navibus circumvehebatur, *ratus* ne momento quidem temporis Corinthiorum naves ſtaturas. Exiſtimabat etiam ipſum hoſtes invadendi tempus in ſua poteſtate fore, ita ut eos arbitratu ſuo aggrederetur, ob majorem ſuarum navium celeritatem, qua longe praeſtabat: et tunc, *quum ventus ſpirare coepiſſet*, pulcerrimam *hoſtis adoriendi*

occasionem fore. Ubi autem et ventus flare coepit, et naves jam in arctum redactae duabus de causis, cum ob ventum, tum etiam quod *parva* navigia simul ipsis incumberent, turbari coeperunt, et navis cum navi concurrebat, et viri *naves alienas* contis *a suis* repellebant; et, quia clamores edebant, et vicissim alii aliorum naves, earumque mutuum concursum vitare conabantur, et conviciis utebantur, nec ea, quae praecipiebantur, nec hortatorum voces exaudire poterant. Quoniam autem homines imperiti remos in maris agitati fluctibus attollere non poterant, naves gubernatoribus minus obtemperantes praebebant. Tunc vero *Phormio*, hoc ipso temporis articulo, *suis* dat signum; et Athenienses, facta impressione, primum quidem unam ex praetoriis navibus deprimunt: deinde vero et alias, quacunque transibant, corrumpebant. Et effecerunt, ut nullus ipsorum, propter perturbationem, ad resistendum se converteret: sed Patras versus, et Dymen Achaiae fugerent. Athenienses vero illos persequuti, captisque duodecim navibus, et occisa maxima parte hominum, qui in illis erant, ad Molycricum navigarunt, et tropaeum in *promontorio* Rhio

προσκειμένων, ἐταράσσοντο, καὶ ναῦς τε νηῒ προσέπιπτε, καὶ τοῖς κοντοῖς διωθοῦντο, βοῇ τε χρώμενοι, καὶ πρὸς ἀλλήλους ἀντιφυλακῇ τε καὶ λοιδορίᾳ, οὐδὲν κατήκουον οὔτε τῶν παραγγελλομένων, οὔτε τῶν κελευστῶν· καὶ τὰς κώπας ἀδύνατοι ὄντες ἐν κλυδωνίῳ ἀναφέρειν ἄνθρωποι ἄπειροι, τοῖς κυβερνήταις ἀπειθεστέρας τὰς ναῦς παρεῖχον· τότε δὴ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον σημαίνει, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι προσπεσόντες, πρῶτον μὲν καταδύουσι τῶν στρατηγίδων νεῶν μίαν, ἔπειτα δὲ καὶ τὰς ἄλλας, ᾗ χωρήσειαν, διέφθειρον· καὶ κατέστησαν ἐς ἀλκὴν μὲν μηδένα τρέπεσθαι αὐτῶν ὑπὸ τῆς ταραχῆς, φεύγειν δ' ἐς Πάτρας, καὶ Δύμην τῆς Ἀχαΐας. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, καταδιώξαντες, καὶ ναῦς δώδεκα λαβόντες, τούς τε ἄνδρας ἐξ αὐτῶν τοὺς πλείστους ἀνελόμενοι, ἐς Μολύκρειον ἀπέπλεον· καὶ τροπαῖον στήσαντες ἐπὶ τῷ Ῥίῳ, καὶ ναῦν ἀναθέντες τῷ Ποσειδῶνι, ἀνεχώρησαν ἐς

Ναύπακτον. παρέπλευσαν δὲ καὶ οἱ Πελοποννήσιοι εὐθὺς ταῖς περιλοίποις τῶν νεῶν ἐκ τῆς Δύμης καὶ Πατρῶν ἐς Κυλλήνην, τὸ Ηλείων ἐπίνειον· καὶ ἀπὸ Λευκάδος, Κνῆμος, καὶ αἱ ἐκεῖθεν νῆες, ἃς ἔδει ταύταις ξυμμίξαι, ἀφικνοῦνται μετὰ τὴν ἐν Στράτῳ μάχην ἐς τὴν Κυλλήνην.

πέ. Πέμπουσι δὲ καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι τῷ Κνήμῳ ξυμβούλους ἐπὶ τὰς ναῦς, Τιμοκράτην καὶ Βρασίδαν καὶ Λυκόφρονα, κελεύοντες ἄλλην ναυμαχίαν βελτίω καταπσκευάζεσθαι, καὶ μὴ ὑπ' ὀλίγων νεῶν εἴργεσθαι τῆς θαλάσσης. ἐδόκει γὰρ αὐτοῖς, ἄλλως τε καὶ πρῶτον ναυμαχίας πειρασαμένοις, πολὺς ὁ παράλογος εἶναι· καὶ οὐ τοσούτῳ ᾤοντο σφῶν τὸ ναυτικὸν λείπεσθαι, γεγενῆσθαι δέ τινα μαλακίαν· οὐκ ἀντιτιθέντες τὴν Αθηναίων ἐκ πολλοῦ ἐμπειρίαν τῆς σφετέρας δι' ὀλίγου μελέτης. ὀργῇ οὖν ἀπέστελλον. οἱ δὲ, ἀφικόμενοι μετὰ Κνήμου, ναῦς τε περιήγγελλον κατὰ

statuerunt, navique Neptuno consecrata, Naupactum redierunt. Peloponnesii quoque cum reliquis navibus ex Dyme et Patris ad Cyllenen, Eleorum navale, confestim praetervecti pervenerunt. Huc etiam Cnemus ex Leucade, et naves Leucadiae, quas cum his antea conjungi oportuerat, post pugnam ad Stratum commissam, venerunt.

85. Lacedaemonii vero Cnemo miserunt Timocratem, Brasidam, et Lycophronem, quorum consilio in rebus nauticis uteretur, imperantes, ut alterum navale proelium *superiore* melius pararet, nec a paucis navibus maris usu prohiberetur. Ipsis enim videbatur (praecipue vero quia tunc primum navalis proelii periculum fecerat) haec res admodum praeter *exspectationem* accidisse. neque adeo classem suam inferiorem esse; sed *potius* quandam ignaviam *in suis militibus* fuisse existimabant; non reputantes quantum ab ipsorum brevi in re nautica exercitatione distaret Atheniensium peritia longo usu confirmata. Quare cum indignatione *hos ad Cnemum* miserunt. Hi autem, cum ad Cnemum pervenissent, de communi consilio nuntiis circummissis, certum navium nu-

merum singulis civitatibus imperarunt, et quas jam habebant, ad navale proelium committendum reficiebant. Phormio et ipse Athenas misit, qui Lacedaemoniorum apparatum indicarent, et proelii navalis victoriam a se partam significarent. petiitque, ut quam plurimas naves primo quoque tempore ad se mitterent, quod quotidie proelii navalis committendi spes esset. Illi vero viginti naves ad eum mittunt. Ei autem, qui eas adducebat, praeterea mandarunt, ut primum in Cretam navigaret. Nicias enim Cretensis Gortynius, qui erat *Atheniensium* hospes, ipsis persuasit, ut in Cydoniam navigarent, dicens fore ut eam, quae ipsis erat inimica, in ipsorum potestatem redigeret. Illos autem *ad hoc faciendum* induxit, Polichnitis, qui Cydoniatis erant finitimi, gratificari cupiens. Atque ille quidem cum navibus, quas acceperat, in Cretam abiit, et cum Polichnitis Cydoniatarum agrum vastavit. Ibique cum propter ventos, tum etiam propter navigandi difficultatem, tempus non exiguum consumsit.

86. Peloponnesii vero, qui ad Cyllenen

πόλεις, καὶ τὰς προϋπαρχούσας ἐξηρτύοντο ὡς ἐπὶ ναυμαχίαν. πέμπει δὲ καὶ ὁ Φορμίων ἐς τὰς Ἀθήνας τήν τε παρασκευὴν αὐτῶν ἀγγελοῦντας, καὶ περὶ τῆς ναυμαχίας ἣν ἐνίκησαν φράσοντας· καὶ κελεύων αὐτῷ ναῦς ὅτι πλείστας διὰ τάχους ἀποστεῖλαι, ὡς καθ' ἡμέραν ἑκάστην ἐλπίδος οὔσης ἀεὶ ναυμαχήσειν. οἱ δὲ ἀποπέμπουσιν εἴκοσι ναῦς αὐτῷ· τῷ δὲ κομίζοντι αὐτὰς προσεπέστειλαν ἐς Κρήτην πρῶτον ἀφικέσθαι. Νικίας γὰρ Κρὴς Γορτύνιος, πρόξενος ὤν, πείθει αὐτοὺς ἐπὶ Κυδωνίαν πλεῦσαι, φάσκων προσποιήσειν αὐτὴν οὖσαν πολεμίαν. ἐπῆγε δὲ, Πολιχνίταις χαριζόμενος ὁμόροις τῶν Κυδωνιατῶν. καὶ ὁ μὲν, λαβὼν τὰς ναῦς, ᾤχετο ἐς Κρήτην, καὶ μετὰ τῶν Πολιχνιτῶν ἐδῄου τὴν γῆν τῶν Κυδωνιατῶν· καὶ ὑπὸ ἀνέμων καὶ ὑπὸ ἀπλοίας ἐνδιέτριψεν οὐκ ὀλίγον χρόνον.

πϛ΄. Οἱ δ' ἐν τῇ Κυλλήνῃ Πελοπον-

νήσιοι, ἐν τούτῳ ἐν ᾧ οἱ Ἀθηναῖοι περὶ τὴν Κρήτην κατείχοντο, παρεσκευασμένοι ὡς ἐπὶ ναυμαχίαν, παρέπλευσαν ἐς Πάνορμον τὸν Ἀχαϊκόν· οὗπερ αὐτοῖς ὁ κατὰ γῆν στρατὸς τῶν Πελοποννησίων προσεβεβοηθήκει. παρέπλευσε δὲ καὶ ὁ Φορμίων ἐπὶ τὸ Ῥίον τὸ Μολυκρικὸν, καὶ ὡρμίσατο ἔξω αὐτοῦ ναυσὶν εἴκοσιν, αἷσπερ καὶ ἐναυμάχησεν. ἦν δὲ τοῦτο μὲν τὸ Ῥίον φίλιον τοῖς Ἀθηναίοις, τὸ δ᾽ ἕτερον Ῥίον ἐστὶν ἀντιπέρας, τὸ ἐν τῇ Πελοποννήσῳ· διείχετον δὲ ἀπ᾽ ἀλλήλων σταδίους μάλιστα ἑπτὰ τῆς θαλάσσης. τοῦ δὲ Κρισσαίου κόλπου στόμα τοῦτό ἐστιν. ἐπὶ οὖν τῷ Ῥίῳ τῷ Ἀχαϊκῷ οἱ Πελοποννήσιοι, ἀπέχοντι οὐ πολὺ τοῦ Πανόρμου, ἐν ᾧ αὐτοῖς ὁ πεζὸς ἦν, ὡρμίσαντο καὶ αὐτοὶ ναυσὶν ἑπτὰ καὶ ἑβδομήκοντα, ἐπειδὴ καὶ τοὺς Ἀθηναίους εἶδον. καὶ ἐπὶ μὲν ἓξ ἢ ἑπτὰ ἡμέρας ἀνθώρμουν ἀλλήλοις, μελετῶντές τε καὶ παρασκευαζόμενοι τὴν ναυμαχίαν· γνώμην ἔχοντες, οἱ μὲν,

erant, interea dum Athenienses circa Cretam detinebantur, ad navale proelium instructi, ad Panormum Achaïcum navigarunt; ubi erant terrestres Peloponnesiorum copiae in unum coactae, ut ipsis auxilium ferrent. Ipse quoque Phormio ad Rhium Molycricum ivit, ac extra ipsum cum viginti navibus stationem habuit, quibus etiam in proelio navali est usus. Hoc autem Rhium Atheniensibus erat amicum. Alterum vero Rhium, quod est in Peloponneso, est e regione: maris autem intervallo stadiorum fere septem alterum ab altero distat. hoc vero est Crisaei sinus os. Peloponnesii igitur ad Rhium Achaïcum, quod a Panormo non multum aberat, in quo erant pedestres ipsorum copiae, et ipsi, postquam et Athenienses conspexerunt, cum septem et septuaginta navibus appulsi castra posuerunt. Et per sex septemve dies adversas stationes habuerunt, proelium navale meditantes ac praeparantes. Eo consilio, hi quidem, quod extra haec Rhia in latum mare progredi non

auderent, ſuperiore clade territi: illi vero, quod in anguſtias ingredi nollent, quia exiſtimabant pro illis facere, proelium in anguſtiis committi. Deinde Cnemus, Braſidas, caeterique Peloponneſiorum duces, cum proelium navale primo quoque tempore committere vellent, prius quam nova claſſis Athenis miſſa iſtis ſubſidio veniret, primum milites convocarunt; cumque multos ipſorum propter ſuperiorem cladem territos, nec alacres animadverterent, ut animos illis adderent, haec verba fecerunt.

87. 'Si quis veſtrum, Viri Peloponneſii, 'propter ſuperiorem navalem pugnam, futu-'ram etiam reformidat, is non juſtam formi-'dinis conjecturam habet. nam et apparatu 'fuit inferior, quemadmodum ſcitis, nec ad 'navale proelium potius, quam ad terreſtem 'expeditionem navigabamus. Quinetiam 'non paucae res adverſae, fortuna ita volen-'te, nobis acciderunt. Nonnihil etiam ipſa 'rerum nauticarum imperitia nos, qui tunc 'primum proelii navalis periculum fecimus,

μὴ ἐκπλεῖν ἔξω τῶν Ῥίων ἐς τὴν εὐρυχωρίαν, φοβούμενοι τὸ πρότερον πάθος· οἱ δὲ, μὴ ἐσπλεῖν ἐς τὰ στενὰ, νομίζοντες πρὸς ἐκείνων εἶναι τὴν ἐν ὀλίγῳ ναυμαχίαν. ἔπειτα ὁ Κνῆμος καὶ ὁ Βρασίδας, καὶ οἱ ἄλλοι τῶν Πελοποννησίων στρατηγοὶ, βουλόμενοι ἐν τάχει τὴν ναυμαχίαν ποιῆσαι, πρίν τι καὶ ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων ἐπιβοηθῆσαι, ξυνεκάλεσαν τοὺς στρατιώτας πρῶτον; καὶ ὁρῶντες αὐτῶν τοὺς πολλοὺς διὰ τὴν προτέραν ἧσσαν φοβουμένους, καὶ οὐ προθύμους ὄντας, παρεκελεύσαντο, καὶ ἔλεξαν τοιάδε.

πζ'. ‘Ἡ ΜΕΝ γενομένη ναυμαχία,
‘ ὦ ἄνδρες Πελοποννήσιοι, εἴτις ἄρα δι' αὐ-
‘ τὴν ὑμῶν φοβεῖται τὴν μέλλουσαν, οὐχὶ
‘ δικαίαν ἔχει τέκμαρσιν τὸ ἐκφοβῆσαι. τῇ
‘ τε γὰρ παρασκευῇ ἐνδεὴς ἐγένετο, ὥσπερ
‘ ἴστε, καὶ οὐχὶ ἐς ναυμαχίαν μᾶλλον ἢ ἐπὶ
‘ στρατείαν ἐπλέομεν. ξυνέβη δὲ καὶ τὰ ἀπὸ
‘ τῆς τύχης οὐκ ὀλίγα ἐναντιωθῆναι. καί
‘ που τὶ καὶ ἡ ἀπειρία πρῶτον ναυμαχοῦντας

‘ ἔσφηλεν. ὥςε ὐ κατὰ τὴν ἡμετέραν κά-
‘ κίαν τὸ ἡσσῆσθαι προσεγένετο. ὐδὲ δίκαι-
‘ ον, τῆς γνώμης τὸ μὴ κατὰ κράτος νικη-
‘ θὲν, ἔχον δέ τινα ἐν αὐτῷ ἀντιλογίαν,
‘ τῆς [γε] ξυμφορᾶς τῷ ἀποβάντι ἀμβλύ-
‘ νεσθαι· νομίσαι δὲ ταῖς μὲν τύχαις ἐν-
‘ δέχεσθαι σφάλλεσθαι τοὺς ἀνθρώπους,
‘ ταῖς δὲ γνώμαις τὐς αὐτὐς ἀεὶ ἀνδρείὐς
‘ ὀρθῶς εἶναι· καὶ μὴ ἀπειρίαν, τῦ ἀνδρείυ
‘ παρόντος, προβαλλομένὐς, εἰκότως ἂν ἔν
‘ τινι κακὐς γενέσθαι. ὑμῶν δὲ ὐδ᾽ ἡ ἀπει-
‘ ρία τοσῦτον λείπεται ὅσον τόλμη προέ-
‘ χετε· τῶνδε δὲ ἡ ἐπιςήμη, ἣν μάλιςα
‘ φοβεῖσθε, ἀνδρείαν μὲν ἔχυσα, καὶ μνή-
‘ μην ἕξει ἐν τῷ δεινῷ ἐπιτελεῖν ἃ ἔμα-
‘ θεν, ἄνευ δὲ εὐψυχίας οὐδεμία τέχ-
‘ νη πρὸς τοὺς κινδύνὐς ἰσχύει. φόβος γὰρ
‘ μνήμην ἐκπλήσσει, τέχνη δὲ ἄνευ ἀλ-
‘ κῆς οὐδὲν ὠφελεῖ. πρὸς μὲν οὖν τὸ ἐμ-
‘ πειρότερον αὐτῶν τὸ τολμηρότερον ἀν-
‘ τιτάξασθε· πρὸς δὲ τὸ διὰ τὴν ἧσσαν

'labefactavit. Itaque non propter nostram 'ignaviam accidit, ut superaremur. neque 'convenit animos, qui per vim superati non 'fuerint, et qui rationes aliquas habent; 'quas adversariis objiciant, calamitatis e-'ventu debilitari: sed existimare, usu veni-'re, ut rebus quidem fortuitis homines fal-'lantur; sed iidem, si animos fortes habe-'ant, semper stent erecti. neque *decet ipsos* 'imperitiam praetendentes, cum animi vir-'tus adsit, aliqua in re merito ignavos esse. 'Vos autem non tam propter imperitiam e-'stis inferiores, quam propter audaciam su-'periores. Horum vero scientia, quam maxi-'me formidatis, si cum fortitudine sit con-'juncta, memor etiam erit in periculis per-'agere ea, quae didicit: sed sine animi ge-'nerositate nulla ars adversus pericula va-'let. Metus enim memoriam excutit, ars 'vero sine fortitudine nihil prodest. Ergo 'majori illorum experientiae majorem au-'daciam opponite: timori vero, quo prop-'ter cladem acceptam perculsi estis, quod 'imparatos tunc vos offenderint, *opponite*.

' Vobis etiam insuper adest navium multi-' tudo, et *loci opportunitas*, quod praesenti-' bus gravis armaturae militibus navale ' proelium prope regionem vestram sitis ' commissuri. Plerumque vero victoria pe-' nes illos est, qui sunt et numero superio-' res, et melius instructi. Quamobrem nihil ' prorsus reperimus, cur merito simus of-' fensuri. Quinetiam quaecunque ante pec-' cavimus, nunc haec ipsa adjuncta discipli-' nam praebebunt. Fidenti igitur animo et ' gubernatores et nautae suum quique du-' cem sequamini, non deserentes locum, qui ' unicuique assignatus fuerit. Nos vero non ' deterius, quam superiores duces, *hostis* in-' vadendi commoditatem parabimus; neque ' cuiquam occasionem praebebimus, ut sit ' ignavus. Quod si quis voluerit, is debitis ' poenis afficietur: fortes autem proemiis ' virtute dignis ornabuntur.'

88. His igitur verbis duces Peloponnesiorum suis militibus animos addiderunt. Phormio vero, timens et ipse suorum mili-

‘ δεδιέναι, τὸ ἀπαράσκευοι τότε τυχεῖν.
‘ περιγίγνεται δὲ ὑμῖν πλῆθός τε νεῶν, καὶ
‘ πρὸς τῇ γῇ οἰκείᾳ οὔσῃ, ὁπλιτῶν παρόν-
‘ των, ναυμαχεῖν· τὰ δὲ πολλὰ, τῶν
‘ πλειόνων καὶ ἄμεινον παρεσκευασμένων τὸ
‘ κράτος ἐστίν. ὥστε οὐδὲ καθ’ ἓν εὑρίσκομεν
‘ εἰκότως ἂν ἡμᾶς σφαλλομένους· καὶ ὅσα
‘ ἡμάρτομεν πρότερον, νῦν αὐτὰ ταῦτα
‘ προσγενόμενα διδασκαλίαν παρέξει. θαρ-
‘ σοῦντες οὖν καὶ κυβερνῆται, καὶ ναῦται, τὸ
‘ καθ’ ἑαυτὸν ἕκαστος ἕπεσθε, χώραν μὴ
‘ λείποντες ᾗ ἂν τις προσταχθῇ. τῶν δὲ
‘ πρότερον ἡγεμόνων οὐ χεῖρον τὴν ἐπιχεί-
‘ ρησιν ἡμεῖς παρασκευάσομεν, καὶ οὐκ ἐνδώ-
‘ σομεν πρόφασιν οὐδενὶ κακῷ γενέσθαι· ἢν
‘ δέ τις ἄρα καὶ βουληθῇ, κολασθήσεται τῇ
‘ πρεπούσῃ ζημίᾳ· οἱ δὲ ἀγαθοὶ τιμήσονται
‘ τοῖς προσήκουσιν ἄθλοις τῆς ἀρετῆς.’

πη΄. Τοιαῦτα μὲν τοῖς Πελοποννησί-
οις οἱ ἄρχοντες παρεκελεύσαντο. ὁ δὲ Φορ-
μίων, δεδιὼς καὶ αὐτὸς τὴν τῶν στρατιωτῶν

ὀῤῥωδίαν, ϗ αἰσθόμενος ὅτι τὸ πλῆθος τῶν νεῶν καλὰ σφᾶς αὐτοὺς ξυνιςάμενοι ἐφοβοῦντο, ἐβούλετο ξυγκαλέσας θαρσῦναί τε, καὶ παραίνεσιν ἐν τῷ παρόντι ποιήσασθαι. πρότερον μὲν γὰρ ἀεὶ αὐτοῖς ἔλεγε, καὶ προπαρεσκεύαζε τὰς γνώμας, ὡς οὐδὲν αὐτοῖς πλῆθος νεῶν τοσοῦτον, ἢν ἐπιπλέῃ, ὅ,τι οὐχ ὑπομενετέον αὐτοῖς ἐςι. ϗ οἱ ςρατιῶται ἐκ πολλοῦ ἐν σφίσιν αὐτοῖς τὴν ἀξίωσιν ταύτην εἰλήφεσαν, μηδένα ὄχλον Αθηναῖοι ὄντες Πελοποννησίων νεῶν ὑποχωρεῖν. τότε δὲ πρὸς τὴν παροῦσαν ὄψιν ὁρῶν αὐτοὺς ἀθυμοῦντας, ἐβούλετο ὑπόμνησιν ποιήσασθαι τοῦ θαρσεῖν· ϗ ξυγκαλέσας τοὺς Αθηναίους, ἔλεξε τοιάδε.

πθ'. ‘ ‘ΟΡΩΝ ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες ςρατιῶται, πεφοβημένους τὸ πλῆθος τῶν ἐναντίων, ξυνεκάλεσα, οὐκ ἀξιῶν τὰ μὴ δεινὰ ἐν ὀῤῥωδίᾳ ἔχειν. οὗτοι γὰρ πρῶτον μὲν, διὰ τὸ προνενικῆσθαι, ϗ μηδὲ αὐτοὶ οἴεσθαι ὅμοιοι ἡμῖν εἶναι, τὸ πλῆθος τῶν

tam formidinem, et animadvertens eos, concilia seorsum habentes, classis hostilis multitudinem formidare; voluit illis convocatis animos addere, et in praesentia adhortari. Nam ante quidem illis semper dicebat, (ut illorum animos praepararet) nullum esse tantum navium numerum, cujus, si contra ipsos veniret, impetus ipsis non esset sustinendus. Et ipsi milites jampridem hanc opinionem animis conceperant, ut, quia Athenienses essent, cum nulla quantumvis ingenti Peloponnesiorum classe pugnam detrectarent. Tunc vero cernens ipsos, propter praesentiam hostis, qui erat in ipsorum conspectu, animo debilitatos, eos commonefacere voluit, ut fidentem animum haberent, illisque convocatis, hanc orationem habuit.

89. ‘ Cum vos animadvertam, viri milites, hostium multitudinem pertimescere, ‘ convocavi, quia non censeo vobis extimescenda esse, quae minime sunt horrenda. ‘ Hi enim primum quidem, quod a nobis ante victi fuerint, sibique sint conscii se nobis non esse pares, hunc navium numerum,

'nec aequalem compararunt. Deinde, quo 'potiſſimum freti contra *nos* tendunt, quaſi 'fortitudo ad ipſos *ſolos* pertineat; nullam 'aliam ob cauſam audaces ſunt, niſi ob pug- 'nae pedeſtris peritiam quam ſibi compara- 'runt, qua fit, ut pleraque bella feliciter 'gerant, et in rebus etiam nauticis ſe idem 'ſuo cum commodo facturos putent. Sed 'hoc merito nobis nunc magis aderit, ſi et 'illis in illo *altero genere major peritia ad- 'eſt*. Siquidem animi praeſtantia nequaquam 'excellunt. Quod autem utrique majorem 'alicujus rei peritiam habeamus, *ideo* ſu- 'mus audaciores. Praeterea Lacedaemonii, 'qui ſociis praeſunt, ſuae gloriae cauſa ple- 'roſque in hoc periculum invitos adducunt. 'Cum enim Marte minime dubio ſuperati 'fuerint, *profecto, niſi cogerentur*, novum 'navale proelium nunquam tentarent. Il- 'lorum igitur audaciam ne formidetis. Vos 'enim longe majorem atque certiorem ter- 'rorem illis incutitis, tum quia eos jam an- 'te viciſtis, tum etiam quia putant vos con- 'tra ſe non ſtaturos, niſi facinus aliquod 'maxime memorabile facile decreveritis.

‘ νεῶν, καὶ οὐκ ἀπὸ τοῦ ἴσου παρεσκευάσαντο·
‘ ἔπειτα, ᾧ μάλιστα πιστεύοντες προσέρχον-
‘ ται, ὡς προσῆκον σφίσιν ἀνδρείοις εἶναι,
‘ οὐ δι' ἄλλο τι θαρσοῦσιν ἢ διὰ τὴν ἐν τῷ
‘ πεζῷ ἐμπειρίαν, ταπλείω κατορθοῦντες,
‘ καὶ οἴονται σφίσι καὶ ἐν τῷ ναυτικῷ ποιή-
‘ σειν τὸ αὐτό. τὸ δ' ἐκ τοῦ δικαίου ἡμῖν
‘ μᾶλλον νῦν περιέσται, εἴπερ καὶ τούτοις ἐν
‘ ἐκείνῳ. ἐπεὶ εὐψυχία γε οὐδὲν προφέρου-
‘ σι· τῷ δὲ ἑκάτεροί τι ἐμπειρότεροι εἶ-
‘ ναι, θρασύτεροί ἐσμεν. Λακεδαιμόνιοί τε
‘ ἡγούμενοι τῶν ξυμμάχων, διὰ τὴν σφετέ-
‘ ραν δόξαν, ἄκοντας προσάγουσι τοὺς πολ-
‘ λοὺς ἐς τὸν κίνδυνον. ἐπεὶ οὐκ ἄν ποτε ἐνε-
‘ χείρησαν ἡσσηθέντες παραπολὺ, αὖθις
‘ ναυμαχεῖν. μὴ δὴ αὐτῶν τὴν τόλμαν
‘ δείσητε· πολὺ δὲ ὑμεῖς ἐκείνοις πλέω φό-
‘ βον παρέχετε καὶ πιστότερον, κατά τε τὸ
‘ προνενικηκέναι, καὶ ὅτι οὐκ ἂν ἡγοῦνται μὴ
‘ μέλλοντάς τι ἄξιον τοῦ παραπολὺ πρά-
‘ ξειν, ἀνθίστασθαι ὑμᾶς. ἀντίπαλοι μὲν

‘ γὰρ οἱ πλείους, ὥσπερ οὗτοι, τῇ δυνάμει
‘ τοπλέον πίσυνοι ἢ τῇ γνώμῃ ἐπέρχονται·
‘ οἱ δ᾽ ἐκ πολλῷ ὑποδεεστέρων, καὶ ἅμα οὐκ
‘ ἀναγκαζόμενοι, μέγα τὶ τῆς διανοίας τὸ
‘ βέβαιον ἔχοντες ἀντιτολμῶσιν. ἃ λογιζό-
‘ μενοι οὗτοι, τῷ οὐκ εἰκότι πλέον πεφόβηνν-
‘ ται ἡμᾶς ἢ τῇ κατὰ λόγον παρασκευῇ.
‘ πολλὰ δὲ καὶ στρατόπεδα ἤδη ἔπεσεν ὑπ᾽
‘ ἐλασσόνων τῇ ἀπειρίᾳ, ἔστι δὲ ἃ καὶ τῇ
‘ ἀτολμίᾳ· ὧν οὐδετέρου ἡμεῖς νῦν μετέχο-
‘ μεν. τὸν δὲ ἀγῶνα οὐκ ἐν τῷ κόλπῳ ἑκὼν
‘ εἶναι ποιήσομαι, οὐδὲ ἐσπλεύσομαι ἐς αὐ-
‘ τόν. ὁρῶ γὰρ ὅτι πρὸς πολλὰς ναῦς ἀ-
‘ νεπιστήμονας ὀλίγαις ναυσὶν ἐμπείρως καὶ
‘ ἄμεινον πλεούσαις ἡ στενοχωρία οὐ ξυμφέ-
‘ ρει. οὔτε γὰρ ἂν ἐπιπλεύσειέ τις ὡς χρὴ
‘ ἐς ἐμβολὴν, μὴ ἔχων τὴν πρόσοψιν τῶν
‘ πολεμίων ἐκ πολλοῦ, οὔτε ἂν ἀποχωρή-
‘ σειεν ἐν δέοντι, πιεζόμενος. διέκπλοι τε
‘ οὐκ εἰσὶν, οὐδὲ ἀναστροφαὶ, ἅπερ νεῶν ἀμει-
‘ νον πλεουσῶν ἔργα ἐστίν· ἀλλ᾽ ἀνάγκη ἂν

'Nam adversarii, qui numero sunt superio-
'res, ut isti, viribus magis quam consilio freti
'*hostem* invadunt. Qui vero sunt longe infe-
'riores, simul etiam qui non coguntur, mag-
'nam quandam animi fiduciam habentes,
'adversus *hostem ire* audent. Quae cum isti
'considerent, magis nos formidant ob non
'justum, quam ob justum *rerum bellicarum*
'apparatum. Multi autem exercitus *majo-*
'*res* a minoribus, propter imperitiam; non-
'nulli etiam propter ignaviam jam profli-
'gati fuerunt: a quo utroque *vitio* nos nunc
'alieni sumus. Proelium vero in sinu mea
'sponte non committam, nec in eum navi-
'gabo. Video enim angustias non conduce-
're paucis navibus, quae sub peritis guber-
'natoribus aguntur, et quae sunt agiliores,
'adversus multas naves, in quibus homines
'rerum nauticarum imperiti vehuntur. Nec
'enim quisquam hostem invaserit, ita ut
'rostro navis impressionem in eum faci-
'at, quemadmodum oportet, nisi e longin-
'quo eum in conspectu habeat; neque, si
'prematur, commode se subducere queat.
'neque per mediam classem percurrendi,

'aut recurrendi, facultas ulla datur, quae 'navium agiliorum sunt opera: sed pro na-'vali proelio pedestre fieri necesse fuerit. 'et hoc modo major navium numerus me-'liore conditione pugnat. Sed harum re-'rum curam ego pro virili provide geram. 'Vos vero apud naves vestrum quique or-'dinem servantes, imperata celeriter acci-'pite, praesertim cum hostium stationes non 'longe absint; et in ipso proelio militarem 'disciplinam, et silentium plurimi facite; '(haec enim cum multis aliis in rebus belli-'cis, tum vero praecipue in navalibus con-'ducunt;) hosque pro eo, ac res a vobis an-'te gestas decet, propulsate. Magnum au-'tem certamen vobis aut omnem classis spem 'Peloponnesiis eripere, aut propiorem ma-'ris *amittendi* metum Atheniensibus affer-'re. Illud etiam iterum vobis in memoriam 'revoco, permultos eorum a vobis supera-'tos fuisse. Virorum vero, qui *semel* victi 'fuerunt, animi eadem pericula *iterum* pari 'audacia subire non solent.'

90. Hujusmodi verbis et ipse Phormio suos est adhortatus. Peloponnesii vero, quo-

‘ εἴη τὴν ναυμαχίαν, πεζομαχίαν καθί-
‘ στασθαι. καὶ ἐν τούτῳ αἱ πλείους νῆες κρείσ-
‘ σους γίγνονται. τούτων μὲν οὖν ἐγὼ ἕξω
‘ τὴν πρόνοιαν κατὰ τὸ δυνατόν. ὑμεῖς δὲ,
‘ εὔτακτοι παρὰ ταῖς ναυσὶ μένοντες, τά
‘ τε παραγγελλόμενα ὀξέως δέχεσθε, ἄλ-
‘ λως τε καὶ δι' ὀλίγου τῆς ἐφορμήσεως οὔσης,
‘ καὶ ἐν τῷ ἔργῳ κόσμον καὶ σιγὴν περὶ πλεί-
‘ στου ἡγεῖσθε· (ὥστε τὰ πολλὰ τῶν πολε-
‘ μικῶν ξυμφέρει, καὶ ναυμαχίᾳ οὐχ ἥκι-
‘ στα) ἀμύνεσθέ τε τούσδε ἀξίως τῶν προ-
‘ ειργασμένων. ὁ δὲ ἀγὼν μέγας ὑμῖν, ἢ
‘ καταλῦσαι Πελοποννησίων τὴν ἐλπίδα
‘ τοῦ ναυτικοῦ, ἢ ἐγγυτέρω καταστῆσαι Α-
‘ θηναίοις τὸν φόβον περὶ τῆς θαλάσσης.
‘ ἀναμιμνήσκω δ' αὖ ὑμᾶς ὅτι νενικήκατε
‘ αὐτῶν τοὺς πολλούς· ἡσσημένων δὲ ἀν-
‘ δρῶν οὐκ ἐθέλουσιν αἱ γνῶμαι πρὸς τοὺς αὐ-
‘ τοὺς κινδύνους ὅμοιαι εἶναι.'

ϟʹ. Τοιαῦτα μὲν καὶ ὁ Φορμίων παρεκελεύσατο. οἱ δὲ Πελοποννήσιοι, ἐπειδὴ

αὐτοῖς οἱ Ἀθηναῖοι οὐκ ἐπέπλεον ἐς τὸν κόλπον καὶ τὰ στενὰ, βουλόμενοι ἄκοντας ἔσω προαγαγεῖν αὐτοὺς, ἀναγόμενοι ἅμα ἕω, ἔπλεον, ἐπὶ τεσσάρων ταξάμενοι τὰς ναῦς, ἐπὶ τὴν ἑαυτῶν γῆν ἔσω ἐπὶ τοῦ κόλπου, δεξιῷ κέρᾳ ἡγούμενοι, ὥσπερ καὶ ὥρμουν. ἐπὶ δ' αὐτῷ εἴκοσι ναῦς ἔταξαν τὰς ἄριστα πλεούσας, ὅπως εἰ ἄρα νομίσας ἐπὶ τὴν Ναύπακτον αὐτοὺς πλεῖν ὁ Φορμίων, καὶ αὐτὸς ἐπιβοηθῶν ταύτῃ παραπλέοι, μὴ διαφύγοιεν πλέοντα τὸν ἐπίπλουν σφῶν οἱ Ἀθηναῖοι ἔξω τοῦ ἑαυτῶν κέρως, ἀλλ' αὐται αἱ νῆες περικλείσειαν. ὁ δὲ (ὅπερ ἐκεῖνοι προσεδέχοντο) φοβηθεὶς περὶ τῷ χωρίῳ ἐρήμῳ ὄντι, ὡς ἑώρα ἀναγομένους αὐτοὺς, ἄκων καὶ κατὰ σπουδὴν ἐμβιβάσας, ἔπλει παρὰ τὴν γῆν· καὶ ὁ πεζὸς ἅμα τῶν Μεσσηνίων παρεβοήθει. ἰδόντες δὲ οἱ Πελοποννήσιοι κατὰ μίαν ἐπὶ κέρως παραπλέοντας, καὶ ἤδη ὄντας ἐντὸς τοῦ κόλπου τε καὶ πρὸς τῇ γῇ, (ὅπερ ἐβούλοντο μάλιστα) ἀπὸ ση-

niam Athenienses in sinu et *maris* angustiis contra ipsos non tendebant, cum eos invitos in sinum producere vellent, statim primo diluculo instructa classe in ordines, quorum singuli quaternas naves habebant, portu solventes, in suum agrum, intra *Crisaeum* sinum navigare coeperunt, dextro cornu procedente, sicut etiam in statione steterant. In hoc autem *cornu*, viginti naves maxima celeritate praeditas constituerunt, ut, si forte Phormio, ratus ipsos Naupactum versus tendere, ipse quoque hac iter faceret, opem laturus, Athenienses suarum navium impressionem extra suum cornu vitare non possent; sed hae ipsae naves *eos* intercluderent. Ille vero, (id, quod illi exspectabant) metuens oppido praesidiis nudato, postquam vidit eos navigantes, invitus, et festinanter militibus in naves impositis oram maritimam legere coepit. Simul etiam Messeniorum peditatus oram maritimam sequutus aderat, ut suis opem ferret. Peloponnesii vero, cum eos unico cornu longa navium serie, ita ut singulae singulas sequerentur, et jam intra sinum, et prope terram navigantes vidissent,

(id, quod maxime cupiebant) uno ſigno repente dato naves convertentes, proris adverſis in Athenienſes ferri coeperunt, quanta maxima celeritate quisque poterat, omnesque naves a ſe interceptum iri ſperabant. At illorum undecim quidem naves, quae praecedebant, Peloponneſiorum cornu et converſionem vitantes, in apertum mare fugerunt: ſed alias asſequuti ſunt, et fugientes ad terram compulerunt, et corruperunt. Et Athenienſium quotquot ex illis non enataverunt, interfecerunt. Nonnullas etiam naves, quas ex ſuis religaverant, inanes trahebant, et unam ipſarum cum ipſis viris jam ceperant. Nonnullas vero Meſſenii, ſubſidium ferentes, et cum ipſis armis in mare ingreſſi, conſcenderunt; et ex earum tabulatis pugnantes, hoſtibus, qui eas jam trahebant, eripuerunt.

91. Hac igitur parte Peloponneſii victores erant, et Atticas naves corruperunt. Sed viginti ipſorum naves, quae in dextro cornu collocatae fuerant, undecim Athenienſium naves perſequebantur, quae navium con-

μείου ἑνὸς ἄφνω ἐπιστρέψαντες τὰς ναῦς, μετωπηδὸν ἔπλεον, ὡς εἶχε τάχους ἕκαστος, ἐπὶ τοὺς Ἀθηναίους· καὶ ἤλπιζον πάσας τὰς ναῦς ἀπολήψεσθαι. τῶν δὲ, ἕνδεκα μέν τινες, αἵπερ ἡγοῦντο, ὑπεκφεύγουσι τὸ κέρας τῶν Πελοποννησίων, καὶ τὴν ἐπιστροφὴν ἐς τὴν εὐρυχωρίαν· τὰς δὲ ἄλλας ἐπικαταλαβόντες, ἐξέωσάν τε πρὸς τὴν γῆν ὑποφευγούσας, καὶ διέφθειραν. ἄνδρας τε τῶν Ἀθηναίων ἀπέκτειναν ὅσοι μὴ ἐξένευσαν αὐτῶν· καὶ τῶν νεῶν τινας ἀναδούμενοι εἷλκον κενὰς, μίαν δὲ αὐτοῖς ἀνδράσιν εἷλον ἤδη. τὰς δέ τινας οἱ Μεσσήνιοι παραβοηθήσαντες, καὶ ἐπεσβαίνοντες ξὺν τοῖς ὅπλοις ἐς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐπιβάντες, ἀπὸ τῶν καταστρωμάτων μαχόμενοι ἀφείλοντο ἑλκομένας ἤδη.

ϟα'. Ταύτῃ μὲν οὖν οἱ Πελοποννήσιοι ἐκράτουν τε καὶ ἔφθειραν τὰς Ἀττικὰς ναῦς. αἱ δὲ εἴκοσι νῆες αὐτῶν αἱ ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ κέρως ἐδίωκον τὰς ἕνδεκα ναῦς τῶν Ἀθηναί-

ων, αἵπερ ὑπεξέφυγον τὴν ἐπιστροφὴν ἐς τὴν εὐρυχωρίαν· καὶ φθάνουσιν αὐτοὺς, πλὴν μιᾶς νεὼς, προκαταφυγοῦσαι ἐς τὴν Ναύπακτον. καὶ ἴσχουσαι ἀντίπρωροι κατὰ τὸ Ἀπολλώνιον, παρεσκευάζοντο ἀμυνούμενοι, ἢν ἐς τὴν γῆν ἐπὶ σφᾶς ἐπιπλέωσιν. οἱ δὲ, παραγιγνόμενοι ὕστερον, ἐπαιώνιζόν τε ἅμα πλέοντες, ὡς νενικηκότες, καὶ τὴν μίαν ναῦν τῶν Ἀθηναίων τὴν ὑπόλοιπον ἐδίωκε Λευκαδία ναῦς μία πολὺ πρὸ τῶν ἄλλων. ἔτυχε δὲ ὁλκὰς ὁρμοῦσα μετέωρος, περὶ ἣν ἡ Ἀττικὴ ναῦς φθάσασα καὶ περιπλεύσασα, τῇ διωκούσῃ Λευκαδίᾳ ἐμβάλλει μέσῃ, καὶ καταδύει. τοῖς μὲν οὖν Πελοποννησίοις, γενομένου τούτου τοῦ ἀπροσδοκήτου τε καὶ παραλόγου, φόβος ἐμπίπτει· καὶ ἅμα ἀτάκτως διώκοντες, διὰ τὸ κρατεῖν, αἱ μέν τινες τῶν νεῶν καθεῖσαι τὰς κώπας, ἐπέστησαν τοῦ πλοῦ, ἀξύμφορον δρῶντες πρὸς τὴν ἐξ ὀλίγου ἀντεξόρμησιν, βουλόμενοι τὰς πλείους περιμεῖναι· αἱ δὲ καὶ ἐς βρα-

versionem vitantes in apertum mare fugerant. Et illae Naupactum fuga se recipientes, praeter unam, *omnes* hostem praevertunt: cumque ad Apollinis fanum appulissent, proris contra hostes versis sese ad vim propulsandam accingebant, si illi ad terram contra se venirent. Illi vero cum paulo post advenissent, inter navigandum paeana canebant, tanquam victores; et unam Atheniensium navem, quae reliqua erat, una Leucadia navis, quae caeteras longe antecedebat, insequebatur. Forte autem navis oneraria aliquantum procul a portu stabat ad anchoras, ad quam Attica navis, cum prior pervenisset, et circum eam se egisset, in mediam Leucadiam persequentem incurrit, eamque demergit. Cum autem haec res ex improviso et praeter omnem exspectationem accidisset, metus Peloponnesios invasit. Simul etiam, quia non servatis ordinibus *hostem* persequebantur, quod *jam* victores essent, nonnullae naves, dum illi plurium adventum exspectare volunt, demissis remis navigationis cursum inhibuerant, rem sibi inutilem facientes, propter incursionem, quam hostis ex brevi *spatio* in ipsas erat facturus. Non-

nullae etiam propter loci imperitiam in breviа impegerant.

92. Athenienses autem, cum haec fieri vidissent, audacia subiit, signoque simul omnibus dato et clamore sublato, in eos impressionem fecerunt. Illi vero, cum propter superiora peccata, tum etiam propter praesentem rerum omnium confusionem, paulisper quidem hostium impetum sustinuerunt; deinde vero terga dantes Panormum redierunt, unde solverant. Athenienses vero eos insequuti, ceperunt sex naves, quae maxime propinquae erant, et suas abstulerunt, quas illi ad terram corruptas tunc primum religaverant. Hostium autem alios quidem interfecerunt, alios vero, quorum exiguus erat numerus, vivos ceperunt. Timocrates vero Lacedaemonius, qui in Leucadia navi vehebatur, quae juxta onerariam est depressa, quum navis erat fracta, gladio se transegit, et in Naupactiorum portum est delatus. Athenienses autem reversi tropaeum *ibi* statuerunt, unde profecti vicerunt. Et cadavera, naviumque fractarum tabulas, quae ad ipsorum oram delatae fuerant, susceperunt; sua-

χέα, χωρίων ἀπειρίᾳ, ὤκειλαν.

ϞϚ'. Τοὺς δ' Ἀθηναίους ἰδόντας ταῦτα γιγνόμενα θάρσος τε ἔλαβε, καὶ ἀπὸ ἑνὸς κελεύσματος ἐμβοήσαντες, ἐπ' αὐτοὺς ὥρμησαν. οἱ δὲ, διὰ τὰ ὑπάρχοντα ἁμαρτήματα, καὶ τὴν παροῦσαν ἀταξίαν, ὀλίγον μὲν χρόνον ὑπέμειναν, ἔπειτα δὲ ἐτράποντο ἐς τὸν Πάνορμον, ὅθεν περ ἀνηγάγοντο. ἐπιδιώκοντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι τάς τε ἐγγὺς οὔσας μάλιστα ναῦς ἔλαβον ἕξ, καὶ τὰς ἑαυτῶν ἀφείλοντο, ἃς ἐκεῖνοι πρὸς τῇ γῇ διαφθείραντες, τοπρῶτον ἀνεδήσαντο· ἄνδρας τε τοὺς μὲν, ἀπέκτειναν, τινὰς δὲ καὶ ἐζώγρησαν. ἐπὶ δὲ τῆς Λευκαδίας νεὼς, ἣ περὶ τὴν ὁλκάδα κατέδυ, Τιμοκράτης ὁ Λακεδαιμόνιος πλέων, ὡς ἡ ναῦς διεφθείρετο, ἔσφαξεν ἑαυτὸν, καὶ ἐξέπεσεν ἐς τὸν Ναυπακτίων λιμένα. ἀναχωρήσαντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι τροπαῖον ἔστησαν, ὅθεν ἀναγόμενοι ἐκράτησαν· καὶ τοὺς νεκροὺς καὶ τὰ ναυάγια ὅσα πρὸς τῇ ἑαυτῶν ἦν, ἀνείλοντο, καὶ τοῖς ἐναντίοις

τὰ ἐκείνων ὑπόσπονδα ἀπέδοσαν. ἔστησαν δὲ καὶ οἱ Πελοποννήσιοι τροπαῖον, ὡς νενικηκότες, τῆς τροπῆς ἃς πρὸς τῇ γῇ ναῦς διέφθειραν· καὶ ἥνπερ ἔλαβον ναῦν, ἀνέθεσαν ἐπὶ τὸ Ῥίον τὸ Ἀχαϊκὸν παρὰ τὸ τροπαῖον. μετὰ δὲ ταῦτα, φοβούμενοι τὴν ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων βοήθειαν, ὑπὸ νύκτα ἐσέπλευσαν ἐς τὸν κόλπον τὸν Κρισαῖον καὶ Κόρινθον, πάντες πλὴν Λευκαδίων. καὶ οἱ ἐκ τῆς Κρήτης Ἀθηναῖοι ταῖς εἴκοσι ναυσὶν, αἷς ἔδει πρὸ τῆς ναυμαχίας τῷ Φορμίωνι παραγενέσθαι, οὐ πολλῷ ὕστερον τῆς ἀναχωρήσεως τῶν νεῶν ἀφικνοῦνται ἐς τὴν Ναύπακτον· καὶ τὸ θέρος ἐτελεύτα.

ϟγʹ. Πρὶν δὲ διαλῦσαι τὸ ἐς Κόρινθόν τε καὶ τὸν Κρισαῖον κόλπον ἀναχωρῆσαν ναυτικὸν, ὁ Κνῆμος καὶ ὁ Βρασίδας, καὶ οἱ ἄλλοι ἄρχοντες τῶν Πελοποννησίων, ἀρχομένου τοῦ χειμῶνος, ἐβούλοντο, διδαξάντων τῶν Μεγαρέων, ἀποπειράσαι τοῦ Πειραιῶς τοῦ λιμένος τῶν Ἀθηναίων. ἦν δὲ ἀ-

que hoſtibus, interpoſita fide publica, reddiderunt. Peloponneſii autem et ipſi tropaeum ſtatuerunt, tanquam victores, ob naves fugatas, quas ad terram corruperant; et navem, quam ceperant, in Achaico Rhio juxta tropaeum *Neptuno* conſecrarunt. Poſtea vero veriti, ne auxilia ab Athenienſibus miſſa ſupervenirent, noctu in Criſaeum, Corinthiumque ſinum, omnes praeter Leucadios vela fecerunt. Nec multo poſt navium diſceſſum, Athenienſes ex Creta venientes cum viginti navibus, quas ante pugnam Phormioni adeſſe oportuerat, Naupactum appulerunt. Atque haec aeſtas *ſic* exacta eſt.

93. Prius tamen quam claſſis dimitteretur, et Corinthum Criſaeumque ſinum repeteret, Cnemus, Braſidas, et caeteri Peloponneſiorum duces, ineunte hyeme, a Megarenſibus edocti, Piraeeum Athenienſium portum (nullo enim praeſidio cuſtodiebatur, nullisque catenis claudebatur, idque non ſine cauſa, quod *Athenienſes* claſſe longe ſuperiores eſſent) tentare voluerunt. Illis au-

tem placitum eſt, ut ſinguli nautae cum ſingulis remis, et ſingulis pulvinis, quos ſibi remigantibus ſubſternerent, et cum ſingulis ſcalmis, Corintho pedibus irent ad mare, quod Athenas ſpectat; atque illinc Megara quam celerrime profecti, deductis ex Niſaea, illorum navali, quadraginta navibus, quae illic erant, confeſtim in Piraeeum navigarent. Nec enim in eo ulla claſſis erat, quae pro portu in ſtatione manens excubias ageret, nec ulla prorſus erat ſuſpicio de hoſtium adventu, quaſi aliquando repente ſic infeſta claſſe *eo* venturi eſſent. Siquidem *Athenienſes exiſtimabant illos*, ne aperte quidem, per otium hoc auſuros, neque, ſi in animum induxiſſent, ſe non praeſenſuros. Poſtquam autem hoc ipſis placitum eſt, ſtatim etiam diſceſſerunt. cumque noctu *Megara* perveniſſent, et naves ex Niſaea deduxiſſent, in Piraeeum quidem non amplius navigarunt, quemadmodum in animo habebant, periculum formidantes; (quanquam quidam etiam ventus eos impediviſſe fertur;) ſed ad Salaminis promontorium, quod Megara ſpectat,

φύλακτος κ̀ ἄκλειςος, εἰκότως, διὰ τὸ ἐπικρατεῖν πολὺ τῷ ναυτικῷ. ἐδόκει δὲ, λαβόντα τῶν ναυτῶν ἕκαςον τὴν κώπην, κ̀ τὸ ὑπηρέσιον, κ̀ τὸν τροπωτῆρα, πεζῇ ἰέναι ἐκ Κορίνθȣ ἐπὶ τὴν πρὸς Αθήνας θάλασσαν· κ̀ ἀφικομένȣς κατὰ τάχος ἐς Μέγαρα, καθελκύσαντας ἐκ Νισαίας τȣ͂ νεωρίου αὐτῶν τεσσαράκοντα ναῦς, αἳ ἔτυχον αὐτόθι ȣ͂σαι, πλεῦσαι εὐθὺς ἐπὶ τὸν Πειραιᾶ. ȣ̓́τε γὰρ ναυτικὸν ἦν προφυλάσσον ἐν αὐτῷ ȣ̓δὲν, ȣ̓́τε προσδοκία ȣ̓δεμία μὴ ἄν ποτε οἱ πολέμιοι ἐξαπιναίως ȣ̔́τως ἐπιπλεύσειαν. ἐπεὶ ȣ̓δ᾽ ἀπὸ τȣ͂ προφανȣ͂ς τολμῆσαι ἂν καθ᾽ ἡσυχίαν, ȣ̓δὲ, εἰ διενοȣ͂ντο, μὴ οὐκ ἂν προαισθέσθαι. ὡς δὲ ἔδοξεν αὐτοῖς, καὶ ἐχώρȣν εὐθύς· καὶ ἀφικόμενοι νυκτὸς, καὶ καθελκύσαντες ἐκ τῆς Νισαίας τὰς ναῦς, ἔπλεον ἐπὶ μὲν τὸν Πειραιᾶ ȣ̓κέτι, ὥσπερ διενοȣ͂ντο, καταδείσαντες τὸν κίνδυνον (καί τις κ̀ ἄνεμος αὐτȣ̀ς λέγεται κωλῦσαι) ἐπὶ δὲ τῆς Σαλαμῖνος τὸ ἀκρωτήριον τὸ πρὸς

Μέγαρα ὁρῶν· (καὶ φρούριον ἐπ' αὐτοῦ ἦν, καὶ νεῶν τριῶν φυλακὴ, τοῦ μὴ ἐσπλεῖν Μεγαρεῦσι μηδ' ἐκπλεῖν μηδὲν) τῷ τε φρουρίῳ προσέβαλον, καὶ τὰς τριήρεις ἀφείλκυσαν κενάς· τήν τε ἄλλην Σαλαμῖνα ἀπροσδοκήτοις ἐπιπεσόντες ἐπόρθουν.

ϟδ. Ες δὲ τὰς Αθήνας φρυκτοί τε ἤροντο πολέμιοι, καὶ ἔκπληξις ἐγένετο οὐδεμιᾶς τῶν κατὰ τὸν πόλεμον ἐλάσσων. οἱ μὲν γὰρ ἐν τῷ ἄστει, ἐς τὸν Πειραιᾶ ᾤοντο τοὺς πολεμίους ἐσπεπλευκέναι ἤδη· οἱ δ' ἐν τῷ Πειραιεῖ, τήν τε τῶν Σαλαμινίων πόλιν ᾑρῆσθαι, καὶ παρὰ σφᾶς ὅσονοὺκ ἐσπλεῖν αὐτούς. ὅπερ ἄν, εἰ ἐβουλήθησαν μὴ κατοκνῆσαι, ῥᾳδίως ἂν ἐγένετο, καὶ οὐκ ἂν ἄνεμος ἐκώλυσε· βοηθήσαντες δὲ ἅμ' ἡμέρᾳ πανδημεὶ οἱ Αθηναῖοι ἐς τὸν Πειραιᾶ, ναῦς τε καθεῖλκον, καὶ ἐσβάντες κατὰ σπουδὴν καὶ πολλῷ θορύβῳ, ταῖς μὲν ναυσὶν ἐπὶ τὴν Σαλαμῖνα ἔπλεον, τῷ πεζῷ δὲ φυλακὰς τοῦ Πειραιῶς καθίσταντο,

(ibi autem erat propugnaculum, triumque navium praesidium, ne quid Megarensibus importaretur, neve quid illinc exportaretur.) Hoc autem propugnaculum illi adorti sunt, et triremes vacuas deduxerunt, et caeteram Salaminem, ex improviso aggressi, diripuerunt.

94. Sed ignes, quibus hostium adventus significabatur, *a Salaminiis* Athenas versus in aërem sunt sublati, unde tantus pavor *Atheniensium* animos invasit, ut in eo bello nullus major exstiterit. Nam qui in urbe erant, hostes in Piraeeum jam ingressos putabant. Qui vero in Piraeeo erant, et Salaminem jam captam, et hostes tantum non contra se venturos existimabant: quod profecto facile accidisset, si illi cunctari noluissent, neque ventus eos prohibuisset. Athenienses vero simul ac dies illuxit, cum frequentibus copiis ex omni ordine atque aetate collectis subsidio *Salaminiis* iverunt, navesque deduxerunt, easque festinanter et magno cum tumultu conscenderunt; et cum navibus quidem Salaminem petierunt, peditatum vero in Piraeeo reliquerunt, ut ei es-

ſet praeſidio. Peloponneſii vero, poſtquam eos ſubſidio venire ſenſerunt, magnam Salaminis partem excurſionibus populati, captis hominibus, praedaque, et tribus illis navibus, ex propugnaculo Budoro celeriter in Niſaeam ſe receperunt. nonnihil enim et ipſae naves, quae longo temporis intervallo in mare deductae fuerant, nec aquarum vim ferre poterant, eos tunc terrebant. cumque Megara perveniſſent, Corinthum itinere pedeſtri redierunt. Athenienſes vero, cum eos ad Salaminem non amplius nacti fuiſſent, et ipſi *domum* diſceſſerunt. atque ab eo tempore Piraeeum jam accuratius in poſterum cuſtodire coeperunt, cum portuum clauſtris, tum etiam aliis accuratae cuſtodiae generibus.

95. Per idem tempus ſub hujus hyemis initium, Sitalces Odryſes, Terae *filius*, Thracum Rex, expeditionem fecit adverſus Perdiccam, Alexandri *filium*, Macedonum Regem, et Chalcidenſes, qui ſunt in Thracia, ob duo promiſſa, quorum alterum quidem repoſcere, alterum vero ipſe perſolve-

οἱ δὲ Πελοποννήσιοι ὡς ᾔσθοντο τὴν βοήθειαν, καταδραμόντες τῆς Σαλαμῖνος τὰ πολλὰ, καὶ ἀνθρώπους καὶ λείαν λαβόντες, καὶ τὰς τρεῖς ναῦς ἐκ τοῦ Βουδόρου τοῦ φρουρίου, κατὰ τάχος ἐπὶ τῆς Νισαίας ἔπλεον. ἔστι γὰρ ὅτε καὶ αἱ νῆες αὐτοὺς διὰ χρόνου καθελκυσθεῖσαι, καὶ οὐδὲν στέγουσαι, ἐφόβουν. ἀφικόμενοι δὲ ἐς τὰ Μέγαρα, πάλιν ἐπὶ τῆς Κορίνθου ἀπεχώρησαν πεζοί. οἱ δ' Ἀθηναῖοι, οὐκέτι καταλαβόντες πρὸς τῇ Σαλαμῖνι, ἀπέπλευσαν καὶ αὐτοί. καὶ μετὰ τοῦτο φυλακὴν ἤδη τοῦ Πειραιῶς μᾶλλον τολοιπὸν ἐποιοῦντο, λιμένων τε κλείσει, καὶ τῇ ἄλλῃ ἐπιμελείᾳ.

ϟέ. Ὑπὸ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους, τοῦ χειμῶνος τούτου ἀρχομένου, Σιτάλκης ὁ Τήρεω Ὀδρύσης, Θρακῶν βασιλεὺς, ἐστράτευσεν ἐπὶ Περδίκκαν τὸν Ἀλεξάνδρου, Μακεδονίας βασιλέα, καὶ ἐπὶ Χαλκιδέας τοὺς ἐπὶ Θράκης· διὰ δύο ὑποσχέσεις, τὴν μὲν βουλόμενος ἀναπρᾶξαι, τὴν δὲ αὐτὸς ἀπο-

δῦναι. ὅ,τε γὰρ Περδίκκας, αὐτῷ ὑποχόμενος εἰ Ἀθηναίοις τε διαλλάξειεν ἑαυτὸν κατ' ἀρχὰς τῷ πολέμῳ πιεζόμενον, καὶ Φίλιππον τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ πολέμιον ὄντα μὴ καταγάγοι ἐπὶ βασιλείᾳ, ἃ ὑπεδέξατο οὐκ ἐπετέλει· τοῖς τε Ἀθηναίοις αὐτὸς ὡμολογήκει, ὅτε τὴν ξυμμαχίαν ἐποιεῖτο, τὸν ἐπὶ Θρᾴκης Χαλκιδικὸν πόλεμον καταλύσειν. ἀμφοτέρων οὖν ἕνεκα τὴν ἔφοδον ἐποιεῖτο, καὶ τόν τε Φιλίππου υἱὸν Ἀμύνταν ὡς ἐπὶ βασιλείᾳ τῶν Μακεδόνων ἦγε, καὶ τῶν Ἀθηναίων πρέσβεις, οἳ ἔτυχον παρόντες τούτων ἕνεκα, καὶ ἡγεμόνα Ἅγνωνα· ἔδει γὰρ καὶ τοὺς Ἀθηναίους ναυσί τε καὶ στρατιᾷ ὡς πλείστῃ ἐπὶ τοὺς Χαλκιδέας παραγενέσθαι.

ϞϚ´. Ἀνίστησιν οὖν, ἐκ τῶν Ὀδρυσῶν ὁρμώμενος, πρῶτον μὲν τοὺς ἐντὸς τοῦ Αἵμου τε ὄρους καὶ τῆς Ῥοδόπης Θρᾷκας, ὅσων ἦρχε μέχρι θαλάσσης τῆς ἐς τὸν Εὔξεινόν τε πόντον καὶ τὸν Ἑλλήσποντον· ἔπειτα

re volebat. Nam Perdiccas, cum ei *nescio quae* promisisset, si se Atheniensibus reconciliasset, a quibus initio bello premebatur, nec Philippum fratrem suum, eundemque hostem, in regnum restituisset, tamen quae promiserat non praestabat. Et ipse *Sitalces* Atheniensibus promiserat, cum societatem *cum ipsis* iniit, se bello Chalcidensi finem impositurum. Utraque igitur de causa *Sitalces Perdiccae* bellum inferebat, et Amyntam Philippi filium in regnum Macedonum ducebat, et *cum eo* Legatos Atheniensium, qui hujus rei causa tunc aderant, et Agnonem ducem. Oportebat enim Athenienses quoque cum navibus, et quam maximo exercitu adversus Chalcidenses praesto esse.

96. Ab Odrysis igitur initio ducto, primum quidem ex suis sedibus evocat Thraces, qui intra montem Aemum, et Rhodopen habitabant, quibus usque ad Pontum Euxinum, et Hellespontum imperabat: deinde vero Getas, qui superato Aemo monte in ulterioribus partibus habitabant, et

quotquot alii populi cis Iſtrum fluvium ad Pontum Euxinum magis vergentes incolebant. Getae autem, et qui regionem illam accolunt, Scythis ſunt finitimi, et cultu ſimiles, omnesque ſagittarii equeſtres. Praeterea Thracum montanorum, qui ſuis legibus vivunt, et enſiferi ſunt, qui Dii vocantur, permultos evocavit, quorum maxima pars Rhodopen incolit. atque alios quidem mercede induxit, alii vero voluntarii erant, qui *Sitalcen* ultro ſequebantur. Evocavit etiam Agrianas, et Leaeos, et caeteras gentes Paeonicas, quibus imperabat. atque hi *Agrianes totius* imperii erant ultimi, usque ad Graaeos, et Leaeos Paeonas, et Strymonem fluvium, qui ex Scomio monte per Graaeos, et Leaeos fluit. ubi erat terminus imperii ab ea parte, quae ſpectat Paeonas; qui jam ſunt ſui juris. at ab ea parte, quae Triballos ſpectat, qui et ipſi ſunt ſui juris, ſunt Treres, et Tilataei, qui terminant *imperium.* Hi autem ad ſeptentrionales Scomii montis partes habitant, et a Solis occidentis partibus pertingunt usque ad Oſcium

τοὺς ὑπερβάντι Αἷμον Γέτας, καὶ ὅσα ἄλλα μέρη ἐντὸς τοῦ Ἴστρου ποταμοῦ πρὸς θάλασσαν μᾶλλον τὴν τοῦ Εὐξείνου πόντου κατῴκηντο. εἰσὶ δ' οἱ Γέται, καὶ οἱ ταύτῃ, ὅμοροί τε τοῖς Σκύθαις καὶ ὁμόσκευοι, πάντες ἱπποτοξόται. παρεκάλει δὲ καὶ τῶν ὀρεινῶν Θρᾳκῶν πολλοὺς τῶν αὐτονόμων, καὶ μαχαιροφόρων, οἳ Δῖοι καλοῦνται, τὴν Ῥοδόπην οἱ πλεῖστοι οἰκοῦντες. καὶ τοὺς μὲν μισθῷ ἔπειθεν, οἱ δ' ἐθελονταὶ ξυνηκολούθουν. ἀνίστη δὲ καὶ Ἀγριᾶνας, καὶ Λεαίους, καὶ ἄλλα ὅσα ἔθνη Παιονικὰ, ὧν ἦρχε. καὶ ἔσχατοι τῆς ἀρχῆς οὗτοι ἦσαν, μέχρι Γρααίων καὶ Λεαίων Παιόνων, καὶ τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ, ὃς ἐκ τοῦ Σκομίου ὄρους διὰ Γρααίων καὶ Λεαίων ῥεῖ· οὗ ὡρίζετο ἡ ἀρχὴ τὰ πρὸς Παίονας αὐτονόμους ἤδη. τὰ δὲ πρὸς Τριβαλλοὺς, καὶ τούτους αὐτονόμους, Τρῆρες ὥριζον, καὶ Τιλαταῖοι. οἰκοῦσι δ' οὗτοι πρὸς βορέαν τοῦ Σκομίου ὄρους, καὶ παρήκουσι πρὸς ἡλίου δύσιν μέχρι τοῦ Ὀσκίου ποταμοῦ. ῥεῖ δ' οὗτος ἐκ τοῦ

ὄρους ὅθενπερ καὶ ὁ Νέστος καὶ ὁ Ἕβρος. ἔστι δὲ ἔρημον τὸ ὄρος καὶ μέγα, ἐχόμενον τῆς Ῥοδόπης.

ϟζ΄. Ἐγένετο δὲ ἡ ἀρχὴ ἡ Ὀδρυσῶν, μέγεθος, ἐπὶ μὲν θάλασσαν καθήκουσα, ἀπὸ Ἀβδήρων πόλεως ἐς τὸν Εὔξεινον πόντον, τὸν μέχρι Ἴστρου ποταμοῦ. αὕτη περίπλους ἐστὶν ἡ γῆ ταξυντομώτατα, ἢν αἰεὶ κατὰ πρύμναν ἵστηται τὸ πνεῦμα νηὶ στρογγύλῃ, τεσσάρων ἡμερῶν, καὶ ἴσων νυκτῶν. ὁδῷ δὲ ταξυντομώτατα ἐξ Ἀβδήρων ἐς Ἴστρον ἀνὴρ εὔζωνος ἑνδεκαταῖος τελεῖ. τὰ μὲν πρὸς θάλασσαν τοσαύτη ἦν. ἐς ἤπειρον δὲ, ἀπὸ Βυζαντίου ἐς Λαιαίους, καὶ ἐπὶ τὸν Στρυμόνα (ταύτῃ γὰρ διὰ πλείστου ἀπὸ θαλάσσης ἄνω) ἐγίγνετο ἡμερῶν ἀνδρὶ εὐζώνῳ τριῶν καὶ δέκα ἀνύσαι. φόρος τε ἐκ πάσης τῆς βαρβάρου καὶ τῶν Ἑλληνίδων πόλεων ὅσον προσῆξαν ἐπὶ Σεύθου, (ὃς ὕστερον Σιτάλκου βασιλεύσας, πλεῖστον δὴ ἐποίησε) τετρακοσίων ταλάντων ἀργυρίου μάλιστα δύ-

flumen. hoc autem fluit ex eodem monte, ex quo Nestus et Ebrus. hic autem mons est et desertus et magnus, et Rhodopae junctus.

97. Fuit autem Odrysarum imperium magnitudine, ad mare quidem pertingens, ab urbe Abderis ad Pontum Euxinum, ad eam usque partem, qua Ister fluvius in ipsum influit. Haec ora, qua cursus compendiosissimus datur, navi rotunda potest ambiri, si ventus a puppi semper spiret, quatuor dierum et totidem noctium spatio. Itinere vero terrestri, qua compendiosissimum est iter, ab Abderis ad Istrum vir expeditus intra undecim dies pervenire potest. atque ejus quidem longitudo mare versus haec erat. Per loca vero mediterranea, a Byzantio ad Leaeos, et ad Strymonem (hinc enim longissimus est a mari tractus in loca mediterranea) viator expeditus intra tredecim dies iter conficere potest. Tributum quoque, quod colligebatur ex toto barbarorum agro, et ex Graecis civitatibus Seuthe regnante, (qui post Sitalcem regno potitus id maxime auxit) omni auri et argenti pretio ad aestimationem pecuniarum revocato, quadringenta ferme talenta valebat. nec his pauciora au-

ri et argenti munera *ipsi* offerebantur. Praeterea vero et opera textilia et laevia, aliaque supellex *ei offerebatur.* neque vero ipsi soli: sed et aliis Odrysarum viris, qui apud ipsum autoritate pollebant, ac nobiles erant, *hujusmodi munera dabantur.* Legem enim longe aliam condiderunt, quam quae est apud Persas, et quae apud alios quoque Thraces moribus est recepta; ut videlicet potius accipiant, quam dent. Et turpius erat, si quis rogatus non dedisset, quam si quis non impetrasset id, quod petiisset. Veruntamen hac lege diutius sunt usi, propter potentiam, qua valebant. Nihil enim a quoquam *apud Regem, ejusque nobilitatem,* sine muneribus transigi poterat. Itaque regnum illud ad magnam potentiam pervenit. nam omnium, quae sunt in Europa intra sinum Ionium et Pontum Euxinum, maximum fuit proventu pecuniarum, et caeterarum rerum copia, quae homines beatiores facit: sed certandi viribus, et copiarum numero, Scytharum potentia longe fuit inferius. Nam huic *Scytharum potentiae* non modo gentes, quae sunt in Europa, aequari nequeunt; verum etiam earum, quae in Asia sunt, nulla,

ναμις· ἃ χρυσὸς καὶ ἄργυρος εἴη. καὶ δῶρα οὐκ ἐλάσσω τούτων χρυσοῦ τε καὶ ἀργύρου προσεφέρετο· χωρὶς δὲ, ὅσα ὑφαντά τε καὶ λεῖα, καὶ ἡ ἄλλη κατασκευή· καὶ οὐ μόνον, αὐτῷ ἀλλὰ καὶ τοῖς παραδυναστεύουσί τε καὶ γενναίοις Ὀδρυσῶν. κατεστήσαντο γὰρ τοὐναντίον τῆς [τῶν] Περσῶν βασιλείας τὸν νόμον, ὄντα μὲν καὶ τοῖς ἄλλοις Θραξὶ, λαμβάνειν μᾶλλον ἢ διδόναι. καὶ αἴσχιον ἦν, αἰτηθέντα μὴ δοῦναι, ἢ αἰτήσαντα μὴ τυχεῖν. ὅμως δὲ κατὰ τὸ δύνασθαι, ἐπιπλέον αὐτῷ ἐχρήσαντο. οὐ γὰρ ἦν πρᾶξαι οὐδὲν μὴ διδόντα δῶρα. ὥστε ἐπὶ μέγα ἡ βασιλεία ἦλθεν ἰσχύος. τῶν γὰρ ἐν τῇ Εὐρώπῃ ὅσαι μεταξὺ τοῦ Ἰονίου κόλπου καὶ τοῦ Εὐξείνου πόντου, μεγίστη ἐγένετο χρημάτων προσόδῳ καὶ τῇ ἄλλῃ εὐδαιμονίᾳ· ἰσχύϊ δὲ μάχης, καὶ στρατοῦ πλήθει, πολὺ δευτέρα μετὰ τὴν Σκυθῶν. ταύτῃ δὲ ἀδύνατα ἐξισοῦσθαι οὐχ ὅτι τὰ ἐν τῇ Εὐρώπῃ, ἀλλ' οὐδ' ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἔθνος ἓν πρὸς ἓν οὐκ ἔστιν ὅ,τι δυνα-

τὸν Σκύθαις ὁμογνωμονοῦσι πᾶσιν ἀντιςῆναι. ἐ μὴν ἐδ' ἐς τὴν ἄλλην εὐϐελίαν καὶ ξύνεσιν περὶ τῶν παρόντων ἐς τὸν βίον ἄλλοις ὁμοιοῦνται.

Ϟη΄. Σιτάλκης μὲν ἦν χώρας τοσαύτης βασιλεύων, παρεσκευάζετο τὸν ςρατόν· ϗ ἐπειδὴ αὐτῷ ἕτοιμα ἦν, ἄρας ἐπορεύετο ἐπὶ τὴν Μακεδονίαν, πρῶτον μὲν διὰ τῆς αὐτῦ ἀρχῆς, ἔπειτα διὰ Κερκίνης, ἐρήμυ ὄρυς, ὅ ἐςι μεθόριον Σίντων ϗ Παιόνων, ἐπορεύετο δὲ δι' αὐτῦ τῇ ὁδῷ ἣν πρότερον αὐτὸς ἐποιήσατο, τεμὼν τὴν ὕλην, ὅτε ἐπὶ Παίονας ἐςράτευσε. τὸ δὲ ὄρος ἐξ Ὀδρυσῶν διϊόντες, ἐν δεξιᾷ μὲν εἶχον Παίονας, ἐν ἀριςερᾷ δὲ Σίντυς ϗ Μαίδυς. διελθόντες δὲ αὐτὸ, ἀφίκοντο ἐς Δόϐηρον τὴν Παιονικήν. πορευομένῳ δὲ αὐτῷ ἀπεγίγνετο μὲν οὐδὲν τοῦ ςρατοῦ, εἰ μή τι νόσῳ· προσεγίγνετο δέ. πολλοὶ γὰρ τῶν αὐτονόμων Θρακῶν ἀπαράκλητοι ἐφ' ἁρπαγὴν ἠκολέθυν. ὥςε τὸ πᾶν πλῆθος λέγεται ἐκ

gente genti opposita, Scythis universis, si concordes inter se fuerint, resistere valet. Quinetiam ne in alia quidem solertia, et prudentia, quae in rebus ad praesentem vitam necessariis requiritur, caeteris nationibus sunt similes.

98. Sitalces igitur, cum tantae regionis regnum obtineret, exercitum parabat. Postquam autem *res omnes ad expeditionem necessariae jam* ipsi paratae fuerunt, *copiis inde* motis, in Macedoniam ivit; primum quidem per suum regnum, deinde vero per Cercinen, montem desertum, qui inter Sintos et Paeonas est medius. Iter autem per eum faciebat via, quam ipse succisa materia prius fecerat, quum bellum Paeonibus intulit. Hunc autem montem ex Odrysis pertranseuntes, ad dextram quidem habebant Paeonas; ad sinistram vero, Sintos, et Maedos. Quem cum pertransissent, ad Doberum Paeonicam *urbem* pervenerunt. Ei autem iter facienti nulla quidem exercitus pars decessit, nisi si qua morbo correpta periit: sed accedebat. Multi enim ex illis Thracibus, qui suis legibus vivebant, ad praedam ultro

ſequebantur. Quare tota multitudo non minor centum quinquaginta millibus exſtitiſſe fertur. Atque hujus quidem major pars erat pedeſtris, tertia vero ferme pars erat equeſtris, maximam vero hujus equitatus partem ipſi Odryſae, et poſt eos Getae praebuerunt. Machaerophori vero, qui ſuis legibus vivebant, et ex Rhodope deſcenderant, erant totius peditatus bellicoſiſſimi. Caetera vero turba, ex variis et diverſis gentibus permixta, multitudine maxime formidabilis, ſequebatur.

99. Doberum igitur omnes convenerunt, et ſe pararunt ad irruptionem faciendam ex ſuperiore in inferiorem Macedoniam, quae Perdiccae imperio parebat. Nam inter Macedonas ſunt et Lynceſtae, et Helimiotae, et aliae gentes in locis mediterraneis, quae illis quidem ſunt ſociae et ſubjectae: ſed tamen regna ſingulae ſeparatim habent. Illam vero Macedoniam, quae nunc eſt maritima, Alexander Perdiccae pater, et Temenidae ejus majores, olim ex urbe Argis oriundi, primi poſſederunt, et *in ea* regnarunt, ubi prius proelio ſuperatos expuliſſent ex Pie-

ἔλασσον πεντεκαίδεκα μυριάδων γενέσθαι. καὶ τούτου τὸ μὲν πλέον πεζὸν ἦν· τριτημόριον δὲ μάλιστα, ἱππικόν. τοῦ δ' ἱππικοῦ τὸ πλεῖστον αὐτοὶ Ὀδρύσαι παρείχοντο, καὶ μετ' αὐτοὺς Γέται. τοῦ δὲ πεζοῦ, οἱ μαχαιροφόροι μαχιμώτατοι μὲν ἦσαν, οἱ ἐκ τῆς Ῥοδόπης αὐτόνομοι καταβάντες· ὁ δὲ ἄλλος ὅμιλος, ξύμμικτος, πλήθει φοβερώτατος ἠκολούθει.

ϟθʹ. Ξυνηθροίζοντο οὖν ἐν τῇ Δοβήρῳ καὶ παρεσκευάζοντο ὅπως κατὰ κορυφὴν ἐσβαλοῦσιν ἐς τὴν κάτω Μακεδονίαν, ἧς ὁ Περδίκκας ἦρχε. τῶν γὰρ Μακεδόνων εἰσὶ καὶ Λυγκησταὶ, καὶ Ἐλειμιῶται, καὶ ἄλλα ἔθνη ἐπάνωθεν, ἃ ξύμμαχα μέν ἐστι τούτοις καὶ ὑπήκοα, βασιλείας δ' ἔχει καθ' αὑτά. τὴν δὲ περὶ θάλασσαν νῦν Μακεδονίαν Ἀλέξανδρος ὁ Περδίκκου πατὴρ, καὶ οἱ πρόγονοι αὐτοῦ Τημενίδαι, τοαρχαῖον ὄντες ἐξ Ἄργους, πρῶτοι ἐκτήσαντο, καὶ ἐβασίλευσαν, ἀναστήσαντες μάχῃ ἐκ μὲν Πι-

ερίας Πίερας (οἳ ὕστερον ὑπὸ τὸ Πάγγαιον πέραν Στρυμόνος ᾤκησαν Φάγρητα, καὶ ἄλλα χωρία· καὶ ἔτι καὶ νῦν Πιερικὸς κόλπος καλεῖται ἡ ὑπὸ τῷ Παγγαίῳ πρὸς θάλασσαν γῆ) ἐκ δὲ τῆς Βοττίας καλουμένης, Βοττιαίους, οἳ νῦν ὅμοροι Χαλκιδέων οἰκοῦσι· τῆς δὲ Παιονίας παρὰ τὸν Ἀξιον ποταμὸν, στενήν τινα καθήκουσαν ἄνωθεν μέχρι Πέλλης καὶ θαλάσσης ἐκτήσαντο. καὶ πέραν Ἀξίου, μέχρι Στρυμόνος, τὴν Μυγδονίαν καλουμένην, Ἠδῶνας ἐξελάσαντες, νέμονται. ἀνέστησαν δὲ καὶ ἐκ τῆς νῦν Εορδίας καλουμένης Εόρδους. (ὧν οἱ μὲν πολλοὶ διεφθάρησαν, βραχὺ δέ τι αὐτῶν περὶ Φύσκαν κατῴκηται) καὶ ἐξ Ἀλμωπίας, Ἀλμῶπας. ἐκράτησαν δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἐθνῶν οἱ Μακεδόνες οὗτοι, ἃ καὶ νῦν [ἔτι] ἔχουσι, τόν τε Ἀνθεμοῦντα καὶ Γρηστωνίαν καὶ Βισαλτίαν, καὶ Μακεδόνων αὐτῶν πολλήν. τὸ δὲ ξύμπαν, Μακεδονία καλεῖται, καὶ Περδίκκας Ἀλεξάνδρου, βασιλεὺς

ria quidem, Pieres, (qui poſtea ſub Pangaeo trans Strymonem incoluerunt Phagretem, et alia oppida. Unde vel ad hoc usque tempus regio, quae ſub Pangaeo jacens ad mare vergit, ſinus Piericus appellatur) ex ea vero, quae Bottia vocatur, Bottiaeos, qui nunc agrum Chalcidenſibus finitimum incolunt. Quinetiam anguſtam quandam Paeoniae regionem juxta Axium fluvium, a locis montanis ad Pellam usque et mare pertingentem poſſederunt. et trans Axium, ad Strymonem usque, eam, quae Mygdonia nominatur, ejectis Edonis, poſſident. Ex illa etiam, quae nunc Eordia vocatur, ejecerunt Eordos, (quorum plerique perierunt: ſed exigua quaedam ipſorum pars circa Phyſcam habitat) et ex Almopia, Almopas. Hi Macedones, *qui maritimam oram incolunt*, alias etiam gentes in ſuam poteſtatem redegerunt, quas nunc etiam in ſua poteſtate habent, Anthemuntem, Greſtoniam, Biſaltiam, magnamque *ſuperioris Macedoniae* partem, quae ad ipſos Macedonas pertinebat, *qui loca mediterranea incolebant*. Haec autem univerſa, Macedonia vocantur, et Perdiccas Alexandri

filius horum erat Rex, quo tempore Sitalces *ipsi* bellum intulit.

100. Atque hi quidem Macedones, cum ingens exercitus illos invasisset, quod ei resistere non possent, se receperunt in loca natura situque munita, et in munitiones manu factas, quae in eo agro erant. Harum autem non magnus erat numerus. Sed postea Archelaus Perdiccae filius, regno potitus, eas, quae nunc in ea regione exstant, aedificavit, et vias rectas secuit, et cum alia digessit, tum etiam rem militarem equis, armis, et reliquo belli apparatu, longe melius quam caeteri omnes octo Reges, qui eum antecesserant. Exercitus vero Thracum Dobero profectus, primum quidem irrupit in regnum, quod Philippi prius erat, et Idomenen quidem per vim cepit, Gortyniam vero, et Atalantam, et alia quaedam oppida in deditionem ac fidem recepit, quae se ipsi adjunxerunt ob amicitiam Amyntae, qui erat Philippi filius, et qui *tunc ibi* aderat. Europum autem oppugnarunt: sed expugnare non potuerunt. Deinde vero et in reliquam

αὐτῶν ἦν, ὅτε Σιτάλκης ἐπῄει.

ρ'. Καὶ οἱ μὲν Μακεδόνες οὗτοι, ἐπιόντος πολλοῦ ϛρατοῦ ἀδύνατοι ὄντες ἀμύνεσθαι, ἔς τε τὰ καρτερὰ ϗ τὰ τείχη ὅσα ἦν ἐν τῇ χώρᾳ, ἐσεκομίσθησαν. ἦν δὲ οὐ πολλά· ἀλλὰ ὕϛερον Αρχέλαος ὁ Περδίκκȣ υἱὸς, βασιλεὺς γενόμενος, τὰ νῦν ὄντα ἐν τῇ χώρᾳ ᾠκοδόμησε, ϗ ὁδȣ̀ς εὐθείας ἔτεμε, ϗ τἄλλα διεκόσμησε τά τε κατὰ τὸν πόλεμον ἵπποις ϗ ὅπλοις, ϗ τῇ ἄλλῃ παρασκευῇ κρείσσονι, ἢ ξύμπαντες οἱ ἄλλοι βασιλεῖς ὀκτὼ οἱ πρὸ αὐτοῦ γενόμενοι. ὁ δὲ ϛρατὸς τῶν Θρακῶν ἐκ τῆς Δοϐήρȣ ἐσέϐαλε πρῶτον μὲν ἐς τὴν Φιλίππȣ πρότερον οὖσαν ἀρχὴν, ϗ εἷλεν Εἰδομένην μὲν κατὰ κράτος, Γορτυνίαν δὲ, ϗ Αταλάντην, ϗ ἄλλα ἄτ\α χωρία, ὁμολογίᾳ, διὰ τὴν Αμύντȣ Φιλίαν προσχωρȣ̃ντα, τοῦ Φιλίππȣ υἱέος παρόντος. Εὔρωπὸν δὲ ἐπολιόρκησαν μὲν, ἑλεῖν δὲ οὐκ ἠδύναντο. ἔπειτα δὲ ϗ ἐς τὴν ἄλλην Μα-

κεδονίαν πρὺχώρει τὴν ἐν ἀριστερᾷ Πέλλης ϗ Κύῤῥυ. ἔσω δὲ τούτων ἐς τὴν Βοτλιαίαν καὶ Πιερίαν οὐκ ἀφίκοντο, ἀλλὰ τήν τε Μυγδονίαν ϗ Γρηστωνίαν ϗ Ανθεμῦντα ἐδήυν. οἱ δὲ Μακεδόνες πεζῷ μὲν οὐδὲ διενοῦντο ἀμύνεσθαι, ἵππυς δὲ προσμεταπεμψάμενοι ἀπὸ τῶν ἄνω ξυμμάχων, ὅπη δοκοῖ ὀλίγοι πρὸς πολλὺς ἐσέβαλλον ἐς τὸ στράτευμα τῶν Θρακῶν. ϗ ᾗ μὲν προσπέσοιεν, ὐδεὶς ὑπέμενεν ἄνδρας ἱππέας τε ἀγαθὺς ϗ τεθωρακισμένυς· ὑπὸ δὲ πλήθους περικλειόμενοι, αὐτοὺς πολλαπλασίῳ τῷ ὁμίλῳ ἐς κίνδυνον καθίσασαν. ὥστε τέλος ἡσυχίαν ἦγον, οὐ νομίζοντες ἱκανοὶ εἶναι πρὸς τὸ πλέον κινδυνεύειν.

ϱα´. Ὁ δὲ Σιτάλκης πρὸς τε τὸν Περδίκκαν λόγυς ἐποιεῖτο ὧν ἕνεκα ἐστράτευσε, ϗ ἐπειδὴ οἱ Αθηναῖοι ὐ παρῆσαν ταῖς ναυσὶν, ἀπιστῦντες αὐτὸν μὴ ἥξειν, δῶρά τε καὶ πρέσβεις ἔπεμψαν αὐτῷ, ἔς τε τοὺς Χαλκιδέας ϗ Βοτλιαίυς μέρος τὶ τῦ στρα-

Macedoniam processit, quae ad Pellae, Cyrrhique dextram jacet. Sed intra haec, in Bottiaeam et Pieriam non intrarunt: at Mygdoniam, Grestoniam, et Anthemuntem diripuerunt. Macedones vero ne cogitarunt quidem peditatu resistere; sed accito equitatu a sociis, qui loca mediterranea incolebant, ubi videbatur *commodum*, pauci multos adorti, in ipsum Thracum exercitum impetu ferebantur: et qua impressionem faciebant, nullus illorum, utpote equitum egregiorum et loricatorum, impetum sustinebat; sed hostium multitudine circumventi, in discrimen se conjiciebant propter eorum multitudinem longe numerosiorem. Quare tandem hostes lacessere desierunt, quod existimarent, se longe majori militum numero sine periculo resistere non posse.

101. Sitalces vero et ad Perdiccam verba facere coepit de rebus, quarum causa bellum ipsi intulerat: et quoniam Athenienses cum classe non aderant (eum enim *illuc* iturum non credebant) quoniam etiam dona et legatos ad ipsum miserant, quandam suarum copiarum partem in Chalcidenses et Bottiaeos misit; cumque illos intra

muros compulisset, agrum eorum vastavit. Dum autem castra stativa haberet in his locis, Thessali, qui Austrum versus habitant, et Magnetes, et caeteri, qui Thessalorum imperio parent, et Graeci ad Thermopylas usque timuerunt, ne exercitus iste contra se quoque veniret, et in armis erant. Thraces etiam, qui trans Strymonem, Boream versus, loca campestria incolebant, Panaei praeterea, et Odomanti, et Droi, et Dersaei, territi sunt. omnes autem suis legibus utentes liberi vivebant. Praebuit etiam *idem Sitalces* occasionem rumoris inter Graecos Atheniensium hostes, *periculum esse* ne, qui ab ipsis per societatis speciem adducebantur, ipsos etiam invaderent. Illi vero et Chalcidicum, et Botticum, et Macedonicum *agrum* simul *ibi* subsistens vastabat. Et cum nihil eorum, quorum causa infestis armis *eo* profectus fuerat, ipsi feliciter succederet; cumque ipsius exercitus commeatu careret, et hyemis incommodis vexaretur; a Seuthe Sparadoci *filio*, qui ipsi patruelis, quique apud ipsum potentia secundus erat, ad celeriter abeundum inducitur. Seuthen autem Perdiccas sibi clam conciliaverat, pollicitus

τῦ πέμπει. καὶ τειχήρεις ποιήσας, ἐδῄου τὴν γῆν. καθημένυ δ' αὐτῦ περὶ τὺς χώρυς τύτυς, οἱ πρὸς νότον οἰκῦντες Θεσσαλοὶ ϰ Μάγνητες, ϰ οἱ ἄλλοι ὑπήκοοι Θεσσαλῶν, ϰ οἱ μέχρι Θερμοπυλῶν Ἕλληνες ἐφοβήθησαν μὴ ϰ ἐπὶ σφᾶς ὁ στρατὸς χωρήσῃ, ϰ ἐν παρασκευῇ ἦσαν. ἐφοβήθησαν δὲ ϰ οἱ πέραν Στρυμόνος πρὸς βορέαν Θρᾶκες, ὅσοι πεδία εἶχον, Παναῖοι, ϰ Οδόμαντοι, ϰ Δρῶοι, ϰ Δερσαῖοι· αὐτόνομοι δ' εἰσὶ πάντες. παρέσχε δὲ λόγον καὶ ἐπὶ τὺς τῶν Αθηναίων πολεμίυς Ἕλληνας, μὴ ὑπ' αὐτῶν ἀγόμενοι κατὰ τὸ ξυμμαχικὸν, καὶ ἐπὶ σφᾶς χωρήσωσιν. ὁ δὲ, τήν τε Χαλκιδικὴν ϰ Βοττικὴν ϰ Μακεδονίαν ἅμα ἐπέχων, ἔφθειρε. ϰ ἐπειδὴ αὐτῷ ὐδὲν ἐπράσσετο ὧν ἕνεκα ἐσέβαλε, ϰ ἡ στρατιὰ σῖτόν τε οὐκ εἶχεν αὐτῷ, καὶ ὑπὸ χειμῶνος ἐταλαιπώρει, ἀναπείθεται ὑπὸ Σεύθυ τοῦ Σπαραδόκυ, ἀδελφιδῦ ὄντος, ϰ μέγιστον μετ' αὐτὸν δυναμένυ, ὥστ' ἐν τάχει ἀπελθεῖν.

τὸν δὲ Σεύθην κρύφα Περδίκκας, ὑποσχόμενος ἀδελφὴν ἑαυτοῦ δώσειν, καὶ χρήματα ἐπ' αὐτῇ, προσποιεῖται. καὶ ὁ μὲν, πεισθεὶς, καὶ μείνας τριάκοντα τὰς πάσας ἡμέρας, τούτων δὲ ὀκτὼ ἐν Χαλκιδεῦσιν, ἀνεχώρησε τῷ στρατῷ κατὰ τάχος ἐπ' οἴκου. Περδίκκας δὲ ὕστερον Στρατονίκην τὴν ἑαυτοῦ ἀδελφὴν δίδωσι Σεύθῃ, ὥσπερ ὑπέσχετο. τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν Σιτάλκου στρατείαν οὕτως ἐγένετο.

ρβ'. Οἱ δὲ ἐν Ναυπάκτῳ Ἀθηναῖοι, τοῦ αὐτοῦ χειμῶνος, ἐπειδὴ τὸ τῶν Πελοποννησίων ναυτικὸν διελύθη, Φορμίωνος ἡγουμένου, ἐστράτευσαν παραπλεύσαντες ἐπ' Ἀστακοῦ. καὶ ἀποβάντες ἐς τὴν μεσόγειαν τῆς Ἀκαρνανίας, τετρακοσίοις μὲν ὁπλίταις Ἀθηναίων τῶν ἀπὸ τῶν νεῶν, τετρακοσίοις δὲ Μεσσηνίων, καὶ ἔκ τε Στράτου, καὶ Κορόντων, καὶ ἄλλων χωρίων, ἄνδρας οὐ δοκοῦντας βεβαίους εἶναι ἐξήλασαν, καὶ Κύνητα τὸν Θεολύτου ἐς Κόροντα καταγαγόντες, ἀνεχώ-

se in matrimonium ipsi sororem daturum, et praeter ipsam, pecunias etiam. Itaque Sitalces *Seuthae verbis* inductus, et XXX universos dies *militiae* commoratus, et horum octo apud Chalcidenses *consumtis*, cum exercitu domum celeriter se recepit. Perdiccas vero postea Stratonicen sororem suam Seuthae uxorem dedit, ut ei promiserat. Haec igitur Sitalcis expeditio hunc habuit exitum.

102. Athenienses vero, qui Naupacti erant, eadem hyeme, post *dimissam* Peloponnesiorum classem, duce Phormione, maritimam oram legentes, Astaco bellum intulerunt, exscensuque ex navibus in terram facto, mediterranea Acarnaniae loca petierunt, cum quadringentis suorum gravis armaturae militum classiariorum, et cum totidem Messeniis; et ex Strato, et Corontis, aliisque oppidis eos, qui videbantur dubiae fidei homines, ejecerunt; et cum Cynetem Theolyti *filium*, in oppidum Coronta reduxissent, ad suas naves redierunt. Nam Oeniadis, (qui soli omnium Acarnanum Atheni-

ensibus perpetuo erant hostes,) propter hybernum anni-tempus, bellum nullo modo inferri posse videbatur. Nam Achelous fluvius ex monte Pindo per Dolopiam, Agraos, Amphilochos, et per Acarnanicam planitiem fluens, superne quidem juxta urbem Stratum, et Oeniadas, per spatium, quod inter has duas urbes est medium, in mare defertur; et ipsorum *Oeniadarum* urbem restagnans paludibus circundat; et facit, ut propter aquarum copiam ei bellum hyeme non possit inferri. Jacent autem et pleraeque Echinadum insularum e regione Oeniadarum, ab Acheloi ostio non procul distantes. Quamobrem hic fluvius, quoniam est magnus, limum semper aggerit, nonnullae etiam illarum insularum factae sunt continentis pars. Et credibile est caeteris quoque non admodum longo temporis progressu idem eventurum. Nam et fluvii cursus est rapidus, et multus, et turbidus, et ipsae insulae sunt crebrae, et limo congesto (quod diffundi nequit) aliae cum aliis conjunguntur, gradatim, non autem serie directa sitae, nec rectum aquis exitum in pelagus praebentes. Sunt autem desertae,

ρησαν πάλιν ἐπὶ τὰς ναῦς. ἐς γὰρ Οἰνιάδας, ἀεί ποτε πολεμίους ὄντας μόνους Ακαρνάνων, οὐκ ἐδόκει δυνατὸν εἶναι, χειμῶνος ὄντος, στρατεύειν. ὁ γὰρ Αχελῷος ποταμὸς ῥέων ἐκ Πίνδου ὄρους διὰ Δολοπίας, καὶ Αγραῶν καὶ Αμφιλόχων, καὶ διὰ τοῦ Ακαρνανικοῦ πεδίου, ἄνωθεν μὲν παρὰ Στράτον πόλιν, ἐς θάλασσαν διεξιεὶς παρ' Οἰνιάδας, καὶ τὴν πόλιν αὐτοῖς περιλιμνάζων, ἄπορον ποιεῖ ὑπὸ τοῦ ὕδατος ἐν χειμῶνι στρατεύειν. κεῖνται δὲ καὶ τῶν νήσων τῶν Εχινάδων αἱ πολλαὶ καταντικρὺ Οἰνιάδων, τοῦ Αχελῴου τῶν ἐκβολῶν οὐδὲν ἀπέχουσαι. ὥστε μέγας ὢν ὁ ποταμὸς προσχοῖ ἀεί, καὶ εἰσὶ τῶν νήσων αἳ ἠπείρωνται· ἐλπὶς δὲ καὶ πάσας οὐκ ἐν πολλῷ τινι ἂν χρόνῳ τοῦτο παθεῖν. τό, τε γὰρ ῥεῦμά ἐστι μέγα καὶ πολὺ καὶ θολερόν, αἵ τε νῆσοι, πυκναί, καὶ ἀλλήλαις τῆς προσχώσεως, τῷ μὴ σκεδάννυσθαι, σύνδεσμοι γίγνονται, παραλλὰξ καὶ οὐ κατὰ στοῖχον κείμεναι, οὐδ' ἔχουσαι εὐθείας διόδους τοῦ

ὕδατος ἐς τὸ πέλαγος. ἔρημοι δ' εἰσὶ, καὶ ὐ μεγάλαι. λέγεται δὲ καὶ Αλκμαίωνι τῷ Αμφιάρεω, ὅτε δὴ ἀλᾶσθαι αὐτὸν μετὰ τὸν φόνον τῆς μητρὸς, τὸν Απόλλω ταύτην τὴν γῆν χρῆσαι οἰκεῖν· ὑπειπόντα ὐκ εἶναι λύσιν τῶν δειμάτων, πρὶν ἂν εὑρὼν ἐν ταύτῃ τῇ χώρᾳ κατοικίσηται, ἥτις, ὅτε ἔκτεινε τὴν μητέρα, μήπω ὑπὸ ἡλίου ἑωρᾶτο, μηδὲ γῆ ἦν· ὡς τῆς γε ἄλλης αὐτῷ μεμιασμένης. ὁ δ' ἀπορῶν, ὥς φασι, μόλις κατενόησε τὴν πρόσχωσιν ταύτην τῦ Αχελώυ. καὶ ἐδόκει αὐτῷ ἱκανὴ ἂν κεχῶσθαι δίαιτα τῷ σώματι, ἀφ' ὗπερ κτείνας τὴν μητέρα, ὐκ ὀλίγον χρόνον ἐπλανᾶτο. καὶ κατοικισθεὶς ἐς τὺς περὶ Οἰνιάδας τόπυς, ἐδυνάστευσέ τε, καὶ ἀπὸ Ακαρνᾶνος παιδὸς ἑαυτῦ, τῆς χώρας τὴν ἐπωνυμίαν ἐγκατέλιπε. τὰ μὲν ὖν περὶ Αλκμαίωνα, τοιαῦτα λεγόμενα παρελάβομεν.

ργ´. Οἱ δὲ Αθηναῖοι καὶ ὁ Φορμίων, ἄραντες ἐκ τῆς Ακαρνανίας, καὶ ἀφικόμενοι ἐς

nec magnae. Fertur etiam Alcmaeoni Amphiarai *filio*, quo tempore propter matris caedem vagabatur, Apollo oraculum reddidisse, quo hanc terram ei habitandam significavit, obscure significans eum terroribus, *quibus agitabatur*, liberatum non iri, prius quam locum habitandum reperisset in ea regione, quae, quum matrem interfecit, a Sole nondum conspecta fuisset, nec tellus esset: quod omnem aliam terram ipse polluisset. Ille vero consilio inops (ut aiunt) vix tandem animadvertit hanc Acheloi fluminis alluvionem *ab oraculo fuisse designatam*. Istudque solum, quod limo congesto consolidatum fuerat, ipsi videbatur exstitisse ab eo tempore, quo matre caesa non paucos annos erraverat, et ad sedes in eo sui corporis caussa ponendas satis amplum esse *videbatur*. Quare cum in locis circum Oeniadas sitis sedes collocasset, *ibi* regnavit, et ab Acarnane filio suo nomen regioni impositum reliquit. Quae igitur de Alcmaeone traduntur, haec sunt, quae accepimus.

103. Athenienses vero et Phormio, castris ex Acarnania motis, et Naupactum pro-

fecti, ineunte vere Athenas redierunt; secumque duxerunt eos, quos in proeliis navalibus ceperant, qui facta capitum permutatione, ita ut singula pro singulis darentur, liberi dimittebantur, naves etiam *duxerunt*, quas ceperant. Atque haec hyems est finita, hujusque belli, quod Thucydides conscripsit, tertius annus est exactus.

THUCYDIDIS

LIBRI SECUNDI

FINIS.

τὴν Ναύπακτον, ἅμα ἦρι κατέπλευσαν ἐς τὰς Ἀθήνας· τούς τε ἐλευθέρους τῶν αἰχμαλώτων ἐκ τῶν ναυμαχιῶν ἄγοντες, οἳ ἀνὴρ ἀντ᾽ ἀνδρὸς ἐλύθησαν, καὶ τὰς ναῦς ἃς εἷλον. καὶ ὁ χειμὼν ἐτελεύτα οὗτος, καὶ τρίτον ἔτος τῷ πολέμῳ ἐτελεύτα τῷδε, ὃν Θουκυδίδης ξυνέγραψε.

ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ

ΤΟΥ ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ

ΤΟ ΤΕΛΟΣ.